

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2023
ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ - ΣΕΡΒΙΑΣ



Επιμέλεια: Αντώνιος Κατεπόδης, Γενικός Σύμβουλος ΟΕΥ Β΄
Σύνταξη: Όλγα Μπάρμπα, Γραμματέας ΟΕΥ Γ΄

Ιούλιος 2024

ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ

Πίνακας περιεχομένων

1	Οικονομία της Σερβίας	4
1.1	Επισκόπηση της σερβικής οικονομίας	4
1.1.1	Η Δομή της Οικονομίας	7
	A. Γεωργία	7
	B. Βιομηχανία	9
	B.1. Μεταποιητικός Τομέας	9
	B.2 Μεταλλευτική Βιομηχανία	10
	Γ. Τομέας Πληροφορικής & Καινοτομίας	11
	Δ. Ενεργειακός Τομέας - Περιβάλλον	14
	E. Υπηρεσίες	22
	E.1. Τραπεζικό Σύστημα	22
	E.2. Τουριστικός κλάδος	24
	E.3. Τομέας Μεταφορών & Υποδομών	25
	E.4. Κλάδος Τηλεπικοινωνιών	29
1.1.2	Βασικά οικονομικά μεγέθη	31
1.1.3	Οικονομικές Συνέπειες Πανδημίας, Πολέμου στην Ουκρανία και Ενεργειακής Κρίσης	34
1.1.4	Εξωτερικό Εμπόριο Σερβίας	34
	1.1.4.1 Εμπόριο αγαθών	34
	1.4.1.2 Θεσμικό & Κανονιστικό πλαίσιο εξωτερικού εμπορίου της Σερβίας	37
1.1.5	Επενδύσεις	38
	1.1.5.1 Τουρκική Οικονομική παρουσία στη Σερβία	43
1.2	Οικονομικές προβλέψεις	47
EXPO 2027		48
Σχέδιο «Άλμα στο Μέλλον»		50
1.3	Οικονομικές Σχέσεις Σερβίας – Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς	51
1.3.1	Σερβία – ΠΟΕ (World Trade Organisation – WTO)	51
1.3.2	Σερβία - Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)	51
	α. Διαπραγματεύσεις Σερβίας –ΕΕ	51
	β. Μηχανισμός προενταξιακής βοήθειας(IPA) και λοιπή χρηματοδότηση ΕΕ	52
	γ. Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων (WBIF) & Πράσινη Ατζέντα για τα Δυτ. Βαλκάνια	55
	δ. Το νέο Σχέδιο Ανάπτυξης της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια (Growth Plan)	56
	ε. Το Επενδυτικό Φόρουμ Δυτικών Βαλκανίων - Επιχειρηματικό Συμβούλιο των Δυτικών Βαλκανίων (Western Balkans 6 Chamber Investment Forum - WB6 CIF)	57
1.3.3	Σερβία - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο-ΔΝΤ (International Monetary Fund – IMF)	57
1.3.4	Συμμετοχή σε περιφερειακές οικονομικές/τελωνειακές Ενώσεις	58

1.3.5 Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς, “Φόρα” και ομάδες χωρών.....	60
Παγκόσμια Τράπεζα-ΠΤ (World Bank – WB).....	60
Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣτΕ).....	60
Λοιποί Διεθνείς, Εξειδικευμένοι και Περιφερειακοί Οργανισμοί	61
2. Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Σερβίας.....	63
2.1 Διμερές εμπόριο.....	63
2.1.1 Διμερείς Εμπορικές Ροές – Εμπόριο Αγαθών	63
2.1.2 Εμπόριο Υπηρεσιών - Τουριστικές Ροές.....	65
2.2 Ελληνικές επενδύσεις στη Σερβία	66
2.3 Θεσμικό Πλαίσιο Οικονομικής Συνεργασίας - Διμερής Συνεργασία σε επιμέρους Τομείς.68	68
Ενέργεια.....	68
Τουρισμός.....	68
Μεταφορές.....	68
Περιβάλλον.....	69
Υγεία.....	69
Τηλεπικοινωνίες.....	69
Εμπόριο και Οικονομία	70
3η Σύνοδος του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ)	70
Συνεργασία Ελλάδας-Σερβίας εντός πολυμερούς πλαισίου	70
Εκατέρωθεν Ελληνο-Σερβικές Επισκέψεις Οικονομικού ενδιαφέροντος	70
2.4 Δράσεις οικονομικής διπλωματίας (2023-2024).....	71
3. Συμπεράσματα – Προτάσεις	75
3.1. Προοπτική ενίσχυσης Ελληνικής Επιχειρηματικής Παρουσίας & Διμερούς Εμπορίου.....	75
Επιχειρηματικές Ευκαιρίες	75
Εμπόδια & Προβλήματα.....	79
3.2. Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας	82
4. Παράρτημα.....	84
4.1. Χρήσιμες Διευθύνσεις	84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ	90

1 Οικονομία της Σερβίας

1.1 Επισκόπηση της σερβικής οικονομίας

Η Δημοκρατία της Σερβίας βρίσκεται στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, με συνολική **γεωγραφική** έκταση περίπου 88 χιλ. τ.χλμ. και είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα σε πληθυσμό στη Βαλκανική Χερσόνησο, μετά τη Ρουμανία και την Ελλάδα. Η Σερβία είναι περικλειστή χώρα, και ένα από τα κράτη που προέκυψαν από την διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Σερβίας, ο **πληθυσμός** της χώρας είναι 6,7 εκατομμύρια κάτοικοι. Περίπου το 20% του πληθυσμού ζει στην πρωτεύουσα, το Βελιγράδι. Η Σερβία έχει **εργατικό δυναμικό περίπου** 3 εκατομμυρίων ατόμων. Οι Σέρβοι αντιπροσωπεύουν το 83,32% του πληθυσμού, ενώ οι σημαντικότερες **εθνικές μειονότητες** είναι οι Ούγγροι (3,53%), οι Ρομά (2,05%), οι Βόσνιοι (2,02%), οι Κροάτες (0,81%) και οι Σλοβάκοι (0,73%).

Η Σερβία διαθέτει σημαντικό **ορυκτό πλούτο**, όπως αξιοσημείωτες ποσότητες άνθρακα, μόλυβδου, ψευδαργύρου, χαλκού, χρυσού και, εκτιμάται, λιθίου. Όμως η έλλειψη επενδύσεων, η οποία επηρέασε τον **μεταλλευτικό τομέα** επί αρκετά χρόνια, εμποδίζει την οικονομία της χώρας να επωφεληθεί επαρκώς από αυτόν τον πλούτο.

Οι **μεγαλύτερες πόλεις** είναι η πρωτεύουσα Βελιγράδι (πληθυσμός 1,7 εκατ.), το Νόβι Σαντ (350,000 κάτοικοι), η Νις (258,000 κάτοικοι) και το Κραγκιούγιεβατς (179,000 κάτοικοι).

Πολίτευμα	Κοινοβουλευτική Δημοκρατία	Πληθυσμός	6,7 εκατ.
Αρχηγός του Κράτους	Πρόεδρος της Δημοκρατίας	Πρωτεύουσα	Βελιγράδι

Σύμφωνα με την επικεφαλής της Τράπεζας της Σερβίας (NBS), Γιοργκοβάνκα Ταμπάκοβιτς, τα τελευταία 11 χρόνια, η Σερβία, μετατράπηκε από μια χώρα με νομισματική και χρηματοπιστωτική αστάθεια σε χώρα με σταθερό νόμισμα, συναλλαγματικά αποθέματα ρεκόρ, σταθερή αύξηση των επενδύσεων και συγκρίσιμα ποσοστά πληθωρισμού με άλλες χώρες. Ο πληθωρισμός στη Σερβία μειώθηκε από 12,2% σε 2,2% μεταξύ του τέλους του 2012 και του 2013 και διατηρήθηκε σε χαμηλά επίπεδα έως ότου κλιμακωθούν οι παγκόσμιες πληθωριστικές πιέσεις μετά τον πόλεμο στην Ουκρανία. Η κεντρική τράπεζα μείωσε το **επιτόκιο αναφοράς** από 11,75% το 2013 σε 1% έως το τέλος του 2020, όπου παρέμεινε μέχρι τον Απρίλιο του 2022, ενώ **στο τέλος του 2023**, ακολουθώντας τη διεθνή πορεία των βασικών επιτοκίων, είχε αυξηθεί στο 5,25%. Το σερβικό δηνάριο έδειξε σχετική σταθερότητα έναντι του ευρώ, με ονομαστική ανατίμηση κατά 1,2% κατά την 11ετία. Η NBS συνέβαλε σημαντικά στον διπλασιασμό των **συναλλαγματικών αποθεμάτων** της χώρας, ξεπερνώντας τα 25 δισ. ευρώ έως το τέλος Δεκεμβρίου 2023, μέσω καθαρών αγορών 6,6 δισ. ευρώ στην αγορά συναλλάγματος από τον Αύγουστο του 2012. Η κεντρική τράπεζα αύξησε επίσης το μερίδιο **χρυσού** στο αποθεματικό από 6,2% σε περίπου 10%, με την αξία του να αυξάνεται από 0,6 δισ. σε 2,9 δισ. ευρώ. Η Σερβία προσέκλυσε **13,5 δισ. ευρώ άμεσων ξένων επενδύσεων** τα τελευταία τριάντα χρόνια, εν μέσω παγκόσμιων αναταραχών, ενώ κατέγραψε επίσης σημαντική **αύξηση στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών** - από 11,5 δισ. ευρώ το 2012 σε 42 δισ. ευρώ για το 2023.

Τον Ιούνιο του 2023 το Βελιγράδι επιλέχθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Γραφείου Εκθέσεων (BIE) στο Παρίσι, **να φιλοξενήσει τη παγκόσμια έκθεση Expo 2027**, η οποία αναμένεται να αποφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη στη Σερβία. Το συγκρότημα EXPO 2027, το οποίο περιλαμβάνει την κατασκευή Εθνικού Σταδίου καθώς και συνοδευτικού οικιακού, εμπορικού και εκθεσιακού χώρου, θα εκτείνεται σε περίπου 167 εκτάρια. Ειδικότερα θα κατασκευαστεί ένα εκθεσιακό συγκρότημα, για τις ανάγκες της EXPO 2027, ένα συγκρότημα κατοικιών με 1.500 διαμερίσματα, ένα νέο υδάτινο κέντρο για θαλάσσια σπορ και ένα νέο εθνικό στάδιο.

Στις 20 Ιανουαρίου 2024, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Σερβίας Aleksandar Vucic παρουσίασε **το σχέδιο «Leap into the Future - Serbia EXPO 2027»** το οποίο περιλαμβάνει **επενδύσεις ύψους 17,8 δισ. ευρώ** τα επόμενα 3,5 έως 4 χρόνια για διάφορα έργα, συμπεριλαμβανομένων αυτών της EXPO 2027. Οι επενδύσεις στοχεύουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη της Σερβίας, και ειδικότερα για την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, για έργα στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας, της εκπαίδευσης, της ανάπτυξης υποδομών, της εκβιομηχάνισης, της ενέργειας, της οικολογίας, της γεωργίας, της υγείας, του τουρισμού κ.ά.. Ειδικότερα έχει ως στόχο την αύξηση του ΑΕΠ στα 92,7 δισεκατομμύρια ευρώ (από περίπου 60 δισ. σήμερα), του μέσου καθαρού μισθού σε 1.000 ευρώ το 2025 (από 830 σήμερα) και 1.800 ευρώ έως τον Δεκέμβριο του 2027 και της μέσης σύνταξης από τα σημερινά 391 ευρώ σε 650 ευρώ έως το 2027.

Η Σερβική εθνοσυνέλευση αποτελείται από 250 μέλη με τετραετή θητεία. Οι τελευταίες βουλευτικές εκλογές διεξήχθησαν τον Δεκέμβριο 2023. Το κυβερνών **Προοδευτικό Κόμμα (SNS)** κατέχει την πλειοψηφία στην **σερβική Εθνοσυνέλευση, αλλά συνεργάζεται και με το Σοσιαλιστικό Κόμμα (SPS), το οποίο μετέχει στην κυβέρνηση.** Ο Πρόεδρος Βούτσιτς, εξελέγη για πρώτη φορά το 2014 και συνηθίζει να σχηματίζει κυβερνητικούς συνασπισμούς με το Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας ακόμη και όταν το SNS διαθέτει αυτοδυναμία (πχ 2016, 2020, 2024). Τον Νοέμβριο του 2023, ο Πρόεδρος Βούτσιτς προκήρυξε πρόωρες εκλογές (για τις 17 Δεκεμβρίου) σε επίπεδο εθνικό, περιφερειακό (Βοϊβοδίνα) και τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμος Βελιγραδίου και άλλοι 64 δήμοι της χώρας). Η φιλοευρωπαϊκή αντιπολίτευση αποφάσισε την κάθοδό της στις εκλογές υπό κοινό ψηφοδέλτιο ("Η Σερβία ενάντια στη Βία"). Τα αποτελέσματα στις κοινοβουλευτικές είχαν ως εξής: Το SNS έλαβε 46,7% και λίγο περισσότερες από τις μισές έδρες, ο συνασπισμός "Η Σερβία ενάντια στη Βία" έλαβε 23,7%, το SPS 6,6%, το NADA 5% και το "Εμείς - Η φωνή του λαού" 4,7%. Τα υπόλοιπα κόμματα έλαβαν ποσοστό κάτω του 3% που αποτελεί και το κατώφλι εισόδου στη Βουλή. Εισήλθαν επίσης 5 μειονοτικά κόμματα (για αυτά ισχύουν διαφορετικές προϋποθέσεις για την είσοδό τους στη Βουλή). Η συμμετοχή ανήλθε σε περίπου 60%. Κατόπιν διαβουλεύσεων αρκετών μηνών, το SNS σε συνεργασία με το SPS και κάποια εκ των μειονοτικών κομμάτων, σχημάτισαν κυβέρνηση, η οποία έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης μόλις στις 2 Μαΐου 2024. Νέος Πρωθυπουργός ορίστηκε ο Μίλος Βούτσεβιτς, πρόεδρος του SNS και Υπουργός Άμυνας στην προηγούμενη κυβέρνηση. Η πρώην Πρωθυπουργός Άνα Μπέρναμπιτς κατέχει πλέον τη θέση του Προέδρου της σερβικής Εθνοσυνέλευσης.

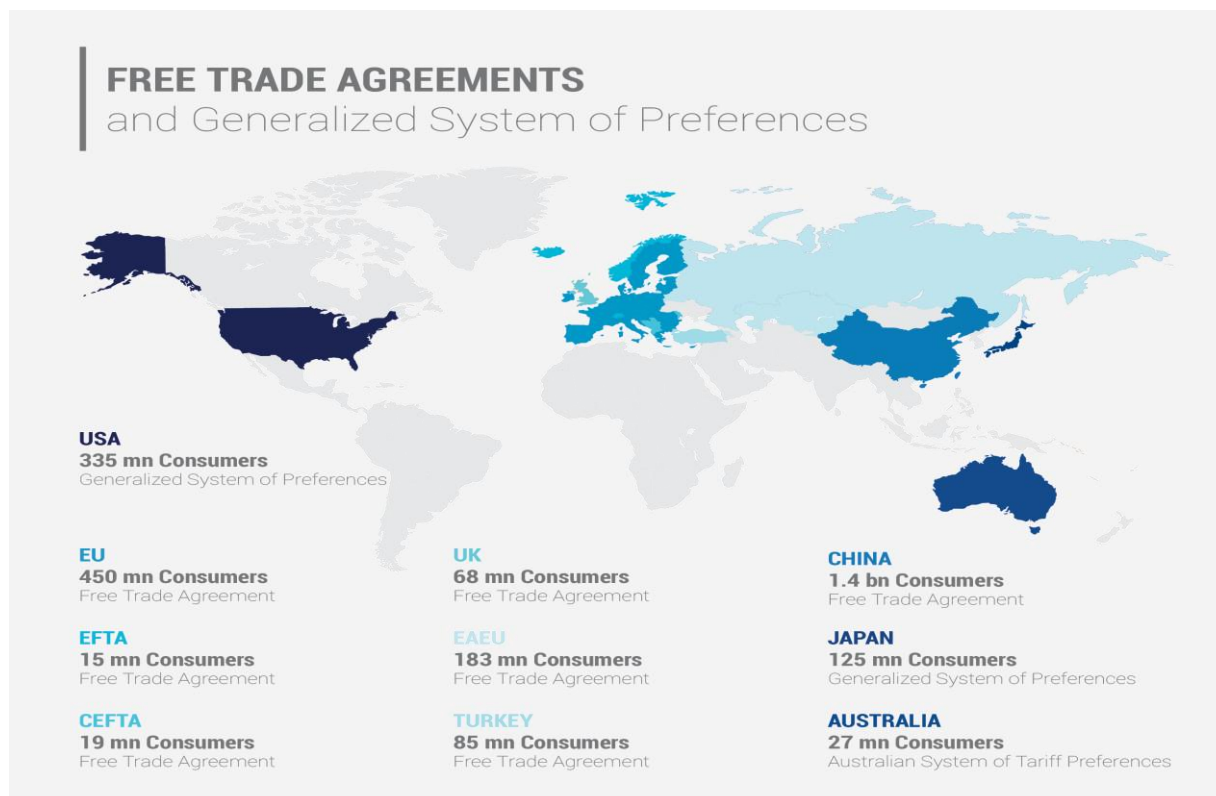
Στις εκλογές στο **Δήμο Βελιγραδίου**, το SNS υπερίσχυσε της φιλοευρωπαϊκής αντιπολίτευσης (38% έναντι 35%), όμως η συγκρότηση πλειοψηφίας δεν ήταν δυνατή. Μετά το πέρας της εκλογικής αναμέτρησης, η φιλοευρωπαϊκή αντιπολίτευση έκανε λόγο για πλήθος παρατυπιών, με σημαντικότερη αυτή της μετακίνησης μεγάλου αριθμού ψηφοφόρων από άλλες περιοχές της χώρας ή και γειτονικές χώρες στο Βελιγράδι, προκειμένου να ψηφίσουν το SNS και ζήτησε την διεξαγωγή νέων εκλογών σε όλα τα επίπεδα.

Στις 2 Ιουνίου 2024 πραγματοποιήθηκαν τοπικές εκλογές σε περίπου 90 δήμους, συμπεριλαμβανομένου του Βελιγραδίου (επαναληπτικές εκλογές). Οι συνδυασμοί του

κυβερνώντος SNS (από κοινού με το SPS και άλλα μικρότερα κόμματα) κέρδισαν την πλειονότητα των εδρών στην συντριπτική πλειοψηφία των αναμετρήσεων. Στις δε δύο μεγαλύτερες πόλεις (Βελιγράδι, Νόβι Σαντ) το SNS έλαβε περίπου το 52-53% των ψήφων. Σημειώνεται ότι στις εκλογές στο Βελιγράδι, μέρος της αντιπολίτευσης δεν συμμετείχε, διαμαρτυρόμενοι για το γεγονός ότι δεν έχουν αλλάξει εγκαίρως και επαρκώς οι εκλογικές συνθήκες, καθιστώντας τις εκλογές μη δίκαιες, κατά την άποψή τους.

Η Σερβία απέκτησε το **καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην ΕΕ** με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου **την 1η Μαρτίου 2012**. Το Σεπτέμβριο του 2013 τέθηκε σε ισχύ η Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης μεταξύ της ΕΕ και της Σερβίας. Στις 21 Ιανουαρίου 2014, πραγματοποιήθηκε η 1η Διακυβερνητική Διάσκεψη, σηματοδοτώντας την επίσημη έναρξη των διαπραγματεύσεων προσχώρησης της χώρας στην ΕΕ. Η Σερβία έχει, επίσης, υπογράψει **αρκετές εμπορικές συμφωνίες** όπως η Ευρωπαϊκή Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) και η Κεντροευρωπαϊκή Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών (CEFTA), καθώς και συμφωνίες με την Τουρκία, τη Λευκορωσία, το Καζακστάν και τη Ρωσία, κ.ά. Το 2023 υπεγράφη συμφωνία με την Κίνα η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 2024 και τον Ιούλιο 2024 υπεγράφη αντίστοιχη συμφωνία με την Αίγυπτο, η οποία θα τεθεί σε άμεση εφαρμογή, μετά την ολοκλήρωση της κυρωτικής διαδικασίας. Το εμπόριο με τις ΗΠΑ διεξάγεται στο πλαίσιο του συστήματος γενικευμένων προτιμήσεων (ΣΓΠ ή GSP). Το ΣΓΠ των ΗΠΑ παρέχει προτιμησιακό δασμολογικό καθεστώς για περισσότερα από 4.650 σερβικά προϊόντα. Η Σερβία είναι, επίσης, μέλος της Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ). Οι περισσότερες σερβικές εξαγωγές απευθύνονται στις αγορές της Ε.Ε. και της CEFTA.

Κατωτέρω παρατίθενται συνοπτικά οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Σερβίας, με τους οποίους έχουν υπογραφεί εμπορικές συμφωνίες.



*Πηγή : Σερβική Υπηρεσία Ανάπτυξης - RAS

1.1.1 Η Δομή της Οικονομίας

A. Γεωργία

Η συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ της Σερβίας παραμένει υψηλή παρά την **υποχώρησή του κατά τα τελευταία 15 έτη**. Από το 2001 και έπειτα η συμβολή αυτή κυμαίνεται, περίπου, μεταξύ 6% και 7% **του ΑΕΠ** της χώρας, απασχολώντας σχεδόν το 16% του εργατικού δυναμικού. Η Σερβία έχει πολύ ευνοϊκές φυσικές συνθήκες (γη και κλίμα) για **ποικίλη γεωργική παραγωγή**. Το ηπειρωτικό κλίμα με κρύους χειμώνες και ζεστά υγρά καλοκαίρια είναι ιδανικό για **εντατική παραγωγή φρούτων**.

Η χώρα διαθέτει περίπου 5 εκ. εκτάρια γεωργικής γης (0,7 εκτάρια κατά κεφαλήν), εκ των οποίων περίπου 3,3 εκ. εκτάρια είναι αρόσιμη γη (0,45 εκτάρια κατά κεφαλή). Η γεωργική παραγωγή είναι πιο σημαντική **στη Βοϊβοτίνια (Βόρεια Σερβία)**, η οποία αντιπροσωπεύει το 84% της συνολικής καλλιεργήσιμης γης. Άλλες **γεωργικές περιοχές** περιλαμβάνουν τις Macva, Pomoravlje, Tamnava, Rasina και Jablanica.

Η **δομή του πρωτογενούς τομέα** αποτελείται κατά 70% από την παραγωγή αγροτικών προϊόντων και κατά 30% κτηνοτροφικών. Περίπου το 90% της αρόσιμης γης είναι ιδιόκτητο και το 10% ανήκει στο κράτος. Το μέσο μέγεθος της οικογενειακής εκμετάλλευσης ανέρχεται σε 4,5 εκτάρια και το μέσο μέγεθος των εμπορικών εγγεγραμμένων εκμεταλλεύσεων εκτιμάται σε 10,6 εκτάρια.

Οι **γεωργικές εξαγωγές** αποτελούν περισσότερο από το ένα πέμπτο όλων των πωλήσεων της χώρας στην παγκόσμια αγορά. Η Σερβία είναι ένας από τους μεγαλύτερους **προμηθευτές φρούτων, ιδίως κατεψυγμένων, της ΕΕ**, αντικατροπίζοντας περίπου το ένα τρίτο των ευρωπαϊκών εισαγωγών, σύμφωνα με τη Eurostat. Η Γερμανία και η Γαλλία αποτελούν τις σημαντικότερες χώρες πελάτες της. Η καπνοβιομηχανία της κατατάσσεται επίσης σε υψηλή θέση (4η) ακολουθώντας την Πολωνία, τη Γερμανία και τη Ρουμανία. Η σερβική παραγωγή ηλιέλαιου είναι τέταρτη στην ΕΕ, μετά τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία.

Η Σερβία είναι ο **τρίτος, μεγαλύτερος παραγωγός δαμάσκηνων στον κόσμο** (περ. 600 χιλ. τόνους ετησίως), ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός σμέουρων (περίπου 100 χιλ. τόνους), σημαντικός παραγωγός αραβοσίτου (7 εκατ. τόνους ή 32η στον κόσμο) και σίτου (2 εκατ. τόνους ή 35^η παγκοσμίως).

Η παραγωγή **φρούτων** αποτελείται κυρίως από μήλα, σταφύλια, δαμάσκηνα, ροδάκινα, αχλάδια, βερίκοκα, κεράσια και μούρα. Όσον αφορά την καλλιέργεια αυτών, τις μεγαλύτερες εκτάσεις καταλαμβάνουν τα δαμάσκηνα, ενώ ακολουθούν τα μήλα και τα βύσσина. Στη Σερβία χρησιμοποιείται ευρέως η επεξεργασία φρούτων για δημιουργία τελικών προϊόντων όπως το μπράντι, οι μαρμελάδες, οι χυμοί και οι κομπόστες.

Άλλα σημαντικά σερβικά γεωργικά προϊόντα είναι τα εξής: ηλιάνθος, ζαχαρότευτλα, σόγια, πατάτες, μήλα, χοιρινό κρέας, βόειο κρέας, πουλερικά και γαλακτοκομικά. Οι **κύριες καλλιέργειες** είναι ο αραβόσιτος και το σιτάρι, μαζί με το κριθάρι, τη βρώμη και τη σίκαλη. Τα **ζωικά προϊόντα** που εξάγονται περιλαμβάνουν χοιρινό κρέας, γαλακτοκομικά προϊόντα, πουλερικά και βόειο κρέας.

Στη Σερβία υπάρχουν 56.000 εκτάρια **αμπελώνων**, που παράγουν περίπου 230 εκατ. λίτρα κρασί ετησίως. Οι πιο διάσημες περιοχές αμπελουργίας βρίσκονται στη Βοϊβοντίνα και τη Σουμαντίγια (Βόρεια και Βορειοδυτική Σερβία). Σημειώνεται ότι, στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδίου της Σερβίας 2020-2025, κονδύλια ύψους 300 εκ. ευρώ προορίζονται για τη γεωργία, και ειδικότερα για την άρδευση, την αυτοματοποίηση, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών και την υποκατάσταση μέρους των εισαγωγών. Όσον αφορά τον τομέα των σταφυλιών και του κρασιού, η Κυβέρνηση της Σερβίας σε συνεργασία με την Ένωση Οινοποιών και Αμπελουργών της Σερβίας (SVVS), υιοθέτησε το 2020 μια στρατηγική ανάπτυξης του αμπελοοινικού τομέα, η οποία αφορά τον εκσυγχρονισμό της εγχώριας οινοποίησης και αμπελουργίας έως το 2030. Σημειώνεται ότι ο εν λόγω τομέας προστατεύεται, ακόμη, μέσω συστήματος ποσοστώσεων ως προς τις εισαγωγές οίνου από την ΕΕ και τρίτες χώρες. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Τελωνειακή Διοίκησης, το 2024, η Σερβία θα επιτρέψει την εισαγωγή 2,5 εκατομμυρίων λίτρων κρασιού από την Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς εισαγωγικούς δασμούς, σύμφωνα με την ποσόστωση για εισαγωγές κρασιού με προτιμησιακή καταγωγή από την ΕΕ. Σύμφωνα με τα στοιχεία, η πλειοψηφία των εισαγόμενων κρασιών στη Σερβία προέρχεται από τη Βόρεια Μακεδονία, γνωστή για τις προσιτές τιμές της, διατηρώντας ισχυρό ανταγωνισμό στην αγορά.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Γεωργίας, μία από τις κορυφαίες προτεραιότητες της Κυβέρνησης είναι τα κίνητρα για τις **βιολογικές καλλιέργειες**. Κατά το Σερβικό Υπουργείο Γεωργίας, Δασών και Διαχείρισης Υδάτων, παρά την κρίση της πανδημίας COVID- 19, η καλλιέργεια βιολογικών τροφίμων στη Σερβία από το 2021 ξεπερνά, πλέον, τα 21.000 εκτάρια. Η Σερβία διαθέτει περίπου 7.000 παραγωγούς βιολογικών τροφίμων και ο τομέας των βιολογικών τροφίμων αναπτύσσεται συνεχώς.

Η χώρα δέχεται σημαντικές ενισχύσεις από την Ε.Ε. χάρις στο Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας για την Αγροτική Ανάπτυξη (IPARD). Στις 9 Μαρτίου 2022 εγκρίθηκε το πρόγραμμα **IPARD III, περιόδου 2021-2027, ύψους 288 εκ. ευρώ**. Οι επενδύσεις που πρόκειται να υποστηριχθούν από το νέο πρόγραμμα αφορούν την προμήθεια εξοπλισμού, μηχανημάτων και την κατασκευή ή ανακατασκευή εγκαταστάσεων, με στόχο την επίτευξη των προτύπων της ΕΕ.

Σημαντικές ξένες επενδύσεις πραγματοποιούνται κατά την τελευταία δεκαετία στον σερβικό γεωργικό τομέα. Από τις πιο σημαντικές φαίνεται να είναι δύο επενδύσεις προερχόμενες από τα Η.Α.Ε. Τον Μάρτιο του 2013, υπεγράφη συμφωνία, αξίας περίπου 400 εκατ. δολ, με την εμιρατινή **Al Dahra Agricultural Company**, που αφορά την εκμετάλλευση 9.000 εκταρίων καλλιεργήσιμης γης στη Βοϊβοντίνα, και την παραγωγή κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Η συμφωνία περιλαμβάνει τον εκσυγχρονισμό του δικτύου αρδευτικών καναλιών, καθώς και επενδύσεις σε "logistics". Κατά το 2022, η εταιρεία ανακοίνωσε ότι θα διενεργήσει επενδύσεις αξίας 80 εκατ. ευρώ μέσω του τετραετούς σχεδίου ανάπτυξής της - ενώ έχει ήδη προβεί σε επενδύσεις ύψους 60 εκατ. ευρώ - ποσό διπλάσιο από αυτό που είχε προβλεφθεί στη σύμβαση εξαγοράς. Σημειώνεται ότι το έργο χρηματοδοτείται από δάνειο του Ταμείου Ανάπτυξης του Αμπού Ντάμπι.

Αντίστοιχη συμφωνία είχε υπογραφεί το 2014, με την εμιρατινή εταιρεία παραγωγής σιτηρών, **Elite Agro LLC**, η οποία είναι ο μοναδικός ιδιοκτήτης της σερβικής Yugo Elite Agro. Η Elite Agro LLC απέκτησε και την κυριότητα της Al Rawafed Holding, καθιστώντας την ιδιοκτήτη 12.000 εκταρίων αρόσιμης γης και έναν από τους μεγαλύτερους γαιοκτήμονες της χώρας. Η Al Rawafed δραστηριοποιούνταν στην καλλιέργεια σιταριού, αραβόσιτου, ηλιανθου και σόγιας σε περίπου 10.400 εκτάρια γης ενώ η Yugo Elite Agro κατείχε 1.600 εκτάρια γη στη Zobnatica.

B. Βιομηχανία

Ο βιομηχανικός τομέας χρήζει εκσυγχρονισμού και ξένων επενδύσεων. Κατά τα τελευταία χρόνια η Σερβική βιομηχανία συνεισφέρει περί το 25,5%, τουλάχιστον, του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) της χώρας και απασχολεί το 25,1% του εργατικού δυναμικού. Σημαντική είναι η δραστηριοποίηση ξένων εταιρειών στον εν λόγω τομέα κατά τα τελευταία έτη.

B.1. Μεταποιητικός Τομέας

Ο σερβικός δευτερογενής τομέας χαρακτηρίζεται από τους τομείς της επεξεργασίας τροφίμων, αυτοκινητοβιομηχανίας, εξορύξεων βασικών μετάλλων, μη σιδηρούχων μετάλλων, φαρμακοβιομηχανίας, κλωστοϋφαντουργικών, χημικών, ελαστικών, μηχανημάτων, ηλεκτρονικών, ζάχαρης, επίπλων κ.ά. Η Σερβία διαθέτει **15 ελεύθερες εμπορικές ζώνες (E.Z.)**.

Η βιομηχανία ήταν **ο τομέας που επλήγη περισσότερο**, τόσο από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, τον εμφύλιο πόλεμο, τις κυρώσεις του ΟΗΕ, το διεθνές εμπορικό εμπάργκο και τους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ κατά τη δεκαετία της δεκαετίας του 1990, όσο και από την προσπάθεια μετάβασης στην οικονομία της αγοράς κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000. Κατά την περίοδο αυτή η βιομηχανική παραγωγή σημείωσε δραματική συρρίκνωση. Το 2013 η ανωτέρω παραγωγή ανερχόταν περίπου στο ήμισυ αυτής του 1989. Ωστόσο, από το 2017 ο τομέας αναπτύσσεται σταθερά ενώ προσελκύει επίσης πολλές άμεσες ξένες επενδύσεις (βλ. Κεφ. "Επενδύσεις")

Η **αυτοκινητοβιομηχανία** της Σερβίας αποτελεί σημαντικό μέρος της οικονομίας της χώρας και κυριαρχείται από γερμανικών συμφερόντων παραγωγικές μονάδες. Ο εν λόγω κλάδος αντιπροσωπεύει το 10% των εξαγωγών της Σερβίας καθώς και το 14% των ξένων επενδύσεων και απασχολεί περισσότερα από 40.000 άτομα. Η Fiat Chrysler Automobile είναι ο μεγαλύτερος "κλαδικός" επενδυτής στη Σερβία. Η εταιρεία παράγει τουλάχιστον 100.000 οχήματα ετησίως, τα οποία εξάγονται στις ΗΠΑ, στις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, στη Ρωσία, καθώς και στις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ρωσία εισάγει το 31% των αυτοκινήτων που παράγονται στη Σερβία. Οι παραγωγικές μονάδες του κλάδου εντοπίζονται, κυρίως, στο σύμπλεγμα που βρίσκεται στην ευρύτερη περιοχή της πόλης Kragujevac, ενώ οι εξαγωγές του υπερβαίνουν τα δύο δισ. δολάρια.

Η **βιομηχανία τροφίμων** διακρίνεται τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Μερικά από τα διεθνή εμπορικά "σήματα" του κλάδου τροφίμων και ποτών είναι εγκατεστημένα στη Σερβία όπως οι PepsiCo, Nestlé, Coca-Cola HBC (Βελιγράδι), Heineken (Νόβι Σαντ), Carlsberg (Backa Palanka) και Nordzucker (βιομηχανία ζάχαρης).

Η **βιομηχανία ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών** της Σερβίας βρέθηκε στην κορύφωσή της τη δεκαετία του 1980, αλλά σήμερα έχει συρρικνωθεί στο ένα τρίτο του τότε μεγέθους της. Την τελευταία δεκαετία αναζωογονήθηκε μέσω επενδύσεων εταιρειών όπως της Siemens (ανεμογεννήτριες) στη Subotica και της Panasonic (συσκευές φωτισμού) στο Svilajnac και στο Valjevo. Η Σερβία κατασκευάζει, επίσης, Intel smartphones με την ονομασία Tesla smartphones.

Η **φαρμακευτική βιομηχανία** στη Σερβία περιλαμβάνει δώδεκα κατασκευαστές γενόσημων φαρμάκων, εκ των οποίων η Hemofarm στη Vrsac και η Galenika στο Βελιγράδι, αντιπροσωπεύουν το 80% του όγκου παραγωγής. Η εγχώρια παραγωγή καλύπτει πάνω από το 60% της τοπικής ζήτησης.

Τέλος, η Σερβία διαθέτει, επίσης, αξιόλογη **εξοπλιστική βιομηχανία**. Αποτελεί έναν από τους **μεγαλύτερους παραγωγούς όπλων στην Κεντρική και Νοτιοανατολική Ευρώπη**, μία παράδοση που χρονολογείται από την εποχή της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας. Η χώρα παράγει και εξάγει, από πιστόλια και νάρκες, έως συστήματα πυροβολικού, ραντάρ, ηλεκτρονικό εξοπλισμό, τεθωρακισμένα και πολεμικά αεροσκάφη. Κυριότεροι αγοραστές σερβικών όπλων και οπλικών συστημάτων είναι τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Κύπρος, οι ΗΠΑ, η Βουλγαρία και η Σαουδική Αραβία.

B.2 Μεταλλευτική Βιομηχανία

Εκτιμάται ότι η Σερβία διαθέτει **ορυκτούς πόρους** αξίας τουλάχιστον 263 δισ. δολαρίων. Η χώρα είναι πλούσια σε άνθρακα, χαλκό και χρυσό. Συνεπώς η **εξορυκτική βιομηχανία** της Σερβίας είναι συγκριτικά ισχυρή. Δεδομένου ότι ο εξορυκτικός τομέας αποτελεί μια επιχείρηση έντασης κεφαλαίου, η χώρα έχει "ανοίξει τις πόρτες της" σε **ξένους επενδυτές**.

Η Σερβία αποτελεί σημαντικό παραγωγό **άνθρακα** στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (7ος στην Ευρώπη και 18ος διεθνώς). Οι εξορύξεις πραγματοποιούνται στις περιοχές Kolubara και Kostolac. Η χώρα αποτελεί, επίσης, τον 23ο μεγαλύτερο παραγωγό **χαλκού** στον κόσμο (3ο στην Ευρώπη). Η εξόρυξή του γίνεται από την **Zijin Bor Copper**, σημαντική εξορυκτική εταιρεία που εξαγοράστηκε (63% των μετοχών) από την κινεζική Zijin Mining το 2018. Τα ορυχεία εξόρυξης **χρυσού** βρίσκονται στην ανατολική Σερβία σε περιοχές όπως Bor, Raska, Majdanpek, Negotin, Zajecar ή Medvedja. Σημαντική εξόρυξη **χρυσού** λαμβάνει χώρα στη περιοχή του Majdanpek.

Την 1η Μαρτίου 2023 η Zijin Serbia εγκαινίασε τη νέα επένδυση επέκτασης του Μεταλλουργείου Χαλκού στο Bor, οι εργασίες της οποίας διήρκησαν δυόμιση χρόνια. Η αξία της ανακατασκευής του μεταλλουργείου ανήλθε σε 320 εκατ. δολ., εκ των οποίων τα 100 εκ. επενδύθηκαν σε μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος. Η εταιρεία ανακοίνωσε ότι μετά την ανακαίνιση το ορυχείο θα παράγει **μεταξύ 180.000 και 200.000 τόνων χαλκού υψηλής καθαρότητας και 3 τόνους χρυσού ετησίως**, ενώ ο ετήσιος κύκλος παραγωγής θα ξεπεράσει τα 2 δισ. δολ. Τον Απρίλιο του 2024, ο Όμιλος Zijin Mining, **ανακοίνωσε ότι η εταιρεία σκοπεύει να αυξήσει την ετήσια παραγωγή ορυχείου Bor της Σερβίας -η οποία ανήκει κατά πλειοψηφία στη Zijin- σε 450.000 τόνους χαλκού και 10 τόνους χρυσού**, καθιστώντας τη Σερβία τον μεγαλύτερο παραγωγό χαλκού στην Ευρώπη. Η Zijin, ανέφερε επίσης ότι η εταιρεία προέβη σε τετραπλάσιες από τις προγραμματισμένες επενδύσεις **1,26 δισ. δολαρίων** για την ανάπτυξη του ορυχείου, με αποτέλεσμα η παραγωγή να έχει ξεπεράσει τις προσδοκίες και τις υποχρεώσεις από τη σύμβαση που υπογράφηκε με τη Σερβική Κυβέρνηση το 2018. Ενώ η Zijin κατέχει ορυχεία σε 15 χώρες παγκοσμίως, **τα ορυχεία Bor αντιπροσωπεύουν επί του παρόντος το 24% της συνολικής παραγωγής της Zijin**. Σύμφωνα με την ανακοίνωση, το 2023, η Serbia Zijin Copper Ltd. παρήγαγε 240.000 τόνους χαλκού και 7,5 τόνους χρυσού, ενώ οι μελλοντικές επενδύσεις της Zijin θα επικεντρωθούν στην ανάπτυξη των υπόγειων ορυχείων χαλκού και χρυσού του Bor, τα οποία εκτιμάται ότι περιέχουν περίπου 20 εκατ. τόνους χαλκού και μεταξύ 700 και 800 τόνους χρυσού. Επιπλέον, η εταιρεία αυτή τη στιγμή επεξεργάζεται ένα πενταετές σχέδιο με στόχο τη μείωση των εκπομπών άνθρακα σε όλα τα ορυχεία, δηλαδή τη δημιουργία πράσινων ορυχείων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Συμβουλίου Χρυσού, η Σερβία έχει τα μεγαλύτερα **αποθέματα χρυσού μεταξύ των χωρών της περιοχής**. Η Zijin έχει πουλήσει περισσότερους από 6,5 τόνους χρυσού στην Εθνική Τράπεζα της Σερβίας τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Το σύνολο της

ποσότητας χρυσού που παράγεται, σύμφωνα με τη σερβική νομοθεσία, πρέπει πρώτα να προσφερθεί στην Εθνική Τράπεζα της Σερβίας και μόνο αν αυτή αρνηθεί να το αγοράσει στην τιμή της αγοράς τότε μπορεί να ζητηθεί άδεια εξαγωγής. Αυτό δεν έχει συμβεί μέχρι στιγμής, πράγμα που σημαίνει ότι ο χρυσός που παράγεται από την εταιρεία αυτή παραμένει στη Σερβία. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις τελευταίες πληροφορίες, με 38,1 τόνους χρυσού η Σερβία είναι η πρώτη χώρα στην περιοχή και 54η στον κόσμο όσον αφορά την ποσότητα χρυσού που έχει διαθέτει στο θησαυροφυλάκιο της η Κεντρική Τράπεζα. Η Βόρεια Μακεδονία είναι δεύτερη στα Βαλκάνια με 6,9 τόνους, ακολουθούμενη από τη Σλοβενία με 3,2 τόνους και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη με 3 τόνους. Το Μαυροβούνιο είναι τελευταίο με 1,09 τόνους.

Οι πλούσιοι ορυκτοί πόροι συνέβαλαν στη ανάδειξη της χώρας σε κορυφαίο παραγωγό **χάλυβα**. Η ετήσια παραγωγή, περίπου, 2 εκ. τόνων ακατέργαστου χάλυβα, προέρχεται εξ ολοκλήρου από τη **χαλυβουργία του Smederevo, συμφερόντων του κινεζικού ομίλου Hesteel**. Μετά την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία (Φεβρ.2022) η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να αυξήσει την ποσόστωση εισαγωγής χάλυβα από τη Σερβία**, ανακατανέμοντας τις μέχρι τούδε ποσοστώσεις εισαγωγής από τη Ρωσία και τη Λευκορωσία, προς όφελος της Σερβίας.

Ιδιαίτερα σημαντικό αλλά και αμφιλεγόμενο είναι το έργο εξόρυξης **λιθίου και βορίου**, στο Jadar, κοντά στη Λοζνίτσα, που είχε αναλάβει ο όμιλος Rio Tinto. Το 2022 εκδόθηκε κυβερνητική απόφαση αναστολής των εργασιών ανάπτυξης του έργου, μετά από έντονες διαμαρτυρίες του πληθυσμού, ωστόσο, βάσει των τελευταίων ανακοινώσεων της Κυβέρνησης φαίνεται ότι το έργο θα συνεχισθεί. Επιπλέον, στις 22 Σεπτεμβρίου 2023, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέγραψε με την Κυβέρνηση της Σερβίας, επιστολή προθέσεων για μια στρατηγική συνεργασία στους τομείς των μπαταριών και των κρίσιμων πρώτων υλών, συμπεριλαμβανομένου του λιθίου. Μετά την πρόσφατη απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Σερβίας για αντισυνταγματικότητα της απόφασης αναστολής εργασιών του 2022, τον Ιούλιο 2024 η Κυβέρνηση εξέδωσε νέα απόφαση έγκρισης του πολεοδομικού σχεδίου για την ανάπτυξη του έργου από την Rio Tinto.

Γ. Τομέας Πληροφορικής & Καινοτομίας

Ως γνωστόν, η **βιομηχανία Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)** γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη διεθνώς. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στη Σερβία όπου οι Αρχές της έχουν θέσει την **ψηφιοποίηση ως βασική προτεραιότητα**. Ωστόσο, το περιβάλλον της βιομηχανίας ΤΠΕ στη Σερβία, που αφορά κυρίως το κανονιστικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο, έχει μεγάλα περιθώρια βελτίωσης.

Σύμφωνα με έρευνα της Στατιστικής Υπηρεσίας της Σερβίας με τίτλο «The Use of Information-Communications Technologies» (Οκτ. 2023), όλες οι εταιρείες στη Σερβία έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο, ενώ πάνω από το 85% των εταιρειών διαθέτουν ιστότοπο. Επιπλέον, το 28% των εγχώριων εταιρειών πωλεί προϊόντα μέσω διαδικτύου, ενώ το 22,4% των εταιρειών χρησιμοποιεί ERP (λογισμικό για τον προγραμματισμό των πόρων). Λογισμικό για τη διαχείριση πελατών (CRM) χρησιμοποιείται από το 10,7% των εταιρειών ενώ το 5,1% των εταιρειών χρησιμοποιεί λογισμικό επιχειρηματικών πληροφοριών (BI).

Συνολικά 21.000 επιχειρηματίες ή εργαζόμενοι δηλώνουν ως κύρια δραστηριότητα τον τομέα πληροφορικής στη Σερβία. Σύμφωνα με στοιχεία του Σερβικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, από τις περίπου 7.700 εταιρείες πληροφορικής που δραστηριοποιούνται στη Σερβία, περίπου

2.000 διαθέτουν πλειοψηφικό ξένο κεφάλαιο. Από όλες τις εταιρείες με πλειοψηφικό ξένο κεφάλαιο, οι περισσότερες είναι από Ρωσία (428), τις ΗΠΑ (170), τη Γερμανία (121), την Ελβετία (112) και τη Μεγάλη Βρετανία (88). Σύμφωνα με τον Bojan Stanic, αναπληρωτή διευθυντή του τομέα στρατηγικής ανάλυσης, υπηρεσιών και διεθνοποίησης, αναμένεται η ανοδική τάση ενδιαφέροντος ξένων εταιρειών για την εγχώρια αγορά πληροφορικής να συνεχιστεί και την επόμενη περίοδο. Επίσης με το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία ένας μεγάλος αριθμός ειδικών πληροφορικής από τη Ρωσία και την Ουκρανία επέλεξαν τη Σερβία ως χώρα από την οποία θα συνεχίσουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Οι εταιρείες ρωσικών συμφερόντων αποτελούν περίπου το ένα πέμπτο των εταιρειών από τον κλάδο της πληροφορικής, επομένως η επιρροή τους είναι εξαιρετικά σημαντική. Η αξία των εξαγωγών υπηρεσιών πληροφορικής ανήλθε σε 3,4 δισ. ευρώ, και οι οικονομολόγοι αναμένουν ότι το 2024 θα είναι ένα νέο έτος ρεκόρ όσον αφορά αυτόν τον δείκτη. Σύμφωνα με μελέτη της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, ο σερβικός κλάδος ΤΠΕ, από ελλειμματικός το 2008, υπερέβη σε αξία ως προς τις εξαγωγές τα 2,69 δισ. το 2022, και με τις εισαγωγές στα 732 εκατ. περίπου σημείωσε περίπου 2 δισ. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση, ο τομέας Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών συγκαταλέγεται μεταξύ των τεσσάρων κορυφαίων εξαγωγικών τομέων, μαζί με τον χάλυβα, την αυτοβιομηχανία και τη γεωργία και κατέχει μερίδιο περίπου 10% στο **ΑΕΠ**. Κατά τον Υπουργό Πληροφοριών και Τηλεπικοινωνιών της Σερβίας, κ. Mihailo Jovanovic, απασχολεί 95.500 εργαζόμενους, ενώ το 2016 ο αριθμός αυτός ανερχόταν σε μόλις 55.000, ενώ οι εγγραφές στις σχετικές τεχνικές σχολές έχουν αυξηθεί κατά 20%.

Οι σημαντικότεροι εργοδότες σε αυτόν τον τομέα περιλαμβάνουν μεγάλες **εταιρείες** των ΗΠΑ ή θυγατρικές τους. Οι δε σερβικές εταιρείες τεχνολογίας παράγουν λογισμικό για τομείς που εκτείνονται από τη γεωργία έως την ιατρική, ενώ διαχειρίζονται, επίσης, τηλεφωνικά κέντρα και γραμμές βοήθειας πελατών, από χαμηλής ειδίκευσης έως και πολύ υψηλής τεχνολογίας. Η **ζήτηση για επαγγελματίες πληροφορικής** παρουσιάζει σταθερά ανοδική τάση καθώς σε διάστημα μόλις ενός έτους κατέγραψε αύξηση μεγαλύτερη του 30%. Ο **πόλεμος στην Ουκρανία** διευρύνει περαιτέρω το χώρο, τόσο για απασχόληση όσο και για κέρδη. Αντί για τις προγραμματισμένες 120.000 θέσεις εργασίας, ο αριθμός των ειδικών πληροφορικής στη Σερβία εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε 160.000 έως το τέλος του 2025. Η άφιξη Ουκρανών και Ρώσων καλύπτει εν μέρει τις ανάγκες του τεχνολογικού τομέα της Σερβίας αφού αυτός αναμένεται να συνεχίσει να αναπτύσσεται περισσότερο από 20% ετησίως, με συνέπεια ο αριθμός των ειδικευμένων μηχανικών (κλπ) να μην επαρκεί. Η χώρα χρειάζεται τουλάχιστον 15.000 περισσότερους μηχανικούς πληροφορικής για να καλύψει την αυξανόμενη ζήτηση.

Η πρώην Πρωθυπουργός της Σερβίας, κα Άνα Μπέρναμπιτς ανακοίνωσε ότι οι ΗΠΑ είναι ο κορυφαίος εμπορικός εταίρος της Σερβίας στον τομέα των υπηρεσιών και ότι, χάρη στην ανάπτυξη του σερβικού τομέα πληροφορικής, **το εμπόριο με τις ΗΠΑ στον τομέα έφθασε το 1,38 δισ. ευρώ το 2022, περιλαμβάνοντας πλεόνασμα 1 δισ. ευρώ για τη Σερβία**. Πρόσθεσε επίσης ότι τις ΗΠΑ ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο με μεγάλη ωστόσο διαφορά. Όσον αφορά τα εμπορεύματα υπενθύμισε ότι η Γερμανία παραμένει ο σημαντικότερος εταίρος της Σερβίας. Το 2023 η εξαγωγές υπηρεσιών του ΤΠΕ συνέχισε να καταγράφει τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης σε ετήσια βάση. Το **2012 η εξαγωγή υπηρεσιών ΤΠΕ ανερχόταν στα 375 εκ. ευρώ. Έως το 2023 κατόρθωσε να δεκαπλασιαστεί, φτάνοντας τα 3,44 δισ. ευρώ**, σύμφωνα με την ανακοίνωση του Υπουργείου Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών. “Η σημαντική αύξηση όμως των εξαγωγών υπηρεσιών του τομέα Πληροφορικής και Επικοινωνιών συνεχίστηκε και το 2024. Στο α’ τρίμηνο του 2024, οι εξαγωγές του τομέα, ανήλθαν στα 917 εκ. ευρώ, αυξήθηκαν δηλαδή κατά 17% σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2023.

Ο χώρος των **startup** κερδίζει επίσης την προσοχή, με πολλές σερβικές εταιρείες να μετεγκαταθίστανται επιτυχώς στη Δυτική Ευρώπη ή να εξαγοράζονται από ξένες εταιρείες. Μεταξύ των πιο επιτυχημένων είναι η **Nordeus**, κατασκευαστής του παιχνιδιού «Top Eleven Football Manager» με έδρα το Βελιγράδι, η σερβική **Strawberry Energy**, μια startup που παράγει “έξυπνους” πάγκους που λειτουργούν με ηλιακή ενέργεια, κ.ά. Η Σερβία είναι ελκυστική στον τεχνολογικό χώρο λόγω του χαμηλού κόστους, καταρτισμένου, εργατικού δυναμικού της, με δεξιότητες στην αγγλική γλώσσα και τεχνολογία, καθώς και των επενδυτικών κινήτρων που παρέχει (πχ επιδότηση ύψους 10.000 ευρώ ανά εργαζόμενο). Μεγάλες εταιρείες όπως οι **Microsoft, IBM, Intel, NCR, Seven Bridges, Cisco, Continental, GoDady, Schneider**, καθώς και αρκετές νέες, αλλά ιδιαίτερα επιτυχημένες όπως οι **Epic Games, Rivian, Polygon** κ.ά., είτε έχουν ιδρύσει κέντρα ανάπτυξης και πανεπιστημιούπολεις στη Σερβία είτε έχουν αναθέσει εργασία σε τοπικές εταιρείες, προσφέροντας μισθούς έως και τρεις φορές υψηλότερους από τον μέσο, αλλά, ακόμα, χαμηλότερους από αυτούς που προσφέρονται στις χώρες της ΕΕ. Η σερβική κυβέρνηση υιοθέτησε, επίσης, σε συνεργασία με τον φορέα **"Digital Serbia Initiative"**, μια **στρατηγική ανάπτυξης οικοσυστημάτων startup έως το 2025**, η οποία στοχεύει στην ανάπτυξη περίπου 800-1.200 startups, κατά το διάστημα αυτό. Επιπροσθέτως, υιοθετήθηκαν **φορολογικά κίνητρα** για τις νεοφυείς επιχειρήσεις τεχνολογίας. Ο φορολογικός συντελεστής είναι μόνο 3% (το μισό του κανονικού εταιρικού φόρου).

Σύμφωνα με την έρευνα Startup Genome 2024, το 2023 τα οικοσυστήματα νεοφυών επιχειρήσεων του Βελιγραδίου και του Νόβι Σαντ έφθασαν την υψηλότερη αξία που έχουν επιτύχει ποτέ - 1,116 δισ. δολάρια ΗΠΑ, καταγράφοντας αύξηση 66% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Με βάση τα πιο πρόσφατα δεδομένα, τα εν λόγω οικοσυστήματα είναι τα πρώτα στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων και στη δέκατη θέση στην Κεντρική Ευρώπη.

Κατά την παρουσίαση του **σχεδίου «Leap into the Future - Serbia EXPO 2027»**, στις αρχές του 2024, η πρώην Πρωθυπουργός Άνα Μπρνάμπιτς επεσήμανε στην ομιλία της ότι, οι εξαγωγές του τομέα ΤΠΕ θα φτάσουν τα 10 δισ. ευρώ έως το 2027, υπενθυμίζοντας ότι πέρυσι οι εξαγωγές ανήλθαν σε 3,5-3,6 δισ. ευρώ. Επιπλέον η απασχόληση θα ανέλθει σε 140.000 άτομα από περίπου 50.000 το 2012. Τόνισε ότι η ψηφιοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη αλλάζουν ριζικά τη Σερβία και ότι η EXPO 2027 θα παρουσιάσει μια προηγμένη εικόνα της Σερβίας στον τομέα των ΤΠΕ. Μέχρι το 2027, το κράτος θα επενδύσει περίπου 70 εκατ. ευρώ στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης ενώ αναμένεται μια πρόσθετη επένδυση μεταξύ 150 και 200 εκατ. ευρώ σε υποδομές επιστημονικής, έρευνας και καινοτομίας, καθώς και την **επέκταση του Επιστημονικού και Τεχνολογικού Πάρκου της Νις και στη συνέχεια στο Τσάτσακ, το Βελιγράδι και το Νόβι Σαντ**.

Η σερβική κυβέρνηση προβαίνει στις **απαραίτητες επενδύσεις για την ανάπτυξη των ψηφιακών υποδομών και την ψηφιοποίηση** κάθε τομέα της χώρας. Το 2017, ιδρύθηκε το **Γραφείο Πληροφορικής και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης** για να συγκεντρώσει τους διοικητικούς φορείς και υποδομές σε μια ψηφιακή δομή καθώς και για τον συντονισμό του Εθνικού Κέντρου για την Ασφάλεια Συστημάτων ΤΠΕ (εθνικό **CERT**). Τον Δεκέμβριο του 2018, το “Office for IT and eGov” δημιούργησε την Εθνική Πύλη Ανοικτών Δεδομένων, ήτοι μια κεντρική πύλη για κυβερνητικά δεδομένα/πληροφορίες διαθέσιμες στο κοινό, που συνδέεται απευθείας με την Πύλη Ανοικτών Δεδομένων της ΕΕ.

Η δε Εθνική Ένωση Τοπικών Αρχών προωθεί την **ανάπτυξη έξυπνων πόλεων και υποδομών**. Στο Βελιγράδι, και άλλες μεγάλες πόλεις, ενσωματώθηκαν ψηφιακές υπηρεσίες, όπως πληρωμή μέσω κινητού για στάθμευση, πληροφορίες λεωφορείων μέσω συστημάτων

GPS, κλπ. Επιπλέον, η κυβέρνηση της Σερβίας συγκρότησε **ομάδα εργασίας για την επεξεργασία της στρατηγικής** της και την ανάπτυξη της **τεχνητής νοημοσύνης** για την περίοδο **2020-2025**, και ειδικότερα για τη δημιουργία μιας "πλατφόρμας ηλεκτρονικής διακυβέρνησης" τεχνητής νοημοσύνης που θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη ανάπτυξη των **έξυπνων πόλεων και δήμων**. Για το σκοπό αυτό, η σερβική Κυβέρνηση έχει δημιουργήσει επίσης το κρατικό **κέντρο δεδομένων στο Kragujevac** (Big Data). Το 2021 εγκαινιάστηκε το **Ινστιτούτο Τεχνητής Νοημοσύνης** (<https://ivi.ac.rs/en/about-us/>) και το **Περιφερειακό Κέντρο Έξυπνης Καινοτομίας στην Βρνιατσκα Μπάνια**. Τέλος, Απρίλιο του 2023 εγκαινιάστηκε το **νέο ινστιτούτο ανάπτυξης και καινοτομίας στον τομέα της ψηφιακής γεωργίας, «BioSense»** στο Νόβι Σαντ, το οποίο αποτελεί ένα έργο αξίας 30 εκατ. ευρώ, από τα οποία τα 15 έχουν παρασχεθεί ως επιχορηγήσεις από την ΕΕ. επιχορηγήσεων.

Δ. Ενεργειακός Τομέας - Περιβάλλον

Ο τομέας της ενέργειας είναι ένας από τους μεγαλύτερους και σημαντικότερους τομείς για την οικονομία της Σερβίας αφού διαθέτει σε αφθονία **άνθρακα**, και μη αμελητέα αποθέματα **πετρελαίου** και **φυσικού αερίου**. Υπάρχουν, επίσης, μεγάλες δυνατότητες παραγωγής, όσον αφορά τη **βιομάζα**, την **αιολική**, την **ηλιακή**, την **υδροθερμική** και **γεωθερμική ενέργεια** κλπ.

Η Σερβία είναι παραδοσιακά **καθαρός εξαγωγέας ηλεκτρικής ενέργειας** και **εισαγωγέας βασικών καυσίμων** (πετρέλαιο και φυσικό αέριο). Το μεγαλύτερο μέρος της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας προέρχεται από θερμοηλεκτρικούς σταθμούς (72,7% του συνόλου της ηλεκτρικής ενέργειας) και σε μικρότερο βαθμό από υδροηλεκτρικούς σταθμούς (27,3%). Υπάρχουν **6 σταθμοί που λειτουργούν με λιγνίτη**, με εγκατεστημένη ισχύ 3.936 MW (οι μεγαλύτεροι: Nikola Tesla 1-1.502 MW και Nikola Tesla 2- 1.160 MW). Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των **9 υδροηλεκτρικών σταθμών** είναι 2.831 MW, εκ των οποίων η μεγαλύτερη είναι του **Djerdap 1** με ισχύ 1.026 MW. Εκτός αυτών, υπάρχουν μικρές μονάδες φυσικού αερίου (περίπου 353 MW).

Η παραγωγή και διαχείριση ηλεκτρικής ενέργειας συγκεντρώνεται στην Επιχείρηση Ηλεκτρισμού της Σερβίας - **Elektroprivreda Srbije (EPS)**, τη Δημόσια εταιρεία Μεταφοράς EMS και στον Διαχειριστή Συστήματος Διανομής «EPS Distribucija EDS».

Η **κατάρρευση του θερμοηλεκτρικού σταθμού Nikola Tesla (TENT)** στα τέλη του 2021, εν μέσω κακοκαιρίας καθώς και η παγκόσμια ενεργειακή κρίση είχαν ως αποτέλεσμα να έρθουν στην επιφάνεια τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα της EPS. Η Σερβία αναγκάστηκε να προβεί σε σημαντικές εισαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας από τα τέλη του 2021 και καθόλη τη διάρκεια του 2022 με αποτέλεσμα τη συσσώρευση ζημιών για την εταιρεία. **Στα τέλη του 2022, η Κυβέρνηση παρουσίασε το σχέδιο εξυγίανσης της EPS**, το οποίο συντάχθηκε με την παροχή τεχνικής βοήθειας Νορβηγών εταίρων και του οποίου το πρώτο βήμα ήταν η μετατροπή της EPS από δημόσια επιχείρηση σε ανώνυμη εταιρεία, 100% ιδιοκτησίας της Δημοκρατίας της Σερβίας. Μετά από αρκετούς μήνες ασταθούς πορείας της EPS, οι οποίοι συνοδεύτηκαν από σημαντικές εισαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας, στις αρχές του 2023 η οικονομική της κατάσταση φαίνεται να ομαλοποιήθηκε.

Αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις αναμένεται να ακολουθήσουν και για τη Δημόσια Επιχείρηση Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (EMS). Όσον αφορά τη **μεταφορά**, το σημαντικότερο εν εξελίξει έργο είναι ο **διαβαλκανικός διάδρομος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας**, ο οποίος αποτελεί μέρος της διασύνδεσης μεταξύ Σερβίας, Μαυροβουνίου και

Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, Ρουμανίας και Ιταλίας. Το έργο υποστηρίζεται από την ΕΕ, το Επενδυτικό Πλαίσιο των Δυτ. Βαλκανίων (WBIF), αλλά και τη Γερμανία μέσω της αναπτυξιακής της τράπεζας (KfW), ενώ αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία το 2027. **Το σερβικό τμήμα, μήκους 321 χλμ, διαθέτει τέσσερις γραμμές μεταφοράς. Δύο έχουν ολοκληρωθεί, από τα Ρουμανικά σύνορα μέχρι το Πάντσεβο καθώς και το Κραγκούγεβατς-Κράλιεβο. Η τρίτη και η τέταρτη γραμμή, από τις πόλεις Μπάγινα Μπάστα και Ομπρένοβατς προς τα σύνορα με τη Β&Ε και το Μαυροβούνιο, βρίσκονται υπό προετοιμασία.** Σύμφωνα με τη γενική διευθύντρια, κα Jelena Matejic, η EMS, από το 2011, έχει προβεί σε επενδύσεις ύψους 380 εκατ. ευρώ, ενώ τα επόμενα 10 χρόνια, σχεδιάζει επιπλέον επενδύσεις στο σύστημα μεταφοράς, ύψους 900 εκατ. Ευρώ. Η υλοποίηση του τρίτου τμήματος θα ξεκινήσει το 2024.

Η Σερβία διαθέτει αφθονία **άνθρακα**, με αποδεδειγμένα αποθέματα ύψους 5,5 δισ. τόνων **λιγνίτη**, - τα πέμπτα μεγαλύτερα παγκοσμίως (δεύτερα στην Ευρώπη, μετά τη Γερμανία). Ο άνθρακας βρίσκεται κυρίως σε δύο μεγάλες γεωλογικές αποθέσεις: Kolubara (4 δισ. τόνοι) και Kostolac (1,5 δισ. τόνοι).

Οι πόροι **πετρελαίου και φυσικού αερίου** της Σερβίας δεν συγκρίνονται, φυσικά, με τα μεγάλα διεθνή κοιτάσματα. Όμως εξαιρουμένων αυτών της Ρουμανίας, πρόκειται για τους σημαντικότερους πόρους στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας, καθώς και στα Βαλκάνια (77,4 εκατ. τόνοι ισοδύναμου πετρελαίου και 48,1 δισ. κ.μ. φυσικού αερίου). Σχεδόν το 90% του ανακαλυφθέντος πετρελαίου και φυσικού αερίου βρίσκεται στο Banat (Βορειοανατολική Σερβία) και στη λεκάνη Pannonian (Περιοχή Βοϊβόντινα). Η τρέχουσα παραγωγή πετρελαίου στη Σερβία υπολογίζεται σε περίπου 1,1 εκατ. τόνους και ικανοποιεί περίπου το 20% των αναγκών της χώρας, ενώ το υπόλοιπο εισάγεται. Προμηθεύεται περίπου το 50% του πετρελαίου από την Ρωσία, ωστόσο μετά την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία η ενεργειακή διαφοροποίηση συγκαταλέγεται στις προτεραιότητες της σερβικής εξωτερικής πολιτικής.

Η εθνική εταιρεία καυσίμων, Naftna Industrija Srbije (NIS), εξαγοράστηκε το 2008 από την Gazprom Neft. Το **διυλιστήριο της εταιρείας στο Pancevo** (χωρητικότητα 4,8 εκατ. τόνων) είναι ένα από τα πιο σύγχρονα στην Ευρώπη. Η Gazprom διαχειρίζεται επίσης δίκτυο 334 πρατηρίων καυσίμων στη Σερβία (74% της εγχώριας αγοράς) και επιπλέον 36 πρατηρίων στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, 31 στη Βουλγαρία και 28 στη Ρουμανία. Υπάρχουν 155 χλμ αγωγών που συνδέουν τα διυλιστήρια Pancevo και Novi Sad **ως μέρος του διακρατικού αγωγού πετρελαίου Adria ή JANAF (Κροατία - Βοσνία και Ερζεγοβίνη - Σερβία, με διακλαδώσεις σε Σλοβενία και Ουγγαρία).**

Τον Ιούνιο του 2023, η Σερβία υπέγραψε με την **Ουγγαρία συμφωνία για την κατασκευή ενός αγωγού πετρελαίου** για την μεταφορά που ρωσικού πετρελαίου μέσω του ουγγρικού σκέλους του πετρελαιαγωγού Druzhsba προς τους Σέρβους καταναλωτές. Ο αγωγός θα κατασκευαστεί από την Ουγγρική MOL και τη Σερβική Transnafta, και αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το 2025. Σημειώνεται ότι η Σερβία έχει επί του παρόντος στη διάθεσή της μόνο μία διαδρομή για την προμήθεια αργού πετρελαίου, η οποία διέρχεται από την Κροατία (JANF).

Η Σερβία αποτελεί μια από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές **χώρες με μη αναπτυγμένο δίκτυο φυσικού αερίου**. Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, το ποσοστό των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων που συνδέονται στο δίκτυο υπολογίζεται σε 10-15%, με ετήσια κατανάλωση περίπου 2,5 δισ. κ.μ. Οι συνολικές αναγκες της Σερβίας υπολογίζονται σε 3-4 δισ.κ.μ. και καλύπτονται **σε μεγάλο βαθμό από ξένες πηγές**. Μόνο το 17% φυσικού αερίου προέρχεται από την εγχώρια παραγωγή (περίπου 500 εκατ. κ.μ.) ενώ το υπόλοιπο - περίπου 90% εισάγεται, κυρίως από τη Ρωσία (μέσω αγωγών φυσικού αερίου που, τουλάχιστον έως τον Φεβρ. 2022, διέρχονταν από την Ουκρανία και την Ουγγαρία). Η **δημόσια εταιρεία φυσικού αερίου Srbijagas**, λειτουργεί το σύστημα μεταφοράς φυσικού

αερίου που περιλαμβάνει πάνω από 3 χιλμ αγωγών και **450 εκατ. κυβικά μέτρα υπόγειου χώρου αποθήκευσης φυσικού αερίου στο Banatski Dvor**. Η Σερβία αποθηκεύει επίσης φ.α. στην Ουγγαρία.

Το 2019, οι ηγέτες της Ρωσίας, της Τουρκίας, της Βουλγαρίας και της Σερβίας **εγκαινίασαν τον αγωγό TurkStream** που σχεδιάστηκε να μεταφέρει ρωσικό φυσικό αέριο στην Ευρώπη μέσω της Μαύρης Θάλασσας. Ο αγωγός αντικαθιστά την προηγούμενη διαδρομή μέσω Ουκρανίας και Ρουμανίας, και εκτείνεται από τη Βουλγαρία, στη Σερβία και την Ουγγαρία. Την 1η Ιανουαρίου 2021, εγκαινιάστηκε το σερβικό τμήμα **του αγωγού επ' ονόματι «Balkan Stream»**, μήκους 403χιλμ από το Zajecar (σύνορα με τη Βουλγαρία) έως το Horgoš (σύνορα με Ουγγαρία). Σημειώνεται ότι πριν την αποπεράτωση του έργου αυτού, η Σερβία **λάμβανε ρωσικό φυσικό αέριο μόνο μέσω της Ουκρανίας**.

Από τα σημαντικότερα έργα που ολοκληρώθηκαν πρόσφατα (Δεκ. 2023) είναι αυτό του **διασυνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου με τη Βουλγαρία (IBS), ετήσιας χωρητικότητας 1,8 δισ. κ.μ.** Το έργο αποτελεί το πρώτο βήμα προς τη **διαφοροποίηση**, όχι μόνο των διαδρομών φυσικού αερίου, αλλά και της δυνατότητας προμήθειας **φυσικού αερίου από άλλες πηγές**, όπως το Αζερμπαϊτζάν, **αλλά και τον τερματικό σταθμό ΥΦΑ (LNG) στην Αλεξανδρούπολη, και τους μελλοντικούς αγωγούς φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου ή/και τερματικούς σταθμούς στη χώρα μας.** Μετά την έναρξη του ουκρανο-ρωσικού πολέμου (Φεβρ. 2022), ο ανωτέρω αγωγός απέκτησε ιδιαίτερη στρατηγική αξία και χρηματοδοτήθηκε από την ΕΤΕπ και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα IPA. Τον Μάρτιο του 2023 ο Διευθύνων Σύμβουλος της Srbijagas, κ. Ντούσαν Μπαγιάτοβιτς, ανακοίνωνε ότι η Σερβία έχει ήδη δεσμεύσει 300 εκατ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου στον τερματικό σταθμό LNG στο ελληνικό λιμάνι της Αλεξανδρούπολης. Σύμφωνα με τον ίδιο η Σερβία χρειάζεται, εκτός από τα δύο δισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου που αγόρασε από τη Ρωσία, ακόμη δύο δισ. φυσικού αερίου. Λίγους μήνες αργότερα, δήλωσε ότι εξετάζεται το ενδεχόμενο κατασκευής ενός νέου αγωγού φυσικού αερίου από τη Νις στο Χοργκός (σύνορα με Ουγγαρία), ο οποίος θα επιτρέψει στη Σερβία να αυξήσει σημαντικά την χωρητικότητα και να αποτελέσει σημαντικό κόμβο διέλευσης φυσικού αερίου μέσω της δημιουργίας ενός αμφίδρομου αγωγού φυσικού αερίου υψηλής χωρητικότητας από το Baumgarten στην Αυστρία, που είναι ο μεγαλύτερος κόμβος φυσικού αερίου στην Ευρώπη, αλλά και νότια, προς την Ελλάδα και την Τουρκία. Στο πλαίσιο επίσημης επίσκεψής της στο Μπακού, η Υπουργός Μεταλλείων και Ενέργειας της Σερβίας, κ. Ντουμπράβκα Τζέντοβιτς Χαντάνοβιτς υπέγραψε στις 15 Νοεμβρίου, Μνημόνιο Συναντίληψης μεταξύ των αρμόδιων Υπουργείων της Σερβίας και του Αζερμπαϊτζάν, το οποίο εμβαθύνει τις σχέσεις στον τομέα της ενέργειας, καθώς και εμπορική σύμβαση μεταξύ των εταιρειών φυσικού αερίου Socar και Srbijagas, για την παράδοση έως και 400 εκατ. κ.μ. φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν στη Σερβία. Επισήμανε επίσης, ότι όλες οι προβλέψεις δείχνουν ότι οι ανάγκες της Σερβίας σε φυσικό αέριο θα αυξηθούν την τρέχουσα δεκαετία και ότι η συνολική κατανάλωση αερίου αναμένεται να αυξηθεί από περίπου τρία δισ. κυβικά μέτρα το 2022 σε περίπου τέσσερα δισ.κυβικά μέτρα έως το 2030.

Στα σχέδια είναι και η **κατασκευή αγωγού μεταξύ Σερβίας και Βόρειας Μακεδονίας**, ο οποίος είναι πολύ πιθανό να χρηματοδοτηθεί από την ΕΕ. Μέσω αυτού, η Σερβία θα συνδεθεί με τον αγωγό φυσικού αερίου Βόρειας Μακεδονίας- Ελλάδας, αποκτώντας τη δυνατότητα να προμηθεύεται φυσικό αέριο από το Αζερμπαϊτζάν αλλά και από τερματικούς σταθμούς υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Ελλάδα.

Επιπλέον, το 2021, οι εταιρείες Srbijagas και Gas-Res υπέγραψαν **Συμφωνία για την κατασκευή διασυνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου μεταξύ της Σερβίας και της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας, ο οποίος αποτελεί επέκταση του Balkan Stream**, ετήσιας χωρητικότητας 1,2 δισ. κ.μ. Η διασύνδεση φυσικού αερίου με τη Βόρεια Μακεδονία συμφωνήθηκε μεταξύ των δύο χωρών το 2021. Τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους, ο Υπουργός Κατασκευών ανακοίνωσε ότι η Σερβία ξεκίνησε την προετοιμασία της χωροταξικής και τεχνικής τεκμηρίωσης του έργου.

Σε ό,τι αφορά τις **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ)**, υπενθυμίζεται, οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων στη σύνοδο κορυφής της Σόφιας τον Νοέμβριο του 2020, στο πλαίσιο της “Διαδικασίας του Βερολίνου”, υποχρεώθηκαν να ακολουθήσουν το ευρωπαϊκό σχέδιο για απαλλαγή από τον άνθρακα έως το 2050, υπογράφοντας τη **Διακήρυξη της Σόφιας σχετικά με την Πράσινη Ατζέντα**. Σύμφωνα με αυτή, οφείλουν να εφαρμόσουν, αρχικά, πληρωμές για τις εκπομπές άνθρακα βάσει του Συστήματος Εμπορίας Εκπομπών και στη συνέχεια, να καταργήσουν σταδιακά τις επιδοτήσεις άνθρακα. Σύμφωνα με τα στοιχεία το **μερίδιο των ΑΠΕ** στη συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στη Σερβία, ανέρχεται σε περίπου 30% ωστόσο αυτό αποτελείται κυρίως από υδροηλεκτρική ενέργεια.

Στόχος της Σερβίας είναι να παράγει τουλάχιστον το 40% από ΑΠΕ έως το 2040, για την επίτευξη του οποίου οι ειδικοί εκτιμούν ότι θα πρέπει να κατασκευασθούν σταθμοί ισχύος τουλάχιστον 5 GW από ΑΠΕ. Σύμφωνα με επιχειρηματίες, επί του παρόντος, όσον αφορά τα ηλιακά, η εγκατεστημένη ισχύς υπολογίζεται σε περίπου 80-90 MW. Σημειώνεται ότι οι μεγάλοι υδροηλεκτρικοί σταθμοί στη Σερβία παρέχουν περίπου το 30% της ενέργειας, ενώ οι λοιπές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως η αιολική και η ηλιακή ενέργεια, αποτελούν λιγότερο από το 3% της παραγωγής. Το 2021 αποτέλεσε σημείο καμπής στην ενεργειακή πολιτική της Σερβίας ως προς **τα αιολικά και ηλιακά ενεργειακά έργα**, μετά την υιοθέτηση του νέου Νόμου για την Κλιματική Αλλαγή, και επιπλέον τεσσάρων σχετικών Κανονισμών οι οποίοι μεταξύ άλλων καθορίζουν και το μοντέλο για τις δημοπρασίες ανανεώσιμης ενέργειας, οι οποίες αναμένεται να “ξεκλειδώσουν” περισσότερα από 2 δισ. ευρώ σε επενδύσεις σε αιολικά και ηλιακά πάρκα. Τελικά μετά από κάποια προβλήματα που προέκυψαν σχετικά με την εφαρμογή του Νόμου, η σερβική εθνοσυνέλευση υπερψήφισε τις απαραίτητες τροπολογίες, και στη συνέχεια ανακοινώθηκε το σχέδιο δημοπρασιών για την περίοδο 2023-2025, ενώ τον Ιούνιο 2023 προκηρύχθηκαν και οι πρώτες δημοπρασίες. Σύμφωνα με το σχέδιο Στρατηγικής για την Ενέργεια του Υπουργείου Ενέργειας οι επενδύσεις σε ΑΠΕ έως το 2030 θα ανέλθουν σε περίπου 27 δισ. ευρώ.

Επιπλέον, στις 11 Ιουλίου 2024 πραγματοποιήθηκε η πρώτη παρουσίαση του **Ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Ενέργειας και Κλίματος (INECP ή NECP) της Σερβίας και της Έκθεσης Στρατηγικής Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων**. Υπεύθυνη για τη σύνταξη των δύο κειμένων και την παρουσίαση ήταν η ελληνική εταιρεία LDK Consultants σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ), στο πλαίσιο του έργου της Ευρωπαϊκής Προενταξιακής Βοήθειας IPA II: «Further Development of Energy Planning Capacity». Στους βασικούς στόχους του σχεδίου περιλαμβάνεται η αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο 45%, η ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 40,3%, σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Ο στόχος για το μερίδιο των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας έχει τεθεί στο 33,6% αυτής και ειδικότερα για την ακαθάριστη τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στο 45%.

Οι εν λόγω στόχοι συνεπάγονται την κατασκευή νέων ηλιακών και αιολικών πάρκων, **συνολικής ισχύος 3,4 GW** καθώς και ενός νέου σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φυσικού αερίου ισχύος 350 MW. Για την επίτευξή τους έχουν καθορισθεί 150 μέτρα/δράσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν, συμπεριλαμβανομένων 70 μεταρρυθμίσεων, καθώς και επενδύσεις εκτιμώμενου ύψους 27,4 δισ. ευρώ έως το 2030. Στις αρχές του 2023 ανακοινώθηκε και η **θέση σε λειτουργία του μεγαλύτερου, μέχρι στιγμής, ηλιακού πάρκου** στην περιοχή Λάποβο της κεντρικής Σερβίας, στο οποίο επενδύθηκαν 8,9 εκ. ευρώ από τις εταιρείες Delasol και MT-Komex. Το πάρκο έκτασης 12,5 εκταρίων περιλαμβάνει 17.980 ηλιακούς συλλέκτες τελευταίας γενιάς. Η ισχύς του σταθμού ηλεκτροπαραγωγής ανέρχεται σε 11,7 MW και η ισχύς της σύνδεσης με το δίκτυο διανομής σε 9,9 MW, το οποίο θα καλύπτει τις ανάγκες 2.100 κατοικιών της περιοχής. Στις αρχές του 2024 η EPS υπέγραψε τις πρώτες συμβάσεις αγοράς και εξισορρόπησης ηλεκτρικής ενέργειας για 15ετή περίοδο δοκιμαστικής και μόνιμης λειτουργίας για τους δύο ηλιακούς σταθμούς B2 Nova Sun, ισχύος 9,9 μεγαβάτ στη Nova Crnja και τη B2 Sunspot ισχύος 7 μεγαβάτ στην Κικίντα. Σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση της EPS, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς από ΑΠΕ ενέρχεται σε πάνω από ένα γιγαβάτ, το οποίο αποτελεί περισσότερο από το 10% της παραγωγικής ικανότητας της Σερβίας.

Σύμφωνα με την Ένωση ΑΠΕ της Σερβίας (RES), έως τις 15 Ιουνίου η συνολική ισχύς των **αιολικών πάρκων στη Σερβία είχε υπερβεί το 1 TW, καθιστώντας το 2023** το καλύτερο έτος, μέχρι σήμερα, για την αιολική ενέργεια στη χώρα. Μέχρι στιγμής έχουν κατασκευαστεί 8 αιολικά πάρκα στη Σερβία με όλες τις άδειες και δύο βρίσκονται σε δοκιμαστική λειτουργία, ενώ τέλος, έχουν εγκατασταθεί 172 ανεμογεννήτριες. Υπό κατασκευή βρίσκονται δύο ακόμα αιολικά πάρκα – το αιολικό πάρκο Pupin στην Κοβάτσιτσα με εγκατεστημένη ισχύ 95,5 MW και το αιολικό πάρκο Κόστολατς με συνολική ισχύ 66 MW. Αναμένεται η κατασκευή τριών επιπλέον αιολικών πάρκων Vetrozelena, Čibuk 2 και Crni vrh, καθώς και η διεξαγωγή νέων δημοπρασιών για 300 MW αιολικής ενέργειας.

Σύμφωνα με την Υπουργό Ενέργειας, κα Τζέντοβιτς, οι συνολικές επενδύσεις προτεραιότητας στον τομέα της ενέργειας, θα ανέλθουν σε περισσότερα από 15 δισ. ευρώ. Από αυτά πάνω από 10 δισ. ευρώ θα επενδυθούν στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνατοτήτων και ότι τα υπόλοιπα προορίζονται για το δίκτυο μεταφοράς και το σύστημα διανομής. Όπως τόνισε, θα γίνουν περισσότερες επενδύσεις στον τομέα της ηλιακής ενέργειας, και ειδικότερα στην κατασκευή αυτοεξισορροπούμενων σταθμών, με ισχύ έως 1 GW. Πέρα από τα προαναφερθέντα έργα (**Kostolac, Vlasina, Morava, Kolubara**), θα κατασκευαστεί επίσης ο **αναστρέψιμος υδροηλεκτρικός σταθμός «Bistrica»** ενώ θα εξετασθεί επίσης η οικονομική και τεχνική βιωσιμότητα της κατασκευής του υδροηλεκτρικού σταθμού **Djerdap 3**. Στο σχέδιο περιλαμβάνεται τέλος, και η κατασκευή - ανακατασκευή των υφιστάμενων υδροηλεκτρικών σταθμών.

Σε συνέντευξή του ο Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής της Εταιρείας Ηλεκτρικής Ενέργειας της Σερβίας, Elektroprivreda Srbije-EPS ανέφερε μεταξύ άλλων ότι Μέχρι το τέλος του 2030 προγραμματίζονται περίπου 3,5 δισ. ευρώ σε νέες επενδύσεις **σε ΑΠΕ (αιολικά και ηλιακά πάρκα), οι οποίες αποτελούν περίπου το 37% των συνολικών επενδύσεων της EPS**. Συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων σε νέους υδροηλεκτρικούς σταθμούς, οι συνολικές επενδύσεις ανέρχονται σε 5,4 δισ. ευρώ, λίγο περισσότερο από το 50% των συνολικών προγραμματισμένων επενδύσεων.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της EPS, το Δεκέμβριο 2022, εγκρίθηκαν επιχορηγήσεις ύψους 49,02 εκατ. ευρώ, προς αυτή, στο πλαίσιο της 28ης Πρόσκλησης για τεχνική βοήθεια από το Επενδυτικό Πλαίσιο της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια (WBIF). Η χρηματοδότηση αφορά **τέσσερα έργα**: Την **αποκατάσταση του Υδροηλεκτρικού Σταθμού «Vlasinske»** - ύψους 16,1 εκατ. ευρώ, την **κατασκευή του αιολικού πάρκου «Kostolac»** - ύψους 31,2 εκατ. ευρώ και την προετοιμασία

των επενδυτικών και τεχνικών εγγράφων για την ανάπτυξη **των ηλιακών σταθμών «Morava» και «Kolubara A»** - ύψους 860.000 ευρώ έκαστο. Επίσης στις αρχές του 2023, η εταιρεία ανακοίνωσε ότι βάσει του σχεδίου της Go Green Road σκοπεύει να κλείσει δέκα μονάδες παραγωγής, στους θερμοηλεκτρικούς της σταθμούς από το 2025 έως το 2035, συνολικής ισχύος 1.094 MW. (από 5.171 MW σε 4.077 MW), οι οποίοι παράγουν τα δύο τρίτα της εγχώριας ηλεκτρικής ενέργειας, Το Σχέδιο προβλέπει επενδύσεις 8,5 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 2,2 δισ. ευρώ θα διοχετευθούν για την **ανακατασκευή των θερμοηλεκτρικών σταθμών** ώστε να αυξηθεί η παραγωγική τους ικανότητα, 5,8 δισ. ευρώ για την κατασκευή **νέων εγκαταστάσεων** και 500 εκατ. ευρώ για την **προστασία του περιβάλλοντος**. Η EPS σχεδιάζει επίσης να επενδύσει **4,8 δισ. ευρώ σε ΑΠΕ**, έχοντας ήδη ξεκινήσει την προετοιμασία έργων για την κατασκευή των ηλιακών πάρκων στις τοποθεσίες των θερμοηλεκτρικών σταθμών Morava και Kolubara A. Τέλος, εξετάζεται επίσης το ενδεχόμενο, ο θερμοηλεκτρικός σταθμός Morava να αρχίσει να χρησιμοποιεί αποκλειστικά φυσικό αέριο.

Επιπλέον, ο Υπουργός Οικονομικών της Σερβίας, Σίνισα Μάλι, ανακοίνωσε την έναρξη της κατασκευής αυτοσταθμιζόμενων ηλιακών σταθμών ισχύος ενός 1 GW με συστήματα μπαταριών εντός του 2024. Επεσήμανε ότι το έργο αποτελεί τη μεγαλύτερη επένδυση σε ΑΠΕ στην Ευρώπη για το 2024 και ότι οι καλύτερες εταιρείες, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και φορείς παγκοσμίως, όπως η US EXIM, η MIGA, η Swedish Export Credit Corporation και άλλοι θα συμμετάσχουν στο έργο αυτό. Η υλοποίηση του έργου αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2028 και να αυξήσει την παραγωγή ενέργειας **από ΑΠΕ κατά 1,2 TWh ετησίως**. Υπενθυμίζεται ότι ως στρατηγικός εταίρος του έργου αυτού έχει καθοριστεί κοινοπραξία αποτελούμενη από **την Hyundai Engineering Co.LTD, Hyundai Eng. America Inc. και UGT Renewables LLC**.

Εκτός των ηλιακών και των αιολικών μονάδων, η Σερβία αναπτύσσει έργα αξιοποίησης της **υδροηλεκτρικής ενέργειας, της βιομάζας, του υδρογόνου** κ.ά. Για παράδειγμα, το 2020 υπεγράφη Κοινή Δήλωση Σερβίας – Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας σχετικά με την υλοποίηση του έργου Gornja Drina, αξίας περίπου 520 εκατ. Ευρώ, το οποίο περιλαμβάνει την κατασκευή τριών εγκαταστάσεων υδροηλεκτρικής ενέργειας στο ανώτερο τμήμα του ποταμού Drina.

Τέλος, ένας ανερχόμενος τομέας παραγωγής ενέργειας στη Σερβία με σημαντικές προοπτικές είναι αυτός της **χρήσης βιομάζας και του βιοαερίου**. Η βιομάζα παρουσιάζει τεράστιο ενεργειακό δυναμικό, λαμβάνοντας υπόψη ότι πχ το 2020, μετά την ολοκλήρωση γεωργικών εργασιών σε 3,47 εκατ. εκτάρια στη Σερβία, περισσότεροι από 12,5 εκατ. τόνοι βιομάζας παρέμειναν αχρησιμοποίητοι. Δώδεκα πόλεις (Priboj, Mionica, Despotovac, Loznica, Osecina, Svilajnac, Nova Varos, Arilje, Lebane, Kosjeric, Kladovo και Surdulica) σχεδιάζεται να στραφούν στην αξιοποίηση της βιομάζας.

Στο πλαίσιο της μετάβασης από τα ορυκτά καύσιμα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η Σερβία, μεταξύ άλλων, απλοποίησε τη διαδικασία εγκατάστασης ηλιακών συλλεκτών και προώθησε τον θεσμό του παραγωγού-καταναλωτή (prosumer). Τους τελευταίους μήνες νοικοκυριά και εταιρείες έχουν εγκαταστήσει περίπου 360 φωτοβολταϊκούς σταθμούς οροφής, συνολικής ισχύος 5,7 MW και σύμφωνα με τις ανακοινώσεις του Υπουργείου Μεταλλείων και Ενέργειας βρίσκονται σε εξέλιξη σταθμοί συνολικής ισχύος 100 MW.

Τέλος πρόσφατα το Υπουργείο Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών έθεσε σε δημόσια διαβούλευση το Σχέδιο Τροποποιήσεων του Χωροταξικού Σχεδιασμού της Περιοχής Ειδικού Σκοπού του Συστήματος Υδροηλεκτρικών Σταθμών στον ποταμό Ibar. Το εν λόγω Σχέδιο, το οποίο εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Αρχιτεκτονικής και Πολεοδομίας της Σερβίας, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Διαχείρισης Υδάτων «Jaroslav Cerni», προβλέπει την κατασκευή 10 υδροηλεκτρικών σταθμών (HPP) στον ποταμό Ibar – HPP Lakat, HPP Maglic, HPP Dobre Strane, HPP Bela Glava, HPP Gradina, HPP Cerje, HPP Glavica, HPP Usce, HPP Gokcanica και HPP Bojanici. Η Δημόσια Επιχείρησης

Ηλεκτρικής Ενέργειας της Σερβίας (EPS-Elektroprivreda Srbije) έχει οριστεί ως φορέας της επένδυσης, η οποία θα χρηματοδοτήσει πλήρως την προετοιμασία της τεχνικής τεκμηρίωσης και το σύνολο της εκτέλεσης των εργασιών. Η κατασκευή και η θέση σε λειτουργία ολόκληρου του προγραμματισμένου συστήματος των δέκα υδροηλεκτρικών σταθμών ορίζεται σε περίπου 10 έτη. Μεταξύ των προτεραιοτήτων είναι η κατασκευή των αναστρέψιμων υδροηλεκτρικών σταθμών (HPPs), ιδιαίτερα του HPP Bistrica, και η προκαταρκτική μελέτη σκοπιμότητας για το HPP Djerdap 3.

Κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στον υδροηλεκτρικό σταθμό (HPP) Oncar Banja, ο αναπληρωτής διευθυντής της EPS, Ντούσαν Ζίβκοβιτς, δήλωσε ότι οι υδροηλεκτρικοί σταθμοί της Elektroprivreda Srbija συνεχίζουν να έχουν εξαιρετικούς ρυθμούς παραγωγής και το 2024 το ήμισυ της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας προέρχεται από τον υδροηλεκτρικό τομέα. Επεσήμανε επίσης ότι, το πρώτο τρίμηνο του 2024, οι ΥΗΣ της EPS είχαν παραγάγει 2,3 εκατ. MWh, δηλαδή 38% περισσότερο από το προγραμματισμένο και σχεδόν 300.000 MWh περισσότερες από το 2023. Το μερίδιο της υδροηλεκτρικής και πράσινης ενέργειας στη συνολική παραγωγή ανήλθε σε 36,5%. Επιπλέον πρόσθεσε ότι η EPS συνεχίζει τις ανακαινίσεις των σταθμών, και σύμφωνα με τον σχεδιασμό η αναζωογόνηση του αναστρέψιμου HPP Bajina Basta θα ολοκληρωθεί τα επόμενα δύο χρόνια, ενώ προετοιμάζεται και η αναζωογόνηση των HPP Vlasina, HPP Bistrica, HPP Potrec, καθώς και του HPP Djerdap 2. Η σχετική τεκμηρίωση έχει προετοιμαστεί για όλα αυτά τα έργα και έχουν επίσης εγκριθεί επιχορηγήσεις για τη Βλάσινα και τη Μπίστριτσα μέσω του Επενδυτικού Πλαισίου Δυτικών Βαλκανίων, ύψους 16 και 7,5 εκατ. ευρώ αντίστοιχα. Ο Ζίβκοβιτς τόνισε επίσης ότι ο HPP Oncar Banja και ο HPP Medjunjsje ήταν οι πρώτοι σταθμοί που κατασκευάστηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και παραμένουν αξιόπιστοι και αποτελεσματικοί, επιτυγχάνοντας εξαιρετικά αποτελέσματα. Ο Petar Domanovic, διευθυντής του HPP Elektromorava, παρουσίασε την ιστορία και τα πολύ καλά αποτελέσματα του 2023, σύμφωνα με τα οποία το ετήσιο πλάνο παραγωγής ξεπεράστηκε κατά 22% και επιτεύχθηκε ημερήσιο ρεκόρ παραγωγής στα 411.913 kWh.

Το 2023 ξεκίνησε η πιλοτική εφαρμογή του Μηχανισμού Φορολόγησης Εκπομπών Άνθρακα CBAM για τα προϊόντα που εισάγονται στην αγορά της ΕΕ και κατά τη μεταβατική του φάση, ισχύει μόνο για εισαγωγές τσιμέντου, σιδήρου, χάλυβα, αλουμινίου, λιπασμάτων, ηλεκτρικής ενέργειας και υδρογόνου. Σύμφωνα με το Σερβικό Εμπορικό Επιμελητήριο, περίπου 2.400 εταιρείες από τη Σερβία εξήγαγαν τα λεγόμενα προϊόντα CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism) στην Ευρωπαϊκή Ένωση πέρυσι και οι 1.400 από αυτές κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2023. Το Επιμελητήριο διευκρινίζει ότι τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν μόνο τους παραγωγούς, αλλά και τους εμπόρους ή χρήστες των αγαθών αυτών και ότι τα ακριβή στοιχεία για το πόσες εταιρείες από τη Σερβία έστειλαν τις αναφορές CBAM στους εταίρους τους στην ΕΕ κατά την πρώτη περίοδο αναφοράς (τέταρτο τρίμηνο 2023) δεν είναι γνωστά καθώς το CBAM ως μηχανισμός δημιουργήθηκε για να ανταλλάσσει δεδομένα μεταξύ εταιρειών. Ωστόσο σύμφωνα με στοιχεία του Σερβικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, ο μεγαλύτερος αριθμός εταιρειών των οποίων τα προϊόντα υπόκεινται στους κανόνες CBAM αφορούν τις βιομηχανίες αλουμινίου, σιδήρου και χάλυβα (σύμφωνα με προκαταρκτικές εκτιμήσεις, πάνω από 95%). Λόγω της έλλειψης πόρων και του επιπέδου ετοιμότητας, το Επιμελητήριο αναμένει ότι οι ΜμΕ από τον τομέα της επεξεργασίας μετάλλων θα αντιμετωπίσουν πολλές προκλήσεις, είτε εξάγουν απευθείας το τελικό προϊόν στην ΕΕ είτε το προϊόν τους είναι ένα από τα προϊόντα που περιλαμβάνονται στην αλυσίδα εφοδιασμού του τελικού προϊόντος προς εξαγωγή.

Περιβαλλοντικά Έργα –Εξοικονόμηση Ενέργειας

Σύμφωνα με μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας για την **ατμοσφαιρική ρύπανση στο Βελιγράδι** και τη γύρω περιοχή, οι εκπομπές PM2.5 ανέρχονται σε 27,4 μικρογραμμάρια κατά πολύ παραπάνω από το ανώτατο επιτρεπτό όριο των 10 μικρογραμμάρια. Οι κύριες πηγές ατμοσφαιρικών ρύπων είναι η θέρμανση, οι οδικές μεταφορές και οι σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής με άνθρακα. Επιπλέον το Βελιγράδι είναι η μόνη πρωτεύουσα στην Ευρώπη που δεν διαθέτει **σύστημα επεξεργασίας λυμάτων**, ενώ κάθε χρόνο, 190 εκατ. κ.μ. αποβλήτων χύνονται στους ποταμούς Σάβα και Δούναβη. Σημειώνεται ότι, λιγότερο από το 15% περίπου των λυμάτων στη Σερβία υφίσταται επεξεργασία, ενώ το 46% περίπου των νοικοκυριών συνδέεται με την αποχέτευση (NALED).

Στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την ένταξη στην ΕΕ, η Δημοκρατία της Σερβίας έχει ξεκινήσει τη διαδικασία δημιουργίας συστήματος διαχείρισης απορριμμάτων και προσαρμογής του προς τους στόχους της ΕΕ και το κοινοτικό κεκτημένο μέσω του **Προγράμματος Διαχείρισης Απορριμμάτων και Λυμάτων Σερβίας** για την περίοδο 2022-2031, (<https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/83589>). Σε εφαρμογή του Προγράμματος δημοσιεύθηκε το Σχέδιο Δράσης για την περίοδο 2022-2024, (<https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/83588>) το οποίο καθορίζει συγκεκριμένους στόχους προς επίτευξη καθώς και τις δράσεις (έργα) που προβλέπεται να υλοποιηθούν.

Ένα από τα σημαντικότερα εν αναμονή έργα είναι η μονάδα επεξεργασίας λυμάτων στο Βελιγράδι, **στο Βέλικο Σέλο**, όπως και η εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων στην Batajnica. Στις αρχές του 2024 ανακοινώθηκε ότι η μελέτη για την πρώτη φάση του έργου «Βέλικο Σέλο», η οποία αφορά την κατασκευή ενός κεντρικού συλλέκτη, θα ολοκληρωθεί σύντομα και ότι οι εργασίες κατασκευής αναμένεται να ξεκινήσουν το δεύτερο εξάμηνο του 2024. Η δεύτερη φάση αφορά την κατασκευή της εγκατάστασης επεξεργασίας λυμάτων.

Το Υπουργείο ανακοίνωσε ότι έχουν επίσης προετοιμαστεί οι μελέτες για άλλες τέσσερις εγκαταστάσεις σε τέσσερις πόλεις – Pozarevac, Trstenik, Jagodina και Pirot τα οποία υλοποιούνταν μέσω των επιχορηγήσεων του ουγγρικού οργανισμού ανάπτυξης HEPA.

Το 2021, η Σερβία **υπέγραψε τη συμφωνία «Καθαρή Σερβία» ύψους 3,2 δισ. ευρώ** με τη CRBC (China Road and Bridge Corporation) της Κίνας για δεκάδες τοπικά έργα επεξεργασίας λυμάτων και χώρους υγειονομικής ταφής, η οποία χρηματοδοτείται εν μέρει από κινεζικό δάνειο. Ειδικότερα, το έργο «Καθαρή Σερβία», περιλαμβάνει την κατασκευή 5.000 χλμ αποχετευτικού δικτύου και 159 εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων σε εδάφη 73 μονάδων τοπικής αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργείου Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών της Σερβίας (αρχές 2024), η α' φάση του έργου βρίσκεται σε εξέλιξη, σε εδάφη 14 αυτοδιοικητικών μονάδων, δηλαδή 16 τοποθεσιών, και η πρώτη φάση αφορά την κατασκευή 680 χλμ αποχέτευσης και 25 εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων. Ο σχεδιασμός της δεύτερης φάσης του έργου, η οποία αφορά, αντίστοιχα έργα σε ακόμη 9 ΟΤΑ, έχει ολοκληρωθεί και αναμένεται η δεύτερη δόση του κινεζικού δανείου ώστε να ξεκινήσουν τα έργα. Το σημαντικότερο έργο της δεύτερης φάσης είναι αυτό του "Βέλικο Σέλο".

Σημαντικό είναι επίσης και το χρηματοδοτούμενο από τη **Γερμανική Αναπτυξιακή Τράπεζα πρόγραμμα**, το οποίο υλοποιείται στη Σερβία εδώ και 15 χρόνια μέσω της «Σερβο-Γερμανικής Εταιρικής Σχέσης» και μέσω του οποίου, ολοκληρώθηκε το προηγούμενο έτος (2023), στο Vranje η πιο σύγχρονη μονάδα επεξεργασίας λυμάτων, η οποία αντιστοιχεί σε 70.000 κατοίκους. Μέσω του ίδιου προγράμματος έχουν προετοιμαστεί ακόμη τέσσερις εγκαταστάσεις σε τέσσερις πόλεις – Pozarevac, Trstenik, Jagodina και Pirot.

Πρόσφατα υπεγράφη, **συμφωνία οικονομικής βοήθειας της ΕΕ για** τη Σερβία ύψους 200 εκατ. ευρώ στην οποία περιλαμβάνονται επιχορηγήσεις ύψους 162 εκατ. ευρώ για την υλοποίηση της πράσινης ατζέντας, και ιδίως το την κατασκευή υποδομών επεξεργασίας λυμάτων και αποχέτευσης. Τα πρώτα έργα που αναμένεται να χρηματοδοτηθούν και να προκηρυχθούν είναι η δημιουργία αποχετευτικού συστήματος στις περιοχές Ζλάτιμπορ και Μοραβίτσα.

Τέλος, σύμφωνα με ανακοίνωσή της, η ιρλανδική εταιρεία Smurfit Kappa, θα εγκαινιάσει φέτος ένα σύστημα επεξεργασίας λυμάτων στην περιοχή Ada Hija στο Βελιγράδι, όπου και δραστηριοποιείται, το οποίο θα **αποτελέσει την πρώτη βιομηχανική βιολογική εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων** στο Βελιγράδι. Ειδικότερα, η εταιρεία-παραγωγός χαρτιού και χάρτινων συσκευασιών, θα θέσει σε λειτουργία ένα σύστημα με το οποίο θα αντλεί νερό από τον Δούναβη, το οποίο θα χρησιμοποιείται για τις βιομηχανικές της ανάγκες, και στη συνέχεια, έπειτα από κατάλληλη επεξεργασία και βιολογικό καθαρισμό θα το επαναδιοχετεύει στον ποταμό.

Ως προς τα θέματα **ενεργειακής απόδοσης ανακοινώθηκε ένα πρόγραμμα επιδοτήσεων για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτηρίων, ύψους 4-5 δισ. ευρώ.** Σύμφωνα με την Υπουργό Ενέργειας, αυτή τη στιγμή η Σερβία δαπανά περίπου τέσσερις φορές περισσότερη ενέργεια από τις γειτονικές χώρες και έξι φορές περισσότερη από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με εκτιμήσεις περίπου 300.000 κτίρια, στη Σερβία δεν έχουν επαρκή μόνωση και περίπου 1,5 εκατ. χρειάζονται επισκευές. Στις αρχές Απριλίου 2023 η Κυβέρνηση της Σερβίας ενέκρινε νέο διάταγμα για τη θέσπιση του προγράμματος χρηματοδότησης έργων ενεργειακής απόδοσης για το 2023, ύψους περίπου 70 εκατ. ευρώ, τα οποία θα διατεθούν ως επιχορηγήσεις σε περίπου 80.000 νοικοκυριά.

E. Υπηρεσίες

Οι υπηρεσίες αποτελούν τον κύριο τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων και αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον το 50% του ΑΕΠ της Σερβίας, απασχολώντας παράλληλα το 58% του εργατικού δυναμικού. Ο τραπεζικός και χρηματο-οικονομικός τομέας, ο τουριστικός κλάδος, οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες κλπ, αποτελούν τους μεγαλύτερους και ανερχόμενους τομείς υπηρεσιών της σερβικής οικονομίας.

E.1. Τραπεζικό Σύστημα

Στη Δημοκρατία της Σερβίας, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μέσω των τραπεζικών χορηγήσεων, αποτελούν την κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων των επιχειρήσεων όλων των κλάδων της οικονομίας, τόσο για ικανοποίηση της ρευστότητάς τους, όσο και για χρηματοδότηση καινοτόμων επενδυτικών σχεδίων. Αντίθετα, η εξασφάλιση άμεσων κεφαλαίων μέσω χρηματοπιστωτικών αγορών, όπως αυτές των ομολόγων και μετοχών, είναι σπάνια και περιορισμένη.

i) Η Εθνική Τράπεζα της Σερβίας (NBS).

Η Κεντρική Τράπεζα της χώρας (Narodna Banka Srbije – NBS), υπόκειται στον έλεγχο της Εθνοσυνέλευσης. Η NBS, είναι λειτουργικά ανεξάρτητη, αποτελεί τον συντονιστή των εγχώριων τραπεζών σε ότι αφορά την γενική πολιτική τους και εποπτεύει τις εμπορικές τράπεζες. Στις κύριες αρμοδιότητές της περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η παρακολούθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η διαχείριση κρατικών και συναλλαγματικών αποθεμάτων, η έκδοση, διαχείριση και ο έλεγχος των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε κυκλοφορία. Στόχοι της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, όπως κάθε κεντρικής τράπεζας, είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και η ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ii) Οι Εμπορικές Τράπεζες (Ε.Τ.)

Οι Τράπεζες στη Σερβία αποτελούν επιχειρήσεις, οι οποίες διαθέτουν τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρείας, δανειοδοτούνται ως προς την λειτουργία τους από την Εθνική Τράπεζα της Σερβίας (ETS) και εγγράφονται σε ειδικό μητρώο. Οι Ε.Τ. ασκούν τις δραστηριότητές τους με σκοπό την κερδοφορία, διασφαλίζοντας την επάρκεια ρευστότητας. Πιο συγκεκριμένα, στο **μετοχικό κεφάλαιο** μια εμπορικής τράπεζας δύνανται όπως συμμετέχουν γηγενείς ή ξένοι επενδυτές εφόσον η κεφαλαιακή συμμετοχή τους ανέρχεται τουλάχιστον σε € 10.000.000, ισοδύναμο σε RSD.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, λειτουργούν σήμερα στην χώρα είκοσι μία (21) εμπορικές τράπεζες, εννέα εκ των οποίων είναι συστημικές. Κατά τα τελευταία έτη καταγράφεται σειρά συγχωνεύσεων στον τραπεζικό τομέα της Σερβίας, οι οποίες υποδηλώνουν μια γενικότερη ανάγκη-τάση συγκέντρωσης του σερβικού τραπεζικού συστήματος. Σύμφωνα με εγχώριους αναλυτές, οι ενοποιήσεις στην τραπεζική αγορά, δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα και αναμένεται να συνεχιστούν κατά την ερχόμενη περίοδο καθώς εκτιμάται ότι η εγχώρια αγορά δεν μπορεί μακροπρόθεσμα να συντηρήσει περισσότερες από 8 με 10 Τράπεζες.

Ο εγχώριος τραπεζικός τομέας χαρακτηρίζεται από **υψηλά επιτόκια** λόγω των σημαντικών κινδύνων επιχειρηματικής δραστηριότητας, του πληθωρισμού, της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής, του ελλειπούς ανταγωνισμού κ.ά., καθώς και από τις αυξανόμενες εγγραφές επισφαλειών λόγω της υπερχρέωσης και της παγκόσμιας κρίσης.

Οι **μεγάλες ελληνικές τράπεζες** εγκαταστάθηκαν μέσω θυγατρικών τους στη χώρα μετά το 2000. Το συνολικό ύψος των επενδύσεων χαρτοφυλακίου υπερέβαινε τα δύο δισ. ευρώ. Όμως κατά την οικονομική κρίση που γνώρισε η ελληνική οικονομία, από το έτος 2010, αποφασίστηκε η πώληση των περισσότερων, κατά κανόνα κερδοφόρων, θυγατρικών των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό. Στη Σερβία παρέμεινε μόνο η **Eurobank** (<https://www.eurobank.rs/pocetna.1.html>) με 97 υποκαταστήματα κατά το έτος 2022, και μετά την συγχώνευσή της το 2021 με την Direktna Bank (συμπεριλαμβάνει και θυγατρική της πρώην Πειραιώς). Τελικά στα μέσα του 2023, **ανακοινώθηκε η συμφωνία εξαγοράς της - τελευταίας ελληνικών συμφερόντων τράπεζας - Eurobank Direktna από τη Σερβική AIK Banka**, του Ομίλου MK Group. Με την εξαγορά η AIK Banka, ανεβαίνει στην κορυφή του σερβικού τραπεζικού τομέα με μερίδιο αγοράς άνω του 13% και με καταθετική βάση άνω των τεσσάρων δισεκατομμυρίων ευρώ, γίνεται μία από τις μεγαλύτερες τράπεζες με τοπική ιδιοκτησία.

Στα τέλη του 2020 ολοκληρώθηκε η διαδικασία εξαγοράς της κρατικής Komercijalna Banka από τη Σλοβενική Nova Ljubljanska Banka (NLB). Σημειώνεται ότι η ιδιωτικοποίηση της Komercijalna Banka αφορούσε μέρος της συμφωνίας με το ΔΝΤ. Στη συνέχεια η NLB εκδήλωσε ενδιαφέρον εξαγοράς περαιτέρω μεριδίου μετοχών (16,77%) της Komercijalna Banka AD., ώστε να καταστεί ο μοναδικός ιδιοκτήτης της.

Η Εθνική Τράπεζα της Σερβίας (NBS) δημοσιεύει τακτικά αναθεωρημένο κατάλογο των σερβικών συστημικών¹ τραπεζών στην οποία περιλαμβάνονται οι πιο σημαντικές τράπεζες στη Σερβία, μαζί με τα επιτόκια κεφαλαιακού αποθέματος για την καθημία. Σημειώνεται ότι στον κατάλογο προστέθηκε, εκ νέου, το 2022 η Eurobank Direktna. Το επιτόκιο κεφαλαιακού αποθέματος εφαρμόζεται από τα μέσα του 2017 και η NBS το επανεξετάζει τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Κατωτέρω ακολουθεί ο κατάλογος των συστημικά σημαντικών τραπεζών στη Δημοκρατία της Σερβίας και των κεφαλαιακών ρυθμιστικών επιτοκίων τους, σύμφωνα με την

¹ Μια συστημικά σημαντική τράπεζα είναι μια τράπεζα της οποίας η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης ή η αποτυχία, θα είχε σοβαρές, αρνητικές επιπτώσεις στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το αποθεματικό κεφαλαίων για μια συστημικά σημαντική τράπεζα είναι ένα μακρο-προληπτικό μέσο που επιβάλλει υποχρέωση σε τράπεζες -που αναγνωρίζονται ως συστημικά σημαντικές για μια δεδομένη χώρα- να διατηρούν πρόσθετο κεφάλαιο κοινών μετοχών (ή "κατηγορίας 1"), στο επίπεδο του 0% έως 2% των σταθμισμένων περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας.

απόφαση των Σερβικών Αρχών της 10ης Μαΐου 2024:

Πίνακας 1.1 - Συστημικά σημαντικές Τράπεζες στη Δημοκρατία της Σερβίας

Συστημικά σημαντικές Τράπεζες στη Σερβία	Επιτόκιο αποθ. Κεφαλαίου
BANCA INTESA AKCIONARSKO DRUŠTVO BEOGRAD (NOVI BEOGRAD)	2%
OTP BANKA SRBIJA AKCIONARSKO DRUŠTVO NOVI SAD	2%
AGROINDUSTRIJSKO KOMERCIJALNA BANKA AIK BANKA AKCIONARSKO DRUŠTVO, BEOGRAD	2%
UNICREDIT BANK SRBIJA A.D., BEOGRAD (STARI GRAD)	2%
NLB KOMERCIJALNA BANKA AD, BEOGRAD	1%
RAIFFEISEN BANKA AD BEOGRAD	1%
BANKA POŠTANSKA ŠTEDIONICA AKCIONARSKO DRUŠTVO, BEOGRAD (PALILULA)	1%
ERSTE BANK AKCIONARSKO DRUŠTVO, NOVI SAD	1%
EUROBANK DIREKTNA AKCIONARSKO DRUŠTVO BEOGRAD	1%

Πηγή: https://nbs.rs/en/ciljevi-i-funkcije/finansijska-stabilnost/zastitni_slojevi_kapitala/sistemske-znacajne-banke/

E.2. Τουριστικός κλάδος

Η Σερβία δεν είναι προορισμός μαζικού τουρισμού, ωστόσο διαθέτει μια **ποικιλία από τουριστικά προϊόντα**. Ο τουρισμός επικεντρώνεται στα **βουνά και τα ιαματικά λουτρά** της χώρας, τα οποία επισκέπτονται κυρίως εγχώριοι τουρίστες, το Βελιγράδι και σε μικρότερο βαθμό, το Νόβι Σαντ. Αυτές οι δύο πόλεις είναι οι προτιμώμενες επιλογές των δύο τρίτων των ξένων τουριστών. Τα πιο διάσημα **ορεινά θέρετρα** είναι το Κοραονίκ, το Stara Planina και το Zlatibor. Υπάρχουν επίσης πολλά **ιαματικά λουτρά -spa-**, τα μεγαλύτερα από τα οποία είναι η Vrnjacka Banja, η Soko Banja και η Banja Koviljaca. Ο τουρισμός διακοπών πόλης ή συνεδρίων, αναπτύσσεται στο Βελιγράδι και στο Νόβι Σαντ. Άλλα τουριστικά προϊόντα που προσφέρει η Σερβία είναι μερικά “φυσικά θαύματα”, όπως το Djavolja varos, το προσκύνημα σε πολλά ορθόδοξα μοναστήρια και ο Δούναβης. Υπάρχουν πολλά, διεθνώς δημοφιλή, μουσικά φεστιβάλ στη Σερβία, όπως το “EXIT”, με 25-30.000 ξένους επισκέπτες που προέρχονται από 60 διαφορετικές χώρες και το φεστιβάλ τρομπέτας “Guca”. Ο τουρισμός στην Σερβία, από το 2014 και έπειτα – και με εξαίρεση τα έτη της πανδημίας σημειώνει συνεχή αύξηση.

Πίνακας 1.2 Αφίξεις ανά έτος

Έτος	Αφίξεις στη Σερβία	Εσωτερικές	Εξωτερικές
2018	3,430,522	1,720,008	1,710,514
2019	3,689,983	1,843,432	1,846,551
2020	1,820,000	1,374,000	445.000
2021	2,591,293	1,720,054	871,239
2022	3,869,235	2,096,472	1,772,763
2023	4,193,543	2,053,155	2,140,388

Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Το 2023, ο συνολικός αριθμός των τουριστών εκτιμάται σε 4,2 εκατ. άτομα, με τους εγχώριους τουρίστες να ανέρχονται σε περίπου 2 εκατομμύρια. Οι δε ξένοι τουρίστες υπολογίζονται σε περίπου 2,1 εκατ. άτομα, σημειώνοντας αύξηση 77,2%.

Η πλειοψηφία των ξένων τουριστών προήλθε από χώρες της περιοχής, και ειδικότερα από

τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Τουρκία, τη Βουλγαρία τη Βόρεια Μακεδονία, αλλά και από Ρωσία, Γερμανία κλπ. Συνολικά, οι Σέρβοι τουρίστες ξεπερνούν τους ξένους επισκέπτες, ενώ στους κυριότερους προορισμούς περιλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις "sra" (κυρίως Vrnjacka Banja και Sokobanja) και τα ορεινά θέρετρα (κυρίως Zlatibor και Koraoonik).

Τέλος, αξίζει να σημειωθούν οι παγκόσμιες διακρίσεις της Σερβίας, όπως η ανακήρυξη της Μόκρα Γκόρα ως ενός από τα καλύτερα τουριστικά χωριά στον κόσμο, η συμπερίληψη της Σερβίας στις 22 καλύτερες χώρες παγκοσμίως που μπορεί κάποιος να επισκεφτεί καθώς και η συμπερίληψη 14 εστιατορίων του Βελιγραδίου στον οδηγό Michelin 2021. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του τελικού τουρνουά της Ευρωλίγκας (2022), οι επισκέπτες στο Βελιγράδι ανήλθαν σε 20.000, από τους οποίους περίπου 15.000 υπολογίζονται να προήλθαν από την Ελλάδα, ενώ τα έσοδα για την πόλη έφτασαν τα 30 εκατ. ευρώ.

Ε.3. Τομέας Μεταφορών & Υποδομών

Η Σερβία αποτελεί **στρατηγικό μεταφορικό κόμβο**, καθώς η "ραχοκοκαλιά" της χώρας, η πεδιάδα Μοράβα, αποτελεί την "πρακτικότερη" διαδρομή χερσαίων ταξιδιών από την ηπειρωτική Ευρώπη προς τη Μικρά Ασία και την Εγγύς Ανατολή.

Το **οδικό δίκτυο** της Σερβίας καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των μεταφορών της χώρας. Το συνολικό μήκος των οδών ξεπερνά τις 40.000 χλμ από τα οποία, περισσότερα από 1.000 χλμ, είναι «κρατικοί δρόμοι κατηγορίας-IA» (αυτοκινητόδρομοι). Περίπου 4.500 χλμ αποτελούν «κρατικούς δρόμους κατηγορίας-IB» (ή εθνικούς δρόμους). Οι περιφερειακοί δρόμοι ανέρχονται σε 10.900 χλμ και αποκαλούνται "κρατικοί δρόμοι κατηγορίας II". Οι "δημοτικοί δρόμοι" καλύπτουν 23.800 χλμ. Το οδικό δίκτυο, εκτός από τους περισσότερους δρόμους κατηγορίας IA, είναι συγκριτικά χαμηλότερης ποιότητας από τα πρότυπα της Δυτικής Ευρώπης, λόγω ελλειπούς συντήρησης κατά τα τελευταία 20 χρόνια. Περισσότερα από 300 χλμ νέων αυτοκινητόδρομων έχουν ολοκληρωθεί την τελευταία δεκαετία, ενώ πολλά ακόμη βρίσκονται υπό κατασκευή.

Ως προς τις μεταφορές, ιδιαίτερα εκτεταμένη είναι η μεταφορά με λεωφορεία. Σχεδόν κάθε σημείο της χώρας συνδέεται με λεωφορείο, από τις μεγαλύτερες πόλεις προς τα χωριά και αντίστροφα. Επιπλέον υπάρχουν διεθνείς διαδρομές, κυρίως προς χώρες της Δυτικής Ευρώπης όπου διαμένει σημαντική σερβική διασπορά. Εσωτερικοί όσο και διεθνείς προορισμοί, εξυπηρετούνται από εταιρείες που παρέχουν υπηρεσίες υπεραστικών λεωφορείων, οι μεγαλύτερες από τις οποίες είναι οι Lasta και Nis-Ekspres. Περί τους 55,8 εκατ. επιβάτες και 13 εκατ. αγαθών μεταφέρονται ετησίως μέσω του οδικού δικτύου της Σερβίας.

Τα τελευταία χρόνια η αναβάθμιση των **υποδομών για μεταφορές** αποτελεί βασική πτυχή της οικονομικής πολιτικής, με σημαντικά έργα εν εξελίξει.

Όσον αφορά τα οδικά έργα, μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής, το 2019, του **Διαδρόμου 10 από βορρά προς νότο**, τα σημαντικότερα οδικά έργα υπό κατασκευή είναι αυτά του αυτοκινητόδρομου **A2 «Μίλος Βελικι» (Διάδρομος 11)**, ο οποίος θα συνδέει τη Σερβία με το Μαυροβούνιο, καθώς και του **A5-«Διάδρομος Μοράβα»**, ο οποίος θα συνδέει τους αυτοκινητόδρομους **A1 (Διάδρομος 10) και A2** και αναμένεται να αποπερατωθεί το 2025. Σημειώνεται ότι, η αμερικανό-τουρκική κοινοπραξία Bechtel-Enka υπήρξε ο μοναδικός υποψήφιος για το έργο κατασκευής του «Διαδρόμου Μοράβα», η σύμβαση του οποίου υπεγράφη το 2019 και ανήλθε σε 745 εκατ. ευρώ. Ως προς τον «Μίλος Βελικι» σημειώνεται ότι το 2022, ξεκίνησε η κατασκευή του τμήματος **Pozega - Duga Poljana**, μήκους 75 χλμ από την κινεζική CRBC. Η συνολική αξία του έργου υπολογίζεται σε 1,7 δισ. ευρώ. Επιπλέον, το υπό κατασκευή τμήμα

Preljina - Pozega, το οποίο έχει αναλάβει η επίσης κινεζική CCCC, μετά από αρκετές καθυστερήσεις αναμένεται να αποπερατωθεί στα τέλη του 2024. Όταν ο αυτοκινητόδρομος ολοκληρωθεί, η μετάβαση **από το Βελιγράδι στα σύνορα με το Μαυροβούνιο** θα πραγματοποιείται σε μόλις 2 ώρες και 15 λεπτά ενώ θα διευκολύνει και την πρόσβαση της χώρας στο λιμάνι του Μπαρ.

Υπό υλοποίηση, από την τουρκική Tasyari, βρίσκεται και τμήμα του αυτοκινητόδρομου **Βελιγραδίου-Σαράγεβο**. Το Ινστιτούτο Μεταφορών CIP ετοίμασε πρόσφατα την τεκμηρίωση του έργου για δύο τμήματα έργου (δηλαδή την Kuzmin-Sremska Raca, και Pozega-Kotroman, 61 χιλιομέτρων). Υπό υλοποίηση είναι και ο αυτοκινητόδρομος **Ruma-Sabac -Loznica**, (σύνορα με Βοσνία-Ερζεγοβίνη). Η συμφωνία για τη μελέτη και την εκτέλεση των έργων, υπεγράφη το 2019, με την εταιρεία Azvirt του Αζερμπαϊτζάν, και η συνολική συμβατική αξία των έργων από τη Ruma έως τη Loznica ανέρχεται σε 467,5 εκατ. ευρώ, ενώ του τμήματος Sabac - Loznica είναι ύψους 247,5 εκατ. ευρώ.

Το 2020 υπεγράφησαν δύο συμφωνίες δανειοδότησης με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ) για τη χρηματοδότηση του λεγόμενου **«Αυτοκινητόδρομου Ειρήνης» από τη Nis στο Merdare (σύνορα με Κόσοβο)**. Η πρώτη "φάση" του αυτοκινητόδρομου E-80, από τη Nis έως το Beloljin, μήκους 37,4 χλμ, θα χρηματοδοτηθεί από την ΕΤΑΑ και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Το δάνειο της ΕΤΑΑ ανέρχεται σε 85 εκατ. ευρώ, το δάνειο της ΕΤΕπ σε 100 εκατ. ευρώ, ενώ η επιχορήγηση της ΕΤΕπ (μέσω του WBIF) είναι ύψους 40,6 εκατ. ευρώ. Η κατασκευή του α' τμήματος του αυτοκινητόδρομου Nis-Μερντάρε ανατέθηκε, μετά από διαγωνισμό, στην εταιρεία Strabag (Strabag AG Austria & Strabag d.o.o. Belgrade) και αφορά τα πρώτα 5,5 χλμ της διαδρομής από τη Merosina έως τη Beloljina. Η συνολική αξία της σύμβασης (χωρίς ΦΠΑ) είναι περίπου 22,5 εκατ. EUR.

Επιπλέον, το 2020 πραγματοποιήθηκε η έναρξη κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου **Sombor-Kikinda (Smile Road)**, ο οποίος θα συνδέει τη Ρουμανία, την Ουγγαρία και τη Σερβία. Ταυτόχρονα ξεκίνησε στα τέλη του 2020 η διαδικασία για την **εθνική οδό Vozd Karadjordje που θα συνδέει το Βελιγράδι με την ανατολική Σερβία**. Η κατασκευή της αναμένεται να ξεκινήσει εντός του 2024. Προς τα ανατολικά υπό κατασκευή είναι και η οδός ταχείας κυκλοφορίας 68 χλμ **Πόζαρεβατς-Βέλικο Γκράντιστε-Γκόλουμπατς από την κινεζική Shandong Hi-Speed Group (SDHS)**.

Στις αρχές του 2023 ανακοινώθηκε η κατασκευή του αυτοκινητόδρομου από το **Κράλιεβο στο Νόβι Παζάρ**, μήκους 83,4 χλμ, για την οποία η Δημόσια Επιχείρηση Roads of Serbia έχει ήδη επιλέξει μελετητή. Η κατασκευή αναμένεται να ξεκινήσει το 2024.

Τέλος, το 2021 ξεκίνησαν οι εργασίες κατασκευής του διαδρόμου **Fruska Gora**, από την κινεζική CRBC, η συνολική αξία του οποίου ανέρχεται σε 606 εκατ. ευρώ και χρηματοδοτείται από την κινεζική Exim Bank. Ο διάδρομος Fruska Gora θα συνδέσει τον Διάδρομο 10 και τον Διάδρομο 4, δημιουργώντας τον συντομότερο σύνδεσμο μεταξύ Βοσνίας και Ρουμανίας. Κατά τη διάρκεια του 2021, σηματοδοτήθηκε η έναρξη των έργων του διαδρόμου Fruska Gora.

Η Σερβία διαθέτει ένα εκτεταμένο -πλην απαρχαιωμένο-**σιδηροδρομικό δίκτυο**, με εσωτερικές συνδέσεις αλλά και διεθνείς με τις γειτονικές χώρες. Υπολογίζεται ότι διαθέτει 3.800 χλμ **σιδηροδρομικών γραμμών**, εκ των οποίων 1.500 είναι ηλεκτρικές και 280 χλμ αποτελούν γραμμές δύο διαδρομών. Ο κύριος σιδηροδρομικός κόμβος είναι το Βελιγράδι (και σε μικρότερο βαθμό η Nis), ενώ οι σημαντικότερες σιδηροδρομικές συνδέσεις είναι οι ακόλουθες: Βελιγράδι – Μπαρ. (Μαυροβούνιο), Βελιγράδι – Σιντ - Ζάγκρεμπ (Κροατία) / Βελιγράδι – Nis – Σόφια (Βουλγαρία), Βελιγράδι – Subotica – Βουδαπέστη (Ουγγαρία) και Nis Θεσσαλονίκη. Οι σιδηροδρομικές υπηρεσίες εκτελούνται από τη Srbija Voz (μεταφορά επιβατών) και τη Srbija

Kargo (εμπορευματικές μεταφορές). Υπολογίζεται ότι μέσω του σιδηροδρομικού δικτύου της Σερβίας, μεταφέρονται ετησίως περίπου 5,1 εκατ. επιβάτες και 12,323 εκατ. τόννοι αγαθών.

Το σημαντικότερο **υπό υλοποίηση** έργο αφορά την αναβάθμιση του κάθετου **σιδηροδρομικού Διαδρόμου 10** που θα συνδεεί Ουγγαρία, Σερβία, Β.Μακεδονία και Βουλγαρία.

Στο βόρειο τομέα, η σιδηροδρομική **γραμμή Σερβίας - Ουγγαρίας** έχει ενταχθεί στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της Κίνας «**Belt and Road**», και συμφωνήθηκε ως κοινό έργο μεταξύ της **Κίνας, της Σερβίας και της Ουγγαρίας**. Η αναβάθμιση της γραμμής από το **Novi Sad προς Ουγγαρία (Subotica)**, μήκους 108 χλμ, βρίσκεται σε εξέλιξη, από την κοινοπραξία της «China Railway International» και της «China Communications Construction Company» και χρηματοδότηση από την Exim Bank of China. Η αξία της συμφωνίας ανέρχεται σε περίπου 1,16 δισ. δολάρια. Στις 19 Μαρτίου 2022 ξεκίνησε η λειτουργία του τμήματος **Βελιγράδι - Νόβι Σαντ**. Το κόστος ανήλθε σε περίπου 935 εκατ. δολάρια, χρηματοδοτήθηκε από την κινεζική Exim Bank, και ρωσικό δάνειο, ενώ τα έργα ανέλαβαν η κοινοπραξία China Railway International - China Communications Construction Company η ρωσική εταιρεία RZD International. Στα μέσα Σεπτεμβρίου 2022, τέθηκαν σε λειτουργία οι πρώτες εμπορευματικές μεταφορές στη νέα σιδηροδρομική γραμμή Βελιγραδίου-Νόβι Σαντ.

Στις 28 Φεβρουαρίου 2023 υπεγράφη, μεταξύ Σερβίας και ΕΕ, η συμφωνία για την πρώτη δόση της επιχορήγησης για την κατασκευή της γραμμής Βελιγραδίου-Νις, και ειδικότερα του τμήματος Stalac-Djunis, μήκους 17,7 χλμ. Η συνολική αξία του έργου ανέρχεται σε περίπου 2,8 δισ. ευρώ, εκ των οποίων το δάνειο της ΕΤΕπ είναι 1,1 δισ. ευρώ, το δάνειο της ΕΤΑΑ είναι 550 εκατ. ευρώ, η επιχορήγηση της ΕΕ είναι 600 εκατ. ευρώ, και το υπόλοιπο ποσό των 550 εκατ. ευρώ θα χρηματοδοτηθεί από τη Σερβία. Η σιδηροδρομική γραμμή θα έχει μήκος 230 χλμ και η κατασκευή θα γίνει σε τρία στάδια: Βελιγράδι-Βελίκα Πλάνα, Βελίκα Πλάνα-Παρατσίν και Παρατσίν-Νις.

Τον Δεκέμβριο του 2023, ο Διευθύνων Σύμβουλος Serbian Railways, Nebojsa Surlan, ανακοίνωσε ότι η τεχνική τεκμηρίωση του έργου ανακατασκευής του σιδηροδρόμου **Βελιγραδίου-Νις** είναι υπό προετοιμασία. Σύμφωνα με τον ίδιο, το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2029, και η προετοιμασία της τεχνικής τεκμηρίωσης για το τμήμα Νις - Πρέσεβο (σύνορα με Βόρεια Μακεδονία), του οποίου η ανακατασκευή θα μπορούσε να ξεκινήσει το 2025 και να ολοκληρωθεί το 2028, βρίσκεται επίσης σε εξέλιξη. Πρόσθεσε ότι επίσης προετοιμάζεται η τεχνική τεκμηρίωση για τη γραμμή Stara Pazova-Sid (Κροατικά σύνορα) ενώ αυτή για το Ενιαίο Κέντρο Κατανομής, το οποίο θα βρίσκεται στο σιδηροδρομικό σταθμό Beograd Ranzirna στο Makis, με εκτιμώμενο κόστος 115 εκατ. ευρώ, έχει ολοκληρωθεί. Στη συνέχεια, ο Υπουργός Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών της Σερβίας, Γκόραν Βέσιτς ανακοίνωσε ότι σύντομα θα **δημοσιευθούν οι πρώτοι διαγωνισμοί για την επίβλεψη του έργου Βελιγραδίου-Νις**. Ειδικότερα το καλοκαίρι του 2024, θα δημοσιευθεί ο διαγωνισμός για την κατασκευή του δεύτερου και του τρίτου τμήματος του έργου, ενώ ο διαγωνισμός για την κατασκευή του πρώτου τμήματος αναμένεται για τον Δεκέμβριο. Το πρώτο τμήμα αφορά τη διαδρομή από το Resnik στη Velika Plana, το δεύτερο από τη Velika Plana στο Paracin και το τρίτο από το Paracin στο Trupale.

Παρά το γεγονός ότι τα σχέδια των έργων, οι πιστώσεις, αλλά και η τεχνική τεκμηρίωση ετοιμάστηκαν από την **Ευρωπαϊκή Ένωση** για τον εκσυγχρονισμό περίπου 400 χλμ των σερβικών σιδηροδρόμων, τα έργα αυτά είχαν παραχωρηθεί ως επί το πλείστον στην **Κίνα**, αλλά και την **Ρωσία**. Μετά από αντιδράσεις της Ε.Ε., τουλάχιστον το έργο του σιδηροδρόμου μεταξύ Βελιγραδίου και Νις, συνολικού μήκους είναι 240 χλμ αναγνωρίζεται ως μέρος του Οικονομικού και Επενδυτικού Σχεδίου της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Οι εργασίες μεταξύ **Βελιγραδίου, Νις και Dimitrovgrad (σύνορα με Βουλγαρία)/Prešeno (σύνορα με Βόρεια Μακεδονία)** έχουν επίσης ξεκινήσει. Το έργο αναμένεται να κοστίσει στη χώρα 1,2 δισ. ευρώ, ενώ η ΕΕ θα χρηματοδοτήσει επιπλέον 35-

50% του συνολικού έργου. Ανάδοχος του έργου είναι η κοινοπραξία των εταιρειών με επικεφαλής τη Βουλγαρική Trace Group Hold PLC και περιλαμβάνει επίσης τις Consorzio Armatori Ferroviari S.C.P.A και Start - Engineering JSC. Η αξία της συμφωνίας είναι περίπου 169,7 εκατ. ευρώ και η προθεσμία ολοκλήρωσης περίπου τρεισήμισι χρόνια. Κύριος χρηματοδότης του έργου είναι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ).

Τα σιδηροδρομικά έργα περιλαμβάνουν επίσης, μεταξύ άλλων, τον εκσυγχρονισμό της γραμμής **Βελιγράδι-Μπαρ (Μαυροβούνιο)**, του οποίου η μελέτη υλοποιείται από τη ρωσική RZD International. Η ίδια εταιρεία έχει αναλάβει και την κατασκευή ενός ολοκληρωμένου κέντρου ελέγχου κυκλοφορίας των σερβικών σιδηροδρόμων. Οι εργασίες αυτές χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό καθώς και ρωσικό δάνειο. Το 2023 η Serbian Railways Infrastructure υπέβαλε στο Υπουργείο Προστασίας του Περιβάλλοντος αίτημα για τον καθορισμό του πεδίου και του περιεχομένου της μελέτης εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου και ειδικότερα για το τμήμα Valjevo-Vrbnica. Την προκαταρκτική μελέτη εκπόνησε η Deutsche Bahn για τη ρωσική RZD International, που είναι ο ανάδοχος του έργου, και αφορά την ανακατασκευή διαδρομής, συνολικού μήκους 210 χιλιομέτρων.

Στη Σερβία υπάρχουν μόνο **τρία αεροδρόμια** με τακτική κίνηση επιβατών. Το σημαντικότερο είναι το Αεροδρόμιο **Nikola Tesla του Βελιγραδίου**. Η αναβάθμιση και διαχείριση του αερολιμένα Νικόλα Τέσλα έχει παραχωρηθεί στη γαλλική εταιρεία **Vinci Airports**. Σημειώνεται ότι η Terna S.A, θυγατρική του ελληνικού ομίλου GEK Terna, συνεργάζεται με την Vinci Airports, ως υπεργολάβος. Ο συνολικός προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται σε 262 εκατ. ευρώ και η ολοκλήρωση του έργου αναμένεται εντός του 2024. Το δε **αεροδρόμιο Nis-Constantine the Great**, εξυπηρετεί, κυρίως, αεροπορικές εταιρείες χαμηλού κόστους. Τον Ιούνιο του 2019, ο **αερολιμένας Morava**, κοντά στο Kraljevo, εγκαινίασε τις μη στρατιωτικές αερομεταφορές ως τρίτο διεθνές αεροδρόμιο στη Σερβία.

Σύμφωνα με το Χωροταξικό Σχέδιο της Σερβίας 2021-2035 του Υπουργείου Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών, η χώρα θα αποκτήσει **δύο νέα διεθνή αεροδρόμια**, ένα κοντά στο **Dobanovci** - 10 χλμ δυτικά από το Nikola Tesla - και το δεύτερο κοντά στο **Νόβι Σαντ**. Ταυτόχρονα συνεχίζεται η αναβάθμιση των εγκαταστάσεων για τα προαναφερθέντα αεροδρόμια Nikola Tesla, Nis και Morava.

Μετά από δύο δύσκολα χρόνια, ο **εθνικός αερομεταφορέας της Σερβίας - Air Serbia**, σημείωσε σημαντική πρόοδο και προχωρά σε συνεχείς επενδύσεις και επέκταση του δικτύου της ώστε να καταστεί κόμβος στην περιοχή. Σημειώνεται ότι το 2020, η **Etihad Airways, η οποία αποτελούσε μέτοχο της Air Serbia** με ποσοστό 49%, διέκοψε τις πτήσεις της προς Βελιγράδι. Εν συνεχεία, η σερβική κυβέρνηση προχώρησε σε ανακεφαλαιοποίηση του εθνικού αερομεταφορέα, με το μερίδιο πλέον της Σερβίας να ανέρχεται σε 82% και της Etihad σε 18%.

Η Σερβία έχει αναπτύξει εσωτερικές **πλωτές μεταφορές** μήκους 1.716 χιλιομέτρων (1.043 χιλιόμετρα πλωτών ποταμών και 673 χιλιόμετρα πλωτών καναλιών). Τα ανωτέρω βρίσκονται, σχεδόν όλα, στο βόρειο τμήμα της χώρας. Η σημαντικότερη εσωτερική πλωτή οδός είναι ο **Δούναβης** που αποτελεί μέρος του πανευρωπαϊκού διαδρόμου VII. Άλλες πλωτές οδοί περιλαμβάνουν τους ποταμούς **Sava, Tisza, Begej και Timiș**. Οι ποταμοί αυτοί συνδέουν τη Σερβία με τη Βόρεια και Δυτική Ευρώπη. Η σύνδεση προς την Βόρεια Θάλασσα, στην Ανατολική Ευρώπη, πραγματοποιείται από τις διαδρομές Tisza, Begej και Δούναβη, ενώ στη Νότια Ευρώπη μέσω του ποταμού Sava. Περισσότεροι από 12 εκατ. τόνοι φορτίου μεταφέρονται από Σερβικούς ποταμούς και κανάλια. Τα μεγαλύτερα "ποταμίσια" λιμάνια είναι τα Νόβι Σαντ, Βελιγράδι, Πάντσεβο, Σμεντέρεβο, Πράχοβο και Σάμπατς. Ο Εμιρατινός Όμιλος DP World, διαχειριστής του λιμένα του Νόβι Σαντ, ανέλαβε την ανακατασκευή του διεθνούς τερματικού σταθμού επιβατών και αναπτυξιακών έργων αξίας 35 εκατ. ευρώ στο ανωτέρω λιμάνι.

Στις 22 Ιανουαρίου 2021 συνάφθηκε μνημόνιο για την **κατασκευή του μετρό του**

Βελιγραδίου, μεταξύ του Υπουργού Οικονομικών της Σερβίας, του Δήμου Βελιγραδίου, της κινεζικής εταιρείας Power China και των γαλλικών εταιρειών Alstom και EgisRail. Η EgisRail ανέλαβε τον σχεδιασμό και τη μελέτη σκοπιμότητας του έργου. Κατά τον Πρόεδρο της Σερβίας, κ. Vucic, η κατασκευή των δύο πρώτων γραμμών αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί έως το 2030, ενώ σχεδιάζεται και η κατασκευή μιας τρίτης γραμμής. Σημειώνεται ότι τον Μάιο του 2020, και τον Νοέμβριο 2021 υπεγράφησαν δύο συμφωνίες με τη Γαλλία για χρηματοδότηση και υλοποίηση έργων υποδομών. μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται 454 εκατ. ευρώ για την κατασκευή του μετρό Βελιγραδίου.

Τέλος, το Νοέμβριο του 2020 ξεκίνησε, επίσης, η κατασκευή του **πρώτου χερσαίου διατοπικού τερματικού σταθμού** στην Batajnica, με κοινοτική χρηματοδότηση (IPA 2015). Το έργο ολοκληρώθηκε και αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία εντός του 2024.

Οι μεγάλες καθυστερήσεις όσον αφορά τις μεταφορές εμπορευμάτων, στα συνοριακά σημεία ελέγχου κατά τη διάρκεια της πανδημίας αποτέλεσαν το έναυσμα για την εγκαινίαση της πρωτοβουλίας των **"Πράσινων Διαδρόμων-Green Corridors"**, από την Κοινότητα των Μεταφορών και τη CEFTA. Η κύρια ιδέα της πρωτοβουλίας ήταν να δίνεται προτεραιότητα στη μεταφορά ζωτικών προμηθειών μέσω των πράσινων διαδρόμων και τη χρήση καινοτόμων συστημάτων και διαδικασιών, έναντι όλων των άλλων αγαθών, ώστε να διασφαλισθεί η απρόσκοπτη ροή εμπορευμάτων υψηλής ζωτικής σημασίας. Η επέκταση των πράσινων λωρίδων στα σύνορα μεταξύ χωρών των Δ.Βαλκανίων και των Κ-Μ της ΕΕ, αποτελεί πρωτοβουλία της Κοινότητας Μεταφορών και της CEFTA, υποστηριζόμενη από την ΕΕ. Η Ελλάδα έχει αναλάβει ενεργό ρόλο για την υλοποίηση της, δεδομένου ηγετικού ρόλου της στην ενίσχυση της συνδεσιμότητας ΕΕ-Δ. Βαλκανίων.

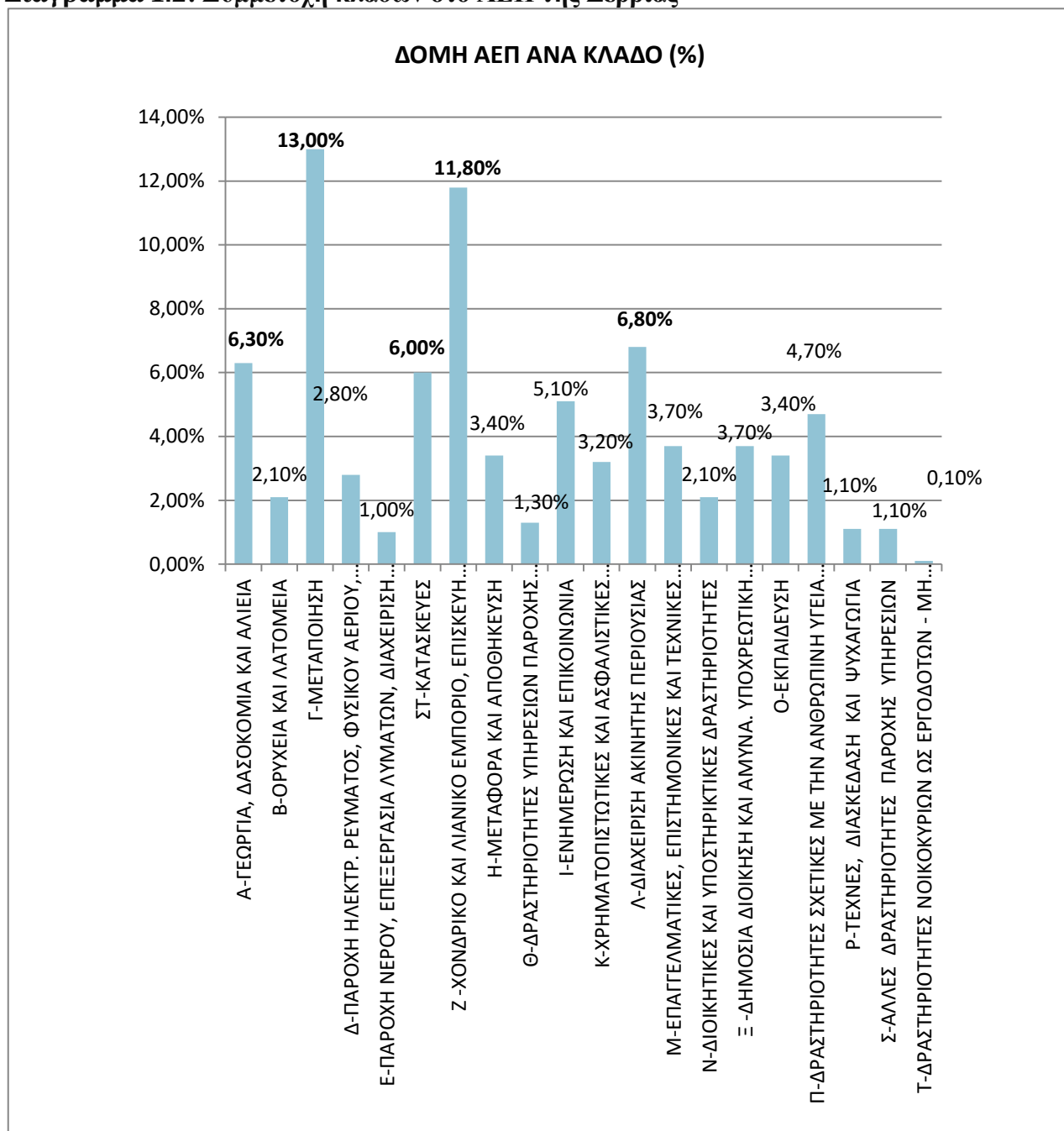
Όσον αφορά μερικά άλλα, σημαντικά μεγάλα έργα υποδομών: βλ. Έρευνα Αγοράς για "Δομικά Υλικά, Μεγάλα Έργα και Ακίνητα (2022), <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/80137> ή τα έργα διαχείρισης αποβλήτων, βλ. Έρευνα Αγοράς για "Διαχείριση Αποβλήτων στη Σερβία-2022" (<https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/79361>)

Ε.4. Κλάδος Τηλεπικοινωνιών

Τα τελευταία χρόνια, σταθερές τηλεφωνικές γραμμές συνδέουν το 81% των νοικοκυριών στη Σερβία με περίπου 9,1 εκατομμύρια χρήστες ενώ ο αριθμός των κινητών τηλεφώνων ξεπερνά τον συνολικό πληθυσμό κατά 28%. Ο μεγαλύτερος πάροχος κινητής τηλεφωνίας είναι η **Telekom Srbija** με 4,2 τουλάχιστον εκατομμύρια συνδρομητές, ακολουθούμενη από την **Telenor** με 2,8 εκατομμύρια χρήστες και τη **Vip mobile** με άλλα 2 εκατομμύρια περίπου. Το 58% των νοικοκυριών διαθέτουν ευρυζωνική σύνδεση στο διαδίκτυο σταθερής γραμμής (μη κινητή), ενώ το 67% παρέχεται με υπηρεσίες συνδρομητικής τηλεόρασης (δηλαδή 38% καλωδιακή τηλεόραση, 17% IPTV και 10% δορυφορική). Η μετάβαση στην ψηφιακή τηλεόραση ολοκληρώθηκε το 2015 με πρότυπο DVB-T2 για μετάδοση σήματος.

Η κατανομή του ΑΕΠ της Σερβίας ανα τομέα καταγράφεται στο κατωτέρω διάγραμμα:

Διάγραμμα 1.2: Συμμετοχή κλάδων στο ΑΕΠ της Σερβίας



1.1.2 Βασικά οικονομικά μεγέθη

Τα βασικά οικονομικά μεγέθη της χώρας, κατά τα τελευταία χρόνια, κρίνονται ως αρκετά ικανοποιητικά από τους διεθνείς αναλυτές,

Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας, η αύξηση του **πραγματικού ΑΕΠ** (περί τα 70 δισ. ευρώ) το 2023 ανήλθε σε 2,5% και το α' τρίμηνο του 2024 σε 4,6%. Η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε κατά 2,4% το 2023, η μεταποίηση 0,5% και η αγροτική παραγωγή κατά 9%. Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου κατέγραψε πραγματική αύξηση 3,5% σε σύγκριση με το 2022, και η αξία των κατασκευαστικών εργασιών κατά 8,9%. Ο κύκλος εργασιών του λιανικού εμπορίου σημείωσε πτώση της τάξεως του 1,8%, ενώ του χονδρικού εμπορίου μειώθηκε κατά 1,0%. Όσον αφορά το εξωτερικό εμπόριο αγαθών οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 4,0%, ενώ οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 6,0%. Ο τομέας δραστηριοτήτων διαμονής σημείωσε αύξηση κατά 1,9% και της εστίασης κατά 8,8%. Οι μεταφορές κατέγραψαν αύξηση κατά 21,3%, ενώ οι τηλεπικοινωνίες σημείωσαν μείωση της τάξεως του 0,5%.

Ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός για το 2023 ανήλθε σε 12,1%, ενώ ο πληθωρισμός τέλους έτους διαμορφώθηκε στο 7,6%.

Το βασικό επιτόκιο της Σερβίας παρέμεινε από το 2020 μέχρι και τις αρχές του 2022 στο 1%. Ωστόσο προκειμένου να αντιμετωπίσει τις πληθωριστικές πιέσεις εντός του 2022 η NBS πρέβη σε **εννέα διαδοχικές αυξήσεις** των επιτοκίων με τελευταία αυτή της 9ης Δεκεμβρίου 2022, όταν ανακοίνωσε την αύξηση του βασικού επιτοκίου **στο 5%**. Εως τον Ιούλιο του 2023, ακολούθησαν ακόμη επτά διαδοχικές αυξήσεις, με το επιτόκιο να ορίζεται τελικά να παραμένει στο 6,5% έως και τον Μάιο του 2024. Στις 13 Ιουλίου το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας (NBS) αποφάσισε να αυξήσει το βασικό επιτόκιο κατά **25 μ.β., στο 6,5%**, καθώς και τα επιτόκια καταθέσεων και δανεισμού στο 5,25 και 7,75%, αντίστοιχα. Τον **Μαίο 2024** αποφασίστηκε η πρώτη μείωση στο 6,25%.

Ο **κρατικός προϋπολογισμός** παρουσίασε έλλειμμα για το 2023 της τάξεως 2,2% του ΑΕΠ, ενώ το **δημόσιο χρέος ανήλθε σε 47,5%** του ΑΕΠ. Η **ανεργία** σημειώνει σταθερά διαχρονική μείωση. Κατά το έτος 2023, κυμάνθηκε στο 9% και το ποσοστό απασχόλησης σε 50,7%. Σε σχέση με το 2022 οι καθαρές μέσες αποδοχές (μισθοί) αυξήθηκαν κατά 15% σε ονομαστικούς όρους και κατά 2,6% σε πραγματικούς όρους. Ο μέσος καθαρός μισθός ανήλθε τον Δεκέμβριο του 2023 σε περίπου 733 ευρώ.

Η Σερβική Κυβέρνηση ενέκρινε, στις 15 Σεπτεμβρίου 2022, απόφαση αύξησης του ελάχιστου ωρομισθίου, κατά 14,3% - από 201,22 σε 230 δηνάρια (περίπου 2 ευρώ). Συνεπώς, από την 1η Ιανουαρίου 2023, ο κατώτατος μηνιαίος μισθός ανέρχεται σε 40.020 δηνάρια (περίπου 340 ευρώ). Τον Σεπτέμβριο του 2023 ανακοινώθηκε η αύξηση της βάσης υπολογισμού μισθών κατά 5,5% στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης και της κοινωνικής προστασίας, την οποία ακολούθησε νέα αύξηση της τάξεως του 10% τον Ιανουάριο 2024. Υπολογίζεται ότι υψηλότερους μισθούς θα λάβουν 115.000 άτομα που απασχολούνται στον τομέα της υγείας και 143.867 στην εκπαίδευση.

Οι εισροές ΑΞΕ για το 2023 υπολογίζονται σε 4,5 δισ. ευρώ². Κατά την περίοδο 2007-2023, η Σερβία προσέλκυσε πάνω από 46 δισ. ευρώ **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)**, ενώ κατά την πενταετία (2018-2022) περίπου 18,6 δισ. ευρώ, από τις οποίες πάνω από 10 δισ. ευρώ έχουν κατευθυνθεί σε εμπορεύσιμους τομείς, και ιδίως στον τομέα της μεταποίησης (περίπου 6,0 δισ.).

² https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents-eng/finansijska-stabilnost/presentation_invest.pdf

Τα **ακαθάριστα αποθεματικά της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας** ανήλθαν σε περίπου 25 δισ. ευρώ στα τέλη Δεκεμβρίου 2023.

Τα θετικά αποτελέσματα αποτυπώνονται στις ετήσιες βελτιωμένες **αξιολογήσεις των οίκων πιστοληπτικής ικανότητας**. Ο κατωτέρω πίνακας αποτυπώνει τις αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από τους τρεις οίκους:

	Rating	Date	Action
Standard and Poor's	BB+ / positive outlook	05 April 2024	Rating affirmed
Fitch Ratings	BB+ / stable outlook	09 February 2024	Rating affirmed
Moody's Investors Service	Ba2 / stable outlook	08 September 2023	Rating affirmed

Source: Standard and Poor's, Fitch Ratings and Moody's Investors Service

Όλοι οι οικονομικοί δείκτες, ακόμη και με μερικές διαφοροποιήσεις, επιβεβαιώνουν ότι τα τελευταία οκτώ χρόνια, η Σερβία είναι μια **σταθερά αναπτυσσόμενη οικονομία** με βελτίωση των βασικών οικονομικών δεικτών της. Μάλιστα, παρά την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας, κατά το έτος 2020, το ΑΕΠ σημείωσε μια από τις μικρότερες πτώσεις στην ΕΕ, αλλά και παγκοσμίως, ενώ ανέκαμψε πλήρως κατά το 2021. Από την άλλη τα αρνητικά σημεία της Σερβίας, αφορούν τις αδυναμίες του κράτους δικαίου, του σεβασμού των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, καθώς και της εκτέλεσης συμβάσεων λόγω των αργών και δαπανηρών δικαστικών διαδικασιών. Προβλήματα παρατηρούνται, επίσης, λόγω φαινομένων διαφθοράς και παρεμβατικών ρυθμίσεων επί της αγοράς. Ένα ακόμη θέμα είναι η ελλιπής εφαρμογή του νόμου, μέσω αντιφατικών και ασαφών κανόνων. Ακόμη και σε τομείς όπου η Σερβία έχει σχετικά υψηλή κατάταξη, όπως το ελεύθερο εμπόριο, εξακολουθούν να υπάρχουν αδυναμίες, καθώς η χώρα βρίσκεται εκτός του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου - η μόνη χώρα στην Ευρώπη μαζί με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη Λευκορωσία.

Πίνακας 1.2: Μακροοικονομικά στοιχεία 2018-2022

	2019	2020	2021	2022	2023
ΑΕΠ (εκατ. ευρώ)	46.005	46.815	53.329	60.371	69.591
Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ (%)	4,3	-0,9	7,5	2,3	2,5
Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ	6.6109	6.783	7.697	8.917	10.435
Πληθωρισμός (% , τέλος έτους)	1,9	1,3	7,9	15,1	7,6
Συναλλ. Αποθέματα NBS (εκ.ευρώ)	13.378	13.492	16.455	19.416	24.909
Εξαγωγές (σε εκατ. Ευρώ)	23.349	22.271	28.818	38.004	41.009
Ετήσια αύξηση εξαγωγών (%)	10,3	-4,6	29,4	31,9	7,9
Εισαγωγές (σε εκατ. Ευρώ)	27.960	26.370	33.439	45.037	44.596
Ετήσια αύξηση εισαγωγών(%)	10,7	-5,7	26,8	34,7	-1
Ισοζύγιο πληρωμών (σε εκ. ευρώ)	-3.161	-1.929	-2.266	-4.139	-1.810
ως % του ΑΕΠ	-6,9	-4,1	-4,2	-6,9	-2,6
Ανεργία (%)	11,2	9,7	11,0	9,4	9%
Μέσος καθαρός μισθός(σε ευρώ)	466,0	510,9	560,2	717	733,5
Ισοζύγιο προϋπολογισμού (%)	0,2	-8,3	-4,6	-3,3	-2,2
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	51,9	57,0	56,5	55,1	47,5
Ισοτιμία δηναρίου/ευρώ	117,85	117,58	117,57	117,46	117,25

Βασικό Επιτόκιο(%)	2,25	1	1	5	6,5
---------------------------	------	---	---	---	-----

Πηγή: NBS-Εθνική Τράπεζα Σερβίας, Στατιστική Υπηρεσία Σερβίας³

Ποσά σε εκατομμύρια €		2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Ισοζύγιο τρεχ. Συναλ.	-2.076	-3.161	-1.929	-2.266	-4.162	-1.810
1.1	Πιστωτικό	26.593	28.563	27.188	34.648	46.009	49.002
1.2	Χρεωστικό	28.669	31.723	29.117	36.914	50.171	50.812
1.A	Αγαθά και Υπηρεσίες	-4.091	-4.612	-4.099	-4.621	-7.050	-3.587
1.A.1	Πιστωτικό	21.166	23.349	22.271	28.818	38.004	41.009
1.A.2	Χρεωστικό	25.257	27.960	26.370	33.439	45.054	44.596
1.A.a	Αγαθά	-5.085	-5.623	-5.201	-6.020	-9.364	-6.604
1.A.a.1	Πιστωτικό	15.106	16.415	16.079	21.018	26.928	27.930
1.A.a.2	Χρεωστικό	20.191	22.038	21.280	27.038	36.292	34.534
1.A.b	Υπηρεσίες	995	1.012	1.102	1.398	2.314	3.017
1.A.b.1	Πιστωτικό	6.061	6.934	6.191	7.800	11.076	13.079
1.A.b.2	Χρεωστικό	5.066	5.922	5.090	6.402	8.761	10.062

Πηγή: NBS-Εθνική Τράπεζα Σερβίας, Στατιστική Υπηρεσία Σερβίας⁴

Γενικά, στα θετικά χαρακτηριστικά της Σερβικής Οικονομίας περιλαμβάνονται κατά τα τελευταία 10 χρόνια: οι άμεσες ξένες επενδύσεις που έχουν ραγδαία αυξηθεί, ως συνέπεια του χαμηλού εργασιακού κόστους, εμπορικών συμφωνιών, εγγύτητας σε διάφορες σημαντικές αγορές, της μακροοικονομικής σταθερότητας και της σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Τέλος, ως αρνητικά χαρακτηριστικά της Σερβικής Οικονομίας, ξένοι αναλυτές αναφέρουν την έλλειψη υποδομών ως προς τις μεταφορές σε μια περικλειστή χώρα, τον μεγάλο και αναποτελεσματικό δημόσιο τομέα, τη χαμηλή παραγωγικότητα, την άτυπη ευρεία χρήση του ευρώ (67%), την περιορισμένη ανάπτυξη των πιστώσεων (46%), την ακόμη σημαντική αλλά μειούμενη παραοικονομία (24% του ΑΕΠ και 20% ως προς την εργασία) και τη μετανάστευση του πλέον εξειδικευμένου και νεαρού εργατικού δυναμικού. Ως αναφέρεται, μεταξύ των θεμάτων που πρέπει να επιλυθούν στο επιχειρηματικό περιβάλλον της Σερβίας είναι τα θέματα διαφθοράς και αδιαφάνειας, καθυστερήσεων στο δικαστικό σύστημα και τη δημόσια διοίκηση, της ανάγκης δημιουργίας ενός σύγχρονου νομικού συστήματος-κράτους δικαίου, καθώς και αντιμετώπισης της έλλειψης εργατικού δυναμικού σε ορισμένους τομείς. Τέλος, άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα που ενίοτε αναφέρεται είναι η στάση του κράτους απέναντι στις επιχειρήσεις, χωρίς τις επενδύσεις των οποίων, δεν θα υπήρχαν οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της τάξεως του 6-7%. Σύμφωνα με την μελέτη «Shadow Economy in Serbia 2022» του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου, η παραοικονομία στη Σερβία βρίσκεται μεν σε παρακμή, με τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων που συνδέεται με σχετικές δραστηριότητες, να εκτιμάται σε 11,7% από 14,9% του ΑΕΠ, την τελευταία πενταετία, ωστόσο υπολογίζεται ότι περίπου κάθε τέταρτη επιχείρηση εξακολουθεί να «παραιομεί». Επιπλέον, σύμφωνα με την έρευνα, οι σερβικές εταιρείες «κερδίζουν» ετησίως περίπου 6,5 δισ. ευρώ, μέσω δραστηριοτήτων όπως η απασχόληση ανασφάλιστων εργαζομένων, η πληρωμή αυτών σε μετρητά και απόκρυψη των πραγματικών τους κερδών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Πανεπιστημίου, οι κατασκευές είναι ο οικονομικός κλάδος που είναι πιο επιρρεπής σε ανάλογες δραστηριότητες, ενώ ακολουθεί ο τομέας της γεωργίας.

³ <https://nbs.rs/en/drugi-nivo-navigacije/statistika/>

⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/PdfE/G202417017.pdf>

1.1.3 Οικονομικές Συνέπειες Πανδημίας, Πολέμου στην Ουκρανία και Ενεργειακής Κρίσης

Όπως προαναφέρθηκε η Σερβία ακολουθεί επί σειρά ετών μια ανοδική αναπτυξιακή πορεία. Παρά τα προβλήματα που προέκυψαν από την πανδημία, τον πόλεμο στην Ουκρανία και την ενεργειακή και πληθβριστική κρίση, η οικονομία φαίνεται να ανακάμπτει. Το 2020 «έκλεισε» με πτώση μόλις 0.9% του ΑΕΠ, ενώ η ανάπτυξη το 2021 ανήλθε σε 7,4%. Τα έτη 2022 και 2023 έκλεισαν με πιο μέτρια αποτελέσματα, ωστόσο το 2024 φαίνεται υπάρχει μια νέα δυναμική. Επιπλέον κατά τη διάρκεια των κρίσεων η Σερβία δεν κατέγραψε μεγάλη πτώση στο ΑΕΠ, την απασχόληση και τους μισθούς, όπως άλλες χώρες στην Ευρώπη, ενώ τα περισσότερα **έργα υποδομών** συνεχίστηκαν χωρίς διακοπές. Κατά το διάστημα αυτό σημαντική ήταν και η **στήριξη της ΕΕ προς τη Σερβία**. Αντίστοιχα κατά την ενεργειακή κρίση η ΕΕ έδωσε μέρος των κονδυλίων IPA (Σχέδιο Δράσης 2023) για ενίσχυση των νοικοκυριών και της βιομηχανίας μέσω επιδότησης των λογαριασμών ενέργειας),

Σημειώνεται ότι στα τέλη Μαΐου 2022, η σερβική κυβέρνηση συμφώνησε με τη Ρωσία για μια **αναθεωρημένη μακροπρόθεσμη σύμβαση φυσικού αερίου**, καθώς η προηγούμενη δεκαετής σύμβαση έληξε στις 31 Μαΐου 2022. Η τιμή, στο αναθεωρημένο τριετές συμβόλαιο, ανέρχεται σε περίπου 340-350 δολάρια ΗΠΑ ανά 1.000 κυβικά μέτρα. Πρόκειται για αύξηση σχεδόν 30% έναντι του προηγούμενου συμβολαίου, αλλά οι αντίστοιχες τιμές αγοράς στην Ευρώπη ανέρχονται σε περίπου 900 δολάρια ΗΠΑ (2022) ή πέντε φορές υψηλότερες από ότι πριν τον πόλεμο στην Ουκρανία. Ωστόσο η Σερβία θα πρέπει να αγοράσει επιπλέον 800 εκατ. κ.μ. μέτρα φυσικού αερίου σε τιμές αγοράς ώστε να ικανοποιήσει τις ανάγκες της.

Σύμφωνα με την κρατική ραδιοτηλεόραση, από την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία, περίπου 18.000 Ουκρανοί και περισσότεροι από 100.000 Ρώσοι έχουν εγκατασταθεί στη Σερβία, ενώ η **Σερβία κατέστη επίσης προορισμός για ουκρανικές και ρωσικές επιχειρήσεις**. Επιπλέον 600 μαθητές από τη Ρωσία και την Ουκρανία έχουν εγγραφεί σε σερβικά σχολεία, ενώ οι Ρώσοι και οι Ουκρανοί έχουν αλλάξει τη δημογραφική εικόνα της Σερβίας αλλά και τις αγορές εργασίας όπως και των ακινήτων, οι οποίες έχουν εκτοξευθεί. Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Euractiv, το Βελιγράδι κατέστη το 2022 η πιο ακριβή πόλη όσον αφορά το κόστος ζωής στην περιοχή, ακολουθούμενη από την Μπούντβα στο Μαυροβούνιο. Το κόστος ζωής στο Βελιγράδι ανέρχεται σε 42,5% του κόστους ζωής στη Νέα Υόρκη.

Ωστόσο, το 2023, φαίνεται πως η **αγορά ακινήτων** αρχίζει να σταθεροποιείται. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Σερβίας, μετά από αρκετά χρόνια συνεχούς ανάπτυξης, η σερβική αγορά ακινήτων κατέγραψε την πρώτη της πτώση, αν και μόνο κατά ένα μικρό ποσοστό. Σύμφωνα με αναλυτές, αυτό αποτελεί ένδειξη σταθεροποίησης και ανάσχεσης της τάσης αύξησης των τιμών, η οποίες είχαν εκτοξευθεί στα ύψη τα τελευταία τρία χρόνια, με αποκορύφωμα το τελευταίο έτος, μετά την έναρξη του πολέμου.

1.1.4 Εξωτερικό Εμπόριο Σερβίας

1.1.4.1 Εμπόριο αγαθών

Η Σερβία, όπως και άλλες οικονομίες σε μεταβατικό στάδιο από την “σοσιαλιστική” σε αυτή της “ελεύθερης αγοράς”, πραγματοποιεί περιορισμένες εξαγωγές ενώ παρουσιάζει μεγάλη **εξάρτηση από τις εισαγωγές**. Συνεπώς το εμπορικό της έλλειμμα δεν είναι

αμελητέο. Η δε εξάρτηση από το εμπόριο, στο πλαίσιο των “παγκόσμιων αλυσίδων αξίας” (ΠΑΑ - GVC), είναι σημαντική. Κατά την περίοδο της μη κανονικής λειτουργίας των κύριων αλυσίδων εφοδιασμού λόγω της πανδημίας “Covid-19”, έγιναν εμφανείς οι συνέπειες της υπερβολικής εξάρτησης της χώρας από τις εισαγωγές, είτε των τελικών προϊόντων είτε των προϊόντων εντός των «αλυσίδων αξίας». Αποδείχθηκε **ότι η Σερβία δεν παράγει μεγάλο αριθμό βασικών προϊόντων**, ούτε καν εκείνα για τα οποία έχει τις προϋποθέσεις και τα οποία συνήθιζε να παράγει και εξαγει πριν η οικονομία της εισέλθει σε μεταβατικό στάδιο.

Πίνακας 1.5 - Στοιχεία Εξωτερικού Εμπορίου Σερβίας - Αξία

σε εκατ.ευρώ	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Όγκος		Ισοζύγιο	
Έτος	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022
Σύνολο	28.631,8	27.604,7	36.859,5	39.008,7	65.491,30	66.613,40	-8.228	-11.404
Μεταβολή	3,7%	26,3%	-5,5%	34,8%	-1,68%	31,20%		

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (RZS), το **εξωτερικό εμπόριο αγαθών της Σερβίας** ανήλθε συνολικά σε 65,5 δισ. ευρώ το 2023, παρουσιάζοντας μείωση κατά 1,68% σε ετήσια βάση. Οι **εξαγωγές** αγαθών αυξήθηκαν κατά 3,7%, φθάνοντας τα 28,6 δισ. ευρώ, ενώ οι **εισαγωγές** ανήλθαν σε 36,9 δισ. ευρώ, ήτοι μειώθηκαν κατά -5,5%. Το έλλειμμα ανήλθε σε 8,2 δισ. ευρώ.

Πίνακας 1.6 - Στοιχεία Εξωτερικού Εμπορίου Σερβίας

Εξωτερικό εμπόριο Σερβίας	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Μερίδιο επί των συν. Εξαγωγών %		Μερίδιο επί των συν. Εισαγωγών %		Ισοζύγιο	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
σε εκατ. Ευρώ										
Σύνολο	27605,9	28631,8	39014,4	36859,5	100,0	100,0	100,0	100,0	-11408,6	-8227,7
Ενέργεια	1506,1	1741,0	6827,8	5122,1	5,5	6,1	17,5	13,9	-5321,7	-3381,1
Ενδιάμεσα Αγαθά	12096,3	11797,1	13581,1	12626,1	43,8	41,2	34,8	34,3	-1484,8	-829,0
Κεφαλαίουχικά Αγαθά	5461,6	6576,2	6732,5	6695,9	19,8	23,0	17,3	18,2	-1270,9	-119,7
Διαρκή καταν.αγαθά	1308,5	1435,0	699,1	698,3	4,7	5,0	1,8	1,9	609,3	736,8
Μη διαρκή κατ. Αγαθά	5672,5	5839,4	5849,0	5905,5	20,5	20,4	15,0	16,0	-176,5	-66,1
Μη ταξινομημένα	1560,9	1243,1	5325,0	5811,6	5,7	4,3	13,6	15,8	-3764,1	-4568,5

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Το σερβικό εξωτερικό εμπόριο ήταν σημαντικότερο με χώρες με τις οποίες η Σερβία συνδέεται μέσω συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών. Διαχρονικά, όπως προαναφέρθηκε, οι χώρες μέλη της **Ευρωπαϊκής Ένωσης** αποτελούν τον κυριότερο εμπορικό εταίρο της Σερβίας αντιπροσωπεύοντας περίπου το 60% του συνολικού εξωτερικού εμπορίου της Σερβίας. Ο δεύτερος μεγάλος εμπορικός εταίρος είναι οι χώρες **CEFTA** (Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βόρεια Μακεδονία, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, και UNMIK-Κόσσοβο).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας - NBS και της Σερβικής Στατιστικής Αρχής, από το 2010 έως το 2023, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτέλεσε όχι μόνο τον **μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο** της Σερβίας αλλά και το μεγαλύτερο **επενδυτή**, με περισσότερο από 60% του συνολικού αριθμού άμεσων ξένων επενδύσεων στη Σερβία να προέρχεται από εταιρείες που εδρεύουν στην ΕΕ. Επιπλέον, τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Στατιστικής Υπηρεσίας της Σερβίας για τις εμπορικές συναλλαγές με την ΕΕ δείχνουν ότι, από το 2010 έως το 2023, η Ένωση απετέλεσε τη ραχοκοκαλιά του σερβικού εξωτερικού εμπορίου. Έτσι, το συνολικό εμπόριο της Σερβίας με την ΕΕ το 2023 ανήλθε σε 39 δισ. ευρώ, με τις εξαγωγές της Σερβίας προς την ΕΕ να σημειώνουν νέο ρεκόρ, της τάξεως των 18 δισ.

Κατά το ίδιο έτος, οι εισαγωγές μειώθηκαν ελαφρά και ανήλθαν σε περίπου 21 δισ. ευρώ. Μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Ρουμανία ξεχωρίζουν ως οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι της Σερβίας. Η Σερβία εξάγει τα περισσότερα αγαθά της προς τις χώρες αυτές, ενώ η πλειονότητα των εισαγωγών προέρχεται από τη Γερμανία και την Ιταλία.

Πίνακας 1.6 : Εμπόριο ΕΕ-Σερβίας 2022-2023

Εξωτερικό εμπόριο Σερβίας σε εκατ. Ευρώ	Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	2023	2022	2023	2022
Συν. Εμπόριο	28.631,8	27.604,7	28.935,3	39.008,7
Εμπόριο με ΕΕ	18.088,4	17.691,7	20.990,5	21.397,4
Μερίδιο επί του συνόλου %	63,2	64,1	72,5	54,9

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Κατά χώρα, οι κύριοι εμπορικοί εταίροι της Σερβίας κατά το έτος 2023, αλλά και τα αμέσως προηγούμενα χρόνια, είναι η Γερμανία, η Βοσνία, η Κίνα, η Ιταλία, η Ρωσία, η Ουγγαρία, η Τουρκία (κά). Η Ελλάδα κατατάσσεται πλέον στην τρίτη δεκάδα (21^η το 2023), σε αντίθεση με τον πρωταγωνιστικό ρόλο που διαδραμάτιζε κατά την δεκαετία του 2000. Οι κύριοι εμπορικοί εταίροι, όσον αφορά τις εξαγωγές, είναι η Γερμανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Ιταλία, η Ουγγαρία και η Ρουμανία, και όσον αφορά τις εισαγωγές, η Γερμανία, η Κίνα, η Ιταλία, η Ρωσία και η Τουρκία.

Πίνακας 1.6.1 - Κύριοι εμπορικοί εταίροι Σερβίας (2023) βάσει αξίας

Χώρα	Εξαγωγές εκατ. Ευρώ	Χώρα	Εισαγωγές εκ. Ευρώ
Γερμανία	4315,3	Γερμανία	4821,1
Βοσνία - Ερζεγοβίνη	1967,1	Κίνα	4502,2
Ιταλία	1771,6	Ιταλία	2683,2
Ουγγαρία	1562,4	Τουρκία	1731,2
Ρουμανία	1444,6	Ρωσία	1598,4

Πλεόνασμα υπέρ της Σερβίας καταγράφεται σταθερά με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο, τη Β. Μακεδονία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Τσεχία, τη Σλοβακία, την Κροατία, τη Μεγάλη Βρετανία, τη Σουηδία, την Ολλανδία και τις ΗΠΑ.

Αντίθετα το μεγαλύτερο έλλειμμα καταγράφεται στο εμπόριο με τη Γερμανία, με την Κίνα, με τη Ρωσική Ομοσπονδία, με την Τουρκία, την Ιταλία, την Πολωνία, το Ιράκ, την Ουγγαρία, το Βέλγιο, την Ουκρανία, την Κορέα, την Αυστρία, τη Γαλλία και τη Κορέα, την Ισπανία, την Ελβετία, και την Ελλάδα.

Πίνακας 1.6.2 - Κύριοι εμπορικοί εταίροι Σερβίας (2023) βάσει όγκου εμπορίου αγαθών

1. Γερμανία	11. Αυστρία
2. Κίνα	12. Τσεχία
3. Ιταλία	13. Σλοβενία
4. Τουρκία	14. Κροατία
5. Ρωσία	15. Βουλγαρία
6. Ουγγαρία	16. Ιράκ
7. Πολωνία	17. Ολλανδία
8. Ρουμανία	18. Βέλγιο,
9. Γαλλία	19. Ισπανία
10. Βοσνία-Ερζεγοβίνη	20. ΗΠΑ

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Σύμφωνα με τα πρότυπα Ταξινόμησης Διεθνούς Εμπορίου (SITC), για το 2022, οι πρώτες πέντε κατηγορίες εξαγωγόμενων προϊόντων αντιπροσώπευαν το 31,9% των συνολικών εξαγωγών. Οι αντίστοιχες πέντε πρώτες κατηγορίες εισαγόμενων προϊόντων κάλυπταν το 33,2% των συνολικών εισαγωγών. Οι εν λόγω κατηγορίες είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 1.7: Οι 5 πρώτες κατηγορίες προϊόντων σερβικών εξαγωγών-εισαγωγών 2023

Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ)		Εισαγωγές(σε εκατ. ευρώ)	
77 Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές	3.140,6	99 Μη ταξινομημένα αγαθά	4.348,2
28 Μεταλλεύματα και θραύσματα μετάλλων (σκραπ)	1.918,1	33 Πετρέλαιο και Πετρελαιοειδή	3.000,0
71 Μηχανήματα & Εξοπλισμός Παραγωγής Ενέργειας	1.377,4	77 Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές	2.367,1
67 Σίδηρος & Χάλυβας	1.212,5	34 Φυσικό Αέριο	1.682,9
05 Λαχανικά και φρούτα	1.160,1	35 Ηλεκτρικό Ρεύμα	1.574,4
Μερίδιο 5 πρώτων εξαγ. κατηγοριών	31,9%	Μερίδιο 5 πρώτων εισαγ. κατηγοριών	33,2%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέτεινε έως και το 2025, την Απόφαση για τα Αυτόνομα Εμπορικά Μέτρα. Σύμφωνα με αυτή, τα **σερβικά γεωργικά προϊόντα**, -πλην κάποιων εξαιρέσεων, απολαμβάνουν **αδασμολόγητης πρόσβασης στην ευρωπαϊκή αγορά**. Εκτός των μήλων, δαμάσκηνων κτλ, τα επόμενα πέντε χρόνια, τα προϊόντα που μπορούν να εξαχθούν χωρίς δασμούς στην ΕΕ, περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, πατάτες, κολοκυθάκια, μανιτάρια, σταφύλια, βερίκοκα, κεράσια, νεκταρίνια, ροδάκινα, φράουλες, ξηρούς καρπούς, πεπόνια και διάφορα εσπεριδοειδή. Επιπλέον, σύμφωνα με τα Αυτόνομα Εμπορικά Μέτρα, επεκτείνεται η δυνατότητα εξαγωγής επιπλέον 30.000 εκατολίτρων ετησίως για τους οινοπαραγωγούς από την περιοχή, αφού εξαντληθούν οι ποσοτώσεις που έχει εγκρίνει η ΕΕ για τις οικονομίες των Δυτικών Βαλκανίων ξεχωριστά.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών, οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς της Σερβίας για το 2023 ήταν ξανά τρεις κινεζικές εταιρείες – η Zijin Mining, η Zijin Copper και η HBIS. Συνολικά, αγαθά και υπηρεσίες αξίας 7 δισ. ευρώ εξήχθησαν από τους 15 μεγαλύτερους εξαγωγείς. Οι εξαγωγές της Zijin Mining Brestovac ανήλθαν σε 1,15 δισ., της Zijin Copper Bor σε 746,3 εκατ. ευρώ, ενώ ο Όμιλος HBIS, ιδιοκτήτης της Χαλυβουργίας Smederevo, είχε εξαγωγές αξίας 549,1 εκατ. ευρώ. Η εταιρεία ZF Pancevo κατατάσσεται 4^η, με εξαγωγές αξίας 504,8 εκατ. ευρώ και ακολουθεί η Leoni (Prokuplje) με εξαγωγές αξίας 489,3 εκατ. ευρώ. Η Tigar Tires βρίσκεται στην 6^η θέση με εξαγωγές 454,9 εκατ. ευρώ, ακολουθεί η Bosch με 453,1 εκατ. ευρώ, η Henkel με 405 εκατ., και η Yura με 394,3 εκατ. ευρώ. Μεταξύ των μεγαλύτερων εξαγωγέων είναι και η Σερβική Βιομηχανία Πετρελαίου (NIS), η Hemofarm, η SCM Power, η Philip Morris, η Minth Automotive και η Gorenje.

1.4.1.2 Θεσμικό & Κανονιστικό πλαίσιο εξωτερικού εμπορίου της Σερβίας

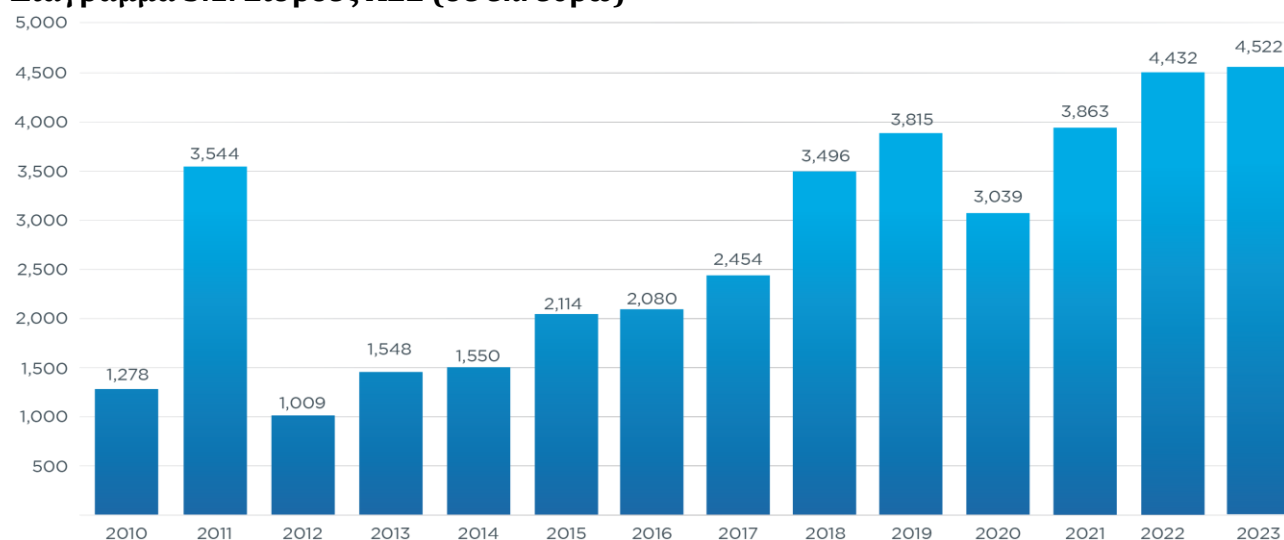
Το Θεσμικό & Κανονιστικό πλαίσιο εξωτερικού εμπορίου της Σερβίας συνίσταται, κυρίως, από το κοινοτικό κεκτημένο ("acquis communautaire")- βλ. Επιχειρηματικό Οδηγό Γραφείου ΟΕΥ Βελιγραδίου 2023, διαθ. στο: <https://agora.mfa.gr/infocfiles-menu/infocfile/86068>

1.1.5 Επενδύσεις

Στρατηγικός στόχος της Σερβικής Κυβέρνησης είναι η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων και εταιρειών στην σερβική αγορά και η ενίσχυση της ανάπτυξης συγκεκριμένων κλάδων της οικονομίας, οι οποίοι εκτιμάται ότι έχουν μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία στην εγχώρια παραγωγή. Ο επενδυτικός νόμος προβλέπει την παροχή σημαντικών οικονομικών και φορολογικών κινήτρων σε εταιρείες που επιθυμούν να προβούν σε Άμεσες Ξένες Επενδύσεις. Η μακροοικονομική σταθερότητα, κατά την τελευταία δεκαετία και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος συνέβαλαν σε υψηλές καθαρές εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων. Η Σερβία χαρακτηρίζεται, από σχεδόν απρόσκοπτη αύξηση των ΑΞΕ τα τελευταία 9-10 χρόνια, με αυξημένες εισροές από το 2015 και έπειτα, σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας. Το 2023 οι εισροές επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των επανεπενδυθέντων κερδών, ανήλθαν σε περίπου 4,5 δισ. ευρώ.

Τον Μάιο του 2023 η κυβέρνηση της Σερβίας τροποποίησε το διάταγμα για τον καθορισμό των κριτηρίων χορήγησης κινήτρων για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων, αυξάνοντας το όριο για την απαιτούμενη ελάχιστη επένδυση στα 300.000 ευρώ αντί για 100.000 ευρώ που ήταν το προηγούμενο όριο. Περισσότερες πληροφορίες μπορούν να αντληθούν [ΕΔΩ](#).

Διάγραμμα 3.1: Εισροές ΑΞΕ (σε εκ. ευρώ)



Πηγή: RAS

Σύμφωνα με την Σερβική Αναπτυξιακή Υπηρεσία (RAS), η χώρα έχει, συνολικά από το 2007, προσελκύσει περισσότερα από 46 δισ. ευρώ σε άμεσες ξένες επενδύσεις, έχοντας εξελιχθεί σε έναν από τους κορυφαίους προορισμούς επενδύσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Η λίστα των κορυφαίων ξένων επενδυτών περιλαμβάνει πολυεθνικές εταιρείες όπως οι Bosch, Michelin, Siemens, ZF, Yazaki, Brose, Toyo Tires, Fiat Chrysler Automobiles, Microsoft, Panasonic, Cooper Tires, Tarkett, Ling Long, MTU, NCR, Magna, Continental, Aunde, Calzedonia, Eaton, Stada, Swarovski, Mei Ta, Gorenje, Schneider Electric, Geox, Adient, Minth, Johnson Controls, Johnson Electric, Leoni, Barry Callebaut κ.ά

Διάγραμμα 3.2: Κυριότερες χώρες-Επενδυτές (ανά αξία % & αριθμό έργων % αντίστοιχα)



Η πλειοψηφία των επενδύσεων, περίπου το 70%, προέρχεται από χώρες της ΕΕ, ιδίως από τη Γερμανία, την Ιταλία, τη Γαλλία, και την Αυστρία, αλλά και την Κίνα, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Νορβηγία, την Ελλάδα, την Τουρκία κ.ά. Η πλειονότητα των ΑΞΕ κατευθύνεται σε τομείς όπως, αυτοκινητοβιομηχανία, βιομηχανία τροφίμων και ποτών, μηχανήματα, ορυχεία και μεταλλουργία, κατασκευές, χημικά, φαρμακευτικά, ελαστικά, υφάσματα, είδη ένδυσης, έπιπλα κ.ά. Οι εν λόγω τομείς συνθέτουν το μεγαλύτερο μέρος των σερβικών εξαγωγών.

Ταυτόχρονα όμως καταγράφεται σημαντική υστέρηση στις επενδύσεις εγχώριων εταιρειών, η οποία οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στη δυσκολία πρόσβασης στα απαραίτητα κεφάλαια, το μέγεθός τους και την χαμηλή κεφαλαιουχική βάση την οποία διαθέτουν.

Σύμφωνα με τον αριθμό αλλά και την αξία των έργων, ο μεγαλύτερος επενδυτής για το 2023 ήταν η **Γερμανία, με την αξία των συνολικών επενδύσεων να ξεπερνά τα 3 δις. ευρώ.** Κατά το Γερμανο-σερβικό επιμελητήριο (ΑΗΚ), στη Σερβία δραστηριοποιούνται περίπου 700 γερμανικές εταιρείες, οι οποίες απασχολούν περισσότερα από 65.000 άτομα.

Με μικρή διαφορά σε αξία, ακολουθεί η **Ιταλία**. Υπάρχουν περισσότερες από 1.600 εταιρείες ιταλικών συμφερόντων εγγεγραμμένες στη Σερβία (περίπου 600 με συνεχή δραστηριότητα) και απασχολούν περί τους 50.000 εργαζόμενους (εκ των οποίων 39.000 άμεσα και 12.000 μέσω πρακτορείων). Σύμφωνα με μελέτη του Ιταλικο-Σερβικού Επιμελητηρίου σε συνεργασία με την Ιταλική Πρεσβεία στο Βελιγράδι, οι επενδύσεις αφορούν μεγάλες εταιρείες αλλά και ΜμΕ, που δραστηριοποιούνται σε πολυάριθμους τομείς, όπως η γεωργία, η αυτοκινητοβιομηχανία, η κλωστοϋφαντουργία και η ένδυση, οι τεχνολογίες πληροφορικής, η βιομηχανική παραγωγή, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες, καθώς και οι τραπεζικές υπηρεσίες ή ασφάλισης κλπ. Μερικές από αυτές είναι οι Banka Intesa, UniCredit, Unipol-DDOR, Generali κ.ά.

Σύμφωνα με την Πρεσβεία των **ΗΠΑ** στο Βελιγράδι, ο όγκος των επενδύσεων αμερικανικών εταιρειών στη Σερβία ανέρχεται τουλάχιστον σε 600 εκατ. δολάρια. Εάν συμπεριληφθούν οι επενδύσεις των αμερικανικών θυγατρικών στην Ευρώπη, τότε, συνολικά, αυτές ανέρχονται σε περίπου 4 δις. και απασχολούν περίπου 20.000 άτομα. Αρχικά, οι περισσότερες επενδύσεις αφορούσαν τον κλάδο της βιομηχανίας, με εταιρείες όπως η Ball Corporation, η Van Drunen Farms, η Coca-Cola Co. (μαζί με την Coca-Cola Hellenic Bottling) και η Philip Morris. Τα τελευταία έτη παρατηρείται μια σημαντική στροφή στον τομέα της πληροφορικής και της ενέργειας. Η εγκατάσταση Γραφείου του DFC στη Σερβία το 2020, υποστηρίζει τις αμερικανικές επενδύσεις στη Σερβία, ιδιαιτέρως στον τομέα της ενέργειας, μετά από μία περίοδο στασιμότητας 17 ετών. Το Σεπτέμβριο του 2020 εγκαινιάστηκε το γραφείο του **Διεθνούς Αμερικανικού Φορέα Χρηματοδότησης για την Ανάπτυξη** (U.S. International Development Finance Corporation- DFC) στη Σερβία. Στις 21.1.2021 υπεγράφη διακρατική συμφωνία για τη διενέργεια επενδύσεων στη Σερβία, μεταξύ του Σέρβου Υπουργού Οικονομικών, κ. Sinisa Mali και του Πρέσβη των ΗΠΑ στη Σερβία. Η εν λόγω συμφωνία αποτελεί προϋπόθεση για την έναρξη των δραστηριοτήτων του διεθνούς αμερικανικού Φορέα

Χρηματοδότησης για την Ανάπτυξη (U.S. International Development Finance Corporation- DFC) στη χώρα. Τον Μάιο του 2021, το Γραφείο της Υπηρεσίας Αναπτυξιακής Βοήθειας των ΗΠΑ - USAID στη Σερβία παρουσίασε την **Στρατηγική Συνεργασίας για την Ανάπτυξη της Σερβίας** (Country Development Cooperation Strategy- CDCS) για τα έτη 2020-2025. Η εν λόγω στρατηγική, προϋπολογισμού 115 εκατ. δολαρίων, επικεντρώνεται σε δύο αναπτυξιακούς στόχους. Ο πρώτος αφορά την ανθεκτικότητα των δημοκρατικών παραγόντων και ο δεύτερος την υποστήριξη της επίτευξης της δίκαιης ευημερίας. Τα κύρια εργαλεία για τους στόχους αυτούς - ως προς το οικονομικό σκέλος - είναι η ανάπτυξη των Μικρομεσαίων επιχειρήσεων, μέσω της ενσωμάτωσής τους σε ανεπτυγμένες αγορές, της βελτίωσης των δυνατοτήτων πρόσβασης σε χρηματοδότηση και της ενίσχυσης - μιας βασισμένης στη γνώση - οικονομίας.

Από το 2010, η **Γαλλία** έχει επενδύσει περισσότερα από 2,5 δισ. ευρώ. Μεταξύ των μεγαλύτερων γαλλικών επενδύσεων ξεχωρίζουν η παραχώρηση του **αεροδρομίου Νίκολα Τέσλα στη Vinci** (1,46 δισ. ευρώ), η **"Michelin Tiger Tires"** (367 εκ. ευρώ - αυτοκινητοβιομηχανία), η **"Agricole group"** (264 εκ. ευρώ - χρηματοοικονομικός τομέας), η **"Lafarge"** (160 εκ. ευρώ - κατασκευαστικός κλάδος), η **"Tarket"** (136 εκατ. ευρώ - βιομηχανία ξυλείας), η **Schneider Electric** (100 εκ. ευρώ στον τομέα της πληροφορικής) κ.ά., καθώς και η συμφωνία για κατασκευή του **μετρό Βελιγραδίου** από τον όμιλο Alstom σε συνεργασία με κινεζική εταιρεία. Σύμφωνα πρόσφατες δηλώσεις (Ιουν.2024) του υπουργού Εσωτερικού και Εξωτερικού Εμπορίου της Σερβίας, Τομισλάβ Μομίροβιτς, η Σερβία έχει εξελιχθεί σε περιφερειακό κέντρο βιομηχανίας, εμπορίου και ψηφιακής τεχνολογίας, προσελκύνοντας περίπου το 80% των γαλλικών επενδύσεων στα Δυτικά Βαλκάνια. Η Γαλλία βρίσκεται στη λίστα των 10 μεγαλύτερων επενδυτών, με ΑΞΕ ύψους 1,3 δισ. ευρώ, και περίπου 340 ενεργές εταιρείες με πλειοψηφία γαλλικού κεφαλαίου να είναι εγγεγραμμένες στη Σερβία. Συμπλήρωσε, ότι το εμπόριο αγαθών με τη Γαλλία αυξάνεται σταθερά, έχοντας τριπλασιαστεί τα τελευταία δέκα χρόνια, ενώ υπενθύμισε ότι το 2023 η Γαλλία ήταν ο 12ος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Σερβίας και με την αξία του συνολικού εμπορίου αγαθών να ανέρχεται σε 1,8 δισ. ευρώ. Επιπλέον, ο **Γαλλικός Οργανισμός Ανάπτυξης (AFD)** συμμετέχει με χρηματοδότηση σε αρκετά έργα στη Σερβία.

Η **Αυστρία** έχει επενδύσει περισσότερα από 2,5 δισ. ευρώ στη Σερβία, ενώ οι 733 εγκατεστημένες στη χώρα, αυστριακές εταιρείες απασχολούν περίπου 22.000 άτομα. Οι περισσότερες αυστριακές εταιρείες δραστηριοποιούνται στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, των χρηματοοικονομικών και ασφαλιστικών υπηρεσιών, στο εμπόριο προϊόντων πετρελαίου, στην αγορά ακινήτων, καθώς και στη βιομηχανία ξύλου-επίπλων, την αυτοκινητοβιομηχανία, τη γεωργία, τις μεταφορές-logistics και τον τουρισμό. Μεταξύ αυτών είναι ο όμιλος Soravia, οι οίκοι Falkensteiner, GebruderWeiss, Immofinanz και οι εταιρείες Rauch, Knaufl, Tondach, Kronospan, Swarovski, Gierlinger, Agrana κλπ.

Από το 2015, οι **κινεζικές επενδύσεις** στη Σερβία αυξάνονται σταθερά και τα τελευταία χρόνια αντιπροσωπεύουν το 20% των συνολικών εισροών ΑΞΕ, σύμφωνα με το fDi Markets και την NBS. Η Κίνα φαίνεται να έχει καταστήσει τη Σερβία κόμβο της Πρωτοβουλίας **Belt and Road** στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Οι κινεζικές ΑΞΕ κατευθύνονται κυρίως προς τους εξαγωγικούς κλάδους της Σερβίας, όπως η παραγωγή χάλυβα και χαλκού, καθώς και στα βασικά έργα υποδομής. Η Σερβική Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι κινεζικές επενδύσεις ανέρχονται σε **10 δισ. ευρώ** τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, τα δεδομένα της Κεντρικής Τράπεζας μέχρι το 2019 δείχνουν ότι οι κινεζικές εισροές **περιορίζονται μόνο σε 1,6 δισ.** (πολύ μικρότερο ποσό σε σύγκριση με τις επενδύσεις από την ΕΕ). Οι επικριτές των κινεζικών επενδύσεων πιστεύουν ότι, ως επί το πλείστον, οι Κινέζοι δεν είναι άμεσοι επενδυτές, αλλά απλώς δανείζουν χρηματικά κεφάλαια για τα κατασκευαστικά έργα. Στη συνέχεια, η σύμβαση ανατίθεται σε μια κινεζική εταιρεία στην οποία απασχολούνται Κινέζοι εργάτες. Όπως προαναφέρθηκε πολλά έργα

χρηματοδοτούνται από κινεζικά δάνεια, όπως για παράδειγμα το σερβικό τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής Βουδαπέστη-Βελιγράδι (δάνεια 1,3 δισ. δολ. από την China Exim Bank που καλύπτουν το 85% του κόστους έργου).

Σύμφωνα με στοιχεία του American Enterprise Institute, οι επενδύσεις και τα δάνεια της Κίνας στη Σερβία από το 2010 έως το τέλος του 2022 ανήλθαν σε 17,3 δισ. δολάρια. Η Zijin Mining έχει προβεί σε επενδύσεις ύψους 1,84 δισ. δολαρίων το 2018, το 2019, το 2020 και το 2021, ενώ δαπάνησε 380 εκατ. δολάρια για την απόκτηση δικαιωμάτων εξόρυξης για το ορυχείο Cukaru Peći. Άλλες κινεζικές επενδύσεις περιλαμβάνουν την κατασκευή του εργοστασίου ελαστικών Shangdong Linglong στο Zrenjanin αξίας 950 εκατ. ευρώ, την επένδυση της κινεζικής εταιρείας CMEC στον θερμοηλεκτρικό σταθμό στο Kostolac, αξίας 970 εκατ. δολ. (με δανεισμό ωστόσο από τη σερβική κυβέρνηση), την αγορά του σιδηρουργείου Smederevo από την κινεζική εταιρεία HBIS, έναντι 120 εκατ. δολαρίων, την κατασκευή διυλιστηρίου πετρελαίου στο Smederevo, αξίας περίπου 2,6 δισ. δολαρίων, καθώς και την κατασκευή του θερμοηλεκτρικού σταθμού στο Pancevo από την Shanghai Electric Company, κατόπιν παραγγελίας της Gazprom.

Το 2021, η κινεζική Power Construction Corporation, μαζί με τις Alstom και Egis της Γαλλίας, υπέγραψαν μνημόνιο με τη σερβική κυβέρνηση σχετικά με την κατασκευή του μετρό του Βελιγραδίου. Επιπλέον έχουν ανακοινωθεί κινεζικές επενδύσεις σε ακίνητα, κέντρα "logistics", παραγωγή τροφίμων, σε συνεταιρισμούς στον τομέα της γεωργίας κλπ.

Όσον αφορά τα έργα καινοτομίας αναφέρεται ότι η Huawei και το σερβικό Υπουργείο Εσωτερικών έχουν συνάψει, επίσης, συμφωνία συνεργασίας για την εισαγωγή των ασύρματων ευρυζωνικών τεχνολογιών «eLTE» και των συστημάτων δημόσιας ασφάλειας «Smart City», συμπεριλαμβανομένου ενός δικτύου παρακολούθησης μεγάλης κλίμακας που έχει εγκατασταθεί στην πρωτεύουσα της Σερβίας. Επίσης, το 2021 εγκαινιάσθηκε το Κέντρο Καινοτομιών και Ανάπτυξης της Huawei, το οποίο αναμένεται να βοηθήσει σημαντικά την περαιτέρω ψηφιοποίηση στη Σερβία. Η Σερβία συνεργάζεται με την Huawei για την εισαγωγή του 5G. Η κινεζική εταιρεία έχει συνάψει συμβόλαιο 150 εκατ. ευρώ με την κρατική Telekom Srbija και ανακηρύχθηκε εταίρος στην ανάπτυξη του δικτύου 5G με την σερβική εταιρεία κινητής τηλεφωνίας Telenor - Yettel.

Ωστόσο, σύμφωνα με το Ινστιτούτο, τα έργα κατασκευής υποδομών που χρηματοδοτούνται από κινεζικά δάνεια και υλοποιούνται από κινεζικές εταιρείες είναι σχεδόν τρεις φορές υψηλότερα από τις κινεζικές επενδύσεις στη Σερβία, και ανέρχονται σε περίπου 12,87 δισ. δολ.

Το ετήσιο διμερές εμπόριο ανάμεσα στη Σερβία και την Κίνα εγγίζει τα 2,5 δισ. ευρώ. Σύμφωνα με δημοσκοπήσεις η πλειονότητα των σέρβων πολιτών θεωρεί, λάνθασμένα, ότι η Κίνα αποτελεί τον μεγαλύτερο δωρητή και επενδυτή της χώρας. Κατά την Εθνική Τράπεζα της Σερβίας-NBS, το 70 % των ΑΞΕ μεταξύ 2013 και 2019 προήλθαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Την ίδια περίοδο, το μερίδιο της Κίνας ανήλθε μόνο σε 2,65%. Η ΕΕ αποτελεί επίσης τον μεγαλύτερο δωρητή στη Σερβία, έχοντας επιχορηγήσει περί τα 3,6 δισ. ευρώ κατά τα τελευταία 18 χρόνια. Σύμφωνα με έκθεση του Κέντρου Ασιατικών Σπουδών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (CEECAS) σχετικά με τις κινεζικές επενδύσεις στην Ευρώπη, η Σερβία οφείλει να πληρώσει στην Κίνα περισσότερα από 8 δισ. δολάρια κατά τα επόμενα 20-25 χρόνια.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η συνεργασία Σερβίας-Ουγγαρίας, η οποία αναπτύσσεται σταθερά, ιδίως όσον αφορά τους τομείς των υποδομών και της ενέργειας και περιλαμβάνει τον εκσυγχρονισμό της σιδηροδρομικής γραμμής Βελιγραδίου- Βουδαπέστης, την επέκταση της συνοριακής διέλευσης του Horgos και τις επενδύσεις ουγγρικών εταιρειών στη Σερβία.

Πρόσφατα ανακοινώθηκε και η κατασκευή αγωγού πετρελαίου Σερβίας – Ουγγαρίας και πιθανή κατασκευή ενός νέου αγωγού φυσικού αερίου. Η Σερβία επίσης αποθηκεύει φυσικό αέριο σε Ουγγρικές εγκαταστάσεις. Τέλος, σημειώνεται ότι η Ουγγαρία τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σταθερά μέσα στους πέντε πρώτους εμπορικούς εταίρους της Σερβίας, ιδιαίτερα ως προς τις σερβικές εξαγωγές, οι οποίες αποτελούνται κυρίως από εξαρτήματα αυτοκινήτων.

Από το 2012, η συνεργασία της Σερβίας με τα **Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα** αποτελεί σημαντικό πυλώνα της εξωτερικής πολιτικής της με το εύρος της αμοιβαίας συνεργασίας να αυξάνεται συνεχώς. Παρά τα έργα που δεν ολοκληρώθηκαν, σημαντικές επενδύσεις όπως το Belgrade Waterfront, η αγορά γεωργικής γης από εμιρατινές εταιρείες (βλ. Κεφ. Γεωργία) αλλά και ο σημαντικός δανεισμός από τα Εμιράτα, ενισχύουν τις διμερείς σχέσεις. Σύμφωνα με ανακοίνωση της Κυβέρνησης, η συνολική αξία των αραβικών επενδύσεων στη Σερβία ανέρχεται σε 4 δις. δολάρια. Ωστόσο σύμφωνα με στοιχεία της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, οι καθαρές εισροές το 2018 ήταν μόλις 180 εκατ. ευρώ, ενώ το 2010 οι εμιρατινές επενδύσεις ανήλθαν σε μόλις 300.000 ευρώ και οι άμεσες επενδύσεις από τα ΗΑΕ στη Σερβία για το 2021 ανήλθαν σε 11,8 εκατ. Σύμφωνα με τον Υπουργό Τηλεπικοινωνιών και Πληροφοριών της Σερβίας, κ. Јовановиc, οι δύο χώρες συνεργάζονται επίσης στους τομείς της ψηφιοποίησης, της ανάπτυξης της τεχνητής νοημοσύνης και της βιοπληροφορικής. τον Σεπτέμβριο του 2022 ανακοινώθηκε ότι η Σερβία είχε εξασφαλίσει δάνειο ενός δις. δολαρίων από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, με επιτόκιο 3%. Ειδικότερα, ο Σέρβος Πρόεδρος ανέφερε ότι, στην παρούσα κατάσταση, οι χώρες πρακτικά δεν μπορούν να λάβουν δάνεια σε μετρητά ενώ κράτη-μέλη της ΕΕ, όπως η Ουγγαρία και η Ρουμανία, λαμβάνουν δάνεια με επιτόκιο 6%. Αντιθέτως, ο ευνοϊκός αυτός δανεισμός θα κάνει δυνατή την αποπληρωμή παλαιών δανείων που ελήφθησαν το 2010 και το 2011 με επιτόκιο 7,5%.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Ιαπωνικής Επιχειρηματικής Συμμαχίας στη Σερβία (JBAS) πάνω από **30 αμιγώς ιαπωνικές εταιρείες** δραστηριοποιούνται στη Σερβία εταιρείες (Nidec Corporation, Canon, Itochu Corporation, JTI, Mitsubishi Corporation, Toyo Tires, Yazaki, Nippon, Panasonic Electric Works, Asahi Food and Healthcare, Mitsui Co, Mayekawa κ.α.), και **περισσότερες από 60**, εάν συνυπολογιστούν οι εισαγωγείς και οι διανομείς. Απασχολούν περισσότερα από 4.000 άτομα. Η ανακοίνωση προσθέτει ότι η ετήσια τάση μέχρι στιγμής ανέρχεται σε περίπου 100 εκατ. δολάρια ΗΠΑ ιαπωνικών εισροών και ότι μόνο **τα τελευταία τρία χρόνια, περίπου 420 εκατ. δολάρια** έχουν επενδυθεί απευθείας από την Ιαπωνία στη Σερβία. Επιπλέον, αναφέρεται ότι η Σερβία φαίνεται ότι έχει τραβήξει την προσοχή του Ιαπωνικού επιχειρείν καθώς τη βλέπουν ως είσοδο προς την Κεντρική Ευρώπη. Οι επενδύσεις περιλαμβάνουν επιπλέον την **ανάληψη έργων υποδομών**, όπως την κατασκευή της μονάδας αποθείωσης καυσαερίων στους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής TPP Nikola Tesla A και TPP Nikola Tesla B με τη συμμετοχή της Mitsubishi Hitachi Power System, **το έργο "Ενέργεια από απόβλητα" στη Vinča (γαλλο-ιαπωνική κοινοπραξία Itochu-Suez)**, τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων αστικών μεταφορών στην πόλη του Βελιγραδίου κ.ά. Αρκετά από τα έργα χρηματοδοτούνται από τον **Ιαπωνικό Αναπτυξιακό Οργανισμό JICA**. Ο ετήσιος **όγκος εμπορίου** ανάμεσα στις δύο χώρες σύμφωνα με τα υπολογίζεται σε περίπου 300 εκατ. Ευρώ. Πρόσφατα ανακοινώθηκε η συμμετοχή της JICA στην κατασκευή του αναστρέψιμου υδροηλεκτρικού **σταθμού (RHPP) Bistrica**. Οι Ιάπωνες ενδιαφέρονται να επενδύσουν περαιτέρω στη Σερβία, στους τομείς της **κλωστοϋφαντουργίας, της μηχανικής, της βιομηχανίας τροφίμων, της ενέργειας, των πράσινων τεχνολογιών και της καινοτόμου γεωργίας**.

Σύμφωνα με την Πρεσβεία του **Ισραήλ** στη Σερβία, οι Ισραηλινοί ενδιαφέρονται για πρόσθετες επενδύσεις στη χώρα. Οι έως τώρα επενδύσεις κατευθύνονται κυρίως στον τομέα της

ανάπτυξης και διαχείρισης ακινήτων (πχ ουρανοξύστης Skyline). Στα τέλη του 2020 αποφασίστηκε από το Επιμελητήριο της Σερβίας (PKS) η έναρξη λειτουργίας σερβικού Γραφείου εμπορικών υποθέσεων στην Ιερουσαλήμ, αρμόδιου για την ανάπτυξη της οικονομικής συνεργασίας, ιδίως στον τομέα της καινοτομίας. Τελικά, αυτό το σχέδιο δεν υλοποιήθηκε μέχρι σήμερα εξ' αιτίας της ψύχρανσης των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών, μετά την αναγνώριση του Κοσόβου από το Ισραήλ στις αρχές του 2021.

1.1.5.1 Τουρκική Οικονομική παρουσία στη Σερβία

Από το 2015 και έπειτα, καταγράφεται απότομη αύξηση των τουρκικών επενδύσεων στη Σερβία, η οποία και συνεχίζεται. Σύμφωνα με δηλώσεις του Πρέσβη της Σερβίας στην Τουρκία, άνω των 700 τουρκικών εταιρειών δραστηριοποιούνται στη Σερβία, ενώ ο όγκος του διμερούς εμπορίου ξεπέρασε τα 3 δισ. δολάρια το 2023. Το τουρκικό Υπουργείο Εμπορίου κατέστησε τη Σερβία ως «χώρα προτεραιότητας». Είναι χαρακτηριστικό ότι το ένα τρίτο του συνολικού όγκου του εμπορίου μεταξύ της Τουρκίας και των χωρών των Δ. Βαλκανίων αφορά την Σερβία, χώρα με μόλις 3% μουσουλμανικό πληθυσμό. Το τουρκικό επενδυτικό ενδιαφέρον εστιάζεται στον κατασκευαστικό και ενεργειακό τομέα. Όσον αφορά τον κατασκευαστικό τομέα, μείζον έργο είναι η κατασκευή του αυτοκινητόδρομου Βελιγραδίου- Σεράγεβο, ενώ στον ενεργειακό η ολοκλήρωση του σερβικού τμήματος του αγωγού Balkan Stream εντός Σερβίας, ως συνέχεια του Turkish Stream.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η DenizBank (η 5^η μεγαλύτερη τουρκική τράπεζα σε χορήγηση δανείων) και η Ziraat Bank (η 2^η σημαντικότερη τουρκική τράπεζα σε περιουσιακά στοιχεία), χρηματοδότησαν τη κατασκευή δύο σημαντικών οδικών έργων στη Σερβία. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για την ανακατασκευή του τμήματος Novi Pazar – Tutin και την κατασκευή του τμήματος Sremska Rača – Kuzmin, μιας γέφυρας πάνω από τον ποταμό Sava και το σχεδιασμό του τμήματος Rožega – Kotroman (αυτοκινητόδρομοι προς Βοσνία-Ερζεγοβίνη). Στην παρουσία των **τουρκικών κατασκευαστικών** συγκαταλέγεται η κατασκευή του αυτοκινητόδρομου A5 - «Διάδρομος Μοράβα»- από την αμερικανό-τουρκική κοινοπραξία Bechtel-Enka, το τμήμα του αυτοκινητόδρομου Βελιγραδίου/Σαράγεβο από την τουρκική Tasyari, καθώς και η κατασκευή του Balkanstream -διακλάδωση του TurkStream-, ο οποίος, τουλάχιστον έως την έναρξη του ουκρανικό-ρωσικού πολέμου διοχέτευε ανελλιπώς την αγορά της Σερβίας με ρωσικό φυσικό αέριο διαμέσου της Τουρκίας και της Βουλγαρίας.

Η επίσης τουρκική τράπεζα, Halkbank, αποτελεί το πρώτο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα στη Σερβία που συνήψε "Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Εγγυήσεων" με το Σερβικό Ίδρυμα Επιχειρηματικότητας (Serbian Entrepreneurship Foundation-SEF). Το SEF, του οποίου ιδρυτές είναι η Γερμανική Τράπεζα Ανάπτυξης (KfW) και το Σερβικό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, δημιούργησε αυτό το πρόγραμμα που παρείχε υποστήριξη σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καθώς και σε εγγεγραμμένες γεωργικές "φάρμες", προκειμένου να μετριαστούν οι συνέπειες της πανδημίας του κορονοϊού. .

Ο Πρόεδρος της Σερβίας κ. Αλεξάνταρ Βούτσιτς, κατά την επίσκεψή του στην Κωνσταντινούπολη (25.9.2020), πρότεινε στον Τούρκο Πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, **την κατασκευή βιομηχανικής ζώνης στην περιοχή της Βοϊβοντίνια**. Κατά τον κ. Βούτσιτς, συζητήθηκαν επίσης έργα υποδομής με τη συμμετοχή εκπροσώπων εταιρειών που ανέλαβαν, μεταξύ άλλων, την τεκμηρίωση του έργου για τον αυτοκινητόδρομο Karadjordje (αυτοκινητόδρομος που συνδέει την Κεντρική με την Ανατολική Σερβία).

Τον Οκτώβριο του 2021, η Επιτροπή Κρατικών Ενισχύσεων της Σερβίας ανακοίνωσε ότι

ενέκρινε την παράδοση 7,6 εκταρίων γης, στο Leskonac (N. Σερβία), στην τουρκική εταιρεία Erenli καθώς και κρατική επιχορήγηση για την **κατασκευή εργοστασίου**, αξίας 16,65 εκατ. ευρώ (19,4 εκατ. δολάρια), με αντικείμενο τα συστήματα ψύξης αυτοκινήτων. Σύμφωνα με το επενδυτικό σχέδιο, το εργοστάσιο θα απασχολεί 340 εργαζομένους και τα συστήματα ψύξης θα πωλούνται στις Daimler Mercedes, FCA, PSA, Renault, Nissan, Volkswagen, Kia, BMW και Hyundai. Τέλος, η τουρκική Acibadem Health Group, κατέστη ο κύριος ιδιοκτήτης του Bel Medic, του κορυφαίου ιδιωτικού ιδρύματος **ιατρικής περίθαλψης** στη Σερβία. Το ιδιωτικό αυτό ίδρυμα υγείας λειτουργεί υπό την επωνυμία Acibadem Bel Medic.

Ανάλογη **τουρκική οικονομική παρουσία** παρατηρείται και σε άλλες βαλκανικές χώρες κατά τα τελευταία χρόνια. Γενικότερα, σημειώνεται ότι η Τουρκία συνεχίζει την δραστηριοποίησή της στα **Δυτικά Βαλκάνια** προκειμένου να επεκτείνει και να εμβαθύνει περαιτέρω την επιρροή της στην περιοχή. Αυτό γίνεται με πλήθος "εργαλείων", μεταξύ των οποίων οικονομικά ή επιχειρηματικά, ενώ τουρκικές εταιρείες επιδιώκουν να εμπλακούν σε διάφορα στρατηγικής σημασίας έργα υποδομής.

Ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης, στις σημαντικότερες επενδύσεις συγχωνεύσεις ή εξαγορές, των τελευταίων ετών περιλαμβάνονται:

- η επιλογή της Σερβίας (Κραγκιουγεβατς) από την Stellantis (Peugeot, Citroen, Fiat, DS, FCA, Opel, Jeep κλπ), για το νέο της εργοστάσιο το οποίο θα κατασκευάζει ηλεκτρικά αυτοκίνητα από το 2024. Η επένδυση αναμένεται να δημιουργήσει 10.000 νέες θέσεις εργασίας.
- Σύμφωνα με ανακοίνωσή της, η Lidl από την έναρξη των δραστηριοτήτων της στη Σερβία, πριν από πέντε έτη, έχει επενδύσει περισσότερα από 550 εκατ. ευρώ, έχει εξάγει σερβικά προϊόντα αξίας άνω των 30 εκατομμυρίων ευρώ και ενώ απασχολεί πάνω από 3.300 άτομα.
- Η **Ιταλική AUNDE, η οποία παράγει καλύμματα καθισμάτων για την αυτοκινητοβιομηχανία, άνοιξε το 2023 το δεύτερο εργοστάσιό της στη Σερβία** στην πόλη του Leskonac. Το εργοστάσιο, έκτασης 13.000 τ.μ., απασχολεί 300 άτομα, ενώ το επόμενο έτος αναμένεται να ανοίξουν επιπλέον 260 θέσεις εργασίας. Στο πρώτο εργοστάσιό της στη Jagodina, το οποίο άνοιξε πριν από εννέα χρόνια, η AUNDE απασχολεί 900 άτομα. Η AUNDE υπέγραψε μακροπρόθεσμη συμφωνία με τη Stellantis, για την κατασκευή των καλυμμάτων των καθισμάτων για τα Fiat Panda, Fiat 600 και Alfa Kid που κατασκευάζονται στο Kragujevac.
- Ο Πρόεδρος της **Σερβίας**, κ. Βούτσιτς, ανακοίνωσε ότι **η ιταλική εταιρεία Ariston, η οποία μετέφερε πρόσφατα την έδρα της στην Ολλανδία**, θα ανοίξει εργοστάσιο στη Νις. Η αξία της επένδυσης εκτιμάται σε 75 εκατ. ευρώ και θα απασχολεί περισσότερους από 300 εργαζόμενοι από το 2025. Η εταιρεία δραστηριοποιείται ήδη στο Svilajnac.
- Στις αρχές του 2023 η γερμανική Bizerba, ένας από τους κορυφαίους παραγωγούς λογισμικού ζύγισης εγκαινίασε το εργοστάσιο της στο Valjevo, στη Δυτική Σερβία. Όπως ανακοινώθηκε το εργατικό δυναμικό του εργοστασίου θα ανέλθει σταδιακά σε περίπου 300 άτομα, ενώ σε πρώτο στάδιο, η επένδυση ανέρχεται σε περίπου 21 εκατ. ευρώ.
- η Γερμανική εταιρεία ZF Friedrichshafen δημιούργησε εργοστάσιο παραγωγής εξαρτημάτων αυτοκινήτων στην πόλη Pančevo.
- η Κατασκευή εργοστασίου από την ιαπωνική εταιρεία Nidec, η οποία εξειδικεύεται στην παράγωγή ηλεκτρικών κινητήρων, στο Νόβι Σαντ
- η κατασκευή του εργοστασίου της Toyo Tires στην Indija.
- Τον Οκτώβριο 2020 ξεκίνησε τη λειτουργία του το Galerija Belgrade, το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο των Βαλκανίων της εμιρατινής Eagle Hills.
- Η Delta Holding αγόρασε το συνεδριακό - εμπορικό κέντρο Sava Centar, στο Βελιγράδι, στην αρχική τιμή των 17,54 εκατ. ευρώ, με υποχρέωση να προβεί σε επενδύσεις ύψους, τουλάχιστον, 50 εκατ. ευρώ.

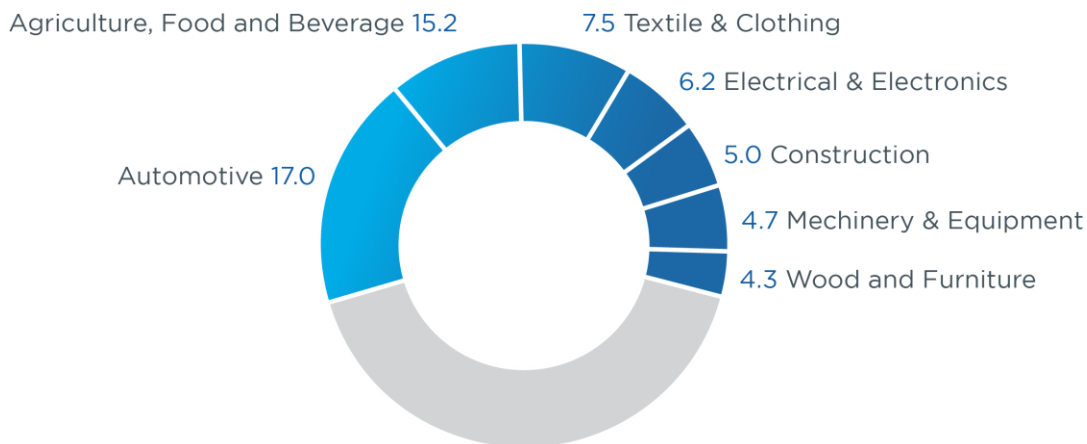
- Το εργοστάσιο της γερμανικής Continental Automotive Srbije, 500 εργαζομένων, ξεκίνησε τη λειτουργία του στο Νόβι Σαντ. Η αξία της επένδυσης είναι 140 εκατ. ευρώ. Στο Νόβι Σαντ, η ανωτέρω εταιρεία διαθέτει από το Μάρτιο 2018, το Κέντρο Ερευνάς & Ανάπτυξης, όπου εργάζονται 600 ειδικοί.
- ο Γαλλικός όμιλος Vinci ανέλαβε την διαχείριση και τις εργασίες επέκτασης του αεροδρομίου Nikola Tesla
- η Shandong Linglong, κινεζική εταιρεία που παράγει ελαστικά κατασκεύασε εργοστάσιο στην πόλη Zrenjanin (ανατολικά του Νόβι Σαντ)
- Η συμφωνία με την κινεζική Xingyu Automotive Lighting Systems (εταιρεία παραγωγής φωτισμού αυτοκινήτων), για κατασκευή εργοστασίου στη Niš αξίας 60 εκατ. ευρώ.
- η επένδυση της Kyungshin Cable στη Smederevska Palanka, καθώς και η επέκταση των παραγωγικών δυνατοτήτων των εταιρειών Cooper Tires και Henkel στο Kruševac.
- Ιδιωτικοποίηση των μεταλλείων RTB Bor των οποίων το 66% ανήκει πλέον στον κινεζικό Όμιλο Zijin Mining
- Η BC Capital Partners αγόρασε από την KKR, την SBB, τον μεγαλύτερο πάροχο καλωδιακών τηλεοπτικών προγραμμάτων στη Σερβία.
- Η Coca Cola (Coca Cola HBC) απέκτησε την σερβική εταιρεία τροφίμων Bambi.
- Η KINLOVERSKE MINERALNE VODE και η PEPSICO αγόρασαν την KNJAZ MILOS (νερό και αναψυκτικά) από τη MID EUROPA PARTNERS.
- Η MID EUROPA PARTNERS ελέγχει ποσοστό συμμετοχής της στο MEDIGROUP, το μεγαλύτερο ιδιωτικό πάροχο υπηρεσιών υγείας στη Σερβία, από την Blue Sea Capital.
- Τον Μάιο 2023 η Heineken Serbia παρουσίασε μια νέα επένδυση ύψους 16 εκατ. ευρώ στο ζυθοποιείο της στο Νόβι Σαντ, μία από τις μεγαλύτερες πρόσφατες επενδύσεις της εταιρείας στη Βοϊβοντίνια, η οποία περιλαμβάνει την προσθήκη μιας νέας γραμμής παραγωγής συσκευασίας καθώς και αναβάθμιση της γραμμής για τις γυάλινες συσκευασίες.
- Η TELEKOM SRBIJA απέκτησε συμμετοχή στην KOPERNIKUS, τοπικό πάροχο τηλεοπτικών υπηρεσιών, από την ABRIS.
- Μετά από χρόνια διαπραγματεύσεων, η σερβική κρατική Komercijalna banka, πωλήθηκε στη Σλοβενική Nova Ljubljanska banka (NLB), η οποία ελέγχεται από την Bank of New York Mellon. Η διαδικασία εξαγοράς ολοκληρώθηκε τον Δεκ. 2020 με την υπογραφή της σύμβασης μεταβίβασης του 83,23% των κοινών μετοχών της Komercijalna banka στην NLB, με το τίμημα να ανέρχεται στα 395 εκατ. ευρώ.
- Στις αρχές του 2023 ανακοινώθηκε η εξαγορά της Eurobank Direktna από τη σερβική AIK Bank του Ομίλου MK
- Στις αρχές Αυγούστου 2023, ο τσεχικός όμιλος **PPF Telekom**, ο οποίος κατέχει στο χαρτοφυλάκιο του εταιρείες τηλεπικοινωνιών στη Σερβία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία και τη Σλοβακία, υπέγραψε συμφωνία με την Emirates Telecommunication Group Company, σύμφωνα με την οποία θα πουλήσει στην δεύτερη το 50%+1 της εταιρείας. Στη Σερβία, η PPF Telekom Group δραστηριοποιείται υπό την **επωνυμία Yettel**. Η αξία της εξαγοράς ανήλθε σε 2,5 δισ. ευρώ.
- Το 2023 η Domi Eko Solar, ανακοίνωσε ότι ξεκίνησε να κατασκευάζει φωτοβολταϊκά πάνελ (450 kW και 550 kW) στο εργοστάσιό της κοντά στην Velika Plana στην κεντρική Σερβία. Είναι η πρώτη μονάδα παραγωγής Φ/Β πάνελ στη χώρα
- Στα τέλη Αυγούστου 2023, η Big Bang, η μεγαλύτερη εταιρεία λιανικής πώλησης ηλεκτρονικών ειδών στη Σλοβενία, υπέγραψε συμφωνία για την αγορά του 100% σερβικού διαδικτυακού καταστήματος BC Group, το οποίο, πέρυσι, απέφερε έσοδα 35 εκατ. ευρώ. Η Big Bang ανακοίνωσε ότι τα επόμενα πέντε χρόνια θέλουν να αυξήσουν τα έσοδα της BC Group σε πάνω από 90 εκατ. ευρώ.
- Το 2023 η MaxBet, μια από τις κορυφαίες εταιρείες τυχερών παιχνιδιών στη Σερβία, πούλησε το 51%, στη Flutter για 141 εκατ. ευρώ. Η Flutter ανακοίνωσε ότι η συμφωνία εξαγοράς τους επιτρέπει να αγοράσουν το υπόλοιπο 49% της εταιρείας μέχρι το 2029 υπό τους ίδιους όρους.

-Στα τέλη Σεπτεμβρίου 2023, η γαλλική εταιρεία συμβούλων επιχειρήσεων και τεχνολογίας Cargemini απέκτησε την σερβική HDL Design House, η οποία ασχολείται με το σχεδιασμό τσιπ πυριτίου.

-Επίσης το 2023 ανακοινώθηκε η **απόκτηση πλειοψηφικού μεριδίου 55% της σερβικής MD International (MDI), από τον ουγγρικό όμιλο Waberer's, με πρόβλεψη για δικαίωμα απόκτησης του υπόλοιπου 45%**. Η MD International αποτελεί βασικό παίκτη της σερβικής αγοράς διανομής καταναλωτικών αγαθών (Fast-Moving Consumer Goods-FMCG) και οι κύριες δραστηριότητές της περιλαμβάνουν τη διανομή, τις οδικές μεταφορές εμπορευμάτων και την αποθήκευση, ενώ διαθέτει δεκαετίες εμπειρίας και συνεργασίας με διεθνείς αλλά και τοπικούς πελάτες FMCG.

- Το 2023 η Αυστριακή εταιρεία Gierlinger Holding, ιδιοκτήτρια της Mitros Meat Company στη Sremska Mitrovica, αποφάσισε να σταματήσει την παραγωγή της. Το 2015, η σερβική κυβέρνηση παρείχε 5,8 εκατ. ευρώ σε επιδοτήσεις στην Gierlinger Holding, με την προϋπόθεση να προσληφθούν 300 νέοι εργαζόμενοι. Πρόσφατα ανακοινώθηκε ότι ο νέος ιδιοκτήτης της Mitros θα είναι Ουγγρικό επενδυτικό ταμείο. Σύμφωνα με δημοσιεύματα η κίνηση αυτή ακολουθεί ένα μοτίβο κατά το οποίο ξένες εταιρείες δέχονται κρατικές επιδοτήσεις στη Σερβία και αργότερα κλείνουν τα εργοστάσιά τους αφού εκπληρώσουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα ζητήματα, οι ειδικοί προτείνουν μια στροφή προς την εκβιομηχάνιση, την ίδρυση εθνικής τράπεζας επενδύσεων για την υποστήριξη εγχώριων επιχειρήσεων και τον αναπροσανατολισμό των κεφαλαίων από τις επιδοτήσεις στην εκπαίδευση, την υγειονομική περίθαλψη και τα κοινωνικά οφέλη για μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Διάγραμμα 3.3: Οι πιο ελκυστικοί επενδυτικοί τομείς κατά αριθμό έργων (%)



Πηγή: RAS 2023

Συνοπτικά ανα τομέα, οι εταιρείες **“blue-chip”** που επενδύουν στον μεταποιητικό τομέα της χώρας περιλαμβάνουν τους ακόλουθους γνωστούς Ομίλους: Fiat Chrysler Automobiles, Bosch, Michelin, Siemens, Panasonic, Continental, Schneider Electric, Philip Morris, LafargeHolcim, Pepsico, Coca-Cola, Carlsberg και άλλους.

Στον τομέα της **ενέργειας**, οι ρωσικοί ενεργειακοί “γίγαντες”, Lukoil και Gazprom, έχουν προβεί σε μεγάλες επενδύσεις.

Στον τομέα της μεταλλουργίας, οι κινεζικές Hesteel και Zijin Mining διαθέτουν χαλυβουργείο στο Smederevo και συγκρότημα εξόρυξης χαλκού στο Bor αντίστοιχα.

Στον **χρηματοπιστωτικό τομέα** έχει προσελκύσει επενδύσεις από ιταλικές τράπεζες όπως η Intesa Sanpaolo και η UniCredit, γαλλικές (Crédit Agricole και Société Générale), αυστριακές (Erste Bank και Raiffeisen) κ.ά.

Ο τομέας **ΤΠΕ και οι τηλεπικοινωνίες** υποδέχθηκαν επενδυτές όπως η Microsoft, η Telenor, η Telekom Austria και η NCR.

Στον τομέα της **λιανικής**, οι μεγαλύτεροι ξένοι επενδυτές είναι η ολλανδική Ahold Delhaize, η German Metro AG, επίσης γερμανική η Schwarz Gruppe, η Κροατική Fortenova. η ελληνική Βερόπουλος (Vero) κλπ.

1.2 Οικονομικές προβλέψεις

Σύμφωνα με σχετικά δημοσιεύματα, στην εαρινή οικονομική πρόβλεψή της για το 2024, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** αναθεώρησε προς τα πάνω την πρόβλεψή της για την ανάπτυξη στη **Σερβία σε 3,5% για φέτος και 4,3% για το 2025**. Ο Υπουργός Οικονομικών, Σίνισα Μάλι δήλωσε ότι μια χρονιά που χαρακτηρίζεται από όλες τις οικονομικές διασκέψεις ως «έτος οικονομικής επιβράδυνσης», για τη Σερβία τα νέα είναι θετικά. Σύμφωνα με τον ίδιο η ανάπτυξη στη Σερβία θα είναι η υψηλότερη στην περιοχή και η δεύτερη υψηλότερη στην ΕΕ, μετά τη Μάλτα, για την οποία η πρόβλεψη ανέρχεται στο 4,6%. Στην πρόβλεψή της για τον Μάιο, η **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD)** ανέφερε επίσης ότι η ανάπτυξη της Σερβικής Οικονομίας εκτιμάται ότι θα ανέλθει **σε 3,5% το 2024 και σε 4% το 2025**. Σημειώνεται ότι και η **Εθνική Τράπεζα της Σερβίας-NBS** αύξησε επίσης την πρόβλεψη για την μεταβολή του ΑΕΠ για φέτος στο **3,5%**.

Η **αύξηση του ΑΕΠ το 2024 προβλέπεται να προέλθει κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση και από την ανάκαμψη των επενδύσεων**. Σημειώνεται ότι, σε συνέχεια μιας ισχυρής ανάκαμψης το 2021, η ανάπτυξη της σερβικής οικονομίας επιβραδύνθηκε σημαντικά το 2022, στο 2,3%. Δεδομένου του πολέμου στην Ουκρανία, η Επιτροπή προειδοποιεί στην έκθεση της ότι οι προοπτικές ανάπτυξης υπόκεινται σε υψηλό επίπεδο αβεβαιότητας, ενώ οι επίμονες πληθωριστικές πιέσεις θα μπορούσαν να αποδυναμώσουν περαιτέρω την αγοραστική δύναμη. Μια βαθύτερη από την αναμενόμενη οικονομική επιβράδυνση των βασικών εμπορικών εταίρων της Σερβίας, ιδιαίτερα στην ΕΕ, θα μπορούσε να μειώσει τις καθαρές εξαγωγές.

Συμφωνά με τη Σερβική Στατιστική Υπηρεσία (RZS) το ΑΕΠ της Σερβίας αυξήθηκε κατά **4,6% σε πραγματικούς όρους το α' τρίμηνο του 2024**. Τον **Απρίλιο 2024** (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) οι τιμές καταναλωτή αυξήθηκαν κατά 0,7% κατά μέσο όρο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα και κατά **5%** σε σχέση με τον **Απρίλιο του 2023**. Σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2023 η αύξηση ανήλθε σε 1,8%. Σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, αύξηση των τιμών σημειώθηκε στις κατηγορίες: Ένδυση και υπόδηση (2,1%), Μεταφορές (1,7%), Εστιατόρια και ξενοδοχεία (1,1%), Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά (0,8%), Υγεία, Έπιπλα, Οικιακός εξοπλισμός και τακτική οικιακή συντήρηση (η καθεμία κατά 0,6%), Εκπαίδευση (0,3%) και Αλκοολούχα ποτά & Καπνός καθώς και Αναψυχή και Πολιτισμός (έκαστη κατά 0,1%). Μείωση τιμών σημειώθηκε στις κατηγορίες Επικοινωνίες (-0,2%) και Στέγαση, νερό, ρεύμα, φυσικό αέριο και άλλα καύσιμα (-0,1%). Οι τιμές των υπόλοιπων αγαθών και υπηρεσιών παρέμειναν ως επί το πλείστον αμετάβλητες. Κατόπιν της δημοσίευσης των στοιχείων η επικεφαλής της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας, Jorgovanka Tabakovic, ανακοίνωσε ότι **ο πληθωρισμός στη Σερβία συνέχισε να επιβραδύνεται ταχύτερα από τις προβλέψεις της τράπεζας** του περασμένου Φεβρουαρίου, επιβράδυνση η οποία προήλθε σε μεγάλο βαθμό από τη χαμηλότερη αύξηση των τιμών των τροφίμων λόγω της χαλάρωσης των παγκόσμιων πιέσεων στο κόστος αλλά και λόγω της περιοριστικής πολιτικής που ακολούθησε η NBS. Μετά από μια αναμενόμενη κορύφωση την άνοιξη του 2023, ο πληθωρισμός επιβραδύνθηκε, από τα μέσα του 2023 και επέστρεψε στο σε επίπεδα εντός της τιμής-στόχου **στις αρχές Μαΐου του 2024**.

Ως προς το τελευταίο σκέλος σημειώνεται ότι κατά τη συνεδρίασή της 13ης Ιουνίου, το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας (NBS) **αποφάσισε τη μείωση του βασικού επιτοκίου κατά 25 μ.β. σε 6,25%**. Τα επιτόκια καταθέσεων και δανειοδοτικών διευκολύνσεων μειώθηκαν επίσης - σε 5,00% και 7,50%, αντίστοιχα. Όπως ανακοίνωσε η Εθνική

Τράπεζα της Σερβίας, η απόφαση του διοικητικού συμβουλίου υποκινήθηκε κυρίως από της μείωση του πληθωρισμού στο εσωτερικό και την επιστροφή του εντός του εύρους στόχου τον Μάιο, σύμφωνα με τις προβλέψεις της, καθώς και από τις αναμενόμενες κινήσεις του πληθωρισμού και άλλων μακροοικονομικών δείκτες στο εσωτερικό και στο εξωτερικό για την επόμενη περίοδο.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών ο προϋπολογισμός για 2024 περιλαμβάνει **περίπου 600 δισ. RSD (περίπου 5,1 δισ. ευρώ) για επενδύσεις κεφαλαίου, το οποίο αποτελεί το 6,8% του ΑΕΠ**. Ειδικότερα, τα έργα που περιλαμβάνονται είναι η περιφερειακή οδός του Kragujevac, η έναρξη της κατασκευής του συγκροτήματος της EXPO, το Εθνικό Στάδιο, η συνέχιση της κατασκευής του μετρό του Βελιγραδίου, η νέα σήραγγα στο κέντρο του Βελιγραδίου, ο οδικός διάδρομος Fruska Gora, ο αυτοκινητόδρομος Morava και τα οδικά τμήματα Preljina-Pozega και Backi Breg-Kikinda. Σε σχετικές του δηλώσεις ο Υπουργός, κ. Μάλι ανέφερε ότι «η Σερβία συνεχίζει την ανάπτυξη μεγάλων έργων υποδομής, με τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής». Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ίδιο, τον επόμενο Δεκέμβριο, ο μέσος καθαρός μισθός στη Σερβία θα ανέλθει στα **955 ευρώ**, το οποίο δείχνει ότι η Κυβέρνηση βρίσκεται στον σωστό δρόμο προς την εκπλήρωση της υπόσχεσής της, ο μέσος μισθός **το 2025 να φτάσει τα 1.000 ευρώ**. Σύμφωνα με τον κ. Μάλι ο προβλεπόμενος ρυθμός ανάπτυξης για το 2024 ανέρχεται σε 3,5%, με το ΑΕΠ να φθάνει τα 74 δισ. ευρώ και το δημόσιο χρέος στο 51,7% του ΑΕΠ. Τόνισε ότι στόχος της Κυβέρνησης είναι το ΑΕΠ να αυξηθεί φτάσει έως το 2027 τα 100 δισ ευρώ. Σημείωσε επίσης ότι η ετήσια αύξηση ΑΕΠ το 2019 πριν το ξέσπασμα του κορωνοϊού, ανήλθε σε 6% και ο στόχος της Σερβίας είναι να επιστρέψει σε ζώνη υψηλής ανάπτυξης 6 έως 7% έως το 2027, προσθέτοντας ότι το έργο Leap Into The Future - Serbia 2027 θα συμβάλει σε αυτό.

Στον προϋπολογισμό έχει προβλεφθεί επίσης η αύξηση των συντάξεων κατά 14,8% από την 1η Ιανουαρίου 2024, με τη μέση σύνταξη να φθάνει τα 300 ευρώ, καθώς και των μισθών του δημόσιου τομέα κατά 10%, και του κατώτατου μισθού κατά 17,8%. Ο Υπουργός πρόσθεσε επίσης ότι ο πληθωρισμός για το 2024 υπολογίζεται σε 4-5%. Διευκρίνισε επίσης, ότι ο προϋπολογισμός για το 2024 προβλέπει επίσης **υψηλότερες δαπάνες για τη γεωργία, συνολικού ύψους 118,8 δισ. RSD (περίπου 1 δισ. ευρώ), για την υγεία, ύψους 519,9 δισ. RSD (περ. 4,5 δισ.ευρώ)**, καθώς και για την εκπαίδευση, την πρόνοια και τον πολιτισμό.

Υπενθυμίζεται ότι τα **συνολικά έσοδα** που προβλέπονται στον προϋπολογισμό του 2024 ανέρχονται σε 2.040,9 δισ. RSD (**136,9 δισ. ευρώ**), - 7,2% περισσότερα σε σύγκριση με τα έσοδα του αναθεωρημένου προϋπολογισμού για το 2023. Οι δαπάνες ανέρχονται σε 2.238 δισ. RSD και το δημοσιονομικό έλλειμμα σε 197 δισ. RSD, ποσοστό 2,2% του ΑΕΠ.

EXPO 2027

Τον Ιούνιο του 2023 το Βελιγράδι επιλέχθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Γραφείου Εκθέσεων (BIE) στο Παρίσι, να φιλοξενήσει τη παγκόσμια έκθεση Expo 2027. Η εξειδικευμένη EXPO 2027, με **θέμα «Παιχνίδι για την Ανθρωπότητα - Αθλητισμός και Μουσική για Όλους»**, θα διεξαχθεί στο Βελιγράδι από τις 15 Μαΐου έως τις 15 Αυγούστου 2027.

Κατά την παρουσίαση της υποψηφιότητας της Σερβίας στους εκπροσώπους της BIE στο Παρίσι τον Απρίλιο 2023, ο πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Σερβίας (CCIS), **Marko Cadez είχε ανακοινώσει ότι η καθαρή αξία της επένδυσης στην EXPO 2027 ανέρχεται σε 300 εκατ. ευρώ**. Το συγκρότημα EXPO 2027, το οποίο περιλαμβάνει την κατασκευή Εθνικού Σταδίου καθώς και συνοδευτικού οικιακού, εμπορικού και εκθεσιακού χώρου, θα εκτείνεται σε περίπου 167 εκτάρια. Για την κατασκευή των κτιρίων θα διατεθούν 113 εκτάρια, εκ των οποίων 83,1 εκτ. για τον εκθεσιακό χώρο, για τους χώρους φιλοξενίας 6,9 εκτάρια, ενώ για τα υπόλοιπα συνοδευτικά κτίσματα θα διατεθούν 22,9 εκτάρια. Το υπόλοιπο περίπου 30% των 167 εκταρίων θα αποτελείται από χώρους κυκλοφορίας, πράσινο και άλλες εξωτερικές υποδομές.

Το έργο «Surcinsko Polje» ή «Mini-City» περιλαμβάνει πολλές εγκαταστάσεις εμπορικού κυρίως σκοπού, όπως το κέντρο EXPO, το εθνικό στάδιο, εμπορικό κέντρο, ο αθλητικό κέντρο, ξενοδοχεία, ένα συγκρότημα κατοικιών κ.ά.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Σερβίας, κ. Αλεξάνταρ Βούτσιτς «θα πρέπει να χτιστεί μια νέα πόλη» η οποία απαιτεί επενδύσεις περίπου 1,1 δισ. ευρώ.

Όσον αφορά τα έργα που σχετίζονται άμεσα με την EXPO, **σημειώνουμε ότι οι πρώτοι Διαγωνισμοί έχουν ήδη δημοσιευθεί.** Μετά τη διαδικασία του διαγωνισμού, το Υπουργείο Οικονομικών ανέθεσε τη διαχείριση του έργου, την επίβλεψη εμπειρογνομόνων και τη λειτουργία της κατασκευής του Εθνικού Σταδίου σε κοινοπραξία η οποία αποτελείται από τη **Διεύθυνση Κτιρίων της Σερβίας (Gradjevinaska Direkcija Srbije), την Biro Utiber από το Novi Sad και δύο ουγγρικές εταιρείες, την Utiber Road Investment Ltd. και τη VIKOTI Mernok Iroda Kft.** Η αξία του διαγωνισμού ανήλθε σε 1,65 δισ. RSD (περίπου 14 εκατ. ευρώ).

Την Τετάρτη 1 Μαΐου ξεκίνησε η κατασκευή του Εθνικού Σταδίου στον δήμο Surcin του Βελιγραδίου, εντός του συγκροτήματος EXPO 2027. Το Στάδιο, χωρητικότητας 52.000 θεατών, θα έχει 4.500 θέσεις στάθμευσης, ενώ οι κατασκευαστικές εργασίες θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί έως τον Δεκέμβριο του 2026. Σύμφωνα με τον Σέρβο Πρόεδρο το Εθνικό Στάδιο θα κατασκευαστεί σύμφωνα με όλα τα πρότυπα της UEFA, και σύμφωνα με το σχέδιο του Ισπανού αρχιτέκτονα Mark Fenwick.

Ο Υπουργός Οικονομικών της Σερβίας, Sinisa Mali, δήλωσε πρόσφατα ότι η EXPO 2027 αποτελεί «το μεγαλύτερο κατασκευαστικό εγχείρημα σε αυτή την περιοχή της Ευρώπης», ενώ οι επισκέπτες αναμένεται να ξεπεράσουν τα 3 εκατομμύρια μόνο το 2027, αποφέροντας έσοδα άνω του 1 δισ. ευρώ στη Σερβία. Πρόσθεσε επίσης ότι η Σερβία θα φιλοξενήσει περισσότερες από 120 χώρες και ότι αυτή τη στιγμή το Βελιγράδι είχε διαθέσιμες 11.400 κλίνες οι οποίες θα πρέπει να διπλασιαστούν έως το 2027. Για τον λόγο αυτό η Κυβέρνηση ανακοίνωσε την παροχή επιδοτήσεων για την ανέγερση νέων ξενοδοχείων ή την επέκταση υφιστάμενων, οι οποίες καλύπτουν έως και το 20% της αξίας της επένδυσης σε ξενοδοχεία κατηγορίας 3, 4 ή 5 αστερών.

Σύμφωνα με ανακοίνωση του Γραμματέα για θέματα Ενέργειας του Δήμου Βελιγραδίου κ. Ντούσαν Ράκιτς, ο Δήμος θα αναθέσει σε ιδιώτες επενδυτές, το έργο, υπό τη μορφή ΣΔΙΤ, για την εγκατάσταση **μονάδων πράσινης ενέργειας για τη θέρμανση και ψύξη ολόκληρου του μελλοντικού συγκροτήματος EXPO στο Surcin**, το οποίο θα βασίζεται σε ένα σύστημα αντλιών θερμότητας και ηλιακών μονάδων παραγωγής ενέργειας.

Επιπλέον η Κυβέρνηση της Σερβίας ενέκρινε νομοσχέδιο που προβλέπει την εφαρμογή ειδικών διαδικασιών για την πραγματοποίηση των διαγωνισμών της Διεθνούς Εξειδικευμένης Έκθεσης EXPO BELGRADE 2027 (Lex Specialis). Σύμφωνα με τα σχετικά δημοσιεύματα, στην αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου αναφέρεται ότι το έργο EXPO BELGRADE 2027 είναι γενικού ενδιαφέροντος για τη συνολική οικονομική ανάπτυξη της Δημοκρατίας της Σερβίας. Ως εκ τούτου, προστίθεται, όλες οι διαδικασίες που διενεργούνται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο εν λόγω νομοσχέδιο πρέπει να θεωρηθούν επείγουσες και όλα τα κρατικά όργανα, καθώς και τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, εταιρείες, καθώς και άλλα όργανα και ιδρύματα που έχουν δημόσιες εξουσιοδοτήσεις, υποχρεούνται να εκδίδουν χωρίς καθυστέρηση τις αναγκαίες πράξεις που εμπíπτουν στο πεδίο αρμοδιότητάς τους.

Επιπλέον, ιδρύθηκε η εταιρεία EXPO 2027 η οποία θα συντονίζει όλες τις δραστηριότητες υλοποίησης του έργου της EXPO, καθώς και έξι ακόμη εταιρείες για την κατασκευή των εγκαταστάσεων διαμονής για τους συμμετέχοντες και επισκέπτες της EXPO 2027. Οι εταιρείες, τις οποίες θα διαχειρίζεται η Σερβική Διεύθυνση Κατασκευών (<https://gds.rs/>), θα χρηματοδοτούνται από τον σερβικό προϋπολογισμό, από δάνεια, καθώς και από ίδια λειτουργικά έσοδα. Ιδρυτής και μοναδικός ιδιοκτήτης των εταιρειών - SPV Galonica 1, SPV Galonica 2, SPV Galonica 3, SPV Petrac 1, SPV Petrac 2 και SPV Petrac 3 - είναι η Δημοκρατία της Σερβίας, με την Κυβέρνηση της Σερβίας να ασκεί τα ιδρυτικά δικαιώματα.

Σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση της Διοίκησης Δημοσίου Χρέους, η Κυβέρνηση

αποφάσισε την έκδοση 8ετούς κρατικού ομολόγου αναφοράς ύψους 110 δις. δηναρίων (περίπου 1 δις. ευρώ) για τη χρηματοδότηση των έργων της EXPO. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Σερβίας, Αλεξάνταρ Βούτσιτς, για την κατασκευή των έργων που σχετίζονται με την ειδική έκθεση Expro 2027, τα χρήματα δεν αποτελούν πρόβλημα, ωστόσο, **η πρόκληση βρίσκεται στο εργατικό δυναμικό. Ειδικότερα, θα χρειαστεί να προσληφθούν από διάφορες ξένες χώρες, μεταξύ 12.000 και 20.000 εργαζομένων, καθώς η Σερβία δεν διαθέτει επαρκές εργατικό δυναμικό** και υπάρχει χαμηλό ενδιαφέρον μεταξύ των εργαζομένων για τον κατασκευαστικό κλάδο. Πρόσθεσε επίσης, ότι μέχρι στιγμής, οι περισσότεροι ξένοι εργάτες προέρχονταν από την Ινδία και την Τουρκία και ότι πιστεύει ότι θα υπάρξουν εργαζόμενοι από τις Φιλιππίνες, το Μπαγκλαντές και πολλές άλλες χώρες. Τέλος ανέφερε ότι "τα καλά νέα" είναι ότι ταυτόχρονα, φαίνεται να επιστρέφουν από το εξωτερικό εργαζόμενοι με τα υψηλότερα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Σχέδιο «Άλμα στο Μέλλον»

Σε συνέχεια της παρουσίασης της EXPO 2027, τον Ιανουάριο 2024, ο Πρόεδρος Βούτσιτς, παρουσίασε το σχέδιο «Leap into the Future - Serbia EXPO 2027», σύμφωνα με το οποίο η Σερβία θα επενδύσει συνολικά 17,8 δις. ευρώ τα επόμενα 3,5 έως τέσσερα χρόνια για όλα τα έργα, συμπεριλαμβανομένης της EXPO 2027.

Τα βασικά τμήματα του σχεδίου στοχεύουν στην ανύψωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών και περιλαμβάνουν έργα στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας, της εκπαίδευσης, της ανάπτυξης υποδομών, της εκβιομηχάνισης, της ενέργειας, της οικολογίας, της γεωργίας, της υγείας, του τουρισμού κ.ά. Η κατασκευή των εγκαταστάσεων της EXPO 2027 αλλά και των συνοδευτικών υποδομών αντιπροσωπεύουν σε μεγάλο βαθμό τον επενδυτικό πυρήνα του σχεδίου. Επιπλέον, μέχρι την έναρξη της Έκθεσης προγραμματίζονται **«μεγάλα σχέδια αξίας 12 δις. ευρώ**, τα οποία πρόκειται να ολοκληρωθούν έως το τέλος του 2026». Ειδικότερα, κατά την παρουσίαση, ο Πρόεδρος ανέφερε, ότι πέραν των έργων που σχετίζονται άμεσα με την Έκθεση, όπως η κατασκευή του εθνικού σταδίου, θα έχει ολοκληρωθεί έως τον επόμενο Οκτώβριο ο κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός **Prokop του Βελιγραδίου**, και έως το **2025 ο νέος σταθμός λεωφορείων**. Επιπλέον, αναφέρθηκε στην **κατασκευή του μετρό, του Μουσείου φυσικής ιστορίας, καθώς και επιπλέον έργα κατασκευής σχολείων, νοσοκομείων, δρόμων, αυτοκινητοδρόμων** κ.ά. Αναφέρθηκε τέλος, σε συμφωνία που υπεγράφη τον περασμένο Μάρτιο μεταξύ της Κυβέρνησης και της εταιρείας Belgrade Waterfront (BW), βάσει της οποίας το κράτος θα διατηρήσει στην ιδιοκτησία του την Αίθουσα «Hall 1», του υπάρχοντος εκθεσιακού κέντρου Sajam, ενώ ο υπόλοιπος χώρος θα αναδιαμορφωθεί, ώστε το 62% να αποτελέσει κοινόχρηστους χώρους και το 38% οικιστικά κτίρια.

Στόχος του Σχεδίου σύμφωνα με τον Πρόεδρο κ. Βούτσιτς, είναι η Σερβία να αυξήσει το **ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της στα 92,7 δις. ευρώ έως το 2027, τον μέσο καθαρό μισθό στα 1.000 ευρώ έως το 2025 και τα 1.800 ευρώ και άνω έως τον Δεκέμβριο του 2027**. Επιπλέον, η αύξηση της μέσης σύνταξης από τα σημερινά 391 ευρώ στα 650 ευρώ έως το 2027, καθώς επίσης και του κατώτατου μισθού στα 650 ευρώ,

Η πρώην ΠΘ, κ. Μπρνάμπιτς είχε δηλώσει ότι το κράτος θα επενδύσει περίπου 70 εκ. ευρώ στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, καθώς και 150-200 εκατ. ευρώ σε υποδομές επιστημονικής, έρευνας και καινοτομίας, προσθέτοντας ότι έως το 2027 θα επεκταθούν οι εγκαταστάσεις του Επιστημονικού και Τεχνολογικού Πάρκου της Νις και στη συνέχεια στο Τσάτσακ, το Βελιγράδι και το Νόβι Σαντ.

1.3 Οικονομικές Σχέσεις Σερβίας – Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς

Η Σερβία συμμετέχει στους εξής Διεθνείς οικουμενικούς ή περιφερειακούς Οργανισμούς:

- Παγκόσμια Τράπεζα
- Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
- Λοιπούς Διεθνείς Εξειδικευμένους Οργανισμούς (βλ. Κεφ. 1.2.4)
- Η Σερβία έχει υποβάλλει αίτηση προς ένταξη στον ΠΟΕ
- Βρίσκεται σε καθεστώς υποψήφιας υπό ένταξη χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (επωφελείται χρηματοδότησης από ΕΤΑΑ, ΕΤΕπ κτλ)

1.3.1 Σερβία – ΠΟΕ (World Trade Organisation – WTO)

Η Σερβία έχει υποβάλει αίτηση προς ένταξη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου ήδη από το 2005. Το Γενικό Συμβούλιο του ΠΟΕ σύστησε Ομάδα Εργασίας για την εξέταση της αίτησης της Σερβίας στις 15/02/05. Το Μνημόνιο Καθεστώτος Εξωτερικού Εμπορίου της χώρας ανακοινώθηκε τον Μάρτιο 2005, ενώ η Ομάδα Εργασίας συνήλθε για πρώτη φορά, τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Σήμερα συνεχίζονται οι διμερείς διαπραγματεύσεις, βάσει αναθεωρημένου καταλόγου προσφορών αγαθών και υπηρεσιών. Επίσης, συνεχίζονται και οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις. Οι διαπραγματεύσεις της Σερβίας με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου βρίσκονται σε πολύ προχωρημένο στάδιο, με μόνο βασικό σημείο τριβής την πλήρη απαγόρευση του εμπορίου και της καλλιέργειας προϊόντων αγροτικής βιοτεχνολογίας, την οποία έχει επιβάλει η Σερβία.

1.3.2 Σερβία - Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) .

Η Σερβία αποτελεί υποψήφιο Κράτος-Μέλος (Κ-Μ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με άγνωστο προς το παρόν, το αποτέλεσμα και τον χρόνο ενδεχόμενης ολοκλήρωσης της χρονοβόρας αυτής διαδικασίας.

α. Διαπραγματεύσεις Σερβίας -ΕΕ

Κατά τις ετήσιες συναντήσεις της Σερβικής Κυβέρνησης με τον αρμόδιο για την διεύρυνση Επίτροπο της Ε.Ε., γίνεται ανασκόπηση της προόδου εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων και των ετήσιων συστάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι σημαντικές δημοσιονομικές προσαρμογές από το 2014 και έπειτα, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, έχουν βελτιώσει την βιωσιμότητα του χρέους. Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα διατηρήθηκε και οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας βελτιώθηκαν. Όμως οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης προχωρούν αργά, παρατείνοντας τις μακροχρόνιες ανεπάρκειες. Το κράτος συνεχίζει να διατηρεί ισχυρή επιρροή στην οικονομία και ο ιδιωτικός τομέας επηρεάζεται από αδυναμίες στο κράτος δικαίου και τον αθέμιτο ανταγωνισμό.

Το θεσμικό πλαίσιο των σχέσεων ΕΕ - Σερβίας ορίζεται από τη **Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης με την ΕΕ, την οποία υπέγραψε η Σερβία στις 29.4.2008 και ετέθη σε ισχύ την 1.9.2013**. Η Σερβία έλαβε καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας την 1.3.2012 και οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν στις 21.1.2014, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ. Τον Δεκέμβριο του 2019 άνοιξε το

Κεφάλαιο 4 (περί Ελεύθερης Κυκλοφορίας Κεφαλαίων),. Εντός του 2020 δεν υπήρξε κάποια σχετική εξέλιξη, κάτι που συνέβη για πρώτη φορά από την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, η ΕΕ προχώρησε σε τροποποίηση της ενταξιακής διαδικασίας, και πλέον τα κεφάλαια ομαδοποιούνται σε ομάδες-clusters. Στη Διακυβερνητική Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 2021, αποφασίσθηκε το άνοιγμα του Cluster 4 – Πράσινη Ατζέντα και Βιώσιμη Συνδεσιμότητα, το οποίο αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια: Κεφάλαιο 14 – Πολιτική Μεταφορών, Κεφάλαιο 15 – Ενέργεια, Κεφάλαιο 21 – Διευρωπαϊκά Δίκτυα και Κεφάλαιο 27 – Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή. Σημειώνεται ότι η Σερβία έχει ανοίξει μέχρι στιγμής 22 κεφάλαια στις διαπραγματεύσεις με την ΕΕ, εκ των οποίων δύο έχουν κλείσει προσωρινά, ενώ υπάρχουν συνολικά 33 Κεφάλαια, χωρισμένα σε έξι ομάδες – clusters. Στις αρχές του 2023 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε ότι, μετά από οκτώ χρόνια διαπραγματεύσεων εκπληρώθηκαν οι απαιτήσεις για το άνοιγμα του Κεφαλαίου 1 - Ελεύθερη Διακίνηση Εμπορευμάτων.

β. Μηχανισμός προενταξιακής βοήθειας (IPA) και λοιπή χρηματοδότηση ΕΕ

Σύμφωνα με τις Σερβικές Αρχές, το ύψος της προ-ενταξιακής χρηματοδοτικής βοήθειας (κονδύλια IPA από το 2014 έως το 2020) ανήλθε σε 1,5 δισ. ευρώ. Η δε Ευρωπαϊκή Ένωση, από το 2007 έχει χορηγήσει συνολικά 2,8 δισ. ευρώ στη Σερβία. Η Σερβία έλαβε τα τελευταία 20 χρόνια συνολική **οικονομική βοήθεια από την ΕΕ ύψους 3 δισ. ευρώ** υπό την μορφή μη επιστρεφόμενων πόρων για την ενίσχυση συγκεκριμένων τομέων πολιτικής και δημόσιας διοίκησης (εκπαίδευση, υγεία, ενέργεια, μεταφορές, δικαιοσύνη, κλπ). Το ύψος της ενίσχυσης αυτής κατατάσσει την Σερβία στην 3η θέση του καταλόγου των χωρών που λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από την ΕΕ.

Τα ποσά που έχουν διατεθεί για το Πρόγραμμα IPA 2014-2020 για τη Σερβία προβλέπονται από το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (Multiannual Financial Framework-MFF) 2014-2020 που αφορά το σύνολο των Δυτικών Βαλκανίων. Τα εν λόγω ποσά κατανέμονται στα κράτη, ανάλογα με τη δυνατότητα απορρόφησής τους. Μεταξύ των τομέων στους οποίους δόθηκε προτεραιότητα από την Ε.Ε. και τα Κ-Μ για την περίοδο 2014-20, είναι οι ακόλουθοι οικονομικοί κλάδοι: δράσεις για το Περιβάλλον και το κλίμα, Μεταφορές, Ενέργεια, Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία, Εκπαίδευση, Απασχόληση και Κοινωνικές Πολιτικές, Γεωργία και Αγροτική Ανάπτυξη. Σε ότι αφορά τον Προγραμματισμό του **IPA II 2019-2020**, οι κύριες δράσεις αφορούσαν τους εξής τομείς: Περιβάλλον και Ενέργεια, Κοινωνική στέγαση και στατιστικές υπηρεσίες, Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία, Δράσεις Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Στα μέσα Σεπτεμβρίου 2021, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ), ενέκρινε **το τρίτο πρόγραμμα προενταξιακής βοήθειας IPA III (2021-2027)**, συνολικού ύψους 14,2 δισ. ευρώ, το οποίο αφορά τη Σερβία, την Αλβανία, τη Βοσνία -Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο, τη Βόρεια Μακεδονία, την Τουρκία και το Κοσσυφοπέδιο. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στο νέο πρόγραμμα, η χρήση των κεφαλαίων θα εξαρτηθεί από την πρόοδο των μεταρρυθμίσεων δίνοντας τη δυνατότητα διακοπής της χρηματοδότησης σε περιπτώσεις μη σεβασμού του Κράτους Δικαίου, και ότι το ΕΚ θα έχει ισχυρότερο ρόλο στην εποπτεία της χρήσης αυτών των κεφαλαίων. Το IPA III θα εφαρμοστεί αναδρομικά από 01.01.2021. Οι **οικονομικοί τομείς προτεραιότητας** περιλαμβάνουν την Πράσινη “Ατζέντα” (βλ. κατωτέρω) και συνδεσιμότητα, όπως και την ανταγωνιστικότητα ή την χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Ειδικότερα, ως **κύριοι τομείς δράσεων** των εκάστοτε προγραμμάτων ορίσθηκαν, η εκπαίδευση, η ασφάλεια, η μετανάστευση, η έρευνα & καινοτομία, το περιβάλλον, οι μεταφορές και η ενεργειακή συνδεσιμότητα.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στην **δεύτερη θεματική «Συνδεσιμότητα και Πράσινη Ατζέντα»**, τον σιδηροδρομικό Διάδρομο 10 (Corridor X), την ασφάλεια και αποδοτικότητα των δρόμων, τα περιβαλλοντικά προγράμματα (Zlatibor και Palilula Waste Water Management System, Kolubara Water Supply System, Novi Sad Landfill κλπ), καθώς και τα προγράμματα ενεργειακής απόδοσης και ανακυκλώσιμων υλικών. **Σημαντικά ζητήματα εξακολουθούν να παραμένουν ως στόχοι για το σύνολο των χωρών των Δ. Βαλκανίων**, όπως το Κράτος Δικαίου, η Μεταρρύθμιση της Φορολογικής Διοίκησης, οι Δημόσιες Συμβάσεις η ελευθερία των ΜΜΕ κ.λπ.

Το Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης 2021, για τη Σερβία, ύψους, 122,14 εκ. ευρώ, (του οποίου η υλοποίηση ξεκίνησε το δεύτερο εξάμηνο 2022), αφορά τέσσερεις "Θεματικές Δράσεων", όπως Ένταξη στην ΕΕ, Συνδεσιμότητα και Πράσινη Ατζέντα, Βιώσιμη Οικονομία & Αγροτική Ανάπτυξη και τέλος Ενδυνάμωση του Συστήματος Υγείας. Η ΕΕ κάλεσε τα κράτη μέλη να συμμετάσχουν στα προγράμματα αυτά και ιδιαίτερα, σε αυτά της Διασυνδεσιμότητας και της Αγροτικής Ανάπτυξης. Το **σημαντικότερο ίσως έργο που προβλέπεται στο Σχέδιο Δράσης 2021 είναι αυτό της δημιουργίας ενός ολοκληρωμένου περιφερειακού συστήματος διαχείρισης απορριμμάτων στο Νόβι Σαντ το οποίο προκηρύχθηκε το 2023.**

Αναμένεται να προκηρυχθούν επίσης **διαγωνισμοί για τα έργα επεξεργασίας λυμάτων στις περιοχές Τσατσακ, Λοζνιτσα και Σοκομπάνια**, έργα τα οποία «εκκρεμούν» από το Σχέδιο Δράσης 2020.

Η υπογραφή της χρηματοοικονομικής συμφωνίας για το **Σχέδιο Δράσης 2022, ύψους 200 εκατ. ευρώ**, από τα οποία τα 162 αφορούν επιχορηγήσεις, πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 2023. Τα σημαντικότερα έργα που προβλέπονται είναι αυτά της **κατασκευής συστημάτων επεξεργασίας λυμάτων στις περιοχές Ζλάτιμπορ και Μοράβιτσα, για τα οποία οι διαγωνισμοί αναμένονται το τρίτο τρίμηνο του 2024.** Το συνολικό κονδύλι για το έργο θα ανέλθει σε 74 εκ. ευρώ, από τα οποία περίπου τα 40 εκ. θα προέλθουν από τις ευρωπαϊκές επιχορηγήσεις και τα υπόλοιπα από τον σερβικό προϋπολογισμό. Το Σχέδιο Δράσης 2023, «ακυρώθηκε» καθώς η προβλεπόμενη χρηματοδότηση δόθηκε ως βοήθεια για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Το Σχέδιο για το 2024 εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2024.

Στις 29 Νοεμβρίου 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε επίσημα το νέο πρόγραμμα **διακρατικής συνεργασίας - Interreg, για την περιοχή του Δούναβη για την περίοδο 2021-2027.** Στο πρόγραμμα συμμετέχουν 9 χώρες της ΕΕ (Αυστρία, Γερμανία, Τσεχία, Σλοβακία, Σλοβενία, Κροατία, Ουγγαρία, Ρουμανία και Βουλγαρία) και 5 χώρες εκτός ΕΕ (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Σερβία και Ουκρανία). Ο προϋπολογισμός του νέου προγράμματος ανέρχεται σε 266 εκατ. ευρώ. Χρηματοδοτείται από ευρωπαϊκά κονδύλια και στόχος του είναι να υποστηρίξει θεματικούς τομείς, οι οποίοι μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μέσω διακρατικών έργων (π.χ. ερήμωση, μετανάστευση, οικονομικές ανισότητες, ενεργειακή εξάρτηση, κλιματική αλλαγή).

Η συνεργασία στην περιοχή του Δούναβη ξεκίνησε το 1997 όταν δημιουργήθηκε το πρώτο διακρατικό πρόγραμμα CADSES, το οποίο διαδέχθηκε το Πρόγραμμα Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2014-2020, μέσω του προγράμματος υποστηρίχθηκαν 143 έργα, αξίας 275 εκατομμυρίων ευρώ. Η εγκεκριμένη έκδοση του εγγράφου του Προγράμματος είναι διαθέσιμη ΕΔΩ: https://www.mei.gov.rs/upload/documents/Vesti/2022/danube_region_programme_-_approved.pdf

Στις αρχές 2023, η σερβική κυβέρνηση ενέκρινε το νομοσχέδιο επικύρωσης της συμφωνίας Σερβίας-ΕΕ για τη συμμετοχή της Σερβίας στο **πρόγραμμα Horizon Europe** - ένα πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα και την καινοτομία. Η εν λόγω Συμφωνία επιτρέπει στη Σερβία να έχει πρόσβαση στον προϋπολογισμό της ΕΕ για την έρευνα, ενώ οι σερβικοί επιστημονικοί ερευνητικοί οργανισμοί θα βρίσκονται πλέον σε ισότιμη θέση με αντίστοιχους οργανισμούς των κρατών-μελών.

Η **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)** δραστηριοποιείται στη Σερβία από το 1977. Από το 2001, η Τράπεζα παρέχει χρηματοδότηση για τη στήριξη βασικών έργων υποδομής και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ), της βιομηχανίας, των υπηρεσιών και των τοπικών Αρχών, Παράλληλα με τη συνεχή υποστήριξή της για την ανασυγκρότηση και την αναβάθμιση των δημόσιων υποδομών, από το 2010 η ΕΤΕπ επεκτάθηκε σε πολλούς νέους τομείς, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η έρευνα και ανάπτυξη, η εκπαίδευση και οι ΜμΕ.

Κατά τους εκπροσώπους της ΕΤΕπ για τα Δυτικά Βαλκάνια, η Τράπεζα έχει επενδύσει σχεδόν 10 δισ. ευρώ στην περιοχή σε περισσότερα από 92 έργα, συμπεριλαμβανομένων περισσότερων των 5 δισ. ευρώ στον τομέα των μεταφορών (2019) και πάνω από 4,2 δισ. ευρώ για τις ΜμΕ. Όσον αφορά τις ΜμΕ στη Σερβία, οι επενδύσεις της ΕΤΕπ υπολογίζονται σε 2,3 δισ. ευρώ, τα οποία συνέβαλαν στη διατήρηση περισσότερων από 300.000 θέσεων εργασίας.

Η ΕΤΕπ ανακοίνωσε ότι το **2023 οι επενδύσεις της στα Δυτικά Βαλκάνια ανήλθαν σε 1,2 δισ. ευρώ -365 εκατ. ευρώ** περισσότερα από το 2022). Οι επενδύσεις κατευθύνθηκαν σε έργα βιώσιμης και ενεργειακής μετάβασης καθώς και σε έργα συνδεσιμότητας. Η ανακοίνωση αναφέρει επίσης ότι τα κεφάλαια υποστηρίζουν έργα στο πλαίσιο του **Οικονομικού και Επενδυτικού Σχεδίου και της πρωτοβουλίας Global Gateway**, στρατηγικά μέσα της ΕΕ για τη γεφύρωση των υφιστάμενων χασμάτων υποδομής και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, ενώ τα 475 εκατ. ευρώ δόθηκαν ως επιχορηγήσεις. Από το συνολικό ποσό, το μεγαλύτερο μερίδιο των νέων κεφαλαίων (58%, 693 εκατ. ευρώ) έχει διατεθεί για ασφαλέστερες, βιώσιμες μεταφορές, **και πιο συγκεκριμένα, σε σιδηροδρομικές γραμμές στη Σερβία (Βελιγράδι-Νις) και τη Βόρεια Μακεδονία (Κρίβα Παλάνκα-Βουλγαρικά σύνορα)**. Επιπλέον, η τράπεζα της ΕΕ υπέγραψε πρόσθετη χρηματοδότηση ένα έργο αποκατάστασης οδών στη Σερβία. Τέλος, 275 εκατ. ευρώ (23% της συνολικής χρηματοδότησης το 2023) διατέθηκαν για τη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) στα Δυτικά Βαλκάνια και τα υπόλοιπα κονδύλια κατευθύνθηκαν σε έργα ενέργειας, νερού, υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης.

Στις αρχές του 2023, η κυβέρνηση της Σερβίας και η ΕΤΕπ υπέγραψαν συμφωνία για τη **χορήγηση 174,6 εκατ. ευρώ, η οποία αφορά τη δεύτερη δόση της επιχορήγησης της ΕΕ, συνολικού ύψους 600 εκατ. Ευρώ, για την κατασκευή της νέας σιδηροδρομικής γραμμής από το Βελιγράδι στη Νις**. Η υπογραφή της συμφωνίας για τη δεύτερη δόση – ένα μόλις μήνα μετά την πρώτη – αφορά την κατασκευή του τμήματος Paracin-Trupale-Medjurovo, και αποτελεί μέρος του χρηματοδοτικού πακέτου της ΕΕ συνολικού ύψους 2,2 δισ. ευρώ για τη γραμμή Βελιγράδι-Νις- ένα εμβληματικό έργο του Οικονομικού και Επενδυτικού Σχεδίου για τα Δυτικά Βαλκάνια και του προγράμματος Team Europe. Το πακέτο περιλαμβάνει επίσης, δάνειο ύψους 1,1 δισ. ευρώ από την ΕΤΕπ, καθώς και δάνειο 550 εκατ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ).

Στις αρχές του 2023 η Σερβία υπέγραψε επίσης συμφωνία δανεισμού ύψους 300 εκατ. δολαρίων από την ΕΤΕπ για τη μεταρρύθμιση της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρικής Ενέργειας - Elektroprivreda Srbije (EPS).

Όσον αφορά την **Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ)**, τον Δεκέμβριο 2023 ανακοίνωσε ότι ενέκρινε μια **νέα στρατηγική για τη Σερβία, για τα επόμενα πέντε έτη**. Οι **βασικές προτεραιότητες** της νέας Στρατηγικής είναι:

(i) **η επιτάχυνση της μετάβασης στην πράσινη ενέργεια:** η ΕΤΑΑ θα επικεντρωθεί στην προώθηση των επενδύσεων ΑΠΕ, ιδίως μέσω της υποστήριξης των σερβικών αρχών στις **δημοπρασίες αιολικής και ηλιακής** ενέργειας, αλλά και όσον αφορά την εισαγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στα συστήματα τηλεθέρμανσης. Η **ενεργειακή απόδοση** συμπεριλαμβάνεται επίσης ως πρωταρχικός στόχος, ιδίως στο πλαίσιο της επιτάχυνσης των ανακαινίσεων κτιρίων.

(ii) **η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ιδιωτικού τομέα, της παραγωγικότητας και της πρόσβασης στη χρηματοδότηση:** η ΕΤΑΑ θα υποστηρίζει την ανταγωνιστικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) μέσω χρηματοδότησης αλλά και προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων, ιδίως σε σχέση με την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, την καινοτομία αλλά και της υποστήριξης της γυναικείας και της νεανικής επιχειρηματικότητας.

(iii) **η χρηματοδότηση βιώσιμων υποδομών και η ενίσχυση της περιφερειακής συνδεσιμότητας:** η ΕΤΑΑ θα υποστηρίζει την υλοποίηση επενδύσεων σε περιβαλλοντικές υποδομές – ιδίως **διαχείρισης αποβλήτων και λυμάτων, ποιότητας αέρα και άρδευσης**– ενισχύοντας τις ευκαιρίες για συσσώρευση ιδιωτικών επενδύσεων και ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας. Η Τράπεζα θα συνεχίσει επίσης να υποστηρίζει την ανάπτυξη των σιδηροδρομικών μεταφορών, ιδίως με τη χρηματοδότηση των κύριων ευρωπαϊκών και περιφερειακών διαδρόμων.

Τέλος, η ΕΤΑΑ ανακοίνωσε ότι το 2023, πραγματοποίησε επενδύσεις ρεκόρ άνω των 800 εκατ. ευρώ, ενώ μέχρι το 2022 είχε επενδύσει περισσότερα από 8,7 δισ. ευρώ στη Σερβία μέσω 350 περίπου έργων, τα περισσότερα από τα οποία αφορούν την υποστήριξη του ιδιωτικού τομέα Όσον αφορά τις επενδύσεις στον τομέα των υποδομών, σημειώνεται ότι η ΕΤΑΑ είναι πολύ ισχυρός υπέρμαχος του Οικονομικού και Επενδυτικού Σχεδίου της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια (WBIF)", έχοντας επενδύσει περισσότερα από 15 δισ. ευρώ στην περιοχή ενώ συνεχίζει να επενδύει πάνω από 1 δισ.εκατομμύριο ευρώ κάθε χρόνο.

Όλα τα ενεργά προγράμματα της ΕΕ στη Σερβία μπορούν να αναζητηθούν στις κάτωθι ιστοσελίδες:

<https://www.euzatebe.rs/en/eu-programs>

και

<https://www.mei.gov.rs/eng/funds/eu-funds/union-programmes/>

γ. Επενδυτικό Πλαίσιο Δυτικών Βαλκανίων (WBIF) & Πράσινη Ατζέντα για τα Δυτ. Βαλκάνια

Τον Οκτώβριο του 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε ένα ολοκληρωμένο οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια, ύψους 9 δισ. ευρώ, το οποίο αποσκοπεί στην μακροπρόθεσμη οικονομική ανάκαμψη της περιοχής, τη στήριξη της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης και την προώθηση της περιφερειακής ολοκλήρωσης και σύγκλισης με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά τη σύνοδο κορυφής των Δυτικών Βαλκανίων στη Σόφια τον Νοέμβριο του 2020, εγκρίθηκε, επιπλέον, η «**Πράσινη Ατζέντα**» για τα Δυτικά Βαλκάνια, η οποία προβλέπει **δράσεις που στηρίζονται σε πέντε πυλώνες**. α) δράση για το κλίμα, συμπεριλαμβανομένης της απανθρακοποίησης, της ενέργειας και της κινητικότητας, β) κυκλική οικονομία, με ιδιαίτερη στόχευση στη διαχείριση των αποβλήτων, την ανακύκλωση, τη βιώσιμη παραγωγή και τη

ορθή χρήση των πόρων, γ) βιοποικιλότητα, με σκοπό την προστασία και την αποκατάσταση του φυσικού πλούτου της περιοχής, δ) καταπολέμηση της ρύπανσης του αέρα, των υδάτων και του εδάφους και ε) βιώσιμα συστήματα τροφίμων και οι αγροτικές περιοχές. Η ψηφιοποίηση θα αποτελέσει βασικό καταλύτη για τους ανωτέρω πέντε πυλώνες σύμφωνα με την έννοια της διττής πράσινης και ψηφιακής μετάβασης.

Η ανωτέρω Ατζέντα, προσδιορίζει **δέκα επενδυτικές εμβληματικές πρωτοβουλίες** για τη στήριξη μεγάλων οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων στην περιοχή, την ανανεώσιμη ενέργεια και την απεξάρτηση από τον άνθρακα, την ανακαίνιση δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων για την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τις υποδομές διαχείρισης αποβλήτων και λυμάτων, την ανάπτυξη ευρυζωνικών υποδομών, την αύξηση επενδύσεων στον ιδιωτικό τομέα για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας, ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκαινίασε στις Βρυξέλλες, αρχές Μαρτίου 2021, το **Γραφείο Ενεργειακής Μετάβασης των Δυτικών Βαλκανίων**, στόχος του οποίου είναι να βοηθήσει τις χώρες της περιοχής να τερματίσουν την παραγωγή ενέργειας από μη ανανεώσιμες πηγές, όπως ορίζεται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Ατζέντας.

Στις 25 Φεβρουαρίου 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα επενδυτικό πακέτο, ύψους 3,2 δισ. ευρώ, για την υποστήριξη 21 έργων, το οποίο αποτελεί το **πρώτο τμήμα του φιλόδοξου Οικονομικού και Επενδυτικού Σχεδίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δυτικά Βαλκάνια**. Το πακέτο περιλαμβάνει 1,1 δισ. ευρώ επιχορηγήσεις από το Μέσο Προενταξιακής Βοήθειας 2021-2027 (IPA III), πρόσθετες διμερείς συνεισφορές μελών της ΕΕ και τη Νορβηγία και τέλος, ευνοϊκά δάνεια από διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Όσον αφορά τα σχέδια για τον τομέα των βιώσιμων μεταφορών, αυτά αφορούν την κατασκευή σημαντικών οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των διαδρόμων Μεσογείου, Ανατολής- Δύσης και Ρήνου-Δούναβη, μαζί με τη σιδηροδρομική σύνδεση από τα Σκόπια έως τα βουλγαρικά σύνορα.

Τέλος, σημειώνεται ότι σε συνέχεια σχετικής συμφωνίας μεταξύ παρόχων από την ΕΕ και τα Δυτικά Βαλκάνια, ανακοινώθηκε, ότι η δραστηριοποιούμενη στη Σερβία, εταιρεία κινητής τηλεφωνίας Yettel, εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EC), του Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας (RCC) και των παρόχων κινητής τηλεφωνίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Δυτικά Βαλκάνια **συμφώνησαν σε μείωση των τιμών περιαγωγής διαδικτύου κινητής τηλεφωνίας (mobile internet) μεταξύ της ΕΕ και των Δυτικών Βαλκανίων από την 1η Οκτωβρίου 2023**. Η ολική μείωση των επιπλέον χρεώσεων περιαγωγής προβλέπεται να εισαχθεί σταδιακά, με έτος ολοκλήρωσης της διαδικασίας το 2028.

δ. Το νέο Σχέδιο Ανάπτυξης της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια (Growth Plan)

Πρόσφατα ανακοινώθηκε το Νέο Σχέδιο Ανάπτυξης για τα Δυτικά Βαλκάνια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (**Growth Plan**), το οποίο αποβλέπει στην εξασφάλιση **6 δισ. ευρώ για την περιοχή για την επόμενη τριετία, εκ των οποίων 2 δισ. ευρώ θα δοθούν ως επιχορηγήσεις, και 4 δισ. ευρώ θα είναι σε μορφή ευνοϊκών δανείων**. Τα χρήματα θα καταβληθούν στις χώρες σύμφωνα με τα επιτευχθέντα αποτελέσματα και την εκπλήρωση συγκεκριμένων στόχων και μεταρρυθμίσεων.

Στόχοι του νέου χρηματοδοτικού προγράμματος είναι η επιτάχυνση της δημιουργίας της περιφερειακής ενιαίας αγοράς των ΔΒ, αλλά και της ένταξη όλων των χωρών της περιοχής στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά, μέσω μεταρρυθμίσεων και της περαιτέρω εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό κεκτημένο, ιδίως όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την ενέργεια και την πράσινη μετάβαση.

Βάσει των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, **η Σερβία πρόκειται να λάβει 1,63 δισ. ευρώ** από τα συνολικά 6 δισ. ευρώ που διατίθενται από το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Ανάπτυξης. Τα κονδύλια θα κατανεμηθούν σε σχέση με το μέγεθος του πληθυσμού και το ΑΕΠ της κάθε περιοχής, ωστόσο, αυτά τα κεφάλαια δεν θα κατανέμονται αυτόματα. Η εκταμίευσή τους θα εξαρτηθεί από την αξιολόγηση της ΕΕ για την πρόοδο της Σερβίας στις συμφωνημένες μεταρρυθμίσεις για τη διακυβέρνηση, το κράτος δικαίου, τα δημοκρατικά συστήματα και την ευθυγράμμιση με την εξωτερική πολιτική της ΕΕ. Αυτά τα κεφάλαια είναι πρόσθετα σε αυτά που διατίθενται μέσω των προενταξιακών κεφαλαίων του IPA. Μετά την τελική έγκριση του σχεδίου οι αρχικές εκταμιεύσεις αναμένονται εντός του καλοκαιριού. Η Σερβία έχει ήδη υποβάλει προτάσεις μεταρρυθμίσεων σε πέντε βασικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του **κράτους δικαίου, του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της ανάπτυξης ανθρώπινου κεφαλαίου, της ενέργειας και της πράσινης μετάβασης, και του ψηφιακού τομέα.**

ε. Το Επενδυτικό Φόρουμ Δυτικών Βαλκανίων - Επιχειρηματικό Συμβούλιο των Δυτικών Βαλκανίων (Western Balkans 6 Chamber Investment Forum - WB6 CIF)

Η Σερβία συμμετέχει στη δημιουργία του **Επιχειρηματικού Συμβουλίου των Δυτικών Βαλκανίων WB6 (WB6 CIF)**, το οποίο αποτελεί μια κοινή πρωτοβουλία εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων από την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Κόσοβο*, τη Βόρεια Μακεδονία, το Μαυροβούνιο και τη Σερβία. Αντιπροσωπεύει περίπου 350.000 εταιρείες, κυρίως μικρομεσαίες και αποτελεί το επιχειρηματικό σκέλος στο πλαίσιο της Διαδικασίας του Βερολίνου. Το Νοέμβριο του 2021, εγκαινιάστηκε η ψηφιακή επιχειρηματική B2B πλατφόρμα του WB6 CIF, που είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα www.market-access.wb6cif.eu. Η εν λόγω πλατφόρμα αποτελεί μια βάση δεδομένων, για τη σύνδεση των εταιρειών των έξι οικονομιών των Δυτικών Βαλκανίων και στοχεύει στην προώθηση κοινών δραστηριοτήτων τους σε ευρωπαϊκές και παγκόσμιες αγορές. Στην πλατφόρμα μπορούν να εγγραφούν επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται όχι μόνο στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα.

1.3.3 Σερβία - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο-ΔΝΤ (International Monetary Fund – IMF)

Η Σερβία έγινε μέλος του ΔΝΤ το 1992. Από τότε, η χώρα έχει συνάψει σειρά συμφωνιών χρηματοδότησης ή προληπτικής χρηματοδότησης όπως αυτή του Φεβρουαρίου 2015. Τότε η Σερβία υπέγραψε Συμφωνία Προληπτικού Διακανονισμού Διευκόλυνσης (Stand by Agreement), διάρκειας 36 μηνών και ύψους 1,2 δισ. ευρώ κατά τον χρόνο της έγκρισης.

Το θέμα των περιοδικών συναντήσεων, κατά το 2019 και 2020, εκπροσώπων του **ΔΝΤ** με την Κυβέρνηση της Σερβίας αφορούσε την πρόοδο των μεταρρυθμίσεων που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο του **προγράμματος συνεργασίας** που υποστηρίζεται από το μέσο συντονισμού πολιτικής (PCI). Το πρόγραμμα αυτό ενέκρινε το ΔΝΤ τον Ιούλιο του 2018 για περίοδο 30 μηνών. Στο πλαίσιο των προγραμματισμένων μέτρων, περιλαμβάνονταν μεταρρυθμίσεις της φορολογικής διοίκησης, του δημόσιου τομέα και άλλων πτυχών (δημοσιονομικοί κανόνες, δημόσιες επενδύσεις, διαχείριση των κρατικών επιχειρήσεων κλπ).

Τον Ιούνιο του 2021 ανακοινώθηκε η **έγκριση μιας νέας συμφωνίας με το ΔΝΤ - του Μηχανισμού Συντονισμού Πολιτικής (PCI)**, κατόπιν αιτήματος της Σερβίας. Ο κύριος στόχος του νέου συμβουλευτικού διακανονισμού με τη Σερβία, σε συνέχεια του προηγούμενου που έληξε τον Ιανουάριο του 2021, αφορά την περαιτέρω υποστήριξη της μακροοικονομικής σταθερότητας και την ανάκαμψή της μετά την πανδημία. Η νέα ρύθμιση, δεν περιλαμβάνει οικονομική στήριξη, έχει αποκλειστικά συμβουλευτικό χαρακτήρα και θα διαρκέσει 30 μηνες.

Τον Δεκέμβριο του 2022 εγκρίθηκε μια νέα 24μηνη χρηματοδοτική συμφωνία «stand-by», ύψους 2,4 δισ. ευρώ. Τον Απρίλιο του 2023 ολοκληρώθηκε η αποστολή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) για την πρώτη αναθεώρηση αυτής και στις 31 Οκτωβρίου 2023, ολοκληρώθηκε η δεύτερη αναθεώρηση της Συμφωνίας Stand-By (SBA- Stand-By Arrangement). Σύμφωνα με την σχετική ανακοίνωση, οι σερβικές αρχές και το ΔΝΤ κατέληξαν σε συμφωνία επί της δεύτερης επανεξέτασης στο πλαίσιο της συμφωνίας stand-by (SBA), ενώ η ανακοίνωση για την οικονομία της Σερβίας αναφέρει μεταξύ άλλων ότι μακροοικονομικά αποτελέσματα παραμένουν ισχυρά, με σημάδια ανάκαμψης της ανάπτυξης, συνεχιζόμενο αποπληθωρισμό, μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, υψηλά αποθεματικά και ανθεκτική αγορά εργασίας. Επιπλέον, η δυναμική επιδίωξη μιας ατζέντας διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με επίκεντρο τις μεταρρυθμίσεις στον ενεργειακό τομέα είναι κρίσιμης σημασίας για την αντιμετώπιση των εναπομενόντων τρωτών σημείων της Σερβίας και τη στήριξη της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης. Τέλος, σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια της συνάντησης συζητήθηκαν οι επικείμενες δράσεις από πλευράς Σερβίας για την αποτελεσματική εφαρμογή του Νόμου για τις Διαχειριστικές Δημόσιες Εταιρείες, καθώς και για τα περαιτέρω σχέδια ιδιωτικοποιήσεων στρατηγικής σημασίας.

Πρόσφατα, ο Υπουργός Οικονομικών Σίνισα Μάλι ανακοίνωσε ότι η συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), που λήγει στο τέλος του έτους, θα παραταθεί για τουλάχιστον δύο ακόμη χρόνια.

1.3.4 Συμμετοχή σε περιφερειακές οικονομικές/τελωνειακές Ενώσεις

Η Σερβία έχει συνάψει τις κατωτέρω σημαντικές διεθνείς συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών:

- i. Συμφωνία Σταθεροποίησης Σύνδεσης και Ενδιάμεση Συμφωνία για το Εμπόριο με την ΕΕ (2008)
- ii. Κεντρο-Ευρωπαϊκή Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου ή ΚΕΣΕΕ –CEFTA- (2006)
- iii. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ/ΕFTA)
- iv. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με τη Λευκορωσία (2009)
- v. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με την Ευρασιατική Οικονομική Ένωση /EAEU (2019)
- vi. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με το Καζακστάν (2010)
- vii. Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων (ΣΓΠ) με τις Η.Π.Α (2005)
- viii. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με την Τουρκία (2009)
- ix. Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών με τη Ρωσία (2000)
- x. Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών με την Κίνα (2023)
- xi. Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών με την Αίγυπτο (2024)

Όπως προαναφέρθηκε, όσον αφορά την ΣΕΣ με τη Ρωσία, εφόσον η προστιθέμενη αξία των σερβικών προϊόντων υπερβαίνει το 50%, αυτά εισάγονται στην ρωσική αγορά χωρίς την επιβολή τελωνειακών δασμών. Επίσης, μέσω της Σ.Ε.Σ. με την **Τουρκία**, τα ημι-επεξεργασμένα σερβικά προϊόντα μπορούν να εξάγονται στις **Ρωσία**, Τουρκία και χώρες ΚΕΣΕΕ (CEFTA), είτε αδασολόγητα, είτε απολαμβάνοντας προτιμησιακούς δασμούς.

Αναφορικά με την συμφωνία ελεύθερου εμπορίου της Σερβίας με την **Ευρασιατική Ένωση- EAEU** (Ρωσία, Καζακστάν, Λευκορωσία, Αρμενία και Κιργιστάν), υπεγράφη στις 25 Οκτωβρίου 2019 και τέθηκε σε ισχύ στις 10 Ιουλίου 2021. Η τότε Υπουργός Εμπορίου, Τουρισμού και Τηλεπικοινωνιών, κα Μάτιτς, δήλωσε ότι η εν λόγω συμφωνία διατηρεί το επίπεδο εμπορικής απελευθέρωσης που ίσχυε με τις υφιστάμενες διμερείς συμφωνίες (Ρωσία, Λευκορωσία Καζακστάν). Ωστόσο, επισημαίνεται η εξής αλλαγή: «...στις εν λόγω συμφωνίες ως μία από τις προϋποθέσεις έγκρισης του καθεστώτος ελεύθερου εμπορίου ήταν και η λεγόμενη "άμεση αγορά", η οποία προϋπέθετε ότι το καθεστώς ελεύθερου εμπορίου θα

μπορούσε να εγκριθεί εφόσον η εισαγωγή και η εξαγωγή των εμπορευμάτων πραγματοποιούνταν βάσει συμφωνίας μεταξύ των κατοίκων των κρατών αμφοτέρων των συμβαλλόμενων μερών, το οποίο δεν ισχύει για την παρούσα Συμφωνία. Υπό αυτή την έννοια τα εμπορεύματα μπορούν να πωλούνται και να αγοράζονται βάσει συμφωνητικών αγοραπωλησίας με τρίτα πρόσωπα ("μεσάζοντες"). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι στη Σερβία υπάρχει η δυνατότητα να εφαρμοσθεί καθεστώς προτιμησησιακής δασμολογικής μεταχείρισης εμπορευμάτων (προτιμησησιακής καταγωγής) με τη Ρωσία για τα οποία, μαζί με τα απαραίτητα αποδεικτικά καταγωγής (των εμπορευμάτων), υποβάλλεται στις σερβικές αρχές τιμολόγιο από τρίτη χώρα, για παράδειγμα, από την Ευρωπαϊκή Ένωση.»

Στις 19 Απριλίου 2021 υπεγράφη συμφωνία για την υποστήριξη των διμερών εταιρικών σχέσεων και της εμπορικής συνεργασίας Σερβίας - **Ηνωμένου Βασιλείου**. Η Συμφωνία παρέχει το νομικό πλαίσιο για τη ρύθμιση του διμερούς εμπορίου στη βάση των κανονισμών που έχουν διαμορφωθεί από τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σερβίας.

Στις 17 Οκτωβρίου 2023 κατά τη διάρκεια επίσκεψης του Σέρβου Προέδρου, κ. Βούτσιτς στην Κίνα υπεγράφη **Συμφωνία Ελευθέρων Ευναλλαγών με την Κίνα**, της οποίας η έναρξη ισχύος καθορίστηκε για τον Ιούλιο 2024 και περιλαμβάνει **10.412 σερβικά προϊόντα και 8.930 κινεζικά**. Σε συνέχεια επίσκεψης του Προέδρου της Κίνας, Σι Ζιπινγκ στη Σερβία, ο Υπουργός Οικονομικών Σίνισα Μάλι, σε σειρά συνεντεύξεων που παραχώρησε, ανέφερε ότι παρά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο σημαντικότερος εταίρος της Σερβίας, η συνεργασία με την Κίνα είναι μια ευκαιρία για τις εγχώριες επιχειρήσεις να κερδίσουν περισσότερα, να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους, να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας και να αυξήσουν τους μισθούς για τους εργαζόμενους. Ο Υπουργός πρόσθεσε ότι όσον αφορά τις εξαγωγές, ανέφερε ότι η θέση σε ισχύ της Συμφωνίας Ελευθέρου Εμπορίου μεταξύ των δύο χωρών θα σημάνει τη μείωση έως τον μηδενισμό των δασμών σε σειρά σερβικών προϊόντων όπως **μήλα, δαμάσκηνα, ροδάκινα, σογιέλαιο, καθώς και κατεψυγμένα σμέουρα, ανθρακούχο νερό και σχεδόν όλα τα φαρμακευτικά και βιομηχανικά προϊόντα**.

Παράλληλα, ο Υπουργός Εσωτερικού και Εξωτερικού Εμπορίου Τόμισλαβ Μομίροβιτς ανακοίνωσε ότι οι εξαγωγές Σερβικού βοείου κρέατος θα απελευθερωθούν πλήρως στα επόμενα πέντε χρόνια. Οι δασμοί στις σερβικές εξαγωγές θα μειωθούν σταδιακά, φέροντας ως παραδείγματα την ετήσια μείωση 20% για το κρασί εντός της επόμενης πενταετίας και 10% μείωση για το μπράντι εντός της επόμενης δεκαετίας. Ο κος Μομίροβιτς τόνισε τη σημασία της ενοποίησης των παραγωγών προκειμένου να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακος. Χαρακτήρισε τις συνέπειες της Συμφωνίας ως μια «μικρή επανάσταση» που θα **διαρκέσει πέντε έως δέκα χρόνια, με στόχο έναν όγκο εμπορίου 15 δις. ευρώ με την Κίνα μέσα σε μια δεκαετία**. Τόνισε το δικαίωμα της Σερβίας να εξαγει αγαθά στην Κίνα χωρίς τελωνειακούς δασμούς, την καθιστά σημαντικό ανταγωνιστή στην Ευρώπη, χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα το σερβικό κρασί που δεν θα αντιμετωπίζει δασμούς στην Κίνα, ενώ τα κρασιά από άλλες χώρες, όπως η Ουγγαρία, η Κροατία, η Ιταλία και η Γαλλία, αντιμετωπίζουν δασμούς που κυμαίνονται από 38% έως 62%.

Η Σερβία ξεκίνησε το 2022 διαπραγματεύσεις με **την Νότια Κορέα, την Αίγυπτο** αλλά και τα **ΗΑΕ** για τη σύναψη συμφωνιών ελευθέρων συναλλαγών. Η συμφωνία ελεύθερου εμπορίου **μεταξύ Σερβίας και Αιγύπτου υπεγράφη στις 13/7/2024**. Η Συμφωνία θα έχει άμεση εφαρμογή για τα γεωργικά προϊόντα, χωρίς μεταβατική περίοδο, ενώ για τα βιομηχανικά προϊόντα προβλέπεται σταδιακή απελευθέρωση εντός της επόμενης δεκαετίας.

Σε σχετική ανακοίνωση του επίσημου διαδικτυακού ιστοτόπου CEFTA, αναφέρεται ότι το 2023 Εμπειρογνώμονες από τα κράτη μέλη της CEFTA συμφώνησαν σε μια νέα δέσμη κανόνων που θα προάγουν την **επαγγελματική κινητικότητα και θα διευκολύνουν το εμπόριο, και**

ειδικότερα στην «Απόφαση για τη θέσπιση γενικού συστήματος αναγνώρισης των επαγγελματιών προσόντων» και την «Απόφαση για τις συναφείς με το εμπόριο πτυχές των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας». Η ανακοίνωση αναφέρει ότι αναγνωρίζοντας τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν επαγγελματίες όπως οι πολιτικοί μηχανικοί, οι λογιστές και οι εκπαιδευτικοί, όπως οι πολλαπλές απαιτήσεις προσόντων, οι χρονοβόρες διαδικασίες και το υπερβολικό κόστος κατά την επέκταση των επιχειρήσεών τους στις διάφορες αγορές της CEFTA, η CEFTA συμφώνησε σε ένα κοινό πλαίσιο αναγνώρισης, το οποίο είναι συμβατό με τους κανονισμούς της ΕΕ. Περισσότερες πληροφορίες για τους νέους κανονισμούς [ΕΔΩ](#)

1.3.5 Συμμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς, “Φόρα” και ομάδες χωρών

Η Σερβία συμμετέχει εδώ και χρόνια στους εξής Διεθνείς, οικουμενικούς ή περιφερειακούς Οργανισμούς.

Παγκόσμια Τράπεζα-ΠΤ (World Bank – WB).

Η συνεργασία της Σερβίας με την WB ξεκίνησε το 2001. Έκτοτε, έχει εγκριθεί η χρηματοδότηση ή συγχρηματοδότηση 39 τουλάχιστον έργων, συνολικής αξίας άνω των \$ 2 δισ, σε τομείς όπως οι μεταφορές, η Δημόσια Διοίκηση, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, η υγεία κλπ. Το τρέχον χαρτοφυλάκιο αποτελείται από 17 επενδυτικά σχέδια συνολικής αξίας περίπου 458,9 εκατομμυρίων δολαρίων. Σημειώνεται ότι τα ως άνω μεγέθη συμπεριλαμβάνουν τις χρηματοδοτήσεις ή συγχρηματοδοτήσεις έργων από τη **Διεθνή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης-ΔΤΑΑ** (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD) και τον **Διεθνή Οργανισμό Ανάπτυξης** (International Development Association – IDA), που λειτουργούν κάτω από την «ομπρέλα» της WB. Σημειώνεται ότι εντός του 2020, ο Υπουργός Οικονομικών της Σερβίας κ. Μάλι, εκπρόσωποι της Γαλλικής Υπηρεσίας Ανάπτυξης και της Παγκόσμιας Τράπεζας, υπέγραψαν δανειακές συμφωνίες για την κλιματική αλλαγή και τον εκσυγχρονισμό των σιδηροδρόμων, ύψους περίπου 235 εκατ. ευρώ. Το 2022 το Διοικητικό Συμβούλιο της Παγκόσμιας Τράπεζας ενέκρινε την πρώτη φάση για το Πρόγραμμα Εκσυγχρονισμού του Σιδηροδρομικού Τομέα της Σερβίας, παρέχοντας 62,5 εκατ δολάρια.

Το Μάιο του 2022, η Π.Τ. **ενέκρινε το πενταετές πλαίσιο εταιρικής σχέσης για τη Σερβία περιόδου 2022-2026, το οποίο επικεντρώνεται σε πιο πράσινη και ανθεκτική ανάπτυξη. Στις αρχές Μαρτίου 2023 εγκρίθηκε το Πρώτο Δάνειο του Προγράμματος Αναπτυξιακής Πολιτικής για την Πράσινη Μετάβαση της Σερβίας**, ύψους 149,9 εκ. ευρώ. Το πρόγραμμα στοχεύει στην επιτάχυνση της μετάβασης στην καθαρή ενέργεια μέσω μεταρρυθμίσεων της ενεργειακής αγοράς και τη διενέργεια έργων ΑΠΕ, ώστε να καταστήσει την δημόσια επιχείρηση ηλεκτρισμού- EPS, βιώσιμη, προστατεύοντας παράλληλα τους ευάλωτους στην ενέργεια καταναλωτές. Βοηθά επίσης τη Σερβία να ευθυγραμμίσει την εγχώρια νομοθεσία της με τα πρότυπα της ΕΕ για το κλίμα και το περιβάλλον, με έμφαση στη διαχείριση των απορριμμάτων και την ποιότητας του αέρα. Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από τη Γαλλική Αναπτυξιακή Υπηρεσία (Agence Française de Développement, AFD) και τη Γερμανική Τράπεζα Ανάπτυξης (Kreditanstalt für Wiederaufbau, KfW).

Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ)

Σημαντική είναι και η συνεργασία της Σερβίας με το **Συμβούλιο της Ευρώπης (ΣΤΕ)**, αλλά και η στήριξη που δέχεται από την **Αναπτυξιακή Τράπεζα του ΣΤΕ**. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το Περιφερειακό Πρόγραμμα Κατοικίας (RHP), μέσω του οποίου θα παραδοθούν 7.000 κατοικίες σε Βοσνία Ερζεγοβίνη, Κροατία, Μαυροβούνιο και Σερβία, σε ευάλωτα άτομα που εκτοπίστηκαν κατά τις συγκρούσεις της δεκαετίας του 1990. Σημειώνεται ότι μεταξύ των νεότερων προγραμμάτων συνεργασίας Σερβίας-ΣΤΕ,

συγκαταλέγονται η οικονομική στήριξη για εγκαταστάσεις παροχής καθαρού νερού αλλά και την αναβάθμιση πανεπιστημιακών υποδομών. Στις αρχές του 2023 υπεγράφη με τον επικεφαλής της Τράπεζας Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Κάρλο Μοντιτσέλι Συμφωνία Επιχορήγησης, ύψους 35 εκατ. ευρώ, για την κατασκευή του νοσοκομείου παιδών Tirsova 2.

Λοιποί Διεθνείς, Εξειδικευμένοι και Περιφερειακοί Οργανισμοί

Πλην των ανωτέρω, η Σερβία είναι μέλος και των εξής **Διεθνών, Εξειδικευμένων αλλά και Περιφερειακών Οργανισμών**: Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank for International Settlements – BIS), Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Εύξεινου Πόντου (Organization of the Black Sea Economic Cooperation – BSEC), Οργανισμός Επισιτισμού & Τροφίμων των Ηνωμένων Εθνών (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO), Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency – IAEA), Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας (International Civil Aviation Organization – ICAO), Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο (International Chamber of Commerce – ICC-Εθνικές Επιτροπές), ICRM, Διεθνής Οργανισμός Χρηματοδότησης (International Finance Corporation – IFC), Διεθνής Υδρογραφικός Οργανισμός (International Hydrographic Organization – IHO), Διεθνής Οργανισμός Ναυτιλιακών Δορυφόρων (International Mobile Satellite Organization – IMSO), Διεθνής Οργανισμός Ζάχαρης (International Sugar Organization – ISO), Διεθνής Οργανισμός Δορυφορικών Τηλεπικοινωνιών (International Telecommunications Satellite Organization – ITSO), Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (International Telecommunication Union – ITU), Διεθνής Συνομοσπονδία Εργατικών Σωματείων (International Trade Union Confederation – ITUC-Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), Οργανισμός Πολυμερούς Ασφάλισης Επενδύσεων (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA), Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Organisation for Security and Co-operation in Europe – OSCE), Μόνιμο Διαιτητικό Δικαστήριο (Permanent Court of Arbitration – PCA), Κέντρο Επιβολής του Νόμου στη Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη (Southeast European Law Enforcement Center – SELEC), Ηνωμένα Έθνη (United Nations – UN), Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD), Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Επιμορφωτική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO), Οργανισμός Βιομηχανικής Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Industrial Development Organization – UNIDO), Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (World Tourism Organization – UNWTO), Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (Universal Postal Union – UPU), Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (World Customs Organisation – WCO), Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (World Health Organisation – WHO), Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας (World Intellectual Property Organisation – WIPO), Παγκόσμιος Μετεωρολογικός Οργανισμός (World Meteorological Organisation – WMO) κ.ά.

Σημαντική πρωτοβουλία περιφερειακής συνεργασίας είναι η λεγόμενη **Πρωτοβουλία Μίνι Σένγκεν, πλεόν Open Balkan**, την οποία προωθεί η Σερβία. Η εν λόγω Πρωτοβουλία ανακοινώθηκε στα **τέλη του 2019** και αποσκοπεί στη δημιουργία μιας κατά το δυνατόν ενιαίας οικονομικής ζώνης στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Προς το παρόν, την απαρτίζουν οι **Σερβία, Αλβανία και Βόρεια Μακεδονία**, ενώ το Κόσοβο, παρά τη δέσμευσή του να εισέλθει, μετά τις συμφωνίες της Ουάσιγκτον (Σεπτ. 2020), δεν έχει υλοποιήσει την υπόσχεσή του μέχρι σήμερα. Το 2021, οι ηγέτες των τριών χωρών αποφάσισαν να εφαρμόζονται στην περιοχή οι 4 ελευθερίες της ΕΕ (ελεύθερη μετακίνηση ατόμων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών). Τελικά, στο περιφερειακό οικονομικό Φόρουμ που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο 2021 στα Σκόπια, αποφασίστηκε η μετονομασία της Mini Schengen σε **"Open Balkan"**. Ταυτόχρονα υπεγράφησαν τρεις συμφωνίες μεταξύ Σερβίας, Βόρειας Μακεδονίας και Αλβανίας, οι οποίες θα

διευκολύνουν το εμπόριο στην περιοχή, θα επιτρέψουν τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς εργασίας, αλλά και την αμοιβαία βοήθεια σε εξαιρετικές καταστάσεις. Ειδικότερα υπεγράφησαν συμφωνίες για τη **διακίνηση αγαθών, την κοινή πρόσβαση στην αγορά εργασίας και τη συνεργασία για την προστασία από φυσικές καταστροφές**. Συμφωνήθηκε, επίσης, η **αμοιβαία αναγνώριση των πτυχίων** και γενικότερα των τίτλων σπουδών και επαγγελματικής κατάρτισης.

Επιπλέον, από τις 3 Ιανουαρίου 2022 αναγνωρίζονται αμοιβαίως όλα τα πιστοποιητικά κτηνιατρικού και φυτοϋγειονομικού ελέγχου μεταξύ των χωρών μελών της «Open Balkan». Η διαδικασία είναι απλή και το μόνο που απαιτείται είναι η έγκαιρη ενημέρωση μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την ημέρα διέλευσης του φορτηγού .

Τον περασμένο Μάρτιο (2024), ο Υπουργός Οικονομικών, κ. Μάλι, ανακοίνωσε την **έναρξη εφαρμογής του συστήματος αναγνώρισης κοινών αδειών εργασίας μεταξύ Σερβίας, Βόρειας Μακεδονίας και Αλβανίας**, στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς εργασίας πρωτοβουλία Open Balkans η οποία είχε συμφωνηθεί το 2019. Σύμφωνα με τον ίδιο, τα πλεονεκτήματα της ελεύθερης κυκλοφορίας του εργατικού δυναμικού στην περιοχή, χωρίς διοικητικούς φραγμούς, είναι πολλά, ξεκινώντας από τη δυνατότητα εκτέλεσης εποχικών θέσεων εργασίας, τη μείωση των ελλείψεων επαγγελματιών και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών, μέχρι την ανάπτυξη βασικών οικονομικών τομέων. Τον Ιανουάριο 2024 είχε προηγηθεί η υπογραφή δύο πρωτοκόλλων, ένα για την εφαρμογή συμφωνίας για τους όρους ελεύθερης πρόσβασης στην αγορά εργασίας των Δυτικών Βαλκανίων και ένα δεύτερο για τη σύνδεση ενός συστήματος ηλεκτρονικής ταυτοποίησης για τους πολίτες της περιοχής.

Ο κ. Βούτσιτς ανακοίνωσε πρόσφατα ότι συζητήθηκε επίσης η εφαρμογή των νέων εναρμονισμένων δελτίων ταυτότητας, σημειώνοντας ότι θα μπορούσε να επιτευχθεί συμφωνία για το θέμα αυτό κατά το προσεχές διάστημα.

Την 1η Ιουλίου ξεκίνησε η λειτουργία **του κοινού συστήματος είσπραξης διοδίων μεταξύ της Το Σερβίας, της Βόρειας Μακεδονίας, και της Αλβανίας**. Σε εξέλιξη βρίσκονται οι εργασίες για την επέκταση του συστήματος στην Κροατία, το Μαυροβούνιο τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Ουγγαρία και την Ελλάδα.

Η Σερβία συμμετέχει επίσης στην **Πρωτοβουλία «17+1»**. Το εν λόγω σχήμα αποτελεί προσπάθεια του κινεζικού υπουργείου Εξωτερικών για την προώθηση των επιχειρηματικών δεσμών μεταξύ Κίνας και των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Κίνα-ΚΑΕ).

2. Οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Σερβίας

2.1 Διμερές εμπόριο

2.1.1 Διμερείς Εμπορικές Ροές – Εμπόριο Αγαθών

Ο όγκος του διμερούς εμπορίου αγαθών Σερβίας – Ελλάδα κατά το 2023 ανήλθε στα 733 εκατ. ευρώ σημειώνοντας ελαφρά μείωση σε σύγκριση με το 2022 κατά 2,46%.

Συγκεκριμένα, για το 2023, οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών στη Σερβία ανήλθαν σε 414,4 εκατ. ευρώ (μείωση 9,04%) και οι εισαγωγές από τη Σερβία σε 318,4 εκατ. ευρώ (αύξηση 7,67%). Το εμπορικό ισοζύγιο παρέμεινε πλεονασματικό υπέρ της χώρας στα 96 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας ωστόσο σημαντική μείωση σε σχέση με τα 2 προηγούμενα έτη.

Πίνακας 2.1 Εμπορικό Ισοζύγιο Ελλάδας – Σερβίας

(ποσά σε εκ. ευρώ)	2019	2020	2021	2022	2023	Μεταβολή 2023/2022
Εξαγωγές αγαθών	250.045.082	266.555.537	361.193.536	455.537.696	414.354.752	-9,04%
Εισαγωγές αγαθών	202.369.879	210.975.501	252.145.395	295.709.893	318.384.592	7,67%
Όγκος εμπορίου	452.414.961	477.531.038	613.338.931	751.247.589	732.739.344	-2,46%
Εμπορικό ισοζύγιο	47.675.203	55.580.036	109.048.141	159.827.803	95.970.160	-39,95%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

Οι σημαντικότερες κατηγορίες προϊόντων που συνθέτουν τις ελληνικές εξαγωγές προς την Σερβία, σύμφωνα με την επίσημη τελωνειακή ονοματολογία, είναι “αργίλιο και τεχνουργήματα από αργίλιο”, “πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα από αυτές τις ύλες” “καρποί και φρούτα βρώσιμα, φλούδες εσπεριδοειδών ή πεπονιών”, ορυκτά καύσιμα, και “πυρηνικοί αντιδραστήρες, λέβητες, μηχανές, συσκευές και μηχανικές επινοήσεις, μέρη αυτών των μηχανών ή συσκευών”.

Πίνακας 2.2 ΟΙ 5 Κυριότερες Κατηγορίες Εξαγωγών από την Ελλάδα (2ψήφιος κωδικός)

2ψήφιο κεφάλαιο συνδυασμένης ονοματολογίας	2023		2022		Μεταβολή στην αξία
	Αξία (σε Ευρώ)	% στο σύνολο	Αξία (σε Ευρώ)	% στο σύνολο	
76 - ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ	94.040.497	22,70%	124.583.660	27,35%	-24,52%
08 - ΚΑΡΠΟΙ ΚΑΙ ΦΡΟΥΤΑ ΒΡΩΣΙΜΑ, ΦΛΟΥΔΕΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ Ή ΠΕΠΟΝΙΩΝ	42.158.940	10,17%	36.093.980	7,92%	16,80%
39 - ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	32.319.472	7,80%	43.414.006	9,53%	-25,56%
27 - ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΣΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	19.685.952	4,75%	27.249.475	5,98%	-27,76%
84 - ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	17.132.086	4,13%	19.945.786	4,38%	-14,11%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

Στους κάτωθι πίνακες καταγράφονται τα 15 πρώτα προϊόντα κατά αξία, των διμερών εισαγωγών-εξαγωγών, σε τετραψήφια ανάλυση, βάσει των στοιχείων της Στατιστικής Υπηρεσίας της Σερβίας για τα έτη 2022 και 2023.

Πίνακας 2.2.1 : Εισαγωγές Ελλάδας από Σερβία, (Αξία σε χιλ. ευρώ)

ΚΣΟ	ΚΣΟ 4 ψήφιος	2023	2022	Μεταβολή
7403	Εξευγενισμένος χαλκός και κράματα χαλκού, ακατέργαστο	23.468	-	-
4819	Δοχεία συσκευασίας από χαρτί και χαρτόνι;κιβώτια	20.448	19.568	4,50%
4011	Νέα πνευματικά ελαστικά, από καουτσούκ	14.475	11.600	24,78%
2105	Παγωτό και άλλος βρώσιμος πάγος, είτε περιέχει κακάο είτε όχι	13.042	10.763	21,17%
4811	Χαρτί, χαρτόνι, βάτα κυτταρίνης, επικαλυμμένο, εμποτισμένο	11.140	9.150	21,75%
2309	Παρασκευάσματα που χρησιμοποιούνται στη διατροφή των ζώων	10.712	8.034	33,32%
1507	Σογιέλαιο και τα κλάσματά του, μη χημικά τροποποιημένα	10.492	16.237	-35,38%
1806	Σοκολάτα και άλλα παρασκευάσματα διατροφής που περιέχουν κακάο	9.096	5.118	77,74%
7210	Προϊόντα έλασης (Fe ή μη κραματοποιημένος χάλυβας), πλάτος>=600mm, επικαλυμμένα	8.404	6.480	29,71%
7612	Βαρέλια, τύμπανα, δοχεία και παρόμοια δοχεία, από αλουμίνιο, V<=300l	7.607	5.878	29,42%
4805	Άλλο μη επικαλυμμένο χαρτί και χαρτόνι, σε ρολά ή φύλλα	7.220	10.373	-30,40%
3901	Πολυμερή αιθυλενίου	6.622	10.712	-38,18%
7208	Προϊόντα F-R (σίδηρος, μη κραματοποιημένος χάλυβας),>=600 mm, HR, χωρίς επίστρωση	6.546	7.220	-9,34%
1514	Έλαιο κράμβης, κολτσα ή μουστάρδας και κλάσματά τους	6.544	1.502	335,82%
2710	Πετρελαιοέλαια και λάδια από ορυκτά	5.742	6.422	-10,59%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Πίνακας 2.2.2: Εξαγωγές Ελλάδας σε Σερβία, (Αξία σε εκ. ευρώ)

ΚΣΟ	ΚΣΟ 4 ψήφιος	2023	2022	Μεταβολή
7606	Πλάκες, φύλλα και λωρίδες αλουμινίου, πάχους >0,20 mm	44.396	62.675	-29,16%
9999	Μη ταξινομημένα εμπορεύματα	33.032	36.365	-9,16%
3004	Φάρμακα, συσκευασμένα σε μετρημένες δόσεις ή για λιανική πώληση	31.440	24.185	30,00%
0805	Εσπεριδοειδή, νωπά ή αποξηραμένα	27.864	20.172	38,13%
7601	Αλουμίνιο, ακατέργαστο	24.192	28.027	-13,68%
7411	Χαλκοσωλήνες και σωλήνες	23.077	21.328	8,20%
7604	Ράβδοι, ρόδες και προφίλ αλουμινίου	21.426	25.384	-15,59%
2710	Πετρελαιοέλαια και λάδια από ορυκτά, εκτός ακατέργ.	20.951	15.064	39,08%
2402	Πούρα, πουράκια, τσιγάρα καπνού και υποκατάστατα	13.843	10.326	34,06%
3903	Πολυμερή στυρολίου	13.563	16.778	-19,16%
0810	Άλλα φρούτα, φρέσκα	8.746	7.469	17,09%
2713	Οπτάνθρακας πετρελαίου, πίσσα και άλλα υπολείμματα λαδιών πετρελαίου	7.793	6.621	17,70%
4803	Χαρτί για οικιακούς ή υγειονομικούς σκοπούς	6.966	2.551	173,06%
3921	Άλλες μορφές, πλαστικών	6.276	8.191	-23,38%
0811	Φρούτα και ξηροί καρποί, άψητα ή ψημένα σε βραστό νερό, κατεψυγμένα	5.484	6.839	-19,81%

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία της Σερβίας

Σημειώνεται ότι διαχρονικά το μερίδιο των γεωργικών προϊόντων & τροφίμων καταλαμβάνει περίπου το 50% του συνολικού διμερούς εμπορίου Ελλάδας-Σερβίας. Στα **κυριότερα εξαγόμενα ελληνικά προϊόντα** περιλαμβάνονται οι καρποί και τα φρούτα (κυρίως εσπεριδοειδή, αλλά και βερίκοκα, κεράσια, ροδάκινα, πεπόνια, καρπούζια, φράουλες,

κεράσια κ.ά.), καπνά, λαχανικά, λιπάσματα, εκχυλίσματα βύνης, ελαιόλαδο και βαμβάκι. Στις **εισαγωγές από τη Σερβία** κυριαρχούν τα ποτά (κυρίως μεταλλικά και τα αεριούχα νερά και μπίρα), τα παγωτά, τα έλαια (κυρίως σογιέλαιο), οι ζωοτροφές, τα λιπάσματα, η ζάχαρη και η μελάσα, το καλαμπόκι, τα λαχανικά (κυρίως ντομάτες & κατεψυγμένα και παρασκευασμένα λαχανικά) και τα κατεψυγμένα φρούτα.

2.1.2 Εμπόριο Υπηρεσιών - Τουριστικές Ροές

Όσον αφορά τις ελληνικές εξαγωγές στο τομέα των υπηρεσιών, διαχρονικά αυτές συνίστανται κυρίως από **εισροές προερχόμενες από τον τουριστικό κλάδο, τις λοιπές υπηρεσίες και τις μεταφορές.**

Πίνακας 2.3 Ισοζύγιο Υπηρεσιών Ελλάδας – Σερβίας (σε εκ. ευρώ)

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΣΕΡΒΙΑΣ		2023
		253.2
Εισπράξεις		320,3
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους		0
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού		0.3
Ταξιδιωτικό		267,92
Θαλάσσιες μεταφορές		2.6
Λοιπές μεταφορές		27.6
Κατασκευαστικές		2.1
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές		0.5
Χρηματοοικονομικές		1.7
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)		0.001
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης		3.8
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας		11.4
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές, κλπ.		1.8
Υπηρεσίες δημοσίου		0.3
Πληρωμές		67.1
Υπηρεσίες μεταποίησης αγαθών τα οποία ανήκουν σε άλλους		0
Υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής που δεν περιλαμβάνονται αλλού		0.05
Ταξιδιωτικό		29.19
Θαλάσσιες μεταφορές		0.5
Λοιπές μεταφορές		16.6
Κατασκευαστικές		1.3
Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές		0.4
Χρηματοοικονομικές		2.5
Χρεώσεις για τη χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (Royalties)		0.02
Υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, πληροφορικής και πληροφόρησης		4.2
Λοιπές υπηρεσίες επιχειρηματικής δραστηριότητας		7.2
Υπηρεσίες αναψυχής, πολιτιστικές, προσωπικές, κλπ.		4.1
Υπηρεσίες δημοσίου		0.6

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Ακολουθεί το **Ισοζύγιο Υπηρεσιών Ελλάδος-Σερβίας** της τελευταίας δωδεκαετίας σε συνοπτική μορφή:

Πίνακας 2.4 Εμπόριο Υπηρεσιών Ελλάδος – Σερβίας 2010-2023 (σε εκ. ευρώ)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Εισπράξεις	258	256	310	400	319	314	414	349	395	47	188	339	320
Πληρωμές	106	85	88	157	92	73	57	48	66	41	50	62	67

Πηγή: Τράπεζα Ελλάδος

Όσον αφορά τις **αφίξεις Σέρβων τουριστών** προς την χώρα μας κατά τα έτη 2022-2023, φαίνεται ότι πλησιάζουν τα προ πανδημίας επίπεδα, και το «κλεισιμο των συνόρων» του 2020 χωρίς ωστόσο να έχουν ακόμη επανέλθει πλήρως. Υπενθυμίζεται ότι τα τελευταία έτη πριν την πανδημία οι στην Ελλάδα υπερέβησαν σε αριθμό το ένα εκατομμύριο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Σερβία είναι μία χώρα περίπου 6,7 εκατομμυρίων.

Πίνακας 2.5: Αφίξεις στην Ελλάδα από τη Σερβία

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Αφίξεις από τη Σερβία στην Ελλάδα	1.079.879	922.365	1.027.300	60.151	413.777	728.500	711.088
Ποσοστό στο σύνολο των αφίξεων	3,58%	2,79%	3,02%	0,81%	2,7%	2,44%	1,97%
Μεταβολή	49,61%	-14,59%	11,38%	-94,14%	588%	47%	-2,39%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, ΕΟΤ

Σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία, οι αφίξεις Ελλήνων τουριστών κυμαίνονται στις περίπου 70 χιλιάδες ετησίως με εξαίρεση τα χρόνια της πανδημίας (2020-2021). Το 2023 ανήθαν σε 70.388 και πραγματοποίησαν συνολικά 142.880 – συνεπώς οι Έλληνες τουρίστες προβαίνουν, κατά μέσον όρο, σε δύο διανυκτερεύσεις. Σημειώνεται ότι μόνο την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2022, σημειώθηκαν 14.928 αφίξεις και 38.089 διανυκτερεύσεις, εκ των οποίων περισσότερες από τις μισές καταγράφηκαν τον Μάιο, λόγω της διοργάνωσης του Πρωταθλήματος της Ευρωλίγκας στο Βελιγράδι. Ωστόσο συνολικά, το 2022 τη Σερβία επισκεύθηκαν 56.564 Έλληνες τουρίστες, οι οποίοι πραγματοποίησαν 122.936 διανυκτερεύσεις.

2.2 Ελληνικές επενδύσεις στη Σερβία

Όσον αφορά στις ελληνικές επενδύσεις, κυριότεροι τομείς δραστηριότητας τους είναι ο κατασκευαστικός κλάδος, η βιομηχανία τροφίμων και ποτών, το λιανικό εμπόριο, οι τηλεπικοινωνίες και τεχνολογίες πληροφορικής, οι ξενοδοχειακές υπηρεσίες, η παροχή συμβουλευτικών/νομικών υπηρεσιών κλπ. Θεωρείται, επίσης, σκόπιμο όπως υπογραμμισθεί η μικρή γεωγραφική διασπορά των ελληνικών επενδύσεων στο σύνολο της σερβικής επικράτειας καθώς οι περισσότερες από αυτές βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή του Βελιγραδίου. Μεταξύ των ελληνικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται σε Σερβία, περιλαμβάνονται οι: ΤΕΡΝΑ, ΕΛ.ΠΕ.-ΕΚΟ, Τσιμέντα ΤΙΤΑΝ, Coca Cola HBC, Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης, Alumil, Isomat, Kleeman, Intracom, Chipita, ΒΙΟΧΑΛΚΟ, Καζίνο Λουτρακίου, Όμιλοι Δασκαλαντωνάκη και Λάμψα Α.Ε., Βερόπουλος (Vero), Autostop Interiors κλπ.

Όπως αναφέρθηκε στο περί Τραπεζικού Συστήματος κεφάλαιο (1.1.3/Ε), τον Δεκέμβριο 2021 πραγματοποιήθηκε η συγχώνευση της Eurobank Σερβίας με την Direktna Bank. Ωστόσο, στη συνέχεια, στις αρχές του 2023, ανακοινώθηκε η εξαγορά της Eurobank Direktna από τη Σερβική ΑΙΚ Banka, του ομίλου MK Group.

Το 2021 ανακοινώθηκε και αγορά ποσοστού περίπου 10% του μετοχικού κεφαλαίου του Χρηματιστηρίου Βελιγραδίου, από το Χρηματιστήριο Αθηνών (ΧΑΑ). Αξίζει εδώ να αναφερθεί, ότι κατά το 2020, η Εθνοσυνέλευση της Σερβίας ενέκρινε τροποποιήσεις του νόμου για την κεφαλαιαγορά, επιτρέποντας την αύξηση της βάσης και της δομής των δυνητικών επενδυτών σε εγχώριες κινητές αξίες. Οι ξένοι επενδυτές και τα κεφάλαια θα είναι πλέον σε θέση να επενδύσουν σε εγχώριους τίτλους και στην κεφαλαιαγορά της Σερβίας με γρήγορο και αποτελεσματικό τρόπο.

Πίνακας 2.6.1 ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (Απόθεμα)

(Καθαρά Αποθέματα -ποσά σε εκ.)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
ΑΞΕ προς την Ελλάδα	3,3	3,9	6,6	11,4	18,8	39,5	-
Ελληνικές άμεσες επενδύσεις στη Σερβία	386,6	279,6	188,0	663,7	585,2	513,2	-

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, *Η έρευνα επενδύσεων για το 2023 θα ολοκληρωθεί τον Σεπτέμβριο 2024

**Διαχρονικά η συνολική αξία των ελληνικών επενδύσεων στη Σερβία υπολογίζεται σε 1,5 δισ. Ευρώ, κατά μέσο όρο

Πίνακας 2.6.2 ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (Ροές)

(Ροές - ποσά σε εκ.)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022	2023*
ΑΞΕ προς την Ελλάδα	1,7	10,3	3,3	5,5	27,8	15,7	16,1	13,7
Ελληνικές άμεσες επενδύσεις στη Σερβία	-99,8	-61,2	12,0	-8,6	7,5	7,6	14,7	-122,5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Εντελώς διαφορετικά είναι τα στατιστικά δεδομένα της Εθνικής Τράπεζας της Σερβίας για τις ελληνικές Α.Ε.Ε. στην χώρα αυτή, λόγω διαφορετικής μεθοδολογίας υπολογισμού τους (για ΑΞΕ στη Σερβία, βλ. https://www.nbs.rs/en/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/index.html)

Πίνακας 2.7 Εισερχόμενες ΑΞΕ στη Σερβία (ροές σε εκατ. ευρώ)

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
12,8	42,7	-150,0	30,3	11,8	7,4	-42,7	-66,1	30,8*

(*αρνητικό ποσόν ΑΞΕ σημαίνει απόσυρση επενδύσεων από τη Σερβία/ προσωρινά στοιχεία, σε εκ. ευρώ)

Περί τις 250 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων έχουν επενδύσει μέχρι τώρα περισσότερα από 1,5 δισ. ευρώ. Υπενθυμίζεται ότι κατά την "χρυσή εποχή" της ελληνικής επιχειρηματικότητας στη Σερβία, δηλαδή αμέσως μετά τον πόλεμο στην τότε Γιουγκοσλαβία, οι ελληνικές επενδύσεις υπερέβησαν τα 2,5 δισ. ευρώ.

Για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, ανά χώρα προέλευσης και προορισμού:

A. Σε επίπεδο ροών (<https://www.bankofgreece.gr/statistika/ekswterikos-tomeas/ameses-ependyseis/roes>) και

B. Σε επίπεδο αποθεμάτων (<https://www.bankofgreece.gr/statistika/ekswterikos-tomeas/ameses-ependyseis/apothemata>)

Όσον αφορά τις **σερβικές εταιρείες** στην Ελλάδα, αυτές είναι αμελητέες και αφορούν κυρίως την αγορά κατοικιών. Κάποιες επενδύσεις που ξεχωρίζουν, είναι στον τομέα του λιανεμπορίου, όπως της αλυσίδας φαρμακείων «Lilly» και της αλυσίδας λιανικής αθλητικών ειδών «SportVision».

2.3 Θεσμικό Πλαίσιο Οικονομικής Συνεργασίας - Διμερής Συνεργασία σε επιμέρους Τομείς

Σε γενικές γραμμές, οι διμερείς σχέσεις Ελλάδας-Σερβίας εξελίσσονται ομαλά. Τα τελευταία δε χρόνια και έως τις αρχές Μαρτίου 2020 όταν λήφθηκαν έκτακτα μέτρα προστασίας κατά της πανδημίας του κορωνοϊού (Covid-19), είχαν πυκνώσει οι διμερείς επαφές, επίσημες ή επιχειρηματικού επιπέδου. Μετά από μία παύση κατά τα έτη αυτά φαίνεται πως η τάση αυτή επανακάμπτει.

Ενέργεια

Η ενέργεια συγκαταλέγεται στους τομείς προτεραιότητας στο πλαίσιο της διμερούς **συνεργασίας Ελλάδας-Σερβίας**. Κατά το 2019 διατυπώθηκε η βούληση από πλευράς Ελλάδας για ενίσχυση συνεργασίας στους τομείς του φυσικού αερίου, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ενεργειακής αποδόσεως: πχ τροφοδοσία της Σερβίας με φυσικό αέριο (φ.α.) μέσω του δια-συνδετηρίων αγωγών Ελλάδος-Βουλγαρίας (IGB) και Βουλγαρίας- Σερβίας (IBS) ή επίσης από ενδεχόμενη προέκταση προς την Σερβία του νέου αγωγού φ.α. Θεσσαλονίκης-Σκοπίων. Η παγκόσμια ενεργειακή κρίση από τις αρχές 2022, καθιστά επιτακτική την ελληνο-σερβική συνεργασία στον τομέα αυτό. Ο δε Πρόεδρος Αλ. Βούτσιτς, την 3η Μαΐου 2022 παρέστη στην Αλεξανδρούπολη στην τελετή έναρξης κατασκευής του πλωτού σταθμού αποθηκευσης και επαναεριοποίησης υδροποιημένου φυσικού αερίου (FSRU), ενώ λίγο αργότερα ανακοινώθηκε η πρόθεση της Σερβίας να προμηθευτεί φυσικό αέριο από τον εν λόγω σταθμό (περί τα 300 εκ. κ.μ.)

Στις 6 Σεπτεμβρίου 2023, η Σερβική Δημόσια Εταιρεία Παροχής φυσικού αερίου, **Srbijagas** και Ελληνική εταιρεία **ΔΕΠΑ** υπέγραψαν στο Βελιγράδι, **Μνημόνιο Συνεργασίας** για την ενίσχυση της συνεργασίας τους και την επίτευξη της ασφάλειας εφοδιασμού με φυσικό αέριο στις αγορές των δύο χωρών. Ειδικότερα σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου της Srbijagas, το Μνημόνιο καθορίζει τα πλαίσια για τη μελλοντική συνεργασία των δύο εταιρειών στον τομέα της προμήθειας φυσικού αερίου, τη βελτιστοποίηση της χρήσης των μεταφορικών δυνατοτήτων καθώς και των δυνατοτήτων των τερματικών σταθμών υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Ελλάδα, τόσο όσον αφορά την αποθήκευση φυσικού αερίου όσο και τις μελλοντικές κεφαλαιουχικές επενδύσεις στον τομέα αυτό.

Τουρισμός

Διμερής Συμφωνία Συνεργασίας στον τομέα του τουρισμού υπογράφηκε κατά την σύγκλιση του πρώτου Ανωτάτου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ). Τον Σεπτέμβριο 2020, η εν λόγω Συμφωνία, κυρώθηκε και από ελληνικής πλευράς. Εκκρεμεί η βάσει του άρθρου 6 αυτής σύναψη ειδικής συμφωνίας για την ίδρυση Γραφείων Τουρισμού εκατέρωθεν, η οποία θα ρυθμίζει και το καθεστώς τους. Υπολογίζεται ότι περισσότεροι από ένα εκατομμύριο Σέρβοι τουρίστες επισκέπτονταν ετησίως την Ελλάδα, έως και το 2019, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες.

Την άνοιξη του 2021 υπεγράφη Κοινή Δήλωση στον τομέα του τουρισμού εν μέσω πανδημίας COVID-19. Η κοινή Δήλωση καθόριζε τις προϋποθέσεις εισόδου των ταξιδιωτών από τη Σερβία στην Ελλάδα και αντίστροφα, για την θερινή περίοδο (2021). Μεταξύ 18 και 20 Μαΐου του 2022, πραγματοποιήθηκε επίσημη επίσκεψη του Έλληνα Υπουργού Τουρισμού και εξετάστηκε η επιτευχθείσα πρόοδος των ανωτέρω.

Μεταφορές

Το **Μνημόνιο Συνεργασίας του 2017**, προβλέπει Κοινή Ομάδα Εργασίας. Κατά την επίσκεψη του τότε Υφυπουργού Μεταφορών κ. Ι. Κεφαλογιάννη στο Βελιγράδι τον Σεπτέμβριο του 2019, εκφράστηκε εκατέρωθεν η βούληση για ενίσχυση της συνεργασίας, ιδιαιτέρως,

στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών (γραμμή Θεσσαλονίκης-Σκοπίων-Βελιγραδίου).

Τον Σεπτέμβριο του 2019 ετέθη σε λειτουργία η **Μόνιμη Γραμματεία της Κοινότητας Μεταφορών στο Βελιγράδι**. Στην τελετή των εγκαινίων συμμετείχε και ο ανωτέρω Έλληνας Υφυπουργός Μεταφορών και Υποδομών, ο οποίος είχε εθιμοτυπική συνάντηση με την πρωθυπουργό και την Υπουργό Μεταφορών της Σερβίας, όπου συζητήθηκε η εκατέρωθεν βούληση για ενίσχυση της συνεργασίας. Κατά το Α' Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας, είχε εξάλλου υπογραφεί Μνημόνιο Συνεργασίας για την ανάπτυξη των σιδηροδρομικών μεταφορών. Τέλος, σημειώνεται ότι έχει συσταθεί Κοινή Ομάδα Εργασίας μεταξύ του Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης -ΟΛΘ και του Υπουργείου Μεταφορών & Υποδομών της Σερβίας.

Η δε, υπό αναβάθμιση, σιδηροδρομική σύνδεση Θεσ/κης-Σκοπίων-Βελιγραδίου, καλύπτει κανονικά τις εμπορευματικές μεταφορές. Τον Αύγουστο του 2022 ο **Οργανισμός Λιμένος Θεσσαλονίκης (ΟΛΘ Α.Ε.)** εγκαινίασε μια νέα τακτική υπηρεσία με τρένα μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων μεταξύ Θεσσαλονίκης - Νις. Σύμφωνα με το σχετικό δελτίο τύπου, η υπηρεσία είναι διαθέσιμη κανονικά από τον Σεπτέμβριο του 2022 με αναχωρήσεις από τη Θεσσαλονίκη και από τη Νις κάθε εβδομάδα, Τετάρτη και Σάββατο με άφιξη την ίδια ημέρα στον αντίστοιχο προορισμό τους. Η συχνότητα των δρομολογίων δύναται να αυξηθεί ανάλογα με την ζήτηση. Η υπηρεσία κατέστη δυνατή ως αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ της ΟΛΘ Α.Ε. και των σιδηροδρομικών εταιρειών Ελλάδας-Βόρειας Μακεδονίας- Σερβίας, ήτοι της Hellenic Train S.A., της MZ Transport A.D., της Kombinovani Prevoz D.O.O. αντίστοιχα και άλλων 9 ιδιωτικών και δημόσιων φορέων. Όσον αφορά τις επιβατικές αερομεταφορές, πραγματοποιούνται καθημερινά απ' ευθείας πτήσεις της Aegean Airlines και της Air Serbia για την σύνδεση Βελιγραδίου με Αθήνα ή Θεσ/κη. Η δεύτερη έχει προσθέσει στο δίκτυό της και αρκετές καλοκαιρινές πτήσεις προς ελληνικά νησιά.

Περιβάλλον

Η υφιστάμενη διμερής συνεργασία εδράζεται στο υπογραφέν τον Απρίλιο 2019 Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των δύο Υπουργείων, στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος και της αιφόρου ανάπτυξης. Υπάρχει εκατέρωθεν βούληση για συνεργασία στους τομείς της κυκλικής οικονομίας, επεξεργασίας λυμάτων, διαχείρισεως στερεών αποβλήτων (δυνατότητα χρηματοδοτήσεως και από IPA), στην βάση της Ατζέντας 2030 και της Συνθήκης των Παρισίων. Επίσης, έχει προταθεί η από κοινού συμμετοχή των δύο χωρών σε χρηματοδοτικά προγράμματα, τα οποία αφορούν τα Δυτικά Βαλκάνια, ενώ έχουν πραγματοποιηθεί συνομιλίες για ανταλλαγή πληροφοριών και ανάπτυξη συνεργασίας στον τομέα της απολιγνητοποίησης

Υγεία

Το 2017 υπεγράφη διμερής Συμφωνία Κοινωνικής Ασφάλισης

Τηλεπικοινωνίες

Την 21η Μαΐου 2021, υπεγράφη στην Αθήνα, Μνημόνιο Κατανόησης για την μείωση των **τελών Περιαγωγής** τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών Ελλάδας- Σερβίας. Σύμφωνα με την Γενική Γραμματεία Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων- Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης της Ελλάδας, οι μειώσεις των τιμών μεταξύ τρίτων χωρών είναι αντικείμενο διμερών συμφωνιών μεταξύ των παρόχων τους. Η Ελλάδα υποστηρίζει και παροτρύνει τους παρόχους της να συνάψουν τέτοιου είδους συμφωνίες με στόχο τις μειώσεις τιμών, πλην όμως δεν είναι σε θέση να τους επιβάλλει τιμές ή την τιμολογιακή πολιτική τους. Πρόσφατα υπεγράφη συμφωνία για τη μείωση των τελών περιαγωγής μεταξύ ΕΕ και Δυτ. Βαλκανίων η οποία αναμένεται να τεθεί σε πλήρη ισχύ το 2028 (βλ. ανωτέρω). Το φθινόπωρο του 2023, όπως ανακοινώθηκε θα

πραγματοποιηθούν οι πρώτες μειώσεις όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου της κινητής τηλεφωνίας.

Εμπόριο και Οικονομία

Μνημόνιο Συνεργασίας (MoU) υπεγράφη (Βελιγράδι, 17/12/2021) μεταξύ του Οργανισμού Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων (ΟΑΕΠ), με τον αντίστοιχο σερβικό Οργανισμό **A.O.F.I** (Serbian Export Credit and Insurance Agency). Το Μνημόνιο Συνεργασίας υπέγραψε εκ μέρους του ΟΑΕΠ, ο Γενικός Διευθυντής Γρηγόριος Σταματόπουλος και εκ μέρους του A.O.F.I ο Δ/νων Σύμβουλος Dejan Vukotić.

Στόχος του εν λόγω Μνημονίου η υποστήριξη του εμπορίου και των επενδύσεων μεταξύ των δύο χωρών, μέσω συγκεκριμένων ενεργειών όπως: (i) Ανταλλαγή πληροφοριών για τρέχοντα και πιθανά νέα έργα, (ii) Διερεύνηση ευκαιριών αμοιβαίας ασφάλισης, για εξαγωγή αγαθών, υπηρεσιών, επενδύσεων και υποστήριξη ασφαλισμένων από τους δύο φορείς, (iii) Ανταλλαγή εμπορικών πληροφοριών στο πλαίσιο διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου σχετικά με την πιστοληπτική ικανότητα αγοραστών που βρίσκονται αντίστοιχα στη Σερβία ή την Ελλάδα, (iv) Διοργάνωση συναντήσεων και εκδηλώσεων B2B μεταξύ εξαγωγικών εταιρειών Σερβίας και Ελλάδας, διαφόρων τομέων όπως η γεωργία, οι κατασκευές, ο χάλυβας και το αλουμίνιο, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η βιομηχανία διαχείρισης απορριμμάτων κ.ά., (v) Διευκόλυνση της πρόσβασης Μικρο-Μεσαίων Επιχειρήσεων από τις δύο χώρες στην εξεύρεση λύσεων τόσο στον εξαγωγικό όσο και στον επενδυτικό τομέα κλπ.

3η Σύνοδος του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ)

Στις 11 Δεκεμβρίου 2019 στην Αθήνα, διεξήχθησαν οι εργασίες του 3^{ου} Ανωτάτου Συμβουλίου Συνεργασίας (ΑΣΣ) των Κυβερνήσεων Ελλάδας και Σερβίας, υπό την Προεδρία του Πρωθυπουργού κ. Μητσοτάκη και του Προέδρου της Σερβίας κ. Βούτσιτς. Επιστέγασμα των εργασιών του ΑΣΣ αποτέλεσαν η υπογραφή από τον κ. Πρωθυπουργό και Πρόεδρο της Σερβίας, **της Διακήρυξης για τη σύσταση Στρατηγικής Σχέσης Ελλάδας-Σερβίας**.

Εκκρεμεί η σύγκλιση της 4^{ης} Συνόδου στο Βελιγράδι.

Συνεργασία Ελλάδας-Σερβίας εντός πολυμερούς πλαισίου

Το 2019 διεξήχθησαν στο Βουκουρέστι οι εργασίες της **7ης Συνόδου Κορυφής της Τετραμερούς Συνεργασίας Ελλάδας, Σερβίας Ρουμανίας και Βουλγαρίας** στις οποίες έλαβαν μέρος ο κ. Πρωθυπουργός, ο Πρόεδρος Σερβίας και οι Πρωθυπουργοί Ρουμανίας και Βουλγαρίας. Στη συνάντηση εξετάστηκαν θέματα περιφερειακής συνεργασίας, μεταξύ άλλων στους τομείς της ενέργειας και διασυνδεσιμότητας στο εσωτερικό της Βαλκανικής αλλά και με τα ευρύτερα ευρωπαϊκά δίκτυα υποδομών.

Εκατέρωθεν Ελληνο-Σερβικές Επισκέψεις Οικονομικού ενδιαφέροντος

Οι σημαντικότερες αμοιβαίες επισκέψεις τα έτη **2023-2024** ήταν οι ακόλουθες:

Η Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κα Σακελλαροπούλου, συνοδευόμενη από τον Υφυπουργό Εξωτερικών, κ. Φραγκογιάννη, πραγματοποίησε επίσκεψη στο Βελιγράδι στις **27-29 Μαρτίου 2023**. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης συναντήθηκε με τον ομόλογό της κ. Βούτσιτς, την Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Εξωτερικών και τον Πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης της Σερβίας. Επιπλέον, μαζί με τον κ. Υφυπουργό συνάντησε το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου Ελληνικών Επιχειρήσεων της Σερβίας (HBA).

Ο ΠΘ κ. Μητσοτάκης πραγματοποίησε επίσκεψη στη Σερβία στις 11-12 Φεβρουαρίου 2024. Μετά τη συνάντηση των δύο επίσημων εθνικών αντιπροσωπειών, πραγματοποιήθηκε το **Σερβοελληνικό Επιχειρηματικό Φόρουμ**. Κατά τη διάρκεια αυτού, χαιρετισμούς απηύθυναν, κατά σειρά ο Πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Σερβίας κ. Marko Čadež, ο Υφυπουργός κ. Κώστας Φραγκογιάννης, ο Πρωθυπουργός κ. Κυριάκος Μητσοτάκης και ο Πρόεδρος της Σερβίας κ. Αλεξάνταρ Βούτσιτς. Ο Υπουργός Οικονομικών της Σερβίας κ. Sinisa Mali προέβη σε παρουσίαση των έργων της EXPO 2027. **Στο δεύτερο μέρος του προγράμματος του Φόρουμ, πραγματοποιήθηκαν** παρουσιάσεις των Υπουργών Εξορύξεων και Ενέργειας, Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών, Εσωτερικού και Εξωτερικού Εμπορίου και Γεωργίας και Διαχείρισης Υδάτων υπό τη μορφή πάνελ με συντονιστή τον κ. Cadez. Το τρίτο μέρος του Φόρουμ ήταν αφιερωμένο στις συναντήσεις B2B και B2G στις οποίες συμμετείχαν περίπου 350 επιχειρηματίες/εκπρόσωποι 38 επιχειρήσεων από την Ελλάδα και 124 επιχειρηματικών και οικονομικών φορέων από τη Σερβία, οι οποίες οργανώθηκαν με τη συνδρομή του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Σερβίας και του Γραφείου ΟΕΥ της Πρεσβείας.

Μεταξύ 21 και 25 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε η 45η Διεθνής Έκθεση Τουρισμού, στην οποία συμμετείχαν 27 χώρες και περίπου 400 εκθέτες. **Ως χώρα-εταίρος ορίστηκε φέτος η Ελλάδα. Ο Πρόεδρος της Σερβίας Aleksandar Vucic εγκαινίασε την έκθεση, παρουσία του Σέρβου Υπουργού Τουρισμού και Νεολαίας, κ. Husein Memic και της Ελληνίδας Υπουργού Τουρισμού, κας Όλγας Κεφαλογιάννη.** Οι δύο Υπουργοί Τουρισμού συζήτησαν για τη βελτίωση της τουριστικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, ενώ εκτίμησαν ότι για την ενθάρρυνση της διμερούς τουριστικής κίνησης, είναι απαραίτητο να τεθούν τα ζητήματα επίλυσης της κυκλοφοριακής συμφόρησης στα συνοριακά περάσματα και να καταστεί δυνατή η ολοκληρωμένη ηλεκτρονική είσπραξη διοδίων μέσω της Σερβίας και της Ελλάδας.

2.4 Δράσεις οικονομικής διπλωματίας (2023-2024)

Προς διερεύνηση και υποστήριξη των δυνατοτήτων περαιτέρω ανάπτυξης της οικονομικής συνεργασίας, το Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων Βελιγραδίου πραγματοποιεί και προγραμματίζει δράσεις οικονομικής διπλωματίας όπως, π.χ προγράμματα και εκδηλώσεις προβολής ελληνικών προϊόντων, επιχειρηματικές αποστολές σε επιλεγμένους κλάδους, ανταλλαγές επισκέψεων επιχειρηματιών σε διεθνείς Εκθέσεις Ελλάδος-Σερβίας, στοχευμένες ενέργειες εμπορικής ή επενδυτικής συνεργασίας σερβικών και ελληνικών επιχειρήσεων με οργάνωση ενημερωτικών ημερίδων-(workshops), αμφίδρομη συμμετοχή σε Συνέδρια και άλλα. Το 2023, το Γραφείο Ο.Ε.Υ. Βελιγραδίου προέβη ή συμμετείχε, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, σε σειρά πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι ακόλουθες:

A. Διακρατική συνεργασία.

- Συναντήσεις κας. Πρέσβυ και Προϊσταμένου Γραφείου ΟΕΥ με αρμόδιους Υπουργούς και Υφυπουργούς για την ανάπτυξη της διμερούς συνεργασίας, της υποστήριξης των ελληνικών εταιρειών και την αντιμετώπιση των προβλημάτων ελληνικών προϊόντων και επιχειρήσεων
- Υποστήριξη και συναντήσεις με σερβικές Αρχές για την υποστήριξη υποψηφιοτήτων Ελλάδας και Σερβίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και της EXPO 2027, αντίστοιχα.

- Παραλαβή και αποστολή προς το Υπουργείο Μεταφορών και Υποδομών της Ελλάδας, των διμερών και “transit” αδειών διέλευσης φορτηγών αυτοκινήτων που εκδίδει το Υπουργείο Υποδομών της Δημοκρατίας της Σερβίας (Δεκ. 2023).
- Συμμετοχή σε προετοιμασία επίσκεψης κ. ΠΘ, 11-12 Φεβρουαρίου 2024, και διοργάνωσης Φόρουμ και B2B και B2C συναντήσεων.

B. Στήριξη - Ανάπτυξη Επιχειρηματικότητας

- Διεκπεραίωση 116 αιτημάτων παροχής επιχειρηματικών πληροφοριών προς ελληνικές επιχειρήσεις και φορείς
- Διεκπεραίωση 6 αιτημάτων παροχής επιχειρηματικών πληροφοριών προς σερβικές εισαγωγικές επιχειρήσεις.
- Πραγματοποίηση σειράς συναντήσεων δια ζώσης και διαδικτυακά με διευθυντικά στελέχη σημαντικών εδώ δραστηριοποιούμενων ελληνικών και σερβικών επιχειρήσεων, όπως Kleeman, EBZ, AKTΩP, TEPNA, ISOMAT, Διάσταση, Βερόπουλος, Merkator, DELHAIZE, ΕΚΟ-Ελληνικά Πετρέλαια, NIS-GAZPROM, κ.α., και παροχή πληροφόρησης και στοιχείων που αφορούν στην σερβική οικονομία – αγορά, μετά από πρωτοβουλία του Γραφείου ΟΕΥ Βελιγραδίου.
- Συναντήσεις με επιχειρηματίες από την Ελλάδα οι οποίοι επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στη Σερβία, μετά από σχετικά αιτήματα των ενδιαφερομένων.
- Επίσκεψη στις παραγωγικές εγκαταστάσεις επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στη Σερβία, όπως ISOMAT, ALUMIL Autostop
- Γραπτές παρεμβάσεις υπέρ των συμφερόντων ελληνικών εταιρειών, σε περιπτώσεις που διαπιστώθηκαν προβλήματα-εμπορικές διαφορές στη συνεργασία τους με αντίστοιχες σερβικές εταιρείες .
- Ενημέρωση καθώς και παρεμβάσεις για τη διευκόλυνση της διέλευσης και την επίλυση των προβλημάτων ελληνικών φορτηγών στις συνοριακές διαβάσεις.
- Προφορική και γραπτή επικοινωνία με σερβικές Τελωνιακές, Κτηνιατρικές (κά) Αρχές για την διευθέτηση εμποδίων πρόσβασης ελληνικών προϊόντων στη σερβική αγορά.
- Συνεργασία σε τακτά διαστήματα, με Διοικητικό Συμβούλιο Συνδέσμου Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας.
- Συνδρομή σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των σιδηροδρομικών μεταφορών λόγω των εργασιών αναβάθμισης του σερβικού δικτύου
- Επικοινωνία με σερβικές Τελωνιακές Αρχές, Υπουργείο Γεωργίας, Ενέργειας και Περιβάλλοντος, Εμπορίου κτλ για την διευθέτηση προβλημάτων επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων.\
- Διοργάνωση διαδικτυακής εκδήλωσης ενημέρωσης ελληνικών φορέων και επιχειρήσεων μελετών και κατασκευών για τα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ έργα, από υπευθύνους Αντιπροσωπείας ΕΕ στο Βελιγράδι.
- Διοργάνωση Ημερίδας Οινογνωσίας Ελληνικών Οίνων στην Πρεσβευτική Κατοικία, 22 Απριλίου 2024
- Υποστήριξη Επιχειρηματικής Αποστολής ΣΕΒ, ΕΒΕΑ και Enterprise Greece στη Σερβία και διοργανώσεων B2B συναντήσεων, 27-29 Μαΐου 2024
- Διοργάνωση Παρουσίασης Ελληνικής Κουζίνας σε συνεργασία με το Ξενοδοχείο Hyatt Belgrade, 13 Ιουνίου 2024

Γ. Παρακολούθηση κατωτέρω Συνεδρίων/Ημερίδων/Εκδηλώσεων

- Επίσκεψη σε Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Βελιγραδίου, 17 Ιανουαρίου 2023

- Ενημερωτική συνάντηση των Οικονομικών & Εμπορικών Συμβούλων Κ-Μ της ΕΕ- Βελιγράδι, 10 Φεβρουαρίου 2023
- Συμμετοχή στη διαδικτυακή παρουσίαση της 14ης έκδοσης της «Γκρι Βίβλου», “Grey Book” του σερβικού συμβουλευτικού οργανισμού NALED (National Alliance for Local Economic Development-www.naled.rs)- 10 Μαρτίου 2023
- Συμμετοχή Προϊσταμένου και παρουσίαση του Σερβικού Τομέα Τροφίμων και Ποτών στην FOOD EXPO 2023, 18-20 Μαρτίου 2023
- Συμμετοχή στη Συνεδρίαση της Υποεπιτροπής εμπορίου, βιομηχανίας, τελωνειακών θεμάτων και φορολογίας, 4 Απριλίου 2023
- Συμμετοχή σε Επενδυτικό Συνέδριο στο Kragujevac, 3 Μαΐου 2023
- Συμμετοχή στη Συντονιστική συνάντηση της ΕΕ για τη χρηματοδοτική βοήθεια προς τη Σερβία, 7 Ιουνίου 2023
- Συμμετοχή σε Webinar “Implementation of the carbon border adjustment mechanism” 6 Σεπτεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Συνέδριο για τις ΑΠΕ “RES SERBIA 2023,Vrdnik 14 Σεπτεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Συνέδριο «The Future of Decarbonization in Serbia and the experience of V4 countries», 14 Σεπτεμβρίου 2023
- Ενημερωτική συνάντηση των Οικονομικών & Εμπορικών Συμβούλων Κ-Μ της ΕΕ- Βελιγράδι, 29 Σεπτεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Συνέδριο για τις ΑΠΕ, Νόβι Σαντ, 2 Οκτωβρίου 2023
- Συμμετοχή Προϊσταμένου και παρουσίαση της Σερβικής Οικονομίας σε Ημερίδα ΣΕΒ, 16 Οκτωβρίου 2023
- Ενημερωτική συνάντηση των Οικονομικών & Εμπορικών Συμβούλων Κ-Μ της ΕΕ- Βελιγράδι, 1 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε 12η Διάσκεψη για τα Ορυκτά Κοιτάσματα της Σερβίας, 7-8 Νοεμβρίου 2023
- Επίσκεψη σε Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών Pirot, και συνάντηση με Δήμαρχο, 10 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή στη Συντονιστική συνάντηση της ΕΕ για τη χρηματοδοτική βοήθεια προς τη Σερβία, 15 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή στην Παρουσίαση για την Οικονομία της Σερβίας «White Book» από το Foreign Investors Council, 21 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Ημερίδα του Υπ. Περιβάλλοντος, Sava Center, 24 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε 24ο Belgrade Economic Forum, 28-29 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Workshop με θέμα «The EUETS Enabled Accession Roadmap», 30 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Διαδικτυακή Ημερίδα για το Global Gateway, 30 Νοεμβρίου 2023
- Συμμετοχή στη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Οικονομικών και Χρηματοοικονομικών Θεμάτων, η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης ΕΕ-Σερβία, 7 Δεκεμβρίου 2023
- Συμμετοχή στη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής Μεταφορών, Ενέργειας, Περιβάλλοντος, Κλιματικής Αλλαγής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης ΕΕ-Σερβία, 7 Δεκεμβρίου 2023
- Συμμετοχή στη Συντονιστική συνάντηση της ΕΕ για τη χρηματοδοτική βοήθεια προς τη Σερβία, 14 Δεκεμβρίου 2023
- Συμμετοχή σε Ημερίδα για την Οικονομία της Σερβίας, Εμπ. & Οικ. Επιμελητήριο Σερβίας, 6 Φεβρουαρίου 2024
- Συμμετοχή στην Διοργανωθείσα Επίσκεψη από την Αντιπροσωπεία ΕΕ στον διασυνδεδημένο αγωγό φυσικού αερίου Σερβίας-Βουλγαρίας, 29 Φεβρουαρίου 2024
- Συμμετοχή Προϊσταμένου και παρουσίαση της Σερβικής Οικονομίας στο Συνέδριο του ΠΣΕ-Η Αυξανόμενη Εξωστρέφεια Της Ελληνικής Οικονομίας, Αθήνα 3 Απριλίου 2024

- Ενημερωτική συνάντηση των Οικονομικών & Εμπορικών Συμβούλων Κ-Μ της ΕΕ- Βελιγράδι, 11 Απριλίου 2024
- Συνάντηση με Δ/ντή και Στελέχη του Transport Community, 1 Ιουνίου 2024
- Συμμετοχή σε Online Ημερίδα για την πλατφόρμα EU MADB σχετικά με τα εμπορικά εμπόδια πρόσβασης στην αγορά, 19 Ιουνίου 2024
- Συμμετοχή σε παρουσίαση Έργων Κατασκευής Σιδηροδρόμου 10 Ιουλίου 2024

Δ. Συνεργασία με συλλογικούς και κλαδικούς φορείς χωρών διαπίστευσης.

- Συνεργασία με τον σύνδεσμο Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας (Hellenic Business Association-H.B.A.), όπως και το Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Βορ. Ελλάδος (ΕΣΕ), με στόχο την αποτελεσματική στήριξη των ελληνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στη Σερβία και τη διοργάνωση εξειδικευμένων δράσεων προώθησης της ελληνικής επιχειρηματικότητας και ευρύτερης προβολής της χώρας μας.
- Συναντήσεις συνεργασίας με τον δραστήριο φορέα των ξένων επενδυτών-Foreign Investment Council-(FIC), επιχειρηματικό “βραχίονα” της Αντιπροσωπείας της Ε.Ε. στη Σερβία.
- Συμμετοχή σε Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ των Διμερών Επιμελητηρίων Χωρών ΕΕ, 14 Μαΐου 2024

Ε. Επιχειρηματική πληροφόρηση.

- Μηνιαία αποστολή Ενημερωτικού Δελτίου οικονομικών και εμπορικών εξελίξεων σε επιχειρηματικούς φορείς κλπ της Ελλάδας.
- Τακτική ανάρτηση πληροφοριών οικονομικής και εμπορικής φύσης στη διαδικτυακή πύλη του Υπ. Εξωτερικών, «Agora» (www.agora.mfa.gr/Σερβία).
- Τακτική αποστολή ενημερωτικών εγγράφων με τις κυριότερες οικονομικές και εμπορικές εξελίξεις στη Σερβία.
- Παρακολούθηση και ενημέρωση για κυριότερους Διεθνείς Διαγωνισμούς που προκηρύσσονται στη Σερβία.
- Συνδρομή και ενημέρωση Γραφείου μας για πιθανή συμμετοχή ελληνικών εταιρειών στην παροχή τεχνολογίας για Σύστημα Παρακολούθησης Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου στις χώρες των Δυτ. Βαλκανίων (CBAM)
- Αποστολή επικαιροποιημένου “Επιχειρηματικού Οδηγού 2023”
- Αποστολή Έρευνας Αγοράς για τον τομέα της Ηλεκτρικής Ενέργειας της Σερβίας, Απρ.2024

ΣΤ. Προσέλκυση επενδύσεων.

- Κοινοποίηση και προώθηση αιτημάτων Ελλήνων επιχειρηματιών σχετικά με επενδυτικές ευκαιρίες
- Παρουσίαση επενδυτικών ευκαιριών και κινήτρων στις εκδηλώσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Επιμελητήριο Βελιγραδίου και Σερβίας, λοιπούς επιχειρηματικούς φορείς κλπ.

3. Συμπεράσματα – Προτάσεις

3.1. Προοπτική ενίσχυσης Ελληνικής Επιχειρηματικής Παρουσίας & Διμερούς Εμπορίου

Στα προηγούμενα κεφάλαια εκτέθηκαν και αναλύθηκαν τα μακροοικονομικά στοιχεία της σερβικής οικονομίας αλλά και πτυχές της οικονομικής θέσης της χώρας εντός του ευρύτερου γεω-οικονομικού χώρου της. Πέραν των θετικών στοιχείων της σερβικής οικονομίας που καταγράφονται μέσω των μακροοικονομικών δεικτών, όλες οι αναφορές και αναλύσεις των ξένων επενδυτών διαπιστώνουν ότι η Σερβία παρουσιάζει, από το 2012 και κυρίως το 2014, πολιτική σταθερότητα, σταθερό ετήσιο αναπτυξιακό ρυθμό, περιορισμένο πληθωρισμό και σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία έναντι των κυριότερων διεθνών νομισμάτων.

Σύμφωνα με παράγοντες της αγοράς, οι ξένοι επενδυτές συναντούν μερικά από τα χαμηλότερα λειτουργικά έξοδα της Ευρώπης, φορολογικά και τελωνειακά οφέλη, κρατικές επιδοτήσεις και τοπικά κίνητρα. Πρόσθετο πλεονέκτημα αποτελεί το ανθρώπινο δυναμικό της Σερβίας, αφού η χώρα κατατάσσεται στην 27^η θέση από τις 157 χώρες του Δείκτη Ανθρώπινου Κεφαλαίου της Παγκόσμιας Τράπεζας, η υψηλότερη στην περιοχή των Βαλκανίων.

Από την άλλη, σύμφωνα με τις ίδιες αναλύσεις, στους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι ξένες εταιρείες είναι το ελλειπές, σε ορισμένες περιπτώσεις πλαίσιο του ανταγωνισμού, το οποίο επιτρέπει φαινόμενα αθέμιτου ανταγωνισμού, συχνές τροποποιήσεις των διατάξεων για το εξωτερικό εμπόριο και τις συναλλαγές και μεταβαλλόμενες συνθήκες ελέγχων στα σύνορα.

Παρ'όλα αυτά, δε θα πρέπει να παραβλέπονται οι οικονομικές και γεωοικονομικές δυνατότητες της Σερβίας, αλλά και οι δυνατότητες περαιτέρω διμερούς συνεργασίας με τη χώρα μας. Η Σερβία, πολιτικά και, κυρίως, οικονομικά, ακολουθεί πολιτική “ανοιχτών θυρών” προς την Ανατολή και τη Δύση διατηρώντας στενή συνεργασία, ταυτόχρονα, με την ΕΕ και τις ΗΠΑ, τη Ρωσία, την Κίνα, την Τουρκία αλλά και τις γειτονικές της χώρες. (βλ. πχ στρατηγικές συμφωνίες συνεργασίας, συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών, χρηματοδότηση, επενδύσεις, “Mini Schengen – Open Balkans” κτλ). Ταυτόχρονα, ως υποψήφια προς ένταξη στην ΕΕ χώρα, ακολουθεί πορεία εναρμόνισης με το Ενωσιακό Κεκτημένο, η οποία, αργά ή γρήγορα, οδηγεί σε εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου, των δομών του κράτους και της οικονομίας.

Επιχειρηματικές Ευκαιρίες

Οι κυριότεροι τομείς που παρουσιάζουν επιχειρηματικές ευκαιρίες είναι οι ακόλουθοι:

-Έργα περιβάλλοντος: Τα έργα του **τομέα υδάτων** (κατασκευή αποχετευτικών δικτύων, συστημάτων καθαρισμού λυμάτων) και τα έργα **διαχείρισης στερεών αποβλήτων** βρίσκονται ακόμη σε νηπιακή κατάσταση και λαμβάνουν χρηματοδότηση, εκτός της Σερβικής Κυβέρνησης, από την ΕΕ και διεθνείς χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Σημειώνεται ότι, στο συγκεκριμένο τομέα, υπάρχει σημαντικός αριθμός έργων μεσαίου ή μικρού μεγέθους, που αφορούν μικρούς, αναλογικά, Δήμους, τα οποία, αν και εντάσσονται σε ευρύτερα χρηματοδοτικά σχέδια και σχήματα, προκηρύσσονται από τους ίδιους. Οι ελληνικές επιχειρήσεις διαθέτουν αξιόλογο “know-how”, μέσω έργων ΣΔΙΤ, για διαχείριση τέτοιων έργων. .

-Έργα ενέργειας: Η Σερβία ανακοίνωσε το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια για την περίοδο 2023-2030, το οποίο προβλέπει σημαντική ανάπτυξη της παραγωγής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές (Φωτοβολταϊκά – ηλιακά και αιολικά συστήματα) καθώς και συστήματα

αποθήκευσης, με εκτιμώμενο ύψος επενδύσεων τα 27 δισ. ευρώ, για το σύνολο της περιόδου. Μέχρι σήμερα η Σερβία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη χρήση **άνθρακα** ενώ στο πλαίσιο της συμφωνίας των Παρισίων για το περιβάλλον και στην προοπτική ένταξής της στην ΕΕ, οφείλει να περιορίσει τη χρήση του. Ο τομέας ανάπτυξης των ΑΠΕ θα αποτελέσει σημαντικό πεδίο επενδύσεων για τα επόμενα χρόνια. Στον τομέα αυτό οι ελληνικές επιχειρήσεις διαθέτουν επίσης υψηλή εξειδίκευση και ωριμότητα. Ο **αγωγός φυσικού αερίου Θεσσαλονίκης-Σκοπίων**, που αποτελεί ένα από τα τελευταία έργα που θα χρηματοδοτήσουν Ευρωπαϊκές Τράπεζες στον τομέα αυτό. Ο αγωγός αυτός αναμένεται να συνεχίσει προς Σερβία, καθώς είναι επίσης, από τα τελευταία έργα που φαίνεται να χρηματοδοτεί η ΕΕ, στο πλαίσιο της διαφοροποίησης των πηγών προμήθειας ενέργειας της Σερβίας. Οι συνεπαγόμενες επενδύσεις θα είναι μεγάλες. Το συγκριτικό πλεονέκτημα των ελληνικών εταιρειών, είτε στην κατασκευή, είτε στην προμήθεια αερίου (και στο μέλλον υδρογόνου) είναι αξιόλογο.

-Σιδηρόδρομοι: Τα έργα στον τομέα αυτό βρίσκονται σε αρχικό στάδιο. Το έργο Stara Pazova - Novi Sad - Subotica - Ουγγαρία υλοποιείται με κινέζικα και εν μέρη ρωσικά δάνεια. Ενώ η κινεζική πλευρά επεδίωκε να της ανατεθεί, χωρίς διαπραγματεύση, η κατασκευή ολόκληρης της γραμμής από **Βόρεια Μακεδονία (Πρέσεβο) - Νις - Βελιγράδι - Κροατία (Sid)**, με διασύνδεση προς Stara Pazova, από τον Απρίλιο 2022 η ΕΕ απαίτησε να αναλάβει τη μελέτη και χρηματοδότηση της κατασκευής αυτής. Οι δε εργασίες του τμήματος Νις-Βελιγράδι θα είναι ταχέως ρυθμού. Το τμήμα Βόρεια Μακεδονία (Πρέσεβο) - Νις ανέλαβε το IPF8, σε κοινοπραξία με την Δανική COWI και τη Γαλλική EGIS. Τέλος η μελέτη του τμήματος Βελιγράδι - σύνορά με Κροατία (Sid), ανατέθηκε και αυτή στην Γαλλική EGIS και την Δανική COWI. Στις δύο τελευταίες κοινοπραξίες, συμμετέχει και η ελληνική μελετητική εταιρεία SYSTEMA. Ολόκληρη η γραμμή έχει προϋπολογισμό γύρω στα 2 δισ. ευρώ με χρόνο υλοποίησης τα 5-10 χρόνια. Χρηματοδοτείται από την ΕΕ με κοινοτικά "grants", δάνεια από ΕΙΒ, EBRD και άλλες τράπεζες (π.χ. Παγκόσμια Τράπεζα) και τον σερβικό προϋπολογισμό.

Υπάρχουν και άλλα υπό σχεδιασμό σιδηροδρομικά έργα, όπως η βελτίωση των γραμμών σύνδεσης **προς Κόσοβο** (από βορρά προς Μιτρόβιτσα) καθώς και από νότια, δηλαδή από Νις - Merdare - Πρίστινα. Αντίστοιχα θα προωθηθούν και οι βελτιώσεις των συνδέσεων με τη Ρουμανία, αλλά ως δεύτερη προτεραιότητα. Στις εξελισσόμενες μελέτες απασχολούνται ήδη αρκετοί Έλληνες μηχανικοί.

-Αυτοκινητόδρομοι: Αντίθετα με τα προαναφερθέντα, στον τομέα αυτό οι ευκαιρίες φαίνεται να μειώνονται καθώς το βασικό εθνικό οδικό δίκτυο θα έχει ολοκληρωθεί στο εγγύς μέλλον.

-Επίβλεψη Έργων: Στο πλαίσιο του Σχεδίου Δημοσίων Προμηθειών του Υπουργείου Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών για το 2024, έχουν προγραμματισθεί για το 2024 διαγωνισμοί για προμήθειες υπηρεσιών επίβλεψης σε 7 μεγάλα έργα υποδομής συνολικής αξίας 111,6 εκατ. ευρώ: (1.Αυτοκινητόδρομος Rozega-Kotroman και σήραγγα Kadinjaca, 2. Οδός ταχείας κυκλοφορίας «Vojvodina Smile», 3.Αυτοκινητόδρομος Βελιγραδίου-Ζρενιάνιν-Νόβι Σαντ, 4. Περιφερειακός δρόμος Uzice, 5.Σιδηρόδρομος Zemun Polje-Εθνικό Στάδιο Surcin, 6. 2η φάση κατασκευής αποχετευτικού δικτύου Βελιγραδίου, 7. Έργο ολοκλήρωσης διακλάδωσης Διαδρόμου 10 (Y-leg)). Περισσότερες Πληροφορίες [ΕΔΩ](#)

-“Agri-Business”: Η σερβική γεωργία (6,3% του ΑΕΠ), συμβάλει στην ανάπτυξη αγροτικών περιοχών καθώς απασχολεί το 16,9% περίπου του εργατικού δυναμικού της χώρας. Τα “αδύνατα σημεία” της σερβικής γεωργίας, μεταξύ άλλων, αφορούν τα χαμηλά εισοδήματα, τα

πρότυπα που μερικές φορές αποκλίνουν από τους διεθνείς κανόνες, ζητήματα υποδομής και την παρουσία μονοπωλίων στην αλυσίδα παραγωγής και λιανικής. Τα **κύρια εισαγόμενα** στη Σερβία προϊόντα περιλαμβάνουν τον καφέ, τα καπνά, τη σόγια, τις μπανάνες, τα λαχανικά και τα ψάρια. Όσον αφορά το **ελαιόλαδο**, μη παραδοσιακό προϊόν διατροφής των Σέρβων, παρουσιάζονται ορισμένες προοπτικές διότι αλλάζουν οι καταναλωτικές συνήθειες και η ζήτηση παρθένου ελαιόλαδου σημειώνει σταθερή αύξηση. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, σύμφωνα με αξιόπιστα στοιχεία, η κατανάλωσή του ανερχόταν σε 2.663.621 λίτρα το έτος 2017, αλλά τα επόμενα έτη υπερέβη τα 3.000.000 λίτρα.

Πέραν των εμπορικών ανταλλαγών, σημαντικές ευκαιρίες παρουσιάζονται στους υποτομείς παραγωγής και επεξεργασίας φρούτων και προϊόντων ζωϊκής παραγωγής.

-Ιατρικές συσκευές: Ο εκσυγχρονισμός του τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, που ωθείται κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα, δημιουργεί ζήτηση για προηγμένα **ιατροτεχνολογικά προϊόντα και εξοπλισμό**. Καθώς η ανάγκη για περισσότερες, σύγχρονες ιατρικές υπηρεσίες μεγαλώνουν, η ζήτηση για ιατρικά αναλώσιμα και φαρμακευτικά προϊόντα αναμένεται να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια. Η **οδοντιατρική** είναι επίσης τομέας που προσφέρει καλές δυνατότητες για εξαγωγές οδοντιατρικών προμηθειών και εξοπλισμού.

-Τηλεπικοινωνίες: Ο τομέας των τηλεπικοινωνιών αντιπροσωπεύει το 6% του ΑΕΠ της χώρας. Η Σερβία προσπαθεί να καταστήσει τον τομέα αυτό ανταγωνιστικό και να προσελκύσει ξένους επενδυτές ώστε να βελτιώσουν την ποιότητα των υπηρεσιών αυτών. Οι τηλεπικοινωνίες προσφέρουν ευκαιρίες στον **τεχνολογικό εξοπλισμό** και τις **υπηρεσίες**, καθώς οι φορείς εκμετάλλευσης επεκτείνουν τα υπάρχοντα κινητά και ευρυζωνικά δίκτυα.

-Ψηφιακή οικονομία: Σύμφωνα με μελέτη που χρηματοδότησε η EBRD για την ψηφιοποίηση της σερβικής οικονομίας και την περαιτέρω ανάπτυξη των ευρυζωνικών δικτύων, συμβατών με τις απαιτήσεις της ΕΕ για συνδέσεις 100Mbps και άνω, οι ανάγκες είναι σημαντικές. Η δε Ελλάδα βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση ακόμη και σε σχέση με άλλα Κ.-Μ., στην ανάπτυξη των **υπηρεσιών 5G**. Υπάρχει πεδίο συνεργασίας τηλεπικοινωνιακών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα με αντίστοιχες Σέρβικες. Η Σερβία διαθέτει, επίσης, πολύ καλά εκπαιδευμένους επιστήμονες σε “Software, hardware engineering”, με αποτέλεσμα πολλές ξένες και ιδιαίτερα αμερικάνικες επιχειρήσεις να κάνουν “**outsourcing**” δραστηριοτήτων τους στη χώρα αυτή.

-Μεταφορές: Η Σερβία φιλοδοξεί να γίνει κέντρο “**logistics**” της κεντρικής Ευρώπης. Στην περιοχή Nova Pazova-Stara Pazova, δυτικά του αυτοκινητοδρόμου Βελιγραδίου-Νόβι Σαντ, δημιουργήθηκαν τεράστιες μονάδες διαχείρισης μεταφορών και υπηρεσιών “door to door”, όπως και αποθήκευσης προϊόντων (logistics). Μεταξύ αυτών δεσπόζουν οι αποθήκες της εταιρείας Schenker, μέλους του γερμανικού ομίλου DB, δηλαδή των γερμανικών σιδηροδρόμων. Η ανάπτυξη των εμπορευτικών σταθμών του ΟΛΠ και, ιδιαίτερα, του ΟΛΘ και η συνακόλουθη ανάπτυξη των εμπορευματικών μεταφορών προς Βορρά, καθιστά τον τομέα υπηρεσιών διαμετακόμισης, έναν εξ αυτών που προσφέρονται για ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ ελληνικών και σερβικών εταιρειών

-Ιδιωτικοποιήσεις: Σύμφωνα με δημοσιεύματα, το 2024, ενδέχεται να γίνει η ιδιωτικοποίηση 13 κρατικών εταιρειών, μεταξύ των οποίων οι **Lasta, Jugoinspekt και Stamparija Borba από το Βελιγράδι, Trayal Korporacija από το Krusevac, η Toza Markovic από Kikinda, η JAT Apartmani, καθώς και το RTV Kragujevac**. Το Υπουργείο Οικονομίας ενημέρωσε τη βάση δεδομένων των εταιρειών προς ιδιωτικοποίηση και ανέφερε ότι για 41 εταιρείες, μεταξύ των οποίων είναι 9 τοπικά ιαματικά λουτρά, για διάφορους λόγους, δεν είναι δυνατόν να ανοίξουν

δημόσιες προσκλήσεις άμεσα. Οι εταιρείες Yumco και Simpro με έδρα το Vranje, καθώς και η Tigar Pirot, περιμένουν πρώτα την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα Προσυσταθέντα Σχέδια Αναδιοργάνωσης (PPRP). Για τον ίδιο λόγο, προς το παρόν, δεν θα κινηθούν οι διαδικασίες ιδιωτικοποίησης των Politika, FAM Hemofluid και Energetika από το Kragujevac. Η ιδιωτικοποίηση του ορυχείου Ρεσάβιτσα έχει σταματήσει προς το παρόν επειδή, όπως εξηγείται, «οι περαιτέρω δραστηριότητες εξαρτώνται από τις αποφάσεις της Κυβέρνησης της Σερβίας, η οποία έχει μερίδιο ιδιοκτησίας 67,14%.

-Έργα Υποδομών με Ευρωπαϊκή Χρηματοδότηση: Σύμφωνα με το Western Balkans Economic and Investment Plan, η **ΕΕ για την περίοδο 2021-2027** σκοπεύει να υλοποιήσει έργα υποδομών ύψους 9 δισ. ευρώ στις έξι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Θα πρέπει να επιδιωχθεί ενδεχόμενη ελληνο-σερβική συνεργασία για την υλοποίηση μεγάλων έργων, πολλαπλώς ωφέλιμων για την χώρα μας και την Βαλκανική περιοχή, με συγχρηματοδότηση από την ΕΕ.

Περισσότερες Πληροφορίες για το Χρονοδιάγραμμα των επόμενων έργων [ΕΔΩ](#).

Εκτός των κύριων οργανισμών χρηματοδότησης (πχ EU, EIB EBRD, World Bank, UNDP κλπ), χρήσιμες πληροφορίες για τα υπό κατασκευή έργα μπορούν να αντληθούν μέσω: του **Συμβουλίου της Αναπτυξιακής Τράπεζας της Ευρώπης** ([CEB-https://coebank.org/en](https://coebank.org/en)), κυρίως για οικοδομικά έργα σε νοσοκομεία, δικαστικά μέγαρα, φυλακές κτλ, καθώς και από την **Γερμανική Τράπεζα Εξωτερικής Βοήθειας KfW** (<https://germancooperation.rs/kfw>) που χρηματοδοτεί έργα υποδομών ιδιαίτερα σε κλάδους **ενέργειας και περιβάλλοντος**. Επίσης στην ιστοσελίδα του Γραφείου Δημοσίων Συμβάσεων: <http://www.obnova.gov.rs/english/public-procurement>, στις ιστοσελίδες της ΕΕ <https://europa.rs/open-tenders/?lang=en>, <https://ted.europa.eu/TED/main/HomePage.do>, και <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>. Τέλος, καθημερινή ενημέρωση για **προκηρύξεις διαγωνισμών και έργων** μπορούν να αναζητηθούν στη συνδρομητική ιστοσελίδα : <https://www.ekapija.com/en/tender>. Οι ελληνικές κατασκευαστικές εταιρείες και τα γραφεία μελετών μπορούν να απευθύνονται πρωταρχικά στις ιστοσελίδες αυτών των οργανισμών για να λάβουν τη σχετική πληροφόρηση.

Ως προς την **ελληνική παρουσία στη Σερβία**, η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 2010 και η συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας είχε ως αποτέλεσμα την συρρίκνωση της ελληνικής επιχειρηματικής παρουσίας στη Σερβία. Εμβληματική περίπτωση αποτελεί η σταδιακή αποχώρηση των ελληνικών Τραπεζών από την αγορά, η οποία επέδρασε αρνητικά τόσο ως προς την εικόνα της Ελλάδας στη σερβική αγορά όσο και ως προς την ευρύτερη ελληνική επενδυτική παρουσία. Όμως **στον κατασκευαστικό τομέα, η Ελλάδα διατηρεί ακόμα θετικό "brand name"** στην αγορά της Σερβίας και οι κατασκευαστικοί της όμιλοι απέδειξαν ότι δύνανται να προσφέρουν τεχνογνωσία (συνήθως ως ανάδοχοι), με θυγατρικές ελληνικών ομίλων να αναλαμβάνουν σημαντικά έργα. Οι ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ, ΑΚΤΟΡ ΑΤΕ ΟΓΡΑΝΑΚ και ΤΕΡΝΑ S.A. συμμετείχαν σε οδικά έργα του Διαδρόμου 10. Όπως προαναφέρθηκε, η **δε Τερνα S.A.** εκτελεί έργα στο αεροδρόμιο Nikola Tesla του Βελιγραδίου, όπως κατασκευής νέων εγκαταστάσεων επιβατικών τερματικών και ανακαίνισης υφιστάμενων τερματικών σταθμών.

Συνοψίζοντας, με δεδομένο το υπόβαθρο των διμερών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων, εκτιμάται ότι η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται σε ένα ευρύ **φάσμα τομέων με προοπτικές** για συνεργασίες, μερικοί από τους οποίους είναι:

- κατασκευές, δομικά υλικά, αγορά ακινήτων
- ενέργεια - ανανεώσιμες πηγές ενέργειας,
- τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας,

- ανακύκλωση - διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων- αρδευτικά συστήματα
- μεταφορές-logistics
- αγροτο-διατροφικός τομέας
- τομέας υγείας - ιατρο-φαρμακευτικά προϊόντα και εξοπλισμός
- ξενοδοχειακός τομέας –τουριστικές υπηρεσίες
- τομέας ορυκτού πλούτου

Εμπόδια & Προβλήματα

Η Σερβική αγορά προσφέρει μεν επιχειρηματικές ευκαιρίες, αλλά παρουσιάζει και εμπόδια. Η χώρα φέρει ακόμη κάποια χαρακτηριστικά των πρώην σοσιαλιστικών καθεστώτων που προσπαθούν να προσαρμοστούν στην ελεύθερη οικονομία. Η γραφειοκρατία, τα εγχώρια επιχειρηματικά συμφέροντα και η εμβρυακή λειτουργία των κανόνων ανταγωνισμού, αποτελούν μερικά από αυτά. Όπως ήδη προαναφέρθηκε, σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρούνται, αποκλίσεις μεταξύ του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου και της εφαρμογής του.

Παρά τις βελτιώσεις των τελευταίων ετών, προβλήματα με τις Σερβικές Αρχές αντιμετωπίζουν πολλές ξένες εταιρείες, μεταξύ των οποίων και Ελληνικές. Είτε λόγω συχνών αλλαγών στη νομοθεσία, είτε λόγω τοπικών “πρακτικών”, ως προς τον χωροταξικό σχεδιασμό ή την εφαρμογή νέων προτύπων οι εταιρείες καλούνται να αντιμετωπίσουν καταστάσεις οι οποίες θέτουν σημαντικά εμπόδια στη δραστηριοποίησή τους ή ακόμα και σε κίνδυνο τη λειτουργία και βιωσιμότητά τους.

Επιπλέον, συχνά είναι τα προβλήματα και οι κίνδυνοι που προκύπτουν από τη συνεργασία Ελληνικών επιχειρήσεων με Σερβικές εταιρείες. Υπάρχουν αρκετά παραδείγματα παύσης πληρωμών, αθέτησης όρων συμβολαίου κ.λπ. Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο λόγω των αδυναμιών και των καθυστερήσεων του δικαστικού συστήματος της χώρας, με αποτέλεσμα οι πληγείσες εταιρείες να επιβαρύνονται με σημαντικά κόστη και.

Πιο συγκεκριμένα, προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές – και όχι μόνο - επιχειρήσεις στη Σερβία, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας (HBA), είναι συνοπτικά τα εξής:

-ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - Μη ξεκάθαροι όροι του μισθοδοτικού κανονισμού

Ο υπολογισμός των εργατικών αποδοχών σύμφωνα με το εργατικό δίκαιο της Σερβίας είναι εξαιρετικά περίπλοκος και ρυθμίζεται από επιτακτικούς κανονισμούς. Οι διεθνείς εταιρείες που λειτουργούν στη Σερβία δεν είναι σε θέση να υπολογίσουν τον μισθό του εργαζομένου με τον ίδιο τρόπο όπως σε άλλες χώρες, μιας και η δομή αυτού διαφοροποιείται στις περιπτώσεις απουσίας του εργαζομένου σε περίοδο ασθένειας, σε εθνικές αργίες, σε ετήσιες άδειες, σε άδειες μετ’ αποδοχών κ.λπ. Άμεση συνέπεια είναι η αδυναμία προγραμματισμού του προϋπολογισμού της εταιρείας.

- Χρονοβόρα διαδικασία χορήγησης άδειας εργασίας αλλοδαπού

Παρά τα οφέλη που προκύπτουν από τις τροποποιήσεις του Νόμου περί απασχόλησης αλλοδαπών και της περί αλλοδαπών νομοθεσίας στη Σερβία, προβληματίζουν ορισμένες διατάξεις που προβλέπουν ότι η άδεια εργασίας μπορεί να εκδοθεί βάσει της προσωρινής άδειας διαμονής του αλλοδαπού εργαζομένου. Στη Σερβία η λήψη προσωρινής άδειας διαμονής είναι αρκετά δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία.

- Χρονοβόρες δικαστικές διαδικασίες επιχειρηματικών διαφορών

Τα έγγραφα των δικαστικών υποθέσεων θα πρέπει να είναι προσβάσιμα σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι ακροάσεις να πραγματοποιούνται ανά μικρότερες χρονείες το καθιερωμένο χρονοδιάγραμμα των ακροάσεων, είτε μεσολάβει μεγάλο χρονικό διάστημα (δύο ή και περισσότερων ετών) για την έκδοση της απόφασης, γεγονός που συμβάλλει στην καθυστέρηση της περάτωσης των δικαστικών διαδικασιών.

-ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - Μειωμένη διακίνηση εμπορευμάτων μέσω **σιδηροδρομικών γραμμών** και περιορισμένος αριθμός αδειών εισαγωγής προϊόντων από Ελλάδα. Ο εκσυγχρονισμός του σιδηροδρομικού τομέα στη Σερβία αποτελεί σημαντικό ζήτημα για τις εμπορευματικές της σχέσεις με Ελλάδα. Μεγάλος αριθμός σιδηροδρομικών γραμμών δεν χρησιμοποιείται, ενώ παράλληλα οι ταχύτητες μεταφοράς των εμπορευμάτων δεν είναι ικανοποιητικές.

-ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ -Καταχώρηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας.

Παρόλο που η διαδικασία απόκτησης άδειας οικοδόμησης στη Σερβία έχει απλουστευτεί, οι αρμόδιες Αρχές της χώρας θα πρέπει να εκδίδουν άδειες με το κατάλληλο, συγκεκριμένο περιεχόμενο. Σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς, θα ήταν χρήσιμο να επιτρέπουν στον επενδυτή την καταχώρηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας του για τις νεόδμητες εγκαταστάσεις, χωρίς να τον εκθέτουν σε πρόσθετες απώλειες χρόνου και σπατάλη κεφαλαίων για την απόκτηση επιπλέον ειδικών εγγράφων.

-ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ - Απαρχαιωμένο γραφειοκρατικό σύστημα

Στη Σερβία υπάρχει μεγάλο πρόβλημα με τη γραφειοκρατία, η οποία οδηγεί σε **δυσλειτουργική διοίκηση** και “αργό” φορολογικό σύστημα. Καίριο ρόλο σε αυτό θα αποτελούσε η απλοποίηση και ψηφιοποίηση της διαδικασίας φορολογικής συμμόρφωσης και η ενδυνάμωση της φορολογικής εκπαίδευσης.

-ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ - Αδιαφανείς διαδικασίες ως προς την επιλογή του αναδόχου για τα υπό σχεδιασμό κρατικά έργα και μη εφαρμογή του Κανονισμού της Ε.Ε. περί προμηθειών.

Παρά την έγκριση νομοθετικών διατάξεων που συμβαδίζουν με τους Κανονισμούς της Ε.Ε., δεν σημειώθηκαν σημαντικές βελτιώσεις όσον αφορά την καταπολέμηση της διαφθοράς στις δημόσιες συμβάσεις και την επιβολή κυρώσεων για σχετικά αδικήματα. Υφίστανται προβλήματα ανταγωνισμού στις Δημόσιες Συμβάσεις λόγω του γεγονότος ότι επιτρέπεται εξαίρεση, βάσει του ψηφισθέντος νόμου (Φεβρ. 2020), από την εφαρμογή κανόνων σχετικά με έργα «ειδικής σημασίας για τη Δημοκρατία της Σερβίας», αλλά και λόγω των κενών στη νομοθεσία για έργα συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ). Τα έργα πολλές φορές δεν προκηρύσσονται, αλλά δίνονται με **απ’ ευθείας ανάθεση** σε ξένες, κυρίως, εταιρείες προερχόμενες από συγκεκριμένες συνήθως χώρες (πχ Κίνα), βάσει του ανωτέρω νόμου. Επιπλέον, συχνά είναι και τα φαινόμενα «φωτογραφικών προκηρύξεων» και **διακριτικής μεταχείρισης**, με περιπτώσεις μη έγκαιρων και σαφώς αιτιολογημένων ακυρώσεων Διαγωνισμών. Τέλος, συχνό είναι και το πρόβλημα της «**ασυνήθιστα χαμηλής τιμής**» στις δημόσιες συμβάσεις της χώρας.

-Λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος: Πολλές ευρωπαϊκών συμφερόντων τράπεζες, αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετιζόμενα με την πολιτική της Κεντρικής Τράπεζας της Σερβίας. Ο τραπεζικός τομέας είναι από τους πλέον “ρυθμισμένους” με πλειάδα παλαιάς νοοτροπίας **γραφειοκρατικών κανονισμών και περιορισμών**. Υπάρχει, επίσης, αδυναμία προστασίας έναντι **συναλλαγματικών και παρεμφερών κινδύνων** για αγορές και πωλήσεις σε νόμισμα διαφορετικό του ευρώ.

-ΕΜΠΟΡΙΟ - Ασάφειες στις νομικές υποχρεώσεις των εμπόρων

Οι ασάφειες αναφορικά με την εισαγωγή προϊόντων και οι μη πλήρως καθορισμένες νομικές υποχρεώσεις που πρέπει να πληροί ένα κατάστημα λιανικής πώλησης στη Σερβία, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες της δύσρυθμης λειτουργίας του εμπορίου στη Σερβία. Για ορισμένα έγγραφα που πρέπει να υποβάλλονται κατά την εισαγωγή ελληνικών προϊόντων στη Σερβία, η **νομοθεσία είναι αμφιλεγόμενη**, με αποτέλεσμα οι εισαγωγείς να βασίζονται σε γενικές οδηγίες που δημοσιεύονται στους δικτυακούς τόπους των αρμόδιων σερβικών αρχών. Επίσης, κατά την **εισαγωγή υπάρχει και το πρόβλημα της αιτιολόγησης του αριθμού ληφθέντων δειγμάτων**. Τέλος, έχει παρατηρηθεί ότι λόγω μη ύπαρξης συγκεκριμένης ερμηνείας της ρύθμισης που αφορά τις νομικές υποχρεώσεις των εμπόρων, σε διαφορετικές περιοχές της Σερβίας οι υπηρεσίες επιθεώρησης εφαρμόζουν διαφορετικά κριτήρια για τον έλεγχο και την επιβολή κυρώσεων.

-ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ - Καθυστερήσεις λόγω συνοριακών ελέγχων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται επιπρόσθετα κόστη και δυσκολίες κατά την εισαγωγή προϊόντων στη Σερβία, επηρεάζοντας αρνητικά την ανταγωνιστικότητα αυτών. Κατά τη διαδικασία του εκτελωνισμού στη Σερβία αντιμετωπίζονται τεχνικά εμπόδια και η εφαρμογή της διαφοροποιείται από τελωνείο σε τελωνείο. Αυτά που έχουν σημειωθεί ως συχνά προβλήματα είναι π.χ. η απαίτηση το εμπορικό έγγραφο να φέρει τη σφραγίδα του Έλληνα πωλητή (παρόλο που διεθνώς η ύπαρξη σφραγίδας δεν αποτελεί προϋπόθεση) και η απαίτηση γραπτής σύμβασης ακόμη και αν αυτή δεν είναι υποχρεωτική.

Επιπλέον, οι έλεγχοι ποιότητας (π.χ. τρόφιμα, λιπάσματα κτλ) είναι τακτικοί και εφαρμόζονται σε κάθε εισαγωγή, **επιβραδύνοντας άσκοπα τη διαδικασία του εκτελωνισμού** για τα τακτικά εισαγόμενα εμπορεύματα που έχουν επιθεωρηθεί από ελληνικά διαπιστευμένα εργαστήρια. Επίσης, θα ήταν χρήσιμο να εξεταστεί η δυνατότητα μείωσης ή ακόμη και κατάργησης των εισαγωγικών δασμών στις βιομηχανικές πρώτες ύλες. Κάτι που αναμένεται να συμβεί όταν η Σερβία ενταχτεί στην Ε.Ε.

-Λοιπά μη Δασμολογικά Εμπόδια (Μ.Δ.Ε.) στις εισαγωγές: Παρατηρείται συχνά πρόβλημα κατά την εισαγωγή γαλακτοκομικών, κρέατος, λιπασμάτων και άλλων προϊόντων φυτικής και ζωικής προέλευσης και ιδίως όσον αφορά τις απαιτούμενες προϋποθέσεις/κτηνιατρικά πιστοποιητικά.

-Μη-δασμολογικά εμπόδια στις διαδικασίες εξαγωγών σε δευτερογενείς πρώτες ύλες, όπως πχ όταν πρόκειται για εξαγωγές μη επικίνδυνων αποβλήτων. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει οικολογική δικαιολογία για την απαγόρευση της εξαγωγής τέτοιων αποβλήτων. Συνεπώς, οι αρχές της ελεύθερης αγοράς παραβιάζονται σοβαρά όταν χωρίς επίσημες διευκρινήσεις, επί μήνες, δεν χορηγούνται εξαγωγικές άδειες (κλπ).

Εκτός των ανωτέρω εμποδίων υπάρχουν και **άλλα προβλήματα** που συναντούν οι Ελληνικές και άλλες ξένες εταιρείες στη Σερβία, όπως το θέμα κατοχύρωσης **δικαιωμάτων ιδιοκτησίας ως προς τη χρήση γης, ο αθέμιτος ανταγωνισμός** κλπ. Όπως ήδη αναφέρθηκε προηγουμένως, ένα από τα σημαντικότερα όλων που παραμένει ως ζητούμενο, αποτελεί η **άνιση μεταχείριση** των υποψηφίων κατά τη διαδικασία συμμετοχής και επιλογής του "μειοδότη" σε δημόσιους ή και ιδιωτικούς διαγωνισμούς κλπ.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη βαρύτητα φαίνεται να έχει η προσωποποιημένη επαφή **με τα εντόπια κέντρα αποφάσεων καθώς και η συμμετοχή σε επιχειρηματικούς φορείς επιρροής** οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να συν-διαμορφώνουν τις εισηγήσεις για τα κατά καιρούς υπό επεξεργασία κλαδικά νομοθετικά ή κανονιστικά πλαίσια. Συνεπώς θεωρούμε

χρήσιμη την ανάλογη επαφή και δραστηριοποίηση ελληνικών εταιρειών στη Σερβία, τόσο στον Σύνδεσμο Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας (**HBA**) ή/και στο Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο και το Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Β.Ελλάδος-**ΕΣΕ**, αλλά σε σημαντικούς φορείς επιρροής, όπως τον Σύνδεσμο για την Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη, NALED (www.naled.rs) και το Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών (**FIC**-www.fic.org.rs). Τα τελευταία, σε συνεργασία με την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Σερβία (www.europa.rs), αλλά και άλλους εγχώριους συλλογικούς φορείς, κάθε χρόνο υποβάλλουν επεξεργασμένες προτάσεις (**advocacy**) προς την Σερβική Κυβέρνηση σχετικά με την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, το νομοθετικό πλαίσιο, την φορολογία και την επίλυση σημαντικών προβλημάτων ή εμποδίων που συναντούν **επιχειρηματικοί κλάδοι** στην Σερβική αγορά, ενώ συμμετέχουν, επίσης, μαζί με εκπροσώπους της Σερβικής κυβέρνησης και "decision makers", σε σημαντικά ετήσια οικονομικά Φόρουμ, όπως αυτό του Κοραονικ .

Περιτεύει να τονιστεί η σημασία της επαφής των εταιρειών που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στη σερβική αγορά, με το Γραφείο Ο.Ε.Υ. της Πρεσβείας της Έλλάδας στο Βελιγράδι, προκειμένου να αποκτήσουν μια πρώτη εικόνα και πληροφόρηση για την αγορά και τις ιδιαιτερότητες της.

3.2. Προτάσεις δράσεων ενίσχυσης εξωστρέφειας

Για **μόνιμη παρουσία ενός ελληνικού εξαγωγικού προϊόντος** (αγαθού ή υπηρεσίας) στη σερβική αγορά, απαιτείται επιμονή και υπομονή. Η ελληνική εξαγωγική εταιρεία **δεν θα πρέπει να αναμένει ιδιαίτερο κέρδος κατά τα δύο-τρία πρώτα χρόνια**. Η Σερβία θεωρείται μικρή αγορά αλλά αποτελεί **εφαλτήριο** για τις λοιπές αγορές των χωρών της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η δημιουργία κάποιας **σχέσης εμπιστοσύνης** μεταξύ ελλήνων και σέρβων επιχειρηματιών. Στο πλαίσιο αυτό, θεωρούμε, χρήσιμη την υπενθύμιση της **ελληνικής εμπειρίας, ως προς την προσέγγιση της Σερβίας κατά την τελευταία εικοσαετία**, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον ελληνικό δημόσιο τομέα.

Ο ανταγωνισμός πλέον είναι ισχυρός με πολλούς μεγάλους νέους επενδυτές οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στη χώρα δημιουργώντας νέες επιχειρηματικές εναλλακτικές για τους Σέρβους, όπως Ιταλία, ΗΠΑ, Γαλλία, Αυστρία, Κίνα, Γερμανία , Τσεχία, Τουρκία κλπ. Έκτοτε πολλοί Σέρβοι επιχειρηματίες συνήθιζαν να δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους ανωτέρω "νέους παίχτες" στη χώρα τους και να αντιμετωπίζουν την Ελλάδα περισσότερο ως τουριστικό προορισμό. Δυστυχώς, **περιορισμένος αριθμός Σέρβων επιχειρηματιών επισκέπτεται κατά τα τελευταία 10-15 χρόνια κλαδικές εκθέσεις και επιχειρηματικές εκδηλώσεις στην Ελλάδα**.

Συνιστάται οι επιχειρηματίες **να ακολουθούν πιστά την εγχώρια νομοθεσία** και να δίνουν **ιδιαίτερη βαρύτητα σε προωθητικές δράσεις**.

Σημειώνεται τέλος, ότι όσες χώρες ασκούν εξωστρεφή οικονομική στρατηγική προς τη Σερβία (πχ Τουρκία, Αυστρία, Ιταλία, Γερμανία, Κίνα κλπ), δεν περιορίζονται μόνο στις εξαγωγές τους, αλλά ακολουθούν μια πολιτική "win-win". Οι χώρες αυτές επιδιώκουν μόνιμη παρουσία στην τοπική αγορά μέσω επενδύσεων εντάσεως κεφαλαίου, επωφελούμενες των αντίστοιχων επενδυτικών κινήτρων για ευκολότερη πρόσβασή τους στην ευρωπαϊκή αγορά. Το ευνοϊκό επενδυτικό πλαίσιο κινήτρων της Σερβίας, επιδοτεί θέσεις εργασίας και χρήση οικοπέδων για μερικά χρόνια ενώ υπάρχει εκπαιδευμένο προσωπικό (μηχανικοί, τεχνικοί κλπ) διεθνώς ανταγωνιστικού, εργατικού κόστους. Μικρομεσαίες ξένες επιχειρήσεις

δημιουργούν μικρές παραγωγικές μονάδες στη Σερβία και κυρίως στις περιοχές νοτίως του Βελιγραδίου. Διμερείς συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών της Σερβίας με άλλες χώρες, επιτρέπουν στα περισσότερα σερβικά προϊόντα να εξάγονται ατελώς ή με ευνοϊκό δασμολογικό καθεστώς προς τις αγορές αυτές.

Πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την οικονομία και την αγορά της Σερβίας, τις διμερείς οικονομικο-εμπορικές μας σχέσεις (κλπ), περιέχονται την ιστοσελίδα www.agora.mfa.gr/Σερβία, στον Επιχειρηματικό Οδηγό 2021-2022, (πχ. σύσταση εταιρείας, φορολογικό πλαίσιο, επενδυτικά κίνητρα κτλ) ή στις κλαδικές έρευνες σερβικής αγοράς του Γραφείου ΟΕΥ Βελιγραδίου (πχ για δομικά υλικά-κατασκευαστικό τομέα-αγορά ακινήτων, διαχείριση αποβλήτων, υψηλή τεχνολογία-ICT, agri-business-ελαίόλαδο-ελιές κλπ).

4. Παράρτημα

4.1. Χρήσιμες Διευθύνσεις

1. Ελληνικές Αρχές

Ελληνική Πρεσβεία	Τηλ: +381-11-3226523, 3331900	gremb.bel@mfa.gr
Προξενικό Γραφείο	Τηλ: +381-11-3341507, 3331906	grcon.bel@mfa.gr
Γραφείο Ο.Ε.Υ.	Τηλ: +381-11-3231577, 3222338	ecocom-belgrade@mfa.gr
Γραφείο ΑΚ.ΑΜ.	Τηλ : +381-11-3034698	defatt_srb@hndgs.mil.gr
Γραφείο Δημόσιας Διπλωματίας	Τηλ: +381-11-3331924, 3331963	pdo.bel@mfa.gr

2. Σερβικές Αρχές

Σερβική κυβέρνηση τηλ : +381 11 3614-621, <https://www.srbija.gov.rs>, kontakt@gov.rs
Γραφείο της πρωθυπουργού κας Α.Μπρνάμπιτς, Nemanjina 11, Βελιγράδι, τηλ / φαξ: +381 11 3620-115, predsednikvlade@gov.rs

Υπουργεία της Σερβικής Κυβέρνησης

Υπουργείο Εξωτερικών

Βελιγράδι, Kneza Milosa 24-26, τηλ: +381 11 306-8000, +381 11 3616-333; φαξ: +381 11 3618-366
www.mfa.gov.rs, <https://msp.rs>, mfa@mfa.rs, press@mfa.rs

Υπουργείο Εσωτερικών

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2, τηλ: +381 11 306-2000 εσωτ. 2601, www.mup.gov.rs ,
info@mup.gov.rs

Υπουργείο Οικονομικών

Βελιγράδι, Kneza Milosa 20, τηλ: +381 11 3613-245; +381 11 3642-600, www.mfin.gov.rs ,
kontakt@mfin.gov.rs, press@mfin.gov.rs

Υπουργείο Οικονομίας

Βελιγράδι, Kneza Milosa 20, τηλ: +381 11 3642-600; φαξ: +381 11 3642-705, www.privreda.gov.rs,
kabinet@privreda.gov.rs, press@privreda.gov.rs

Υπουργείο Γεωργίας, Δασών και Διαχείρισης Υδάτων

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 260-79-60, +381 11 3612-197; φαξ: +381 11 260-79-61
www.minpolj.gov.rs , office@minpolj.gov.rs

Υπουργείο Προστασίας Περιβάλλοντος

Βελιγράδι, Omladinskih brigada 1, τηλ: +381 11 3131-357; φαξ: +381 11 3131-394
www.ekologija.gov.rs, eko.kabinet@eko.gov.rs

Υπουργείο Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 3614-652; φαξ: +381 11 3616- 521, www.mgsi.gov.rs ,
kabinet@mgsi.gov.rs

Υπουργείο Ορυχείων και Ενέργειας

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 3604-403; φαξ: +381 11 3616-603
www.mre.gov.rs , kabinet@mre.gov.rs

Υπουργείο Δικαιοσύνης

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ / φαξ: +381 11 785-8000
www.mpravde.gov.rs , kontakt@mpravde.gov.rs

Υπουργείο Εμπορίου, Τουρισμού και Τηλεπικοινωνιών

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2, τηλ: +381 11 3113-432; φαξ: +381 11 3114-650,
www.mtt.gov.rs , kabinet@mtt.gov.rs

Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Βελιγράδι, Bircaninova 6, τηλ: +381 11 362-0146; +381 11 361-3654
www.mduls.gov.rs, kabinet@mduls.gov.rs, sekretarijat.mduls@mduls.gov.rs

Υπουργείο Άμυνας

Βελιγράδι, Bircaninova 5, τηλ: +381 11 3006-311; φαξ: +381 11 3006-062,
www.mod.gov.rs , info@mod.gov.rs

Υπουργείο Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Βελιγράδι, Nemanjina 34, τηλ: +381 11 3061-100, +381 11 3061-102, +381 11 3061-103; faks: +381 11 3061-110
www.mei.gov.rs , office@mei.gov.rs

Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Τεχνολογικής Ανάπτυξης

Βελιγράδι, Nemanjina 22–26, τηλ: +381 11 3616-489; φαξ: +381 11 3616-491
www.mpn.gov.rs , kabinet@mpn.gov.rs

Υπουργείο Υγείας

Βελιγράδι, Nemanjina 22–26, τηλ: +381 11 3616-251, +381 11 3614-890; φαξ: +381 11 2656-548
www.zdravlje.gov.rs , kabinet@zdravlje.gov.rs

Υπουργείο Εργασίας, Απασχόλησης, Βετεράνων και Κοινωνικών Υποθέσεων

Βελιγράδι, Nemanjina 22-26, τηλ: +381 11 3038-661
www.minrzs.gov.rs , protokol@minrzs.gov.rs, kabinet@minrzs.gov.rs, press@minrzs.gov.rs

Υπουργείο Αθλητισμού

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2
τηλ: +381 11 3130-912, +381 11 3117-099; φαξ: +381 11 3130-915
www.mos.gov.rs , sekretarijat.mos@mos.gov.rs

Υπουργείο Αγροτικής Πρόνοιας

Βελιγράδι, Bulevar Mihajla Pupina 2, τηλ: +381 11 3112-282; +381 11 2673-027
www.mbs.gov.rs/, kabinet@mbs.gov.rs

Υπουργείο Επιστημών, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας

Βελιγράδι, Nemanjina 11, τηλ: +381 11 3621-537
www.inovacije.gov.rs/, kabinet@mbpi.gov.rs

Υπουργείο Δημοσίων Επενδύσεων

Βελιγράδι, Nemanjina 11, τηλ: +381 11 3617-737; +381 11 3617-584; φαξ: +381 11 3617-737
www.obnova.gov.rs/, kabinet@obnova.gov.rs

Υπουργείο Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης

Βελιγράδι, Vojkovičeva 3, τηλ/φαξ: +381 11 3398-172, +381 11 3398-811
www.kultura.gov.rs , kabinet@kultura.gov.rs

3. Εμπορικά & Βιομηχανικά Επιμελητήρια

Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Σερβίας	Τηλ. +381-11-3300900	kabinet@pks.rs
Εμπορικό Επιμελητήριο Βοϊβοντίνας	Τηλ: +381-21-4803709	kabinet@pkv.rs
Οικονομικό Επιμελητήριο Βελιγραδίου	Τηλ: +381-11-2641355, 2643344, 2643899	kabinetbg@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Νόβι Σαντ	Τηλ: +381-21-4802088	kabinet.novisad@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Νις	Τηλ: +381-18-510999, 255668, 255391	info.nis@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Ζρένιανιν	Τηλ: +381-23-562979, 535890	zrenjanin@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Κικίντα	Τηλ: +381-230-21080, 21173	office@rpk-ki.co.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Βάλιεβο	Τηλ: +381-14-221721, 222314	rpkvaljevo@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Πόζαρεβατς	Τηλ: +381-12-556800, 556801, 556802	rpk-po@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Ζάιετσαρ	Τηλ: +381-19-421901, 421411	rpkza@pks.rs
Περιφ. Εμπορ. & Βιομηχ. Επιμελητήριο Κράγκουιέβατς	Τηλ: +381-34-335805, 335010	komora.kragujevac@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Κράλιεβο	Τηλ: +381-36-334655, 231711	kraljevo@komora.net
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Ούζιτσε	Τηλ: +381-31-514394, 513483	office.uzice@pks.rs

Περιφ. Εμπορικό & Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πάντσεβο Τηλ: +381-13-343475, 354055 rpkpancevo@pks.rs
Οικονομικό Επιμελητήριο Σρεμ Τηλ: +381-22-610778 office@rpksrem.co.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Κρούσεβατς Τηλ: +381-37-441128, 441280, 418520 krusevac@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Σόμπορ Τηλ: +381-25-420780, 420930 office.sombor@pks.rs
Περιφερειακό Εμπορικό Επιμελητήριο Σούμποτιτσα Τηλ: +381-24-553357, 553420 subotica@pks.rs

4. Τράπεζες

ADDIKO BANK AD BEOGRAD	www.addiko.rs
AIK BANKA A.D. Beograd	www.aikbanka.rs
ALTA BANKA AD BEOGRAD	https://altabanka.rs/
API BANK A.D. BEOGRAD	www.apibank.rs
BANCA INTESA A.D. Beograd	www.bancaintesa.rs
BANKA POŠTANSKA ŠTEDIONICA A.D. Beograd	www.posted.co.rs
BANK OF CHINA SRBIJA A.D. Beograd - Novi Beograd	www.bankofchina.com/rs/
CRÉDIT AGRICOLE BANKA SRBIJA A.D. Novi Sad	www.creditagricole.rs
ERSTE BANK A.D. Novi Sad	www.erstebank.rs
EUROBANK DIREKTNA A. D. Beograd	www.eurobank-direktna.rs
EXPOBANK A.D. Beograd	www.expobank.rs
HALKBANK A.D. Beograd	www.halkbank.rs
NLB KOMERCIJALNA BANKA AD Beograd	www.kombank.com
MIRABANK A.D. Beograd	www.mirabankserbia.com
MOBI BANKA A.D. BEOGRAD	www.mobibanka.rs
NASA AIK BANKA A.D. BEOGRAD	www.nasaaikbanka.rs
3 BANKA AKCIONARSKO DRUSTVO. Novi Sad	www.3bank.rs
OTP BANKA SRBIJA A.D. BEOGRAD	www.otpbanka.rs/
PROCREDIT BANK A.D. Beograd	www.procreditbank.rs
RAIFFEISEN BANK A.D. Beograd	www.raiffeisenbank.rs
SRPSKA BANKA A.D. Beograd	www.srpskabanka.rs
UNICREDIT BANK SRBIJA A.D. Beograd	www.unicreditbank.rs

5. Διοργανωτές Εκθέσεων

A & L EXPO d.o.o. Beograd	Τηλ.: +381-11-7111685, 3340454	office.alexpo@gmail.com
BELEXPOCENTAR d.o.o.	Τηλ.: +381-11- 3100300, 3100153	belexpocentarhala@hibelgrade.rs
DUKE & PETERSON D.O.O.	Τηλ.: +381-11- 3284 110, 3346 425	office@dukeandpeterson.com
SUMADIA SAJAM	Τηλ.: +381-34 503 500	zoran.nedeljkovic@sumadijasajam.rs

6. Διπλωματικές Αποστολές

<http://www.mfa.gov.rs/en/embassies/serbian-diplomatic-missions/serbian-embassies>

7. Τεχνολογικά- Ερευνητικά Κέντρα

- StartIT, <https://startit.rs>
- Impact Hub, <https://belgrade.impacthub.net>
- Science Technology Park Belgrade, <https://ntpark.rs>

8. Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων - www.hba.rs

Address: Blvd Arsenija Carnojevic 68/8, 11070 Belgrade

Phone Number: [+381 11 36 26 067](tel:+381113626067), [+381 64 82 96 508](tel:+381648296508)

Web site: www.hba.rs

Email: office@hba.rs

& Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Βορείου Ελλάδος- <https://www.greekserbian.com/>

Address: Τσιμισκή 54, 54623, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα

Phone Number: +30 2310277798

Email: info@greekserbian.com

Web site: <https://www.greekserbian.com/>

9. Πηγές Πληροφόρησης/Ειδήσεις

BETA

www.beta.rs

Tel: +381 (0)11 360 2400, +381 (0)11 360 2464

Fax: +381 (0)11 2642 551

E-mail: webportal@beta.rs

FONET

<http://www.fonet.rs/>

Tel/Fax: +381 (0)11 26 30 881, +381 (0)11 26 35 346

E-mail: info@fonet.rs

TANJUG

<http://www.tanjug.rs/>

Tel: +381 (0)11 32 88 284, 32 88 285

Fax: +381 (0)11 3282

E-mail: upr@tanjug.rs, office@tanjug.rs

NOVINSKA AGENCIJA JUGMEDIA

<http://www.jugmedia.rs/>

Tel: (+381) 16 281 557, (+381) 16 200 022, 063 402 361

E-mail: jugmedia.redakcija@gmail.com

JUGPRESS, REGIONALNA INFORMATIVNA AGENCIJA

<http://www.jugpress.com/>

Tel: 016 214 796, 063/8549104, 064/1338677

E-mail: lilasjug@gmail.com

SANAPRESS

<http://www.sanapress.info/>

Tel/fax: (+381) 60 889 2044

E-mail: agencija.sana@gmail.com

10. Τηλεοπτικοί/Ραδιοφωνικοί Σταθμοί

RADIO-TELEVIZIJA SRBIJE www.rts.rs

E-mail: kontaktcentar@rts.rs

B92 <http://www.b92.net/>

E-mail: office@b92.net

PRVA SRPSKA TELEVIZIJA <http://www.prva.rs/>

E-mail: info@prva.rs

HAPPY TV <http://www.happytv.tv/>

E-mail: happy@happytv.rs

TV PINK <http://www.rtvpink.com/>

E-mail: infotop@rtvpink.com, kabinet@rtvpink.com

N1 <http://rs.n1info.com/>

E-mail: webredakcija@n1info.com

11. Εφημερίδες

DANAS www.danas.rs

E-mail: desk@danas.rs

ALO! www.alo.rs

E-mail: redakcija@alo.rs, online@alo.rs

BLIC www.blic.rs

E-mail: redakcija@blic.rs, redakcija_blic@ringier.rs

INFORMER www.informer.rs

E-mail: redakcija@informer.rs

KURIR www.kurir-info.rs

E-mail: redakcija@kurir-info.rs

POLITIKA www.politika.rs

E-mail: desk@politika.rs, redakcija@politika.rs

NOVOSTI <https://www.novosti.rs/>

E-mail: redakcija@novosti.rs, internet@novosti.rs

12. Ξενοδοχεία

Metropol Palace

<https://www.marriott.com/hotels/travel/beglc-metropol-palace-a-luxury-collection-hotel-belgrade>

Mercure Belgrade Excelsior

<https://all.accor.com/hotel/B1E1/index.en.shtml>

Hilton Belgrade

<https://www.hilton.com/en/hotels/begbshi-hilton-belgrade>

Hyatt Regency Belgrade

<https://www.hyatt.com/en-US/hotel/serbia/hyatt-regency-belgrade/belgr>

Square Nine

<https://www.squarenine.rs>

Mama Shelter Belgrade

<https://www.mamashelter.com/en/belgrade>

Hotel Townhouse 27

<https://townhouse27.com>

Crowne Plaza Belgrade

<https://www.crowneplaza.com/hotels/gb/en/belgrade/begcp/hoteldetail/hotel-overview>

Courtyard Belgrade City Center

<https://www.marriott.com/hotels/travel/begcy-courtyard-belgrade-city-center>

13. Χρήσιμες Ιστοσελίδες για επιχειρηματίες

<http://europa.rs/serbia-and-the-eu/call-for-tenders> & <http://europa.rs/eu-projects-in-serbia> – Γραφείο ΕΕ στη Σερβία-Προκηρύξεις Έργων

<http://www.cfcu.gov.rs> – Υπουργείο Οικονομικών - Τμήμα Συμβάσεων και Χρηματοδότησης Προγραμμάτων από την ΕΕ

<http://www.businessportal.gr/> Γενικό Εμπορικό Μητρώο Ελλάδος, Tel: +302104129395, +302104177241-5,

E.mail: registry@pcci.gr

<https://www.apr.gov.rs/searches.4090.html> Μητρώο Επιχειρήσεων στη Σερβία
<https://alsu.gov.rs/en/> Εποπτικός φορέας πτωχεύσεων
<https://rap.euprava.gov.rs/> Μητρώο Διοικητικών Διαδικασιών
<http://www.obnova.gov.rs/english/public-procurement> - Γραφείο Διαχείρισης Δημοσίων Συμβάσεων
<https://coebank.org/en> Συμβούλιο της Τράπεζας της Ευρώπης (CEB)
<https://germancooperation.rs/kfw> Γερμανική Τράπεζα Εξωτερικής Βοήθειας
<https://www.wbif.eu> , <https://www.wb6cif.eu/covid-19/transport-news/> & <https://www.wbif.eu/wbif-projects> - WBIF
www.rs.undp.org - UNDP
<https://www.worldbank.org/en/country/serbia> - Παγκόσμια Τράπεζα
<https://www.ekapija.com/en/tender> - Συνδρομητική ιστοσελίδα για προκηρύξεις έργων
<https://www.srbija.gov.rs> - Κυβέρνηση Σερβίας
www.mfa.gov.rs - Υπουργείο Εξωτερικών Σερβίας
www.mfin.gov.rs - Υπουργείο Οικονομικών
www.privreda.gov.rs - Υπουργείο Οικονομίας
<https://www.mgsi.gov.rs> - Υπουργείο Κατασκευών, Μεταφορών και Υποδομών
www.mduls.gov.rs - Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Τοπικής Αυτοδιοίκησης
www.mtt.gov.rs - Υπουργείο Εμπορίου, Τουρισμού και Τηλεπικοινωνιών
<https://www.nbs.rs> - Κεντρική Τράπεζα της Σερβίας
<https://www.imf.org/en/Countries/SRB> - Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
<https://ras.gov.rs> - Σερβική Υπηρεσία Ανάπτυξης
www.pks.rs - Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Σερβίας
<https://www.stat.gov.rs> - Στατιστική Υπηρεσία Σερβίας stat@stat.gov.rs
www.kkdp.gov.rs - Επιτροπή Ελέγχου Κρατικών Ενισχύσεων
www.kzk.org.rs - Επιτροπή για την Προστασία του Ανταγωνισμού
www.ujn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/07/Public-Procurement-Law-OG-91_2019-PPO.pdf - Νόμος για τις Δημόσιες Συμβάσεις
<https://www.carina.rs> - Τελωνιακή Υπηρεσία
<https://www.usz.gov.rs/eng/index.php> - Ελεύθερες Ζώνες
<https://nbs.rs/en/finansijske-institucije/banke/spisak-banaka/index.html> - Λίστα των Τραπεζών στη Σερβία
<https://startit.rs> - StartIT (θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων)
<https://ntpark.rs> - Τεχνολογικό Πάρκο
<https://belgrade.impacthub.net> - (θερμοκοιτίδα νεοφυών επιχειρήσεων)
www.hba.rs - Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων Σερβίας
<https://www.ats.rs/en> - Οργανισμός Πιστοποίησης Σερβίας
<https://iss.rs/en> - Ινστιτούτο Τυποποίησης της Σερβίας
<https://www.consumersinternational.org/members/members/national-consumer-organisation-of-serbia-nops->
Ένωση καταναλωτών Σερβίας
www.fic.org.rs - Συμβούλιο Ξένων Επενδυτών (FIC)
www.greekserbian.com Ελληνο-Σερβικό Επιμελητήριο Β.Ελλάδος-ΕΣΕ
<https://www.trade.gov/country-commercial-guides/serbia-market-opportunities> Official Website of the International Trade Administration
<https://eurofast.eu> Λογιστικό Γραφείο ελληνο-κυπριακών και γενικότερα ελληνικών συμφερόντων στη Σερβία, Eurofast
<https://innovations.serbiacreates.rs/> επενδύσεις στον τομέα του IT
<https://serbia-business.eu/invest-in-serbia/>
<https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2018/07/european-tax-serbia-country-profile.html>
<https://www.pwc.rs/en/publications/assets/Doing-Business-Guide-Serbia-2019.pdf>
<https://www2.deloitte.com/rs/sr.html>
https://www.ey.com/en_rs
<https://www.pwc.rs/> (στη σερβική γλώσσα)
<https://www.productsgreek.com/el/> Products Greek, κατάλογος προβολής ελληνικών επιχειρήσεων και παραγωγών

<https://www.worldwide-tax.com/serbia/serbia-Index.asp> <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/welcome-access2markets-market-access-database-users> EU

Access2Markets Database

<https://deligate.gr/> Portal Deligate.gr, portal ενίσχυσης προβολής επιχειρήσεων που παράγουν Ελληνικά ΠΟΠ προϊόντα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

- IMF Country Report No 22/230/June2022- βλ. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/06/27/pr22230-imf-executive-board-completes-policy-coordination-modification-targets-for-serbia>
- IMF Executive Board Completes Second Review Under the Policy Coordination Instrument and Modification of Targets for the Republic of Serbia, Press Release no 22/230-June 27, 2022
- “South East Europe-Energy Outlook-2021/2022-IEENE, Athens, December 2021, 1398 pages, www.iene.eu
- “Επιχειρηματικός Οδηγός Σερβίας 2022”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων Βελιγραδίου, σελ. 69-72 - <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/80925>
- Έρευνα Αγοράς για τους κλάδους “Δομικών Υλικών, Μεγάλων Έργων και Ακινήτων 2022”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων Βελιγραδίου, 72 σελ.- <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/80137>
- Έρευνα Αγοράς για “Διαχείριση Αποβλήτων στη Σερβία-2022”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων Βελιγραδίου, 45 σελ. <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/79361>
- “Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ Η ΑΓΟΡΑ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ 2022”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων Βελιγραδίου 42 σελ., <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/81052>
- “Ο Τομέας τεχνολογίας και νεοφυών εταιρειών στη Σερβία-Νοέμβριος 2020”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων, 29 σελ. <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/72761>
- “Αγορά Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών στη Σερβία”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων Βελιγραδίου, 2022, 11 σελ. <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/79501>
- “There is enough room to improve our relations”, (interview with Vassilis Skronias), Greece IN Focus-Diplomacy & Commerce, Belgrade Oct.2021, pages 12-13
- “7th Serbian Property & Infrastructure Development Conference”, Belgrade, 22.03.2022, www.realestateconference.rs (& έγγραφο Γραφείου Ο.Ε.Υ. Βελιγραδίου υπ’ Α.Π.2240/ΑΣ 81/28.03.2022)
- **ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ & LOGISTICS ΣΤΗΝ ΣΕΡΒΙΑ:**
- <https://cordmagazine.com/special-editions/construction-transport-and-infrastructure-2022>
- “Ελλάς & Σερβία ως παράγοντες σταθερότητας στο παρελθόν και στη Βαλκανική προοπτική”, Aleksandra Pecinar-Γ. Δουδούμη, Ελλ. Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών, Αναστατικές Εκδόσεις Διον. Ν. Καραβία, Αθήνα, 2020, 293 σελ.
- “Τα Βαλκάνια στη σκιά του χθές”, Γ. Ε. Δουδούμης, Εκδ. Βιβλ. Ν. Καραβία, Αθήνα, 2018, σελ. 159 καθώς και η γ’ έκδοσή έτους 2020 (160 σελ.)
- “Doing Business 2020, Economy Profile, Serbia, Comparing Business, Regulation in 190 Economies, World Bank Group, 70 σελ., www.doingbusiness.org
- “Επιχειρηματικός Οδηγός Σερβίας”, 2021, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων, Πρεσβεία της Ελλάδος στο Βελιγράδι, Διαθ. στο: <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/76120>
- “Αγορά Ελαιολάδου και Αγρο-Βιομηχανία στη Σερβία”, Γραφείο Οικ. & Εμπ. Υποθέσεων, Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σερβία, Σεπτέμβριος 2021, Διαθ. στο: <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/76286>
- “Μια Περιπέτεια-Ταξίδι στον κόσμο”, Βασίλης Ευμολπίδης, Εκδ. Νέος Κύκλος Κωνσταντινουπολιτών, Αθήνα, 2020, 259 σελ.
- www.pwc.rs, pwc.rs/en.html
- “Guide to doing business and investing in Serbia”, PWC Serbia, April 2019, 53 σελ. , -“Guide to doing business in Serbia”, JPM, 2019, 82 σελ., www.jpm.rs -“Investing in Serbia - An overview of the current tax system”, TPA-Baker Tilly, 2020, 21 σελ., www.tpa-group.com
- “Human Development Paper on Income Inequality in the Republic of Serbia”, UNDP, August 2018, 82 pages, rs.undp.org
- ΑΞΕ της Ελλάδος στη Σερβία <https://www.nbs.rs/en/drugi-nivo->

navigacije/statistika/platni_bilans/index.html)

- “Ετήσια Έκθεση Πρεσβείας 2021
- www.nbs.rs
- www.stat.gov.rs
- www.oecd.org
- www.mfin.gov.rs
- www.data.worldbank.org
- www.eurofast.eu
- www.worldwide-tax.com/Serbia/ser_double.asp
- www.apr.gov.rs
- www.zis.gov.rs
- www.ras.gov.rs
- www.sec.gov.rs
- www.kopaonikbusinessforum.rs
- www.coface.com/Economic-Studies-and-Country-Risks/
- Household Budget Survey, SORS, 2017/2019
- www.statistics.gr
- <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFCO2/2019-M01>
- Enlargement package and Serbia Annual Report 2020:
- https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/serbia_report_2020.pdf
- https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_serbia_october_2020.pdf
- https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20201006-communication-on-eu-enlargement-policy_en.pdf
- EU Economic and Investment Plan in Serbia: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/wb_economic_and_investment_plan_october_2020.pdf
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1811
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_1819
- www.europa.rs
- www.wb6cif.eu
- EU in Serbia: Morning & Afternoon Media Reviews
- Serbia Geo-poetical album, Princip Press, Belgrade 2015, 239 pages
- Belgrade The Eternal City, Aleksadar Diklic, Ed. Magnus Team, Belgrade 2021, 576 pages
- <https://serbien.ahk.de/>
- www.ekapija.com
- Rokas Energy Newsflash (72nd Issue/Nov 21/28.12.21) Rokas Law Firm Belgrade
<https://europa.rs/chapters-opened-and-closed/?lang=en>